

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra historie

SALESIÁNI DONA BOSKA
MODERNÍ ŘEHOLNÍ KONGREGACE
V SEKULÁRNÍ SPOLEČNOSTI
PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY (1918–1938)
(dizertační práce)

Mgr. Petr Zelinka

Školitel: prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph.D.

Olomouc 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou dizertační práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 31. ledna 2019

Mgr. Petr Zelinka

Poděkování

Děkuji především svému školiteli prof. PhDr. PaedDr. Pavlu Markovi, Ph.D. za cenné rady a postřehy. Poděkování patří také českým a italským salesiánům za poskytnutí archivních materiálů i za podporu ve výzkumu. A v neposlední řadě děkuji také všem přátelům, kteří mají podíl na tom, že dizertační práce byla zdárně dokončena.

Obsah

Úvod.....	6
PRVNÍ ČÁST: OBECNÝ VÝKLAD.....	37
1. Kongregace Salesiánů Dona Boska ve světě.....	37
1.1 Řeholní řády a kongregace v rámci římskokatolické církve	37
1.2 Salesiáni Dona Boska ve světě a ve střední Evropě do roku 1918	38
2. První Československá republika jako dobové pozadí počátku činnosti českých salesiánů .	42
2. 1 Nábožensko-politická situace za první republiky	42
2. 1. 1 Reformní hnutí mezi katolickými kněžími a vznik národní církve	44
2. 1. 2 Marmaggiho aféra.....	45
2. 1. 3 Modus vivendi.....	46
2. 1. 4 Oslava milénia úmrtí sv. Václava v roce 1929.....	49
2. 1. 5 Katolický sjezd roku 1935 v Praze	50
2. 1. 6 Politický katolicismus.....	51
2. 1. 7 Řeholní řády a kongregace, diecézní kněží a laici	52
2. 1. 8 Katolické organizace, instituce a spolky.....	52
2. 2 Sekularizace a její vliv na společnost první republiky	54
2. 3 Proměny zbožnosti.....	58
3. Kongregace Salesiánů Dona Boska v českých zemích.....	61
3.1 Klíčové osoby spjaté s počátky českého salesiánského díla.....	61
3.1.1 Augustin Štancl (1871–1962)	61
3.1.2 Ignác Stuchlý (1869–1953).....	65
3.1.3 Štěpán Trochta (1905–1974).....	70
3.1.4 Leopold Prečan (1866–1947).....	77
3.1.5 Pietro Tirone (1875–1962).....	79
3.1.6 Oldřich Med (1914–1991)	82
3.1.7 Další dobrodinci a podporovatelé.....	85
3.2 První kontakty s ústředím v Turíně a propagace salesiánského díla v českých zemích	89
3.3 Situace první republiky ve světle dobové korespondence.....	93
3.4 Očekávání od salesiánů	96
3.5 Nabídky z různých míst.....	100
3.6 Perosa Argentina – příprava na příchod salesiánů do českých zemí	104
3.7 Příchod salesiánů na Moravu.....	107
DRUHÁ ČÁST: KOMPARACE.....	113
4. Itálie: salesiánské instituce a výchovné prostředky jako vzor pro rozvoj salesiánského díla v dalších zemích	113
4.1 Preventivní systém	113
4.2 Výchovné instituce.....	115
4.2.1 Oratoř.....	116
4.2.2 Internát	119
4.2.3 Škola	120
4.2.4 Příprava personálu vychovatelů	121
4.3 Výchovné prostředky	122

4.3.1	Výchova k víře a projevy zbožnosti	122
4.3.2	Pedagogika radosti a slavení	123
4.3.3	Divadlo.....	126
4.3.4	Hudba a zpěv.....	126
4.3.5	Hřiště a sport	127
5.	České země: srovnání vývoje salesiánského díla na třech místech	129
5.1	Tři místa působení českých salesiánů: Fryšták, Ostrava, Praha	129
5.1.1	Venkovský Fryšták	129
5.1.2	Průmyslová Ostrava.....	132
5.1.3	Periferie hlavního města Prahy	135
5.2	Výchovné instituce.....	139
5.2.1	Internát	139
5.2.2	Škola	154
5.2.3	Oratoř	160
5.3	Výchovné prostředky	176
5.3.1	Náboženské vzdělávání a projevy zbožnosti	177
5.3.2	Slavení a svátky.....	189
5.3.3	Hudba.....	195
5.3.4	Divadlo.....	200
5.3.5	Sportovní aktivity	208
6.	Salesiánské dílo ve Slovinsku a na Slovensku	218
6.1	Slovinsko	218
6.1.1	Formační domy.....	219
6.1.2	Oratoř – mladinski dom	219
6.1.3	Internáty pro mládež	223
6.2	Slovensko.....	226
6.2.1	Formační domy.....	230
6.2.2	Internáty	231
6.2.3	Oratoře	234
	TŘETÍ ČÁST: SYNTÉZA.....	238
	Prameny a literatura	247
	Seznam zkratk	254
	Přílohy	255
	Résumé	276

Úvod

Cílem této dizertace je analýza a hodnocení působení řeholní kongregace Salesiánů Dona Boska v českých zemích v období první Československé republiky. Téma práce je ohraničeno místně i časově. V našem výzkumu se zaměřujeme na období 1927–1939. Toto časové vymezení určují dva podstatné mezníky: příchod českých salesiánů do jejich prvního působiště ve Fryštáku u Zlína v roce 1927 a začátek druhé světové války v roce 1939, který zároveň znamenal rozdělení doposud jednotné československé salesiánské inspektorie (provincie) na dvě samostatné: česko-moravskou a slovenskou. Jádrem našeho výzkumu tvoří komparace vývoje českého salesiánského díla ve třech odlišných místech: ve venkovském Fryštáku, v průmyslové Ostravě a na periferii Prahy v meziválečném období. V rámci našeho bádání jsme se snažili najít typické rysy každého místa, stejně jako jeho zvláštnosti a specifika. Jako kritérium srovnání jsme zvolili salesiánské výchovné instituce (internát, škola, oratoř) a výchovné prostředky. Zároveň jsme sledovali v celé práci rozvoj českého salesiánského díla ve vztahu k italskému vzoru, který se čeští salesiáni snažili napodobit. Na závěr jsme rozšířili náš pohled do zahraničí. Zkoumali jsme vývoj salesiánského díla ve Slovinsku a na Slovensku se zaměřením na „českou stopu“ a charakteristiku salesiánských internátů a oratoří i v těchto zemích. Při výzkumu jsme si položili tyto zásadní otázky: Proč vůbec salesiáni do českých zemí přišli? Jaká byla očekávání od jejich působení? Jaká byla struktura českého salesiánského díla a čemu konkrétně se čeští salesiáni věnovali? Jaké instituce zřídili a jak konkrétně vypadal výchovný styl v těchto institucích? Odpovědi na tyto otázky přinášíme v závěrečné syntéze.

Hlubšímu zpracování tématu působení salesiánů v českých zemích na základě solidního archivního výzkumu se doposud nikdo nevěnoval. Existují pouze studentské závěrečné práce. Většina z nich, ať už bakalářských, nebo diplomových, využívá pouze sekundární literatury a věnuje se spíše oblasti pedagogického působení salesiánů v moderní době s přehledem stručného historického vývoje v daném místě. Výjimku ve využití archivních materiálů tvoří pouze několik studií. Jedná se o dvě diplomové práce studentek Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, které se věnují jak pedagogickému působení salesiánů na Moravě¹, tak také stavebnímu vývoji jednotlivých salesiánských domů v českých zemích² na základě studia dokumentů Archivu Salesiánské provincie Praha. Vznikla také

---

¹ BURDOVÁ, Olga: *Pedagogické působení salesiánů na Moravě do roku 1950*. Praha 2003 (diplomová práce).

² KRATOCHVÍLOVÁ, Jana: *Stavební činnost salesiánů v Čechách a na Moravě do roku 1950*. Praha 2004 (diplomová práce).

bakalářská práce, jejímž tématem je hudba v salesiánském prostředí.³ Archiválie z fondu olomoucké pobočky Zemského archivu Opava, týkající se kongregace salesiánů, využil pro své dvě knihy historik Vít Němec.⁴

Naše dizertace se opírá o prameny z českých archivních fondů (dokumenty Archivu Salesiánské provincie Praha, písemnosti z fondu Arcibiskupství Olomouc uloženého v Zemském archivu v Opavě, pobočka Olomouc), tak také zahraničního Centrálního salesiánského archivu (Archivio Salesiano Centrale). Tyto materiály nebyly v bádání doposud využity a umožňují získat o salesiánech širší perspektivu.

Předkládané výsledky výzkumu působení salesiánů v meziválečném období se řadí k pokusům jednotlivých řeholních řádů věnovat se vlastní minulosti, jak ukazují studie různé kvality a zaměření.⁵ Chceme doplnit mozaiku historie jednotlivých řeholních řádů a kongregací v českých zemích v meziválečném období a poskytnout tak informace k možnému pozdějšímu zpracování souhrnné publikace.

Nyní přejdeme k analýze pramenů a literatury. Základem pro zpracování naší doktorské práce o působení salesiánů v českých zemích jsou dokumenty z několika archivů. Je to především Centrální salesiánský archiv v Římě,⁶ Archiv Salesiánské provincie Praha,⁷ archiv Místní komunity salesiánů ve Fryštáku a Ostravě a nakonec Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc.⁸ Salesiánské archivy sledují tři úrovně: celosvětovou (centrální archiv), regionální (provinciální archiv) a lokální (archiv místní komunity). Proto také písemnosti v jednotlivých archivech odpovídají úrovni správy. V olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě jsou uloženy písemnosti Arcibiskupství olomouckého. Pro naši práci byla důležitá

---

³ TICHÝ, Ondřej: *Salesiáni Dona Bosca a jejich hudba v Čechách a na Moravě do roku 1950*. Praha 2009 (bakalářská práce).

⁴ NĚMEC, Vít: *Školské sestry III. řádu sv. Františka ve Fryštáku (1898–1927)*. Uherské Hradiště 2011; NĚMEC, Vít: *Augustin Štancl. Kněz, katecheta, školský pracovník a průkopník salesiánského díla na Moravě*. Uherské Hradiště 2014.

⁵ Níže zmíněné publikace se dějinám řádu nebo kongregace v meziválečném období věnují pouze okrajově jako součást výkladu věnovaného delšímu časovému období. Viz: ČERNUŠÁK, Tomáš: *Historie dominikánů v českých zemích*. Praha 2001, s. 128–138; PAVLÍK, Jan: *Budou vás vydávat soudům*. Praha 1995, s. 17–19; MATĚJKA, Pacifik Miroslav: *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností. 400 let kapucínů v Čechách a na Moravě*. Praha 1999, s. 43–45.

⁶ Centrální salesiánský archiv v Římě, italsky: Archivio Salesiano Centrale Roma (dále jen ASC). Původně byl centrální salesiánský archiv uložen v Turíně, ve městě, kde byla Janem Boskem založena kongregace salesiánů a kde sídlil také hlavní představený této kongregace. Po II. vatikánském koncilu však papež nařídil, aby hlavní představení všech řeholních řádů a kongregací měli své sídlo v Římě. V roce 1971 byla na okraji Říma, na ulici Via della Pisana 1111, dostavěna moderní budova jakožto sídlo hlavního představeného a oddělení centrální správy kongregace. Do této budovy byl přestěhován i celý salesiánský archiv. Po reorganizaci na podzim roku 2017 je salesiánský archiv uložen v areálu salesiánské univerzity UPS (Università Pontificia Salesiana) na náměstí Piazza Ateneo Salesiano 1. Podrobnosti k historii archivu viz: <http://www.sangiobosco.net/index.php?id=archivio-salesiano-centrale> – [cit. 25. 1. 2018].

⁷ Archiv Salesiánské provincie Praha (dále jen ASPP) sídlí v Praze-Kobylisích, na Kobyliském náměstí 1, v provinciálním domě kongregace Salesiánů Dona Boska.

⁸ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, je umístěn v Olomouci, v ulici U Husova sboru 10.

korespondence olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana, který byl příznivcem a podporovatelem salesiánského díla. V této arcidiecézi také vznikly dva první salesiánské domy ve Fryštáku a Ostravě.

V Centrálním salesiánském archivu v Římě jsou uloženy písemnosti reflektující kongregaci salesiánů z celosvětového pohledu. Dokumenty se týkají hlavního představeného kongregace a jeho rady, jednotlivých větších regionů (zahrnují celé kontinenty), provincií (většinou totožných s jedním státem nebo jeho částí) či konkrétních osob (každý člen kongregace má svou osobní složku, kam se ukládají dokumenty týkající se jeho osoby (zejména potvrzení o skládání řeholních slibů nebo udělování kněžského svěcení)). Pro naši práci jsme se zaměřili na studium písemností týkajících se prvních kontaktů mezi ústředím salesiánské kongregace v Turíně a českou salesiánskou inspekcí.⁹ Je to zejména korespondence týkající se příchodu prvních salesiánů na Moravu a do Čech, prameny statistické povahy, nejrůznější přehledy, vizitační zprávy, zápisy z porad apod.

Důležitým pramenem z ústředí salesiánské kongregace v Turíně je archivní fond *Verbali Capitolo Superiore*.¹⁰ Jde o sérii manuskriptů s tvrdými deskami, kde jsou rukou psané zápisy z porad hlavního představeného se svou radou. V čele kongregace Salesiánů Dona Boska stojí hlavní představený, který má kolem sebe poradní sbor,¹¹ jehož členové měli na starost jednotlivé sektory. Právě korespondence mezi českým regionem a turínským ústředím doplňuje naše poznání o tom, jak se vzájemné kontakty rozvíjely.¹² Součástí každého zápisu je datum, název provincie nebo místa a stručný popis projednávané záležitosti spolu s rozhodnutím, jak dále postupovat nebo záležitost řešit. Z tohoto pramene zjišťujeme, jaký postoj k projednávaným záležitostem zaujímala hlavní rada spolu s hlavním představeným. Tato rozhodnutí se pak později realizovala v praxi a zmínky o nich se objevují v dalších pramenech na nižších stupních, tedy v provincii nebo konkrétním místě.

Základní dva archivní fondy pro poznání dějin české salesiánské provincie se také nacházejí v Centrálním salesiánském archivu v Římě. První fond *Ispettoria Cecoslovacca-Praga, Documenti*,¹³ obsahuje zejména úřední korespondenci v italském jazyce s hlavním představeným Kongregace Salesiánů Dona Boska Pietrem Ricaldonem v letech 1931–1951,

---

⁹ Inspektorie (dnes nazývaná provincie) je územní jednotka spadající pod správu představeného, který se dříve nazýval inspektor (dnes provinciál). Samostatná československá inspektorie existovala v letech 1935–1939. Předtím spadalo území Československa pod jugoslávskou salesiánskou inspekcii (1922–1935).

¹⁰ ASC, fond D 872 *Verbali Capitolo Superiore*, volume IV. (1919–1926), fond D 873 *Verbali Capitolo Superiore* volume V. (1926–1935), fond D 874 *Verbali Capitolo Superiore* volume VI. (1935–1942).

¹¹ V dnešní době se tento poradní sbor nazývá hlavní rada, dříve se užíval termín *capitolo superiore* (vyšší rada).

¹² Hlavní rada salesiánů v Turíně (*capitolo superiore*) projednávala na svých pravidelných zasedáních běžné záležitosti kongregace a pořizovala o nich stručné zápisy, tzv. *verbali*.

¹³ ASC, fond E 967 *Ispettoria Cecoslovacca-Praga, Documenti*.

dekret o zřízení československé salesiánské provincie v roce 1935, dekret o rozdělení československé provincie na dvě samostatné, slovenskou a česko-moravskou v roce 1939. Pro pozdější období je zde úřední korespondence s dalšími hlavními představenými a pak dokumenty zmiňující situaci křesťanů v komunistickém Československu v roce 1963 i písemnosti týkající se událostí kolem roku 1968. Z hlediska vnitřního obsahu těchto písemností se jedná o běžné dopisy úřední povahy, které se týkají správy provincie, jednotlivých organizačních nebo disciplinárních záležitostí, záležitostí salesiánské formace a povolování skládání řeholních slibů nebo možnosti kněžského svěcení, případně otázky budování nových salesiánských domů.

Druhý podobný archivní fond *Ispettorìa Cecoslovacca-Praga, Varie*¹⁴ obsahuje zápisy ze setkání ředitelů komunit v roce 1931, zápis z provinciální kapituly v roce 1932 v Šaštíně, záznamy o mimořádných vizitacích v letech 1930 a 1934, korespondenci s různými členy hlavní rady v letech 1921–1935, korespondenci s členem hlavní rady Pietrem Tironem z let 1926–1941 (je to zejména korespondence mezi ním a salesiánem Ignácem Stuchlým), stejně jako zápisy ze setkání inspektoriální rady a konkrétní návrhy na jmenování ředitelů komunit. Dopisy a zápisy jsou psány buď rukou, nebo na psacím stroji.

Písemnosti obou fondů nám umožňují nahlédnout do běžného chodu salesiánské provincie, můžeme si udělat obrázek o struktuře jednotlivých rozhodovacích grémií i o tématech, která se na jednotlivých setkáních řešila a jak se rozhodnutí uplatňovala v praxi. Pro naši práci jsou zejména přínosné zmínky o fungování jednotlivých salesiánských domů ve Fryštáku, Ostravě a Praze. Určitým limitem těchto pramenů je, že se zmiňují spíše o problematických skutečnostech, které je třeba napravit. O tom, co funguje dobře, se mluví už méně a je třeba to do určité míry znovu rekonstruovat.

Dalším pramenem, opět uloženým v Centrálním salesiánském archivu v Římě, je archivní fond *Ispettorìa Cecoslovacca-Bratislava*.¹⁵ Obsahuje písemnosti týkající se slovenských salesiánů v období od roku 1939, tedy po rozdělení společné československé salesiánské provincie na dvě samostatné: slovenskou a česko-moravskou. Pro naši práci jsou užitečné zmínky i o situaci před rokem 1939, zejména v kronice slovenské salesiánské inspektorie z pera Pietra Tironeho.

Pro starší období do roku 1935 jsou cenné dokumenty a korespondence z jiného fondu uloženého v Centrálním salesiánském archivu v Římě pod názvem *Ispettorìa Jugoslava*.¹⁶

---

¹⁴ ASC, fond E 968 *Ispettorìa Cecoslovacca-Praga, Varie*.

¹⁵ ASC, fond E 969 *Ispettorìa Cecoslovacca-Bratislava*.

¹⁶ Jde o dva podobné archivní fondy v ASC: fond E 993 *Ispettorìa Jugoslava* a fond E 994 *Ispettorìa Jugoslava*.

České a slovenské území totiž až do roku 1935 patřilo organizačně pod jugoslávskou salesiánskou provincií. V tomto fondu nacházíme písemnosti podobného typu jako u výše popisovaného fondu československé salesiánské provincie. Je to zejména úřední korespondence mezi provinciálem (inspektorem), kterým byl do roku 1928 polský salesián Stanislaw Plywaczyk a od roku 1929 Slovinec Franc Walland, a členy hlavní rady v Turíně včetně hlavního představeného. Mezi písemnostmi jsou i pravidelná roční hlášení o stavu provincie, statistické údaje o počtu salesiánských domů v provincii, počtu studentů, návštěvníků oratoře apod. Nechybí ani chronologické podklady se záznamem důležitých událostí pro kroniku provincie. Tento archivní fond obsahuje tu a tam zmínky o českých salesiánech, zejména o Fryštáku, v dopisech rezonuje mimo jiné modus vivendi z roku 1928 v Československu a požadavek československého státu na řeholní představené československé národnosti. Informace z tohoto fondu jsou pro naši práci méně významné, nicméně doplňující mozaiku dění v salesiánském světě na našem území.

Neméně významné archiválie pro náš výzkum jsou uloženy v Archivu Salesiánské provincie Praha. Tento archiv historicky vznikl postupně spolu s rozšiřováním salesiánské kongregace v českých zemích. Obsahuje písemnosti týkající se jak jednotlivých salesiánských domů, tak písemnosti centrální správní povahy. Do roku 1935 spadali čeští (a slovenští) salesiáni pod provincii jugoslávskou se sídlem v Lublani, v letech 1935–1939 existovala společná československá salesiánská provincie (ústředí provincie a sídlo inspektora bylo v Moravské Ostravě, v letech 1945–1948 v Brně a od roku 1948 v Praze). Konkrétní popis písemností uvádíme v přehledu jednotlivých archivních fondů, které vznikly po likvidaci mužských klášterů v Československu v roce 1950 a byly uloženy v jednotlivých krajských státních archivech, odkud je salesiáni opět získali po roce 1990.

Nejprve stručně popíšeme a zhodnotíme archivní fondy, z kterých jsme čerpali pro naši doktorskou práci (jedná se o tři archivní fondy: „Salesiáni Praha-Kobylisy“, „Salesiáni ve Fryštáku“ a „Salesiáni Moravská Ostrava“), a pak se podrobněji budeme věnovat popisu nejdůležitějších archivních pramenů.

Písemná pozůstalost salesiánů (během období komunistické totality uložená ve Státním ústředním archivu v Praze) tvoří archivní fond „Salesiáni Praha-Kobylisy“. Je vlastně archivem Salesiánského chlapeckého domova kardinála Karla Kašpara v Praze-Kobylisích. Tento archiv byl předán do bývalého archivu Ministerstva vnitra v rámci rušení klášterů v létě roku 1950. Obsahuje co do druhu archiválií úřední knihy, spisový materiál, fotografie, různý tištěný propagační materiál a časově zaujímá období od roku 1936 (založení ústavu) do roku 1950 (zrušení kongregace v ČSR). Co se týká vnitřního obsahu písemností, nacházejí se zde

doklady o stavbě budov salesiánského ústavu v Kobylisích, běžná korespondence ústavu se státními, městskými i církevními úřady, účty, personální údaje chovanců a různý materiál jak fotografický, tak i tištěný o činnosti ústavu i kongregaci vůbec. Spisy byly v jednotlivých letech řazeny chronologicky v pořadačích a současně byly vytvářeny věcné skupiny, ve kterých bylo chronologické hledisko druhořadé. Fond byl uložen do 25 archivních kartonů a obsahuje 57 inventárních čísel spisů (včetně fotografií a tisků) a 15 inventárních čísel úředních knih. Pořadací a inventarizační práce provedli pracovníci Státního ústředního archivu v Praze v měsíci září roku 1958. Po pádu komunismu se původní vlastník, Kongregace Salesiánů Dona Boska, přihlásil o svůj písemný majetek a archiválie byly ze Státního ústředního archivu v Praze a Moravského zemského archivu v Brně předány původnímu majiteli v roce 1995 do trvalé úschovy ve vhodných prostorách provinčního domu salesiánů v Praze-Kobylisích.

Archivní materiál slouží k pochopení vnitřních poměrů v rámci salesiánské kongregace v českých zemích i ke konkrétnímu pohledu do života salesiánského chlapeckého domova v Praze-Kobylisích. Tvorba inventáře fondu byla poplatná době svého vzniku (rok 1958) a nechybějí v něm formulace typu, že „vlastním cílem salesiánské kongregace, jak se ukázalo u nás, bylo však především čelit narůstajícímu socialistickému hnutí soustavným ovlivňováním dělnické mládeže v církevním duchu. Salesiáni využívali zálib mládeže (např. sport, hry apod.) k náboženské výchově a jak o tom svědčí četný propagační materiál, snažili se pro tyto své cíle získat sympatie, morální a zejména finanční podporu nejširších vrstev.“¹⁷ Je vidět, že fakta se dají interpretovat různým způsobem, nicméně pravdou zůstává, že salesiáni usilovali o podporu chudé mládeže (nabídka ubytování pro hochy studující v Praze a okolí) a o její rozvoj po stránce náboženské, lidské i sociální.

Další archivní fond uložený v Archivu Salesiánské provincie Praha je fond „E 74 Salesiáni ve Fryštáku“. Salesiánský ústav ve Fryštáku byl prvním domem, kam čeští salesiáni přišli v roce 1927 z italské Perosy Argentiny. V této severoitalské vesnici se již od roku 1924 připravovali chlapci ke vstupu k salesiánům a studovali zde počáteční ročníky nižšího gymnázia. Ve Fryštáku získali salesiáni s podporou olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana budovu Sester Neposkvrněného početí Panny Marie. Bylo zde vybudováno gymnázium a internát, jehož prvním správcem se stal salesián Ignác Stuchlý. Kromě Fryštáku se salesiáni rozšířili i do dalších míst, jako je Ostrava, Praha, Brno, Pardubice a dále. V roce 1950 byl archiv salesiánského domu ve Fryštáku zabaven komunistickou mocí a písemnosti

---

¹⁷ ASPP, fond Salesiáni Praha-Kobylisy, Inventář k fondu Salesiáni Praha-Kobylisy, s. 3.

převzaty Státním archivem v Brně. Písemnosti zde byly v roce 1958 utříděny a přehledně popsány. Inventář vytvořený taktéž v roce 1958 v sobě odráží ducha doby: „Chovanci tu byli vychováni moderními metodami v bojovníky katolické církve u nás. Salesiáni totiž pochopili, že církev může získat mládež, zvláště ze sociálně slabých vrstev, jedině tím, že jejich kongregace a družiny budou obratně spojovat otázky sociální s náboženskými, péči o řemeslníky a dělníky s církevní propagací.“¹⁸ Opět zde vidíme protináboženskou rétoriku komunistické ideologie, kterou se snažila interpretovat společenské jevy. Písemnosti tohoto fondu tvoří 65 knih, uložených v sedmi archivních kartonech, a pak spisový materiál spolu s tisky, uložený ve dvou kartonech. Z knih je to zejména Pamětní kniha Salesiánského ústavu ve Fryštáku, II. díl, z let 1935–1948 (první díl do roku 1935 se ztratil neznámo kde), třídní katalogy chovanců, účetní deníky ústavu, výkazy darů a platů, účty, protokoly o schůzích jednotlivých družin, oběžníky. Spisový materiál pojednává zejména o koupi domu Sester Neposkvrněného početí Panny Marie ve Fryštáku, dále se zde nacházejí finanční a daňové písemnosti, korespondence se Zemským národním výborem v Brně, různá korespondence z let 1925–1950 a Stanovy Kongregace sv. Františka Saleského. Poslední část fondu tvoří 50 kusů tisků a brožur.

Archivní Fond „Salesiáni Moravská Ostrava“ je specifický v tom, že při rušení řeholních řádů a kongregací v roce 1950 nebyl převzat komunistickou mocí do správy státních archivů, ale ostravským salesiánům se jej podařilo ukrýt a do Archivu Salesiánské provincie Praha byl předán po roce 1990, doplněný o materiály ze 70. let z doby, kdy v areálu salesiánského domu sídlila Krajská vojenská správa. Celý fond obsahuje jedenáct archivních kartonů dokumentů, několik úředních knih a další písemnosti uložené v šesti pevných deskách. Po obsahové stránce tvoří písemnosti fondu různé typy dokumentů. Jsou to např. zápisy ze schůzí kapituly salesiánského domu v Moravské Ostravě (leden 1935 – duben 1950), zápisy z konferencí personálu salesiánské oratoře (od srpna 1936 do srpna 1940), pokračování zápisků personálu oratoře (1941–1943), policejní přihlášení k pobytu 1946–1949, pojištění a mzdové listy zaměstnanců 1950, dopisy a oběžníky 1948–1949, dopisy rodičů, chovanců a přímluvců za přijetí do salesiánského učňovského domova 1948–1950, schválení činnosti chlapeckého domova v Ostravě 1947, daňové a finanční záležitosti berní úřad Ostrava 1935–1950, pojištění ústavu 1935–1943. Nacházejí se zde i materiály mapující znárodnění salesiánského ústavu v Ostravě 1945–1948, inventář majetku, korespondence J. Richtera 1946–1950, korespondence vedení ústavu 1937–1950, korespondence

---

¹⁸ ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, Inventář k fondu Salesiáni ve Fryštáku, s. I.

s arcibiskupskou konsistoří 1941–1948, správní korespondence 1947–1949, stejně jako otázky na katechismové závody nebo přihlášky do Družiny sv. Aloise. Pro rok 1940 jsou zde otázky pro Katechismové závody, dále seznam oratoriánů podle ulic v Mor. Ostravě (asi 1940), tenké brožurky s koledami a textem mše svaté pro oratoriány. Jeden archivní karton tvoří fotografie areálu i jednotlivých aktivit z let 1946–49. Mezi úřední knihy patří kniha ohlášek během bohoslužeb (leden 1935 – únor 1938), kniha ohlášek v kostele sv. Josefa v Moravské Ostravě (od prosince 1937 do července 1947), pamětní kniha Sales. ústavu 'Don Bosko' v Mor. Ostravě (připomínající tři události: svěcení základního kamene ústavu v roce 1934, svěcení základního kamene kostela sv. Josefa 7. června 1936, svěcení zvonů 19. března 1939), účetní kniha 1946–1948, kniha oratoriánů podle čísel (školní rok 1946–1949), Seznam zapsaných oratoriánů 1936–1939, kronika oratoře z let 1934–1941, sešit Abecední seznam oratoriánů 1939–1940. Je zde i pokladní deník 1945–1950, účetní kniha 1945–1950 a kronika oratoře z let 1940–1948. V šesti pevných deskách jsou uloženy plány a korespondence s úřady ve věci stavby salesiánského ústavu 1933–1949, úřední spisy týkající se provizorní nemocnice za války 1942–1945, stejně jako spisy Spolku sv. Josefa pro stavbu kostela (účty a sběrací archy pro podporu stavby 1918–1936), kniha Poštovní spořitelna 1945–1950, účetní deník 1945–1950. Posledními dokumenty jsou spisy z let 1965–1976 týkající se přestavby 1. poschodí budovy salesiánského domu, kde tehdy sídlila Krajská vojenská správa. Písemnosti fondu „Salesiáni Moravská Ostrava“ nám dávají příležitost nahlédnout do struktury salesiánského díla v Moravské Ostravě a na základě studia kronik poznat atmosféru uvnitř domu, náplň činnosti ostravských salesiánů i výchovné cíle jejich činnosti. Dokumenty finanční povahy mohou být zdrojem poznání pro ekonomickou i sociální situaci celého salesiánského díla i ubytovaných chovanců nebo návštěvníků oratoře či kostela. Nyní přejdeme k popisu a hodnocení konkrétních archivních dokumentů. Jedním z důležitých pramenů archivního fondu „Salesiáni Praha-Kobylisy“ je *Knihy protokolů schůzí představenstva – Spolek pracovníků Salesiánských v Č.S.R.*¹⁹ Tento manuskript obsahuje rukou psané zápisy (protokoly) ze schůzí představenstva Spolku pracovníků salesiánských v Č.S.R. Zmíněný spolek vznikl z důvodu potřeby mít určitou právní formu pro činnost salesiánské kongregace v Československu. První protokol (zápis z jednání spolku) je datován 21. listopadu 1933 ve Fryštáku, poslední zápis z jednání je z 30. června 1949 v Praze. Většina schůzí spolku se konala v Moravské Ostravě, koncem roku 1942 několik zasedání ve Fryštáku, po osvobození v roce 1945 v Ořechově, pak v Olomouci, v letech 1946–1948

---

¹⁹ ASPP, fond Salesiáni Kobylisy, kniha č. 15.

v Brně a od poloviny roku 1948 do roku 1949 v Praze. Předsedou spolku byl olomoucký arcibiskup Leopold Prečan (od roku 1945 pomocný biskup olomoucký Stanislav Zela), místopředsedou salesián Ignác Stuchlý, zapisovatelem a jednatelem Štěpán Trochta, účetním Josef Bokor, pokladníkem Josef Lepařík, právním poradcem JUDr. Jindřich Richter, revizory Augustin Štancl a František Sersen. Představenstvo se scházelo několikrát ročně – buď měsíčně (v roce 1934 a 1936), nebo méně často, v roce 1943 jen jedenkrát, v roce 1944 vůbec.

Obsahem jednání byla v prvních letech zejména stavba salesiánského ústavu v Moravské Ostravě, později také stavba kostela sv. Josefa rovněž v Moravské Ostravě, stavba salesiánského ústavu v Praze-Kobyliších – zejména schvalování finančních, účetních a stavebních záležitostí včetně pověřování a zmocňování různých osob k jednotlivým záležitostem, týkajícím se stavebních prací nebo právního jednání. Nechybí ani bilanční roční zprávy příjmů a vydání na stavbách v Ostravě a Praze-Kobyliších s podrobnějším přehledem jednotlivých položek. Zápisy odrážejí zásadní události a skutečnosti týkající se českého salesiánského díla a jsou oficiálním stanoviskem představenstva Spolku salesiánských pracovníků ve vztahu k úřadům nebo dalším institucím. Taktéž se zde objevují nejrůznější plány a nápady určené k pozdější realizaci. Tento pramen nám umožňuje sledovat aktuální situaci českého salesiánského díla v jednotlivých etapách vývoje skrze vyjádření hlavních autorit, což činí tento pramen obzvláště věrohodným a relevantním.

Zásadním dobovým pramenem, z kterého čerpáme, jsou kroniky. Některé kroniky jsou psané rukou, jiné v tištěné podobě v odlišných exemplářích. Jednou z nejstarších kronik jsou *Paměti oratoře ve Fryštáku*.²⁰ Jedná se o sešit rukou psaný, s tvrdými kartonovými deskami, který zahrnuje události od roku 1927 do roku 1943. Text je napsán na 75 stranách, první zápis je z roku 1931 a na čtyřech stranách shrnuje předchozí události (1927–1931) podle vyprávění pamětníka salesiánského koadjutora Františka Hlaváče. Jak už to u kronik bývá zvykem, největší nadšení pro psaní je patrné na začátku a postupně se zápisy stávají čím dál řidší a kratší. Je tomu tak i u této kroniky. Záznamy od ledna 1931 do června 1931 jsou uvedeny na sedmnácti stranách. Školní rok 1931/32 je popsán na třech stranách, školní rok 1932/33 na šesti stranách, školní rok 1933/34 na čtyřech stranách, školní rok 1934/35 na třech stranách, školní rok 1935/36 na třech stranách, školní rok 1936/37 na třech stranách, 1937/38 na šesti stranách, 1938/39 na pěti stranách, školní rok 1939/40 na čtyřech stranách, školní rok 1940/41 na pěti stranách, školní rok 1941/42 na pěti stranách, školní rok 1942/43 na dvou stranách,

---

²⁰ Uložena v ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku.

o školním roce 1943/44 je jen stručná několikařádková zmínka z posledního dne salesiánské oratoře ve Fryštáku, kterým bylo 15. září 1943, kdy byl salesiánský dům zabrán německými úřady a chovanci z Fryštáku pokračovali v prázdninové kolonii ve Dvorku u Přibyslavi.

Autory kroniky jsou pravděpodobně salesiáni zodpovědní za chod salesiánské oratoře. V kronice se vystřídalo osm různých rukopisů, tedy osm různých autorů. Kronika popisuje běžný život oratoře složený z hraní her, společného čtení, vyprávění příběhů, zpěvu a slůvka na dobrou noc. Zápisy obsahují různé podrobnosti ze života oratoře, ale také úsilí salesiánů o určitý směr, kterým by se měla oratoř ubírat a jak se tato idea více či méně naplňovala. Z kroniky můžeme čerpat informace o jednotlivých salesiánech, jako např. kdo byl ředitel domu, kdo byl zodpovědný za oratoř, jména asistentů a pomocného personálu, stejně jako data některých důležitých událostí. Oratoř byla určena především pro hochy z městečka Fryšták (děvčatům nebyl umožněn vstup, oratoř byla pouze pro hochy podle dobového úzu, že salesiáni se věnují chlapcům a sestry salesiánky děvčatům) s cílem nabídnout jim využití volného času prostřednictvím her a zábavy, ale zároveň je formovat v oblasti náboženské i mravní. Pro naši doktorskou práci je tento pramen důležitý, protože přináší pohled očitých svědků na jednotlivosti. Samozřejmě je třeba obezřetně posuzovat a usuzovat z těchto jednotlivostí na obecný závěr a celkový pohled na život v oratoři.

Další kroniky jsou nyní uloženy v archivech místních komunit salesiánů. Nejstarší z nich se nazývá *Kronika salesiánského ústavu Fryšták*.²¹ První díl této kroniky byl ztracen, v archivu se zachoval pouze druhý díl. Ztracený první díl je ovšem citován v italsky psané, strojopisné kronice *La cronaca della casa salesiana di Fryšták*,²² podrobněji popsané níže v oddíle tištěných pramenů, takže je možné jednotlivé události zpětně rekonstruovat. Zmíněný druhý díl *Kroniky salesiánského ústavu Fryšták* mapuje události v tomto salesiánském domě od roku 1935 do roku 1940. Je to manuskript s papírovou vazbou, nestránkovanou. Najdeme zde zápisy o akademiích, poutích, exerciciích, personální stav ústavu, stav ústavu, záznamy o politických událostech, pořad mší apod. V kronice jsou vlepeny fotografie a letáky. Kronika sleduje chronologicky školní rok na soukromém salesiánském gymnáziu, a věnuje se dění především v salesiánském světě ať už místním (Fryšták), regionálním (české země) nebo výjimečně světovém. První zápis je k 25. červnu 1935, poslední zápis je k 6. červenci 1940. Zápisy jsou místy podrobnější, popisující dané události, zmiňují se i personálie, zejména salesiánů, ale i některých chovanců. Kronika je dobrým pramenem pro poznání atmosféry v salesiánském ústavu, pro nahlédnutí do rytmu školního roku i pořádaných aktivit. Zároveň

---

²¹ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*.

²² ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták*.

nutně obsahuje pouze určitý výsek nebo výběr jednotlivých událostí, což je dáno osobou pisatele kroniky, kterým byl pravděpodobně nějaký salesián.

Další kronikou, kterou jsme v bádání využili, je *Kronika salesiánského ústavu D. Boska v Mor. Ostravě*.²³ Tato kronika je rukou psaná kniha, popisující dějiny salesiánského ústavu v Moravské Ostravě od jeho vzniku v roce 1934 až do roku 1949. Na úvodních dvou stranách kroniky se popisuje úsilí Jednoty sv. Josefa, která už od roku 1911 sbírala peníze na stavbu kostela sv. Josefa a věnovala veškeré prostředky na tuto stavbu pod vedením salesiánů. Ti ovšem nejprve v březnu 1934 začali stavět salesiánský ústav a již od 17. listopadu 1934 jej mohli začít obývat salesiáni v počtu 18 studentů kleriků a pět salesiánů v čele s Ignácem Stuchlým.²⁴ První pravidelný zápis v kronice je uveden k datu 18. listopadu 1934, poslední zápis je u data 31. července 1949. Kronika se psala průběžně, téměř u každého dne je stručná, jednořádková nebo i obsáhlejší zpráva o důležitých událostech v životě tohoto salesiánského domu. Zápisy obsahují jména místních salesiánů, záznamy o návštěvách, aktivitách v domě i událostech v širším regionu, zmínky o mimořádných zajímavostech i o dění v rámci celého Československa. Podrobněji se v zápise popisují větší církevní slavnosti nebo významnější události. Kronika umožňuje nahlédnout do běžného života a všedního dne ostravského salesiánského ústavu. Jednotliví pisatelé kroniky, kterými byli pravděpodobně místní salesiáni, nám dávají nahlédnout do svého stylu myšlení a hodnocení tehdejších událostí nebo zamýšlených projektů. Limitem tohoto historického pramene je jeho útržkovitost a jeden pohled z mnoha, nicméně může sloužit jako střípek do mozaiky pohledu na dění v rámci salesiánského díla v Ostravě té doby.

Posledním archivem, který jsme využili pro náš výzkum, je Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc. Zde je uložen rozsáhlý archivní fond Arcibiskupství Olomouc,²⁵ obsahující písemnosti od nejstarších listin z 12. století až po dobu nejnovější. Spisový materiál je rozčleněn do několika skupin: Korespondence biskupů, Spiritualia in genere, Temporalia, Ordinariát, Sekretariát a osobní písemnosti biskupů. Ve skupině ordinariát jsou písemnosti ordinariátní registratury, vedené od roku 1819 do roku 1957. Tato skupina obsahuje takové písemnosti, které si arcibiskup vyhradil ke svému vlastnímu vyřízení z oblasti registratury konzistoře, duchovního soudu, arcidiecézních úřadů, ústavů a sdružení nebo ústřední správy statků a lenního dvora. Nás zajímalo období arcibiskupa Leopolda Prečana (arcibiskupem byl v letech 1923–1947).

---

²³ Archiv Místní komunity salesiánů Ostrava, *Kronika salesiánského ústavu D. Boska v Mor. Ostravě (1934–1949)*.

²⁴ Tamtéž, s. 2.

²⁵ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupství Olomouc (ZAO-OL, f. AO).

Právě zde, v ordinariátní registratuře arcibiskupa Prečana, se nachází archivní složka *Zprávy o salesiánech*.²⁶ Tato složka zahrnuje dopisy mezi olomouckým arcibiskupem Leopoldem Prečanem a hlavními protagonisty příchodu salesiánů na Moravu, kterými jsou Augustin Štancl a Ignác Stuchlý. Konkrétně se jedná o 329 dokumentů, některé jsou rukou psané, jiné jsou strojopisy, některé jsou originály, jiné pak koncepty odpovědí olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana. Témata dopisů souvisejí se salesiánskou kongregací, konkrétně s jejím příchodem do Fryštáku, který horlivě prosazoval Augustin Štancl. Často je v dopisech zmínka o financích potřebných ke koupi domu, zmiňují se dobrodinci salesiánského díla, obtíže spojené s koupí domu ve Fryštáku, později i zmínky o stavbě salesiánského ústavu a kostela v Moravské Ostravě. Mezi dopisy se objevují i letáky, brožurky a výtisky novin. Tento pramen nám umožňuje sledovat myšlení a způsob komunikace mezi důležitými osobami českého salesiánského díla, dovoluje nám sledovat nejdůležitější témata korespondence a udělat si co přesnější představu o tom, jaké překážky a obtíže museli salesiáni překonávat během svého působení na Moravě, a zároveň zde vidíme klíčovou roli olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana.

Po archivních pramenech zmíníme prameny tištěné a to nejprve ty, které se týkají života zakladatele salesiánské kongregace Jana Boska. Poté se budeme věnovat kronikám psaným na stroji stejně jako tištěným a nakonec časopisům *Salesiánský věstník* a *Bolletino salesiano*.

Začněme spisem, který napsal samotný zakladatel salesiánské kongregace Jan Bosco a vydal ho pod názvem *Memorie dell'Oratorio di S. Francesco di Sales dal 1815 al 1855*.²⁷ Rok vydání 2011 by mohl být matoucí, jde o již několikáté vydání od roku 1875, kdy byl spis víceméně dokončen. Jde o důležité biografické dílo zakladatele salesiánů sv. Jana Boska, které vzniklo na popud papeže Pia IX., který mu při audienci v roce 1858 (to bylo Donu Boskovi 43 let) poradil, aby sepsal podivuhodné začátky svého působení mezi mládeží. O deset let později mu to papež opět připomněl, ale nakonec většinu tohoto spisu Jan Bosco napsal v letech 1873–1875. Autobiografie má nejen životopisný význam vzpomínek na vlastní minulost. Tyto paměti byly sepsány z několika důvodů: prvním cílem Dona Boska bylo poučit salesiány a ukázat jim, jak ho Bůh provázel na každém jeho kroku. Viděno tímto pohledem je autobiografie vlastně vyprávěním o tom, jak Bůh zasahoval do jeho života, zachycuje zejména sny z dětství a jejich naplnění v dospělosti. Druhým cílem bylo pobavit čtenáře a rozveselit je vyprávěním zážitků ze svého dětství. Barvitě líčení příhod z dětství a

²⁶ ZAO-OI, f. AO, kart. 1043, inv. č. 2646, sign. G 15, *Zprávy o salesiánech*.

²⁷ BOSCO, Giovanni: *Memorie dell'Oratorio di S. Francesco di Sales dal 1815 al 1855*. Roma 2011.

mládí doprovázejí pedagogické komentáře, které jsou určeny především salesiánským vychovatelům. Můžeme říci, že toto dílo je klíčem k pochopení Dona Boska i „oknem do jeho duše“. Toto drobné dílko nám umožňuje chápat, proč a jak se v životě rozhodoval, jaké cíle sledoval a jak silně vnímal Boží vedení. Jedině pod tímto zorným úhlem můžeme také pochopit dějinný úkol salesiánské kongregace, která sama sebe vnímá nejen jako lidský nápad a úmysl pomáhat opuštěným dětem a mládeži, ale je skutečně provázána Boží Prozřetelností na každém kroku.

Český překlad výše zmíněné biografie byl vůbec poprvé vydán v roce 2007 pod názvem *Můj život pro mladé. Vzpomínky zakladatele salesiánů*²⁸ v nakladatelství Portál. V tomto českém překladu je zařazen i historický komentář. Jaká je historická hodnota těchto pamětí? Francouzský salesiánský historik Francis Desramaut říká toto: „Poctivé vyprávění pamětníků je pravdivé ve své podstatě, ale postrádá nehybnost fotografických desek nebo zvukových záznamů. Jejich svědectví je dobře zdůvodněné, ale zároveň zabarvené vypravěčským stylem. I Don Bosco řekl pravdu a obohatil události svou reflexí, přičemž do nich vložil i něco ze svých obav a starostí. Jeho vyprávění jsou plná vlastního života, základní kontury ale nikdy nefalšoval. Chceme-li číst tato svědectví tak jak nám byla předána, musíme se vcítit do emocí člověka, který je pro nás oživuje. Kdo by zde chtěl hledat přísně objektivní vztahy, vždy bude zklamán. *Paměti oratoře* nejsou studenými policejními zápisy, nýbrž otcovsky důvěrnými vzkazy Dona Boska jeho synům. Svým vlastním 'životopisem' chce zároveň formovat i pobavit.“²⁹

Kromě vlastní autobiografie Dona Boska mají historici k dispozici monumentální 20svazkové *Memorie biografiche di don Bosco*.³⁰ Toto rozsáhlé dílo vznikalo padesát let a slouží jako základní pramen k poznání života Dona Boska i k dějinám salesiánské kongregace. Obsahuje celkem 20 svazků italsky psaného textu, každý díl obsahuje 500–1000 stran. Autorem prvních devíti svazků je salesiánský historiograf a kronikář Giovanni Battista Lemoyne, desátý svazek sepsal Angelo Amadei, jedenáctý až devatenáctý svazek pak Eugenio Ceria. Dvacátý svazek tvoří analytický index. V roce 1972 byl ještě doplněn 21. svazek obsahující konkordanci mezi jednotlivými svazky.

První díl obsahuje dětství a dospívání Jana Boska, stejně jako teologická studia až do jeho vysvěcení na kněze v roce 1841. Druhý díl popisuje léta 1841–1846, tedy počátky činnosti Dona Boska jako kněze v Turíně až po příchod na Valdoko v roce 1846 a položení

---

²⁸ BOSCO, Giovanni: *Můj život pro mladé. Vzpomínky zakladatele salesiánů*. Praha 2007.

²⁹ Tamtéž, s. 214–215.

³⁰ *Memorie biografiche di don Bosco*, 20 vol., S. Benigno Canavese - Torino 1898–1948.

základů zdejší salesiánské oratoře. V dalších dílech se postupuje chronologicky a životopisné údaje o Donu Boskovi doplňují tematické kapitoly pojednávající o činnosti rozvíjející se salesiánské kongregace. Osmnáctý díl končí smrtí Dona Boska a jeho pohřbem ve vesničce Valsalice, která tvoří jednu ze čtvrtí města Turína. Devatenáctý svazek popisuje úsilí o blahořečení a svatořečení Jana Boska, které bylo úspěšně završeno v roce 1929, respektive v roce 1934.

Historik zde nachází nepřehledné množství detailů z každodenního všedního života, citace dopisů, vyprávění pamětníků. Určitým limitem pamětí je subjektivnost vyprávění, na což upozorňuje i salesiánský historik Pietro Stella, který používá historicko-kritické metody a snaží se zasadit celý život Dona Boska do patřičného historického rámce.³¹ Podobně kriticky zhodnotil životopis Dona Boska další salesiánský historik Francis Desramaut.³²

Pro dějiny českého salesiánského díla máme k dispozici několik kronik – tištěných pramenů, které se dochovaly v několika výtiscích. První z nich je *La cronaca della casa salesiana di Fryšták*.³³ Při příležitosti desátého výročí přítomnosti salesiánů ve Fryštáku byla vypracována kronika, spíše bychom řekli chronologický přehled, mapující jednotlivé aspekty života v salesiánském domě, spolu s přesnými čísly, údaji, grafy a tabulkami. Tato stostránková „kronika“ byla psána na stroji, v italském jazyce, nejspíš určená pro prezentaci v sídle kongregace v Turíně. Jednotlivé oddíly jsou uvedeny barevnými kresbami, které svědčí o tom, že vznikla jako reprezentativní strojopis. Pravděpodobně ji salesiáni vydali v několika výtiscích, i když se nám v archivu zachoval výtisk pouze jeden. Jednotlivé kapitoly jsou členěny takto: I. název domu a datum zřízení, II. stručný popis důvodu založení domu a jeho hlavní činnost, seznam ředitelů domu, stejně jako zmínka o významných dobrodincích, hlavních svátcích, III. sváteční oratoř – popis denního řádu, návštěvnost, různé aktivity a statistiky, IV. salesiánský internát, kolej – poplatky, počty studentů, stručný popis jednotlivých let, počínaje školním rokem 1927/28 až po školní rok 1937/38 (zde jde o opis událostí z kroniky domu), V. statistické tabulky a diagramy výsledků zkoušek, počtu salesiánských povolání, výše příspěvků studentů i počet návštěvníků oratoře. Na závěr je uvedena fotografická příloha. Přínosem této kroniky jsou zejména statistické a jmenné údaje o salesiánech nebo chovancích, stejně jako přesná data jednotlivých událostí. Určitým limitem

---

³¹ Tento autor vydal obsáhlou třídílnou studii věnující se Donu Boskovi. První díl popisuje jeho život a dílo, druhý díl reflektuje téma náboženského myšlení a spirituality v době působení Dona Boska a nakonec třetí díl se věnuje procesu kanonizace Dona Boska, které vyvrcholilo jeho svatořečením v Římě v roce 1934. Viz: STELLA, Pietro: *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. I: *Vita e opere*, Roma, LAS 1979. *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. II: *Mentalità religiosa e spiritualità*, Roma, LAS 1981. *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. III: *La canonizzazione*, Roma, LAS 1988.

³² DESRAMAUT, Francis: *Don Bosco en son temps (1815–1888)*. Torino 1996.

³³ ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták*.

je fakt, že podrobnost popisu života v salesiánském domě postupně klesá a zápisy jsou stručnější a stručnější, až se omezí na několikaslavný popis faktů.

Další kronikou je *La cronaca della casa di Fryšták*.³⁴ Jde o třicetistránkový soubor listů s fotografiemi ze salesiánského domu ve Fryštáku z období 1927–1938. Fotografie ukazují pestrý život v salesiánském domě: salesiánské studenty, salesiánský dům, významné osobnosti, chlapce z kapely, divadlo, výlety, poutě, zábavu na hřišti, oslavu svátků, duchovní cvičení, kluky z oratoře, ministranty. Výhodou obrazového materiálu oproti psanému textu je jeho schopnost autentičtěji zachytit konkrétní okamžiky a atmosféru v životě salesiánského domu. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že pár fotografií nemůže postihnout pestrost jeho života v plné šíři a přinášejí jen selektovaný pohled, což může vést ke zkreslení skutečnosti. Nicméně i s vědomím tohoto limitu jsou tyto fotografie velmi cenným materiálem.

Podobným pramenem, tentokrát věnovaným salesiánskému domu v Praze-Kobylicích, je *La cronaca della casa di Praga-Kobylice*.³⁵ Jde o třicetistránkový soubor listů s fotografiemi ze salesiánského domu v Praze-Kobylicích z období 1936–1938. Fotografie zachycují počátky salesiánského domu: plán celého areálu, fotografii pražského arcibiskupa kardinála Karla Kašpara, průběh stavby salesiánského ústavu a jeho kaple, dále život v salesiánském domě: salesiánské studenty, salesiánský dům, významné osobnosti, chlapce z oratoře, žehnání kaple a zvonů.

Sérii tištěných listů s fotografiemi doplňuje čtyřicetistránkový pamětní tisk rozmnožovaný cyklostyem, nazvaný *20 let českého salesiánského díla*.³⁶ Byl vydán fryštickými salesiány v září roku 1947 u příležitosti dvaceti let působení českých salesiánů ve vlasti a byl určený pro spolupracovníky a dobrodince. Text je doplněn barevnými nákresey jednotlivých salesiánských domů, některých kostelů, květinovými ornamenty nebo portréty Dona Boska. Text je formulován jako osobní dopis nebo poselství pro blízký okruh přátel a podporovatelů salesiánského díla. I když se v textu vyskytují faktografické údaje, převažuje vyprávěcí styl s cílem přiblížit čtenářům, co se za uplynulých dvacet let podařilo, a povzbudit je, aby i nadále zůstali příznivci této výchovné iniciativy. Krátké kapitoly textu nejsou číslovány, chronologické vyprávění se prolíná s tematickým. Po úvodním slově a vysvětlení, kdo je Don Bosko a salesiáni, následuje historický oddíl věnovaný příchodu salesiánů do Fryštáku v září 1928, poté rozšíření salesiánského díla do Ostravy v roce 1934 a do Prahy

---

³⁴ ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa di Fryšták*.

³⁵ ASPP, fond Salesiáni Praha-Kobylice, *La cronaca della casa di Praga-Kobylice*.

³⁶ ASPP, fond Salesiáni Praha-Kobylice, *20 let českého salesiánského díla*, Fryšták 1947.

v roce 1936. Následuje popis činnosti za války, stejně jako zmínka o rozšíření salesiánského díla po osvobození v roce 1945 do dalších míst. Po vylíčení salesiánské historie v letech 1927–1947 se věnuje brožurka tématu salesiánského poslání, tedy čemu, proč a jak se čeští salesiáni věnují. Úvahy o preventivním systému, o studiu, o práci v dílnách, divadle, hudbě, družinách a programu jsou prokládány úryvky z kroniky fryštáckého domu. Místy je text psaný až emotivně, z dnešního pohledu se může zdát poněkud naivní. Tento písemný pramen jsme použili pro naši doktorskou práci s cílem nahlédnout do stylu myšlení přímých účastníků jednotlivých událostí, abychom zjistili, jaká vládla atmosféra v salesiánském domě ve Fryštáku, o co salesiáni usilovali a k čemu další budoucí salesiány vychovávali.

Mezi tištěnými prameny nelze opomenout pravidelně měsíčně nebo dvouměsíčně vydávaný zpravodaj nazvaný *Salesiánský věstník*, jehož výtisky jsou uloženy v knihovně Archivu Salesiánské provincie Praha. Tento časopis byl spojícím prvkem mezi salesiány a příznivci salesiánského díla. Průběžně informoval o salesiánském díle jak v českých zemích, tak v zahraničí, zejména v misiích. Věstník začal vycházet ve Fryštáku od roku 1930 a hlavním redaktorem byl salesián František Hlaváč. Název tohoto periodika se postupně měnil. Nejprve od roku 1930 do března roku 1934 nesl název *Věstník českého salesiánského díla Bl. Jan Bosko*, pak od dubna roku 1934 do roku 1936 vycházel jako *Věstník českého salesiánského díla* a nakonec od roku 1937 do roku 1941 jako *Salesiánský věstník*. Obsah jednotlivých čísel měl ustálenou podobu několika rubrik, které tvořily úvodní slovo, úryvky ze života Dona Boska a Františka Saleského, aktuality ze salesiánského světa, zvláště z misií, a informace o životě v salesiánském ústavu ve Fryštáku, později v Ostravě a Praze, stejně jako články o salesiánském výchovném systému.

Podobný zpravodaj, ovšem ve větším rozsahu a dosahu, byl vydáván v Itálii pod názvem *Bolletino salesiano*. První výtisk vyšel v roce 1877 a na webových stránkách³⁷ je k dispozici kompletní archiv jednotlivých čísel. Jednalo se o zpravodaj ze salesiánského světa, s vydavatelským cílem spojit salesiány a příznivce salesiánského díla. Průběžně informoval o salesiánském díle jak v českých zemích, tak v zahraničí, zejména v misiích. *Bolletino salesiano* bylo vydáváno nejprve v italštině, později přibyly i další jazykové varianty: francouzská, španělská, německá, anglická a další. Z tohoto časopisu jsme čerpali některé články o českém salesiánském díle, zejména shrnutí působení českých salesiánů při výročí deseti let salesiánské přítomnosti v českých zemích v roce 1937.

---

³⁷ [Http://biesseonline.sdb.org/](http://biesseonline.sdb.org/)

Důležité informace jsme také čerpali z pravidelných ročenek pod názvem *Elenco generale della Società di S. Francesco di Sales, antico continente*,³⁸ zahrnujících jmenné i statistické údaje. Použili jsme zejména ročníky 1926–1939. Jedná se o schematismus celé salesiánské kongregace. Použité ročníky označené názvem „antico continente“, tedy „starý kontinent“, obsahují údaje o Evropě. Jedná se o přehled jednotlivých regionů, inspektorii (provincií), domů, stejně jako jednotlivých členů salesiánské kongregace v daném roce. Tyto výtisky jsou uloženy v knihovně Centrálního salesiánského archivu v Římě. Z těchto údajů je zvláště patrný vývoj českého salesiánského díla. Nejprve spadl pod jugoslávskou inspektorii, postupně se stával delegací (menší správní jednotka v rámci inspektorie s určitými pravomocemi), až došlo v roce 1935 ke zřízení samostatné československé inspektorie sv. Jana Boska, která byla následně v roce 1939 rozdělena na dvě samostatné inspektorie: slovenskou a česko-moravskou.

Významné místo mezi tištěnými prameny mají publikace salesiána Oldřicha Meda.³⁹ Je považován za řádového historiografa, který se svým spisovatelským úsilím i shromažďováním historických dokumentů zásadně zasloužil o uchování důležitých momentů českého salesiánského díla. Jako sekretář prvního českého salesiána Ignáce Stuchlého měl přístup k řadě dokumentů vztahujícím se k dějinám české salesiánské provincie, které také pečlivě uchovával. Nejprve se zmíníme o edicích některých dokumentů a pak o jeho pamětech.

Oldřichu Medovi záleželo na tom, aby mohl později někdo zpracovat dějiny salesiánského díla. Proto se snažil opsat a zpřístupnit ve strojopisné edici nejdůležitější dokumenty. Vydal tedy dvoudílnou edici, jejíž první díl nese název *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1885–1926)*.⁴⁰ Oldřich Med písemnosti opisoval již dříve, nicméně během období komunistické totality (zhruba v roce 1981, jak sám zmiňuje v závěru edice) vydal strojopisně edici nejdůležitějších dokumentů. Tvoří ji 132 dopisů. Obsahuje několik nejstarších odpovědí na dopisy poslané do Turína (z let 1884 a 1888), stejně jako výpisy z kroniky v Perose Argentině. Většinu edice pak tvoří korespondence z let 1923–1926

---

³⁸ *Elenco generale della Società di S. Francesco di Sales, antico continente*. Jednotlivé výtisky jsou uloženy v knihovně Centrálního salesiánského archivu v Římě.

³⁹ Oldřich Med (1914–1991), jeden ze salesiánů první generace. Studoval v Jugoslávii a Turíně, vysvěcen na kněze v roce 1939. Působil jako sekretář zakladatele českého salesiánského díla Ignáce Stuchlého.

⁴⁰ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*. Edice pramenů má dvě části: *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)* a *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1927)*. Oběma edicím chybí datum a místo vydání. Jedná se o opisy dopisů, které se nějakým způsobem vztahují k budování českého salesiánského díla nebo jsou zmínkami o Donu Boskovi nebo salesiánech v českém prostředí, zvláště v prvním díle. Jsou uloženy v Archivu Salesiánské provincie Praha, fond Oldřich Med.

mezi nejdůležitějšími osobami českého salesiánského díla, jako byli Ignác Stuchlý, Augustin Štancl, Štěpán Trochta, Karel Klement, Leopold Prečan, nuncius Francesco Marmaggi, Pietro Tirone a mnoho dalších (dobrodinci, biskupové, kněží, představitelé institucí a spolků). Tato edice umožňuje nahlédnout do dobového myšlení jednotlivých aktérů a udělat si představu o situaci na počátku českého salesiánského díla. Originály dopisů jsou uloženy částečně v Archivu salesiánské provincie Praha a částečně v Zemském archivu Opava, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupství Olomouc, složka *Zprávy o salesiánech*, některé však byly v průběhu let ztraceny.

Druhý díl této edice má název *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1927)*.⁴¹ Podobně jako u první části edice listinného materiálu je obsahem korespondence z let 1923–1926 mezi nejdůležitějšími osobami českého salesiánského díla, tentokrát s důrazem na jednání o příchodu českých salesiánů do Fryštáku u Zlína. Jednání o prodeji řeholního domu sester Neposkvrněného početí Panny Marie ve Fryštáku salesiánům provázely nejrůznější očekávání, neshody a nedorozumění, jež byly nakonec zdárně překonány, a salesiáni v září roku 1927 do Fryštáku skutečně přišli. Edici písemných dokumentů tvoří 147 dopisů. Tato korespondence je přínosná hlavně v tom, že nám podává svědectví o myšlenkách a záměrech hlavních aktérů v době počátku salesiánského díla v českých zemích.

Během druhé světové války pracoval Oldřich Med na edici dopisů význačného dobrodince českého salesiánského díla Augustina Štancla – *Dopisy monsignora Dra. Augustina Štancla, týkající se českého salesiánského díla sv. Jana Boska*.⁴² V předmluvě k edici, datované 31. března 1943, autor píše, že obsahuje „dopisy Msgra. Dr. Augustina Štancla, kněze, kterého si Prozřetelnost Boží vybrala za průkopníka českého salesiánského díla“.⁴³ Sbíрка obsahuje souvislou řadu 92 Štanclových dopisů od roku 1923 do roku 1929, kdy skončila průkopnická doba a čeští salesiáni již plně převzali odpovědnost za rozvoj díla. Dopisy z druhé strany se nedochovaly, nicméně je šťastnou shodou okolností, že Augustin Štancl byl zvyklý ve svých odpovědích reagovat i částečným citováním původních dopisů. Autor edice ve své předmluvě k dopisům zdůrazňuje, že je třeba se dívat na vše očima víry, což je klíč k pochopení minulých událostí. „Kdo nevidí v dějinách dobrotivou ruku Boží, ten marně hledá jejich smysl a neporozumí ani zákonům, jimiž se řídí vznik a rozvoj tak vyloženě prozřetelnostních děl, jako jsou právě řeholní společnosti, z nichž každá byla vybudována

---

⁴¹ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1927)*.

⁴² MED, Oldřich: *Dopisy monsignora Dra. Augustina Štancla, týkající se českého salesiánského díla sv. Jana Boska*. Fryšták, 1943.

⁴³ Tamtéž, předmluva.

samotným Bohem.“⁴⁴ Oldřich Med v této předmluvě podává vlastní hodnocení (psáno v roce 1943) počátků českého salesiánského díla a vykresluje osobnost autora dopisů Augustina Štancla. Jeho prudká povaha se objevuje v dopisech tím, že neváhá použít silná slova, vyjádřit rozhořčení, nelibost, netrpělivost nad otálením. Ale také v dopisech nastiňuje smělé plány, vize a projekty, z nichž mnohé se uskuteční buď později, nebo vůbec.

Na základě studia dokumentů napsal Oldřich Med publikaci nazvanou *Knihá víry*.⁴⁵ Jak sám autora napsal v předmluvě, šlo jen o „pokus shromáždit materiál pro budoucího historika“.⁴⁶ Oldřich Med byl účastníkem událostí, které popisuje, a proto na ně pohlíží svým úhlem pohledu, zachycuje vlastní paměti. Mnoho let shromažďoval Oldřich Med podklady pro tuto publikaci, která však nikdy nevyšla oficiálně, jen pro vnitřní potřebu salesiánské kongregace. Během druhé světové války trojmo přepsal všechny dopisy, které byly uschovány v archivu salesiánského ústavu ve Fryštáku, a dal je vyvázat. Stejně tak vydal edici dopisů Augustina Štancla adresovaných do Perosy Argentiny. Jako další pramen pro tuto studii využil pro zachycení událostí od roku 1930 *Salesiánský věstník*. Asi 140stránková publikace obsahuje přehled českých salesiánských dějin od počátků (tedy od prvních zmínek o salesiánském díle koncem 19. století) do roku 1948. Autor přináší poutavé vyprávění událostí, kterých byl sám svědkem, o kterých slyšel, které zaznamenal nebo o kterých se dočetl ve výše uvedených pramenech. Autor dokončil své dílo v roce 1968. Píše se zaujetím jako angažovaný hybatel událostí, s jasnou vizí, že české salesiánské dílo je dílem Božím, na kterém on sám má podíl a jehož smí být účastníkem a které hodnotí s malým odstupem let. Určitým limitem tohoto pojetí je velmi subjektivní pohled na události a malý časový odstup od popisovaných událostí. Sledujeme v jeho vyprávění určitý apologetický koncept, pod jehož zorným úhlem se snaží hodnotit dění v jednotlivých letech. Vidíme nicméně i snahu o objektivitu, zveřejňování textů dobových dokumentů i snahu pracovat s více prameny.

Zde na chvíli odbočíme od prezentace spisů Oldřicha Meda a zmíníme publikaci od Marie Rút Křížkové. Tato autorka vydala v roce 1996 brožuru nazvanou *Knihá víry, naděje a lásky*,⁴⁷ ve které populárně-naučným způsobem shrnuje 70 let působení salesiánů v Čechách a na Moravě. Kniha je ovšem problematická v tom, že se autorka tváří, jako by celou knihu napsala pouze ona. Pravdou nicméně je, že je spíše editorkou, protože jako podklad využila dvě studie výše zmíněného Oldřicha Meda, totiž *Knihá víry* a *Knihá naděje*.⁴⁸ Autorka se

---

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ MED, Oldřich: *Knihá víry*, Vytiskeno jen pro vnitřní potřebu SDB. B. m., 1968 (dále jen *Knihá víry*).

⁴⁶ Tamtéž, předmluva.

⁴⁷ KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút: *Knihá víry, naděje a lásky*. Praha 1996.

⁴⁸ MED, Oldřich – TOPINKA, Josef: *Knihá naděje*, Vytiskeno jen pro vnitřní potřebu SDB. B. m., 1968.

v celé knize ani nezmínila, jaké prameny použila, dozvíme se to pouze z krátké předmluvy tehdejšího provinciála salesiánů. Místy autorka dokonce celé pasáže z předloh doslovně přepisovala, takže to působí kuriózně, když mluví jménem salesiánů, což je pochopitelné u Oldřicha Meda. Vlastní postřehy spisovatelka připojuje v závěrečné pasáži, týkající se 70. a 80. let, kde píše o událostech, které sama zažila. Výklad je v této části dost „pragocentrický“, jako by salesiáni v jiných částech republiky nic nedělali. Publikace je nicméně přínosná jako populárně-naučná příručka a přínosem je i jmenný seznam salesiánů do roku 1990 sestavený podle různých kritérií, jako je abecední hledisko, datum prvních slibů nebo přehled zemřelých salesiánů.

V osmdesátých letech minulého století (asi rok 1981) sepsal neúnavný historiograf Oldřich Med třídílnou strojopisnou publikaci, která pak vyšla kolem roku 1992 tiskem. Nese název *Životopisné paměti Ignáce Stuchlého*.⁴⁹ I když název evokuje dojem, že autorem byl první český salesián Ignác Stuchlý, jde spíše o paměti Oldřicha Meda na dobu, ve které Ignác Stuchlý žil. Životopis Ignáce Stuchlého (1869–1953) se kryje s počátky českého salesiánského díla a samotný Stuchlý je základním pilířem tohoto díla. Tři díly jsou rozčleněny chronologicky. V prvním díle se pojednává o dětství Ignáce Stuchlého, o jeho studiích, cestě do italského Turína k salesiánům, o jeho působení v Gorici, Lublani, Perose Argentině a o příchodu do Fryštáku (1869–1927). Druhý díl popisuje počátky salesiánského díla v moravském Fryštáku a položení základů (1927–1934) pro pozdější expanzi v dalších letech až po samotný závěr života Ignáce Stuchlého a jeho pohřeb ve Fryštáku (1934–1953). Celá třídílná publikace je zčásti edicí dopisů a důležitých dokumentů dosvědčujících vývoj salesiánského díla. Autor v dopisech podtrhává důležité pasáže, komentuje jednotlivé události a hlavně zpětně hodnotí rozvoj českého salesiánského díla a snaží se vidět červenou nit tohoto vývoje v působení Boží Prozřetelnosti. Na dnešního čtenáře působí dílo místy až apologeticky a mravoučně, ale je třeba v tomto pojetí vnímat odraz doby i osobnosti autora, který vidí v českém salesiánském díle specifický úkol a poslání dané salesiánům přímo Bohem a uskutečňující se podle měnících se okolností. Postava Ignáce Stuchlého je autorem líčena jako postava muže Božího, který neochvějně kráčí dějinami a snaží se splnit úkol Bohem mu svěřený. Z celého popisu osobnosti Ignáce Stuchlého je patrný obdiv a úcta k tomuto zakladateli českého salesiánského díla.

---

⁴⁹ MED, Oldřich: *Životopisné paměti Ignáce Stuchlého*. 1.–3. díl. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny. B.m., b. d.; uloženo v knihovně Archivu Salesiánské provincie Praha.

Literaturu pro naši doktorskou práci jsme použili zejména pro první dvě kapitoly věnující se tématu kongregace Salesiánů Dona Boska, respektive pojednávající o nábožensko-politické situaci za první republiky se zvláštním zřetelem na proces sekularizace.

V první kapitole naší doktorské práce, věnované kongregaci Salesiánů Dona Boska ve světě, jsme využili zejména zahraniční literaturu italské provenience. Syntézu dějin salesiánské kongregace přináší příručka, kterou napsal salesiánský historik Morand Wirth.⁵⁰ Publikace představuje hutné shrnutí základních bodů salesiánské historie od narození Dona Boska v roce 1815 až po současnou situaci v roce 2000. Obsahuje tři základní oddíly: období zakladatele kongregace salesiánů (1815–1888), rozšíření salesiánského díla do celého světa od smrti zakladatele po II. Vatikánský koncil (1888–1965) a nakonec poslední oddíl věnovaný výzvám současnosti (1965–2000). Publikace zkušeného francouzského salesiánského historika Moranda Wirtha je založena na studiu archivních dokumentů, kronik, pamětí, životopisů, časopisu *Bolletino salesiano*, pro pozdější období pak dokumentů generálních kapitul, oficiálních Análů Salesiánské společnosti (*Annali della Società Salesiana*), stejně jako dalších historicko-kritických studií autorů, mezi nimiž nejvýznamnější jsou Francis Desramaut⁵¹ a Pietro Stella.⁵² V roce 1981 zřízené pracoviště *Istituto Storico Salesiano* pak průběžně vydává edici salesiánských pramenů stejně jako kritickou edici dopisů Dona Boska, jež byly také brány v úvahu při kompilování této publikace. Studie zahrnuje jak počátky a rozvoj kongregace Salesiánů Dona Boska, tak také historii její ženské větve *Dcer Panny Marie Pomocnice (Figlie di Maria Ausiliatrice)*, stejně jako dalších větví, jako jsou Salesiáni spolupracovníci (*Associazione dei operatori salesiani*) nebo Sdružení bývalých žáků (*Exallievi di Don Bosco*). Publikace popisuje i rozvoj misí, rozvoj salesiánské kongregace pod vedením jednotlivých hlavních představených. Pro naši doktorskou práci jsme využili kapitolu věnovanou formaci salesiánů v letech 1888–1965, jež nám umožňuje pochopit jednotlivé etapy v rámci přípravy budoucích salesiánů na jejich poslání vychovatelů mládeže. Důležité také bylo pochopení modelu salesiánské oratoře v postupném vývoji od nejjednodušší formy až k propracovanějšímu systému, stejně jako význam a místo školy v salesiánském výchovném systému. Jakožto příručka dějin salesiánské kongregace v sobě

---

⁵⁰ WIRTH, Morand: *Da Don Bosco ai nostri giorni*. Roma 2000.

⁵¹ Mezi nejvýznamnější publikace tohoto autora patří: *Les Memorie I de Giovanni Battista Lemoyne. Etude d'un ouvrage fondamental sur la jeunesse de saint Jean Bosco*, Lyon, Maison d'études Saint-Jean Bosco 1962. *Don Bosco en son temps*, Torino, SEI, 1996.

⁵² Nejvýznamnější publikace tohoto autora jsou následující: *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. I: *Vita e opere*, Roma, LAS 1979. *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. II: *Mentalità religiosa e spiritualità*, Roma, LAS 1981. *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. III: *La canonizzazione*, Roma, LAS 1988. *Don Bosco nella storia economica e sociale (1815–1870)*, Roma, LAS 1980.

publikace zahrnuje hlavní události a klíčová data. Její nespornou výhodou je široký světový přehled s odkazy na další prohlubující literaturu jednotlivých regionů i konkrétních míst.

Tématem působení salesiánů ve střední Evropě se ve své studii zabýval polský salesiánský historik Stanislaw Zimniak.⁵³ Místně je kniha vymezena územím Rakousko-Uherska od roku 1868 až po rozpad monarchie a vznik nových národních států v roce 1918. Jeho výklad je založen na obsáhlém a podrobném studiu archivních pramenů, ať už jde o Centrální salesiánský archiv v Římě nebo státní i církevní archivy jednotlivých zemí bývalé habsburské monarchie. Pětisetstránková kniha mapuje v sedmi kapitolách vývoj salesiánského díla v podunajské monarchii, počínaje úvodní kapitolou, která je pohledem na sociálně-politickou situaci společnosti i na postavení katolické církve v Rakousko-Uhersku. Druhá kapitola se věnuje prvním zmínkám o Donu Boskovi a salesiánské kongregaci v monarchii, následuje popis okolností a vzniku rakousko-uherské salesiánské inspektorie v roce 1905, spjatých s počátky salesiánského díla v jednotlivých zemích monarchie. Čtvrtá kapitola se věnuje právnímu uznání salesiánské kongregace ze strany státu, následující kapitola pak nebývalému rozkvětu inspektorie v letech 1905–1911. Představuje se zde organizační struktura inspektorie, prezentující jednotlivá místa salesiánské přítomnosti, představení dvou inspektorů, kterými byli Emanuele Manassero (inspektorem v letech 1905–1911) a Pietro Tirone (1911–1919), stejně jako inspektoriálních rad a ředitelů jednotlivých domů. Šestá kapitola je pak rozbohem interních dokumentů a zápisů z inspektoriálních porad, setkání ředitelů domů a ekonomů. Představuje se tak široká paleta témat problémů, která se na těchto setkáních řešila. Závěrečná kapitola se pak věnuje specifické salesiánské počáteční formaci, která zahrnuje první náznaky řeholního povolání u kandidátů, jejich seznamování se salesiánskou kongregací a průběh dalších formačních etap, jako byl noviciát, filosofická studia, pedagogická praxe a studium teologie. Publikace je doplněna obsáhlou přílohou, která přináší edici vybraných dokumentů, převážně dopisů, instrukcí nebo ministerských předpisů.

Závěr Zimniakovy publikace pak přináší zhodnocení vývoje salesiánského díla v tomto prostoru. Počet salesiánů pracujících na území monarchie se postupně zvýšil ze dvou v roce 1887 na 107 v roce 1905 až k počtu 415 v roce 1919, což tvořilo tehdy asi 10 % všech členů salesiánské kongregace. Stejně tak rostl počet míst, kde byli salesiáni přítomni: od jednoho v roce 1887 až ke třiceti v roce 1919. Don Bosco byl známý již v letech 1870–1880 jako vychovatel mládeže a v rakousko-uherské monarchii byly patrné známky obdivu a úcty k jeho pedagogickému dílu. Mnoho dobrodinců a příznivců usilovalo o příchod salesiánů do

---

⁵³ ZIMNIAK, Stanislaw: *Salesiani nella Mitteleuropa. Preistoria e storia della provincia Austro-Ungarica della Società di S. Francesco di Sales (1868 ca. – 1919)*. Roma, 1997.

jednotlivých míst. Salesiáni vycházeli vstříc nové společenské situaci, která byla podnícena masovou industrializací a urbanizací během 19. století a vytvářela potřebu postarat se o mládež ve městech ohroženou chudobou, kriminalitou, morálním i náboženským úpadkem po vytržení z tradičních venkovských struktur. Typickým znakem působení salesiánské kongregace byla apolitičnost i snaha o otevřenost všem mladým. V rámci interního vývoje a vzniku jednotlivých salesiánských komunit byl brán zřetel na jednotlivé národnosti monarchie, i když ani zde se salesiáni nevyhnuli určitému napětí, když bylo třeba zvolit zástupce na rovině inspektorie nebo ve funkci ředitele domu, případně určit, který jazyk bude určen pro úřední komunikaci.

Podnětným pro naši doktorskou práci je využití archivních pramenů z Centrálního salesiánského archivu i metodologie práce a struktury publikace Stanislava Zimniaka. Vývoj salesiánského díla v rakousko-uherské monarchii nám umožňuje pochopit atmosféru doby i situaci, která bezprostředně předcházela příchodu salesiánů do českých zemí v nové době samostatného československého státu v roce 1927. První kontakty českých zemí s Turínem se datují již do roku 1884,⁵⁴ respektive 1888⁵⁵ a ukazují nám povědomí o výchovném působení Jana Boska také uprostřed Evropy.

Stav bádání na poli evropské salesiánské historiografie shrnuje sborník z mezinárodní konference salesiánských historiků, která se uskutečnila v roce 2012 v Benediktbeuern v Německu, nedaleko Mnichova, v bývalém benediktinském klášteře, kde od roku 1930 sídlí salesiáni.⁵⁶

Pro nástin nábožensko-politické situace první republiky, o kterém píšeme ve druhé kapitole, jsme použili výklad olomouckého historika Miloše Trapla,⁵⁷ *Přehled českých církevních dějin* od církevního historika Jaroslava Kadlece,⁵⁸ stejně jako část studie *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928)*⁵⁹ nebo studii

---

⁵⁴ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, opis dopisu Jana Boska ze dne 8. září 1884 jako poděkování madam Tactosse, hraběnce Salm-Reifelscheid na Hanspachu (dnešní Lipová u Šluknova) za poslaných 50 florénů na podporu salesiánské oratoře v Turíně. Originál dopisu je uložen ve Státním okresním archivu v Děčíně.

⁵⁵ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, opis dopisu Jana Boska svébohovskému faráři Antonínu Cyrilu Stojanovi ze dne 27. ledna 1888. Za těžce nemocného Jana Boska podepsal dopis jeho vikář Michal Rua. Obsahem dopisu je poděkování za liturgická roucha, která Antonín Cyril Stojan zaslal do Turína pro potřeby misionářů.

⁵⁶ LOPARCO, Grazia – ZIMNIAK, Stanislaw: *La storiografia salesiana tra studi e documentazione nella stagione postconciliare*. Roma 2014.

⁵⁷ TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus v letech 1918–1938*. In: FIALA, Petr – FORAL, Jiří – KONEČNÝ, Karel – MAREK, Pavel – PEHR, Michal – TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno 2005, s. 177–324.

⁵⁸ KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin. II. díl*. Praha 1991.

⁵⁹ PEHR, Michal – ŠEBEK, Jaroslav: *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928). I. Úvodní studie*. Praha 2012.

Jaroslava Šebka.⁶⁰ Pro specifické otázky ve výkladu jsme použili další literaturu. Jedná se zejména o otázku *modu vivendi* z roku 1928, kde jsme využili publikaci Františka X. Halase *Fenomén Vatikán*,⁶¹ právní studii Jiřího Koníčka⁶² a již zmíněnou publikaci věnující se vztahům mezi Svatým stolcem a Československem.⁶³ Zajímavý pohled na *modus vivendi* z pohledu vatikánského nuncia v Praze pak přináší publikace historika Marka Šmída.⁶⁴

V pojednání o sekularizaci jsme vycházeli z několika publikací pojednávajících o tomto tématu. Pro širší evropský pohled na sekularizaci jsme využili knihu anglického církevního historika Hugh McLeoda, který se ve své knize *Sekularizace v západní Evropě (1848–1914)*⁶⁵ věnuje perspektivnímu zkoumání sekularizace v Evropě od revoluce 1848 po první světovou válku. Vychází ze sociologických diskusí, jeho zpracování je však zejména historické. Jak sám zdůrazňuje, předmětem zájmu knihy je sekularizace evropské společnosti, nikoli sekularizace evropského myšlení.⁶⁶ Sekularizaci považuje za ústřední příběh moderní náboženské historie, zaměřuje se však spíše na konkrétní společnosti (anglickou, francouzskou, německou), nikoli pouze na oblast idejí. Klíč k náboženské situaci novověku vidí v pluralismu a v kontextu vášnivých náboženských střetů mezi konfesemi.

Tématu sekularizace se věnují i čeští autoři. Jako zajímavý podnět k diskusi můžeme zmínit sborník obsahující příspěvky několika autorů pod názvem *Vznik státu jako proces sekularizace. Diskuse nad studií Ernesta-Wolfganga Böckenfördeho*.⁶⁷ Stopadesátistránková publikace je sborníkem statí, které vznikly v rámci diskuse nad textem německého právního historika Ernesta-Wolfganga Böckenfördeho. Jeho stať nazvaná *Die Entstehung des Staates als Vorgang der Säkularisation*, vydaná v roce 1999 v jeho knize *Recht, Staat, Freiheit*,⁶⁸ posloužila jako podnět pro diskusi domácích autorů nad tímto textem. Böckenfördeho úvaha je přehledovou právně-historickou analýzou procesu sekularizace státu, politického řádu a společnosti. Přináší debatu založenou na konkrétních dobových reáliích a je zároveň přehledným pokusem vystihnout problém od středověkého boje o investituru až po hledání

---

⁶⁰ ŠEBEK, Jaroslav: *Za Boha, národ, pořádek*. Praha 2016.

⁶¹ HALAS, František X.: *Fenomén Vatikán*. Brno 2004, s. 554-561.

⁶² KONÍČEK, Jiří: *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa. Církevně-politický vývoj v letech 1918-1993*. Olomouc 2005.

⁶³ PEHR, Michal – ŠEBEK, Jaroslav: *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928). I. Úvodní studie*. Praha 2012, s. 182-183.

⁶⁴ ŠMÍD, Marek: *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*. Brno 2015, s. 230-235.

⁶⁵ MCLEOD, Hugh: *Sekularizace v západní Evropě (1848–1914)*. Brno 2008.

⁶⁶ Tamtéž, s. 19.

⁶⁷ HANUŠ, Jiří (ed.): *Vznik státu jako proces sekularizace. Diskuse nad studií Ernesta-Wolfganga Böckenfördeho*. Brno 2006.

⁶⁸ BÖCKENFÖRDE, Ernest-Wolfgang: *Recht, Staat, Freiheit*. Frankfurt am Main 1991.

nosné síly a garanta svobody v současné společnosti. Zároveň nastoluje otázky po významu náboženství v dnešním světě.

Historici brněnské filozofické fakulty Masarykovy univerzity se již několik let soustavně věnují tématu sekularizace v nejrůznějších kontextech. Pro poznání situace na přelomu 19. a 20. století jsme využili publikaci *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914*.⁶⁹ Publikace je výsledkem kolokvia, pořádaného Výzkumným střediskem pro dějiny střední Evropy a Centrem pro studium demokracie a kultury na půdě Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v roce 2006. Cílem tohoto kolokvia bylo zmapování bádání o sekularizaci v Čechách a na Moravě a vytýčení badatelských priorit. Řada odborníků se vyslovila k problematice specifík sekularizace v rámci habsburské monarchie, specifík jednotlivých konfesí, politických struktur a institucí a jejich podílu na odkřesťanštění společnosti, významu náboženských symbolů a gest, rozdílu mezi českým a moravským prostředím i diferencí mezi českým a německým obyvatelstvem. Se zájmem jsme se zaměřili zejména na příspěvek Jiřího Malíře věnovaný sekularizaci a politice v „dlouhém“ 19. století. Řada myšlenek a tezí, jež autor přináší, je možné vnímat jako podhoubí, z kterého vyrůstá situace v českých zemích po roce 1918 a na něž je možno navázat. Jde zejména téma hledání náhradních náboženství místo křesťanství, omezení politického vlivu katolické církve, vytlačení náboženství do soukromé sféry nebo obranné reakce zastánců tradičních náboženství.

Kniha brněnského historika Jiřího Hanuše *Tradice českého katolicismu ve 20. století*⁷⁰ analyzuje politický i kulturní fenomén v jeho různých dimenzích. Pokouší se vystihnout pozici české náboženské situace v rámci evropského sekularizačního procesu, popisuje klíčové charakteristiky katolicismu v Čechách a na Moravě včetně jejich paradoxů. Kniha rozvíjí teorii sekularizace a její význam pro porozumění českému katolicismu 20. století, hledání nové podoby katolicismu v konfrontaci s moderním světem, analyzuje klíčové tradice českého kulturního a politického katolicismu, stejně jako tradice a kontratradice z období komunismu. Přínosem této publikace je její pohled „z ptačí perspektivy“, tedy snaha o celkové porozumění fenoménu katolicismu v období celého 20. století na území Čech a Moravy. Limitem práce, o které se zmiňuje i samotný autor, je zatím nedostatečné zpřístupnění archivních pramenů pro 2. polovinu 20. století, které by přispělo k zpřesnění a konkrétnímu ověření myšlenek autora. Nicméně i tak je publikace významným příspěvkem k promýšlení situace katolické církve na našem území v bouřlivém 20. století.

---

⁶⁹ FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914*. Brno 2007.

⁷⁰ HANUŠ, Jiří: *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. Brno 2005.

Podnětem ke zkoumání vlivu sekularismu na situaci katolické církve je studie církevního historika Tomáše Petráčka.⁷¹ Ve své práci přináší několik reflexí a sond do problematiky dějin a kořenů specifického českého fenoménu masivní sekularizace společnosti, kultury a národní tradice v 19.–20. století. Zamýšlí se nad možnými příčinami a kořeny sekularizace v českých zemích, především nad tím, proč právě v tomto prostoru došlo k tak masivnímu odklonu od náboženské praxe v organizovaných církvích v porovnání se všemi střeoevropskými sousedy. Autor nabízí v knize také detailní sondy do jednotlivých dílčích otázek, jako např. proměny postavení katolické církve v evropské společnosti v 19. a 20. století, role kněží a církve v národním obrození, česká cesta od masové lidové církve k nejméně výraznější diasporní situaci v Evropě nebo téma poměru kněze a státní totalitní moci. Snahou autora bylo přispět svou studií k doplnění mozaiky dějin sekularizačních procesů v českých zemích, kterou česká i zahraniční historiografie sestavuje. My jsme se pro naši doktorskou práci inspirovali zejména úvodní kapitolou o proměnách české společnosti a postavení katolických křesťanů na našem území, což umožňuje pochopit situaci, ve které začali salesiáni na našem území působit.

Pro pochopení situace salesiánské kongregace v rámci českých zemí jsme využili dvě publikace mladého historika Víta Němce. V první knize autor popisuje život a dílo významného katolického kněze z Hranic na Moravě Augustina Štancla.⁷² Tento muž byl jednou z nejdůležitějších postav českého salesiánského díla. Můžeme říci, že bez jeho vytrvalého úsilí o příchod salesiánů na Moravu do Fryštáku a bez jeho propagace a shánění peněz na podporu jejich pedagogické činnosti by salesiáni přišli na české území asi mnohem později. Brožura v několika kapitolách přináší životní příběh tohoto moravského kněze, katechety a učitele, zachycuje jeho publikační činnost, stejně jako zapojení do vzdělávacího spolku *Malice cyrilometodějské*. Pro naši práci je nejzajímavější kapitola šestá, kde je Augustin Štancl popisován jako průkopník českého salesiánského díla.

Když se v salesiánském ústředí rozhodovalo o tom, kde čeští salesiáni začnou své působení, jednou z možností bylo moravské městečko Fryšták nedaleko Zlína. Salesiáni sem nakonec v roce 1927 opravdu přišli a koupili zde budovu od řeholních sester. Právě osudy této budovy, nerozlučně spojené s dějinami městečka zejména v 19. a 20. století, i osudy řeholní kongregace sester sleduje druhá publikace historika Víta Němce.⁷³ Budova se nacházela

---

⁷¹ PETRÁČEK, Tomáš: *Sekularizace a katolicismus v českých zemích. Specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*. Ostrava 2013.

⁷² NĚMEC, Vít: *Augustin Štancl. Kněz, katecheta, školský pracovník a průkopník salesiánského díla na Moravě*. Uherské Hradiště 2014.

⁷³ NĚMEC, Vít: *Školské sestry III. řádu sv. Františka ve Fryštáku (1898–1927)*. Uherské Hradiště 2011.

v sousedství fary, byla postavena roku 1835 a rozšířena v roce 1867. Řeholní kongregace Sester Neposkvrněného Početí Panny Marie III. řádu sv. Františka ji od města koupila v roce 1898, aby zde zřídila soukromou obecnou a měšťanskou dívčí školu. Publikace mapuje rozvoj této klášterní školy i její postupný zánik a přeměnu v ústav „Charitas – ústav pro výchovu duševně úchylných dětí ve Fryštáku“. Byl to právě Augustin Štancl, kdo se velmi zasadil o to, aby tuto budovu koupili salesiáni pro své soukromé gymnázium, internátní kolej a oratoř. Publikace na základě studia dopisů a dalších archivních pramenů velmi podrobně popisuje peripetie spojené s příchodem salesiánů do Fryštáku a koupí budovy.

Ve čtvrté kapitole naší doktorské práce již přinášíme výklad věnovaný salesiánskému dílu v Itálii, konkrétně výchovným institucím a výchovným prostředkům. Pro popis situace v zemi, kde kongregace Salesiánů Dona Boska vznikla, užíváme opět několik italských publikací. Přehled základních institucí a salesiánských výchovných prostředků popisuje italský salesián Pietro Braido v publikaci *Prevenire non reprimere*.⁷⁴ Autor publikace je jedním z největších znalců salesiánského díla a pedagogického působení Dona Boska. Ve své studii prezentuje téma preventivního systému v 19 kapitolách, ve kterých postupně představuje dobu Dona Boska (19. století), pojem prevence v různých kontextech, pojem „preventivní systém“ a „represivní systém“ v jejich historických souvislostech v díle soudobých pedagogů, pedagogické vzory, kterými se Don Bosko inspiroval, jedinečnost výchovného systému Dona Boska, pedagogickou formaci Dona Boska, výchovná díla, do kterých se Don Bosko zapojil, charakteristiku věku mladých, sousloví „vychovávat dobré křesťany a čestné občany“, výchovné itineráře spočívající v plnění každodenních povinností a spolupráce s Boží milostí, stejně jako úsilí o růst ve ctnostech, další sousloví „rozum-náboženství-laskavost“, širší výchovné společenství, pedagogiku radosti a slavení, tresty a nakonec výchovné instituce. Připomíná, že Don Bosco popisoval ve svých Pamětech oratoře dva rozdílné výchovné systémy: preventivní a represivní. Ve své výchovné zkušenosti nabízel Don Bosco svým svěřencům model výchovy, který obsahoval metody, prostředky a instituce, a formaci lidskou i křesťanskou. Preventivní systém byl zaměřen na mladé a spočíval v takřka neustálé srdečné přítomnosti vychovatele, který jako laskavý otec nebo matka radí, vede, povzbuzuje, podporuje a vhodně usměrňuje mladého člověka.

Téměř čtyřsetstránková publikace je psána s hlubokou znalostí pramenů, a to jak biografických, věnovaných životopisům Dona Boska, tak spisů, které psal sám Don Bosco. Samozřejmostí je u něj i znalost pedagogické literatury k tématu. Přehledná struktura práce

---

⁷⁴ BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999.

uvádí čtenáře postupně do tématu preventivního systému i do historického kontextu doby 19. století, ve které Don Bosco působil jako katolický kněz a vychovatel. Pro naši doktorskou práci jsme využili zejména kapitolu věnovanou výchovným institucím, stejně jako výchovným prostředkům, které jsou klíčem k pochopení tohoto výchovného systému. Mohli jsme si tak udělat určitou představu, jak v Itálii fungovaly salesiánské výchovné instituce, o jaké výchovné cíle usilovaly a jaké výchovné prostředky používaly. Tato charakteristika salesiánských institucí v Itálii se pak stala základem pro komparaci se situací v českých zemích a zdejšími salesiánskými institucemi ve Fryštáku, Ostravě a Praze.

Významným autorem dějin salesiánské kongregace je salesiánský historik Francesco Motto. Jako editor se podílel na sestavení sborníku vydaného u příležitosti výročí 150 let od sjednocení Itálie (1861–2011). Sborník nazvaný *Salesiani di Don Bosco in Italia. 150 anni di educazione*⁷⁵ se věnuje tématu působení salesiánů v Itálii ve výše zmíněném období. Osmnáct referátů a příspěvků je rozděleno do tří oddílů: referáty statistické, historické a sekce svědectví. Dva statistické příspěvky přinášejí konkrétní čísla uspořádaná do tabulek a grafů, týkajících se počtu salesiánů, salesiánských domů, studentů, typů aktivit v jednotlivých italských regionech, a to jak v synchronní, tak diachronní perspektivě. Historické příspěvky se věnují jednotlivým dílčím tématům v širších či kratších časových periodách. Jako příklad můžeme uvést následující témata: pedagogické zkušenosti Dona Boska mezi chudou a opuštěnou mládeží, vztah salesiánů a katolického hnutí v Itálii do první světové války, salesiánská kongregace a velká italská emigrace, vztah mezi salesiánskou kulturou a průmyslovou společností, salesiáni a výchova mládeže v období fašismu. Sekce svědectví pak nabízí konkrétní příklady specializovaných témat, jako např. role divadelních představení v salesiánské výchově, nakladatelství Elledici jako centrum formace mládeže, misijní dobrovolníci ve službě druhým nebo téma role salesiánských učňovských škol v rámci italského vzdělávacího systému. Sborník samozřejmě nepokrývá vyčerpávajícím způsobem období stopadesátiletého působení salesiánské kongregace na italském území, ale je sondou, která umožňuje alespoň zběžně nahlédnout do některých oblastí působení salesiánů v daném teritoriu napříč desetiletími. Tato útržkovitost je zároveň určitým omezením v hodnocení působení salesiánské kongregace v Itálii a je třeba uvedené jevy zobecňovat velmi opatrně. Naproti tomu dva referáty statistické povahy nám představují konkrétní přesná čísla, která lze interpretovat s větší dávkou jistoty v hodnocení, alespoň co se týče konkrétních údajů a závěrů z nich vyvozených.

---

⁷⁵ MOTTO, Francesco (ed.): *Salesiani di Don Bosco in Italia. 150 anni di educazione*. Roma 2011.

Poslední z důležitých publikací je třídílná studie, jejímž autorem je salesiánský historik Pietro Stella.⁷⁶ Publikace se věnuje historicko-kritickému zpracování životopisu Dona Boska. První díl popisuje jeho život a dílo, druhý díl reflektuje téma náboženského myšlení a spirituality v 19. století a nakonec třetí díl se věnuje procesu kanonizace Dona Boska, který vyvrcholil jeho svatořečením v Římě v roce 1934. Velkým přínosem studie je obsáhlý archivní výzkum a následný syntetický pohled a zasazení jednotlivých životních mezníků Jana Boska do širších italských nebo regionálních dějin spolu s popisem dobové mentality a náboženského prožívání.

Na tomto místě je třeba se zmínit o metodě práce, kterou jsme v naší disertaci použili. V první fázi výzkumné práce jsme zvolili metodu analýzy historických pramenů (kronik, dopisů, tištěných pramenů) k získání základních informací o působení salesiánů v českých zemích. Pro jádro výzkumu v 5. kapitole jsme aplikovali metodu komparace, kdy jsme srovnávali mezi sebou salesiánské výchovné instituce a výchovné prostředky v českých zemích na třech místech ve Fryštáku, Ostravě a Praze podle zvolených kritérií. V kapitole 3.1 jsme použili biografickou metodu pro základní charakteristiku významných osob spjatých se salesiánským dílem v českých zemích. K výsledkům našeho výzkumu, prezentovaným v závěru dizertace, jsme došli metodou syntézy, ve které jsme shromáždili klíčové poznatky z předchozích kapitol a shrnuli je do obecných závěrů.

Nyní ke struktuře naší práce. Celá dizertace se člení na dva větší celky – obecný výklad a komparaci. Obecný výklad zahrnuje 1.–3. kapitolu, komparace pak 4.–6. kapitolu. Obecný výklad postupuje od světové perspektivy k pohledu na české území.

V první kapitole nejprve stručně pojednáváme o řeholních řádech a kongregacích s důrazem na období první Československé republiky a charakterizujeme specifika kongregace Salesiánů Dona Boska. Dále nastiňujeme vývoj kongregace Salesiánů Dona Boska ve světě. Sledujeme rozmach salesiánského díla od jeho počátku v polovině 19. století v Itálii přes rozšiřování salesiánské kongregace do jiných evropských států a zámorí. Podrobnější pohled věnujeme oblasti střední Evropy a rozvoji salesiánského díla na území habsburské monarchie do roku 1918.

Druhou kapitolu tvoří představení nábožensko-politické situace v období první Československé republiky jako dobové pozadí pro působení kongregace salesiánů. Zdůrazňujeme zde aspekt sekularizace tehdejší společnosti jako jeden z prvků, na který

---

⁷⁶ STELLA, Pietro: *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. I: *Vita e opere*, Roma, LAS 1979; Tentýž: *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. II: *Mentalità religiosa e spiritualità*, Roma, LAS 1981; Tentýž: *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. III: *La canonizzazione*, Roma, LAS 1988.

salesiáni reagovali, a též postupnou proměnu zbožnosti, která se ve společnosti uskutečňovala a která byla přítomná i v působení českých salesiánů.

Třetí kapitola se věnuje kongregaci salesiánů v českých zemích. Nejprve představujeme biografie klíčových osobností spjatých s českým salesiánským dílem, první kontakty českého prostředí s ústředím salesiánů v Turíně, očekávání od působení salesiánů zmiňovaná v dobové korespondenci, zájem o příchod salesiánů na různá místa až k formování prvních skupin chlapců v Itálii a rozhodnutí začít působení salesiánů ve Fryštáku na Moravě.

Čtvrtá kapitola charakterizuje salesiánské dílo v Itálii jako vzor pro působení salesiánů v dalších zemích. Zabýváme se zde preventivním systémem zakladatele salesiánů Jana Boska a strukturou salesiánských institucí a výchovných prostředků. Tato kapitola tvoří základ pro následnou komparaci, která je obsahem kapitoly následující.

Pátá kapitola tvoří jádro výzkumu, kterým je komparace vývoje salesiánského díla ve třech odlišných místech na českém území: venkovském Fryštáku, průmyslové Ostravě a na periferii Prahy. Snažili jsme se najít typické rysy každého místa, stejně jako zvláštnosti a specifika. Jako kritérium srovnání jsme zvolili výše zmíněné salesiánské instituce a výchovné prostředky. V celé kapitole zároveň sledujeme rozvoj českého salesiánského díla ve vztahu k italskému vzoru, který se čeští salesiáni snažili napodobit.

A nakonec šestá kapitola rozšiřuje náš pohled do zahraničí. Sledujeme vývoj salesiánského díla ve Slovinsku a na Slovensku se zaměřením na „českou stopu“ v těchto zemích a charakteristiku tamějších salesiánských internátů a oratoří.

Výsledky komparace mezi třemi rozdílnými působišti salesiánů v českých zemích s přihlédnutím k italskému vzoru přinášíme v závěrečné syntéze. Odpovídáme zde na otázku, jak salesiáni působili v sekularizované společnosti první republiky, jaký byl jejich přínos pro společnost, jaký sociální, náboženský a pedagogický rozměr jejich činnost měla. Kapitola také odpovídá na výzkumné otázky položené v úvodu a snaží se doplnit celkový obraz působení salesiánů na českém území srovnáním se salesiánským dílem ve Slovinsku a na Slovensku.

Strukturu naší práce lze snadno zdůvodnit. Nejprve jsme chtěli místně a časově vymezit dobové pozadí naší práce, tedy území českých zemí v letech 1927–1939, s důrazem na nábožensko-politickou situaci, proces sekularizace a proměny zbožnosti. Pak jsme chtěli přiblížit čtenářům kongregaci Salesiánů Dona Boska, jejíž působení v době první republiky v českých zemích mapujeme. Jádrem našeho výzkumu je komparace salesiánského díla v českých zemích s přihlédnutím k italskému vzoru. V Itálii salesiánská kongregace v polovině 19. století vznikla, a byla tedy vzorem pro šíření myšlenky salesiánské péče o

chudou a opuštěnou mládež. Pro tuto komparaci jsme zvolili kritérium dvou oblastí: první jsou výchovné instituce, druhou pak výchovné prostředky. Toto kritérium nám umožnilo nějakým způsobem utřídit a prezentovat obrovské množství informací obsažených v písemných i obrazových pramenech a z předložených faktů vyvodit patřičné závěry.

Výběr tří lokalit v českých zemích vychází z faktu, že v letech 1927–1939 existovaly pouze salesiánské domy ve Fryštáku (od roku 1927), v Ostravě (od roku 1934) a v Praze (od roku 1935). Jednotlivá místa se od sebe dost zásadně lišila. Městečko Fryšták u Zlína si uchovávalo v 1. polovině 20. století venkovský ráz, lidé zde byli spjatí s půdou zemědělským charakterem tohoto místa, důraz na tradice zde byl větší než ve velkých městech a lidé se přirozeně mezi sebou více znali. Ostrava byla ve sledovaném období prudce se rozvíjejícím hornickým a průmyslovým městem, do kterého se z venkova stěhovali dělníci pracující ve vznikajících továrnách a horníci fárající do dolů. Často se tito přistěhovalci cítili vytržení ze svých kořenů, jako cizinci ve svém městě. V tomto ohledu můžeme vidět podobnost mezi městem Ostravou a italským Turínem, kde v polovině 19. století salesiánská kongregace vznikla. A nakonec hlavní město Československé republiky Praha se po připojení příměstských osad a vzniku Velké Prahy v roce 1922 také prudce rozvíjelo a rozšiřovalo na periferie. Tyto okrajové oblasti Prahy byly na rozdíl od historického centra na pomezí mezi venkovským osídlením a městem, mezi zemědělskou a dělnickou mentalitou. Na dřívějších loukách a polích vznikaly nové městské čtvrti a objevila se zde první generace příchozích, stavěly se nové budovy, vytvářely nové tradice. Čeští salesiáni se snažili pochopit konkrétní situaci v místě svého působení a adekvátně na ni reagovat. Do klidnějšího prostředí venkovského Fryštáku umístili formační dům. V Ostravě se naplno rozvinula salesiánská činnost pro chudou a ohroženou dělnickou mládež, v hlavním městě pak salesiáni podporovali studenty různých pražských škol.

PRVNÍ ČÁST: OBECNÝ VÝKLAD

1. Kongregace Salesiánů Dona Boska ve světě

1.1 Řeholní řády a kongregace v rámci římskokatolické církve

Řeholní řády a kongregace jsou pevnou součástí římskokatolické církve. Člení se především na mužské a ženské řeholní instituce. První skupinu tvoří řády, kongregace a společnosti; druhá obsahuje řády, kongregace apoštolské (tzv. papežského práva) a kongregace diecézní (diecézního práva), podle druhu schválení vyšším církevním úřadem, a ústavy. Každá řeholní instituce má svoji řeholi a svoje statuta, členové a členky řádů skládají slavné sliby (slib poslušnosti, čistoty a chudoby, u některých řádů ještě čtvrtý slib příslušnosti k určitému domu či jiný slib související s posláním řádu. Členové a členky kongregací skládají sliby jednoduché, buď věčné, nebo na určitou dobu.⁷⁷

V dějinách římskokatolické církve se setkáváme nejprve s poustevníky, později vznikají i první společenství, tzv. cenobité. V západní církvi je zakladatelem mnišského života Benedikt z Nursie (480–547). Benediktinský řád založil v období od 6. do 11. století mnoho klášterů po celé Evropě. V 11. století se objevily další řády, jako jsou trapisté, premonstráti, cisterciáci nebo kartuziáni, o něco později pak františkáni, dominikáni a další.

V českých zemích jsou počátky církevních řádů spjaty s upevňováním raně středověkého českého státu koncem 10. století, doprovázeného šířením křesťanství. Prvním klášterem na českém území je klášter benediktinek založený roku 973 v Praze. Osudy jednotlivých řeholních řádů a kongregací odrážejí vývoj českých dějin. Setkáváme se s rozkvětem středověkých řeholních řádů ve 12.–14. století, po kterém následuje doba ničení a pustošení klášterů husity a v období reformace. Nové vzepětí řeholního života přichází spolu s rekatolizací a v době baroka a je ukončeno vlnou rušení kláštera za Josefa II. Období 19. století je ve znamení úsilí o reformní obnovu zbylých klášterů a vyznačuje se příchodem nových řeholních kongregací na české území, jako jsou redemptoristé, salvatoriáni, školští bratři, obláti nebo návratem starých kongregací, jako jsou jezuité nebo servité. Vznikla také nová česká kongregace Petrinů neboli Bratři nejsvětější Svátosti. Na naše území přišlo také

---

⁷⁷ Srov. JIRÁSKO, Luděk: *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha 1991, s. 16.

mnoho nových ženských řeholních kongregací, stejně tak vznikaly i řeholní instituty domácí.⁷⁸

Naši pozornost věnujeme zejména období první republiky, a to především mužským kongregacím. Ústava nové Československé republiky zaručovala svobodu vyznání, což přispělo k rozvoji náboženského života. Podle úředních údajů zveřejněných v roce 1925 bylo v českých zemích 1363 řeholníků v 222 domech a 7273 řeholnic v 423 domech.⁷⁹ Všechny řády a kongregace po vzniku nového státu pociťovaly naléhavý požadavek přizpůsobit svou organizaci a činnost nové politické skutečnosti. Bylo především zapotřebí založit vlastní národní provincie, což se stalo povinným od roku 1928 po přijetí modu vivendi mezi Svatým stolcem a Československou republikou. Zajímavý je nový rozkvět řeholních institucí po roce 1928, zvláště ženských kongregací. Mnoho řeholníků působilo přímo na řádových farách, což jistě záviselo na nedostatku světských duchovních, ale také to značilo modernější pojetí života zasvěceného Bohu. Významnou výpomocí v diecézních farnostech bylo pořádání lidových misí a duchovních cvičení.⁸⁰

Každá řeholní instituce má své poslání určené zakladatelem. Řeholní řády se věnují chórové modlitbě a manuální práci podle vzoru benediktinského hesla „Ora et labora“ (modli se a pracuj), dominikáni kazatelské činnosti a studiu, františkáni životu v chudobě. Některé řády a kongregace se zaměřily na péči o nemocné (milosrdní bratři), jiné se věnovaly vzdělávání (piaristé) nebo lidovým misiím (jezuité). Specifickou oblastí působení Kongregace Salesiánů Dona Boska pak byla výchova mládeže, zvláště chudé a opuštěné. Pojdme tedy sledovat vznik této kongregace, její rozvoj ve 2. polovině 19. století spolu s expanzí po Evropě i v zámorí a následně i příchod salesiánů do Československa.

1.2 Salesiáni Dona Boska ve světě a ve střední Evropě do roku 1918

Kongregaci Salesiánů Dona Boska založil v roce 1859 italský kněz Giovanni Bosco⁸¹ pod názvem *Pia Società di San Francesco di Sales* (Zbožná společnost sv. Františka Saleského).⁸²

---

⁷⁸ Srov. NĚMEC, Jaroslav: *Rozvoj duchovních řádů v českých zemích*. Řím 1988, s. 7–63.

⁷⁹ Tamtéž, s. 64.

⁸⁰ Tamtéž, s. 66–68.

⁸¹ Giovanni Bosco (1815–1888) se narodil 16. srpna 1815 na samotě Becchi nedaleko Turína v severní Itálii v chudé rodině. Po smrti otce ho spolu s dvěma bratry vychovávala matka Markéta. Na kněze byl vysvěcen 5. června 1841 a od té doby se intenzivně věnoval chudé a opuštěné turínské mládeži, pro kterou založil ve čtvrti Valdoko oratoř. Kromě náboženského vzdělávání poskytoval chlapcům ubytování, možnost studia nebo vyučení se řemeslu a rekreaci. V roce 1859 založil řeholní kongregaci salesiánů, která se rozšiřovala po Itálii i celé Evropě, od roku 1875 také v zámorí. Giovanni Bosco zemřel v pověsti svatosti 31. ledna 1888. Je pohřben v bazilice Panny Marie Pomocnice v Turíně.

⁸² Srov. WIRTH, Morand: *Da Don Bosco ai nostri giorni*. Roma, 2000, s. 128.

Do roku 1946 se používal také latinský název *Societas Salesianorum* (zkratka S.S.), což se po válce jeví jako nevhodné používat. Od roku 1946 se tato řeholní kongregace nazývá *Salesiani di Don Bosco* (Salesiáni Dona Boska, zkratka SDB), podle svého zakladatele.⁸³

Jan Bosco se věnoval chudé a opuštěné mládeži, převážně chlapcům, v průmyslovém městě Turín v severní Itálii. Nabízel jim ubytování, vzdělání nebo vyučení řemeslu, stejně jako využití volného času a rozvoj náboženského života. V působení nové kongregace vidíme tedy jak stránku sociální (přispívá ke zmírnění nevýhodných podmínek života ohrožených skupin, především dětí a mládeže), tak stránku pedagogickou (nabídnutí výchovy a vzdělání) a zejména náboženskou (vzdělání ve víře v Boha, účast na bohoslužbách a podpora života ve společenství církve). V textu naší dizertace se budeme zabývat konkrétním uskutečněním těchto jednotlivých rovin na konkrétních příkladech z českého prostředí.

Modernost nové kongregace spočívala v tom, že její členové byli před státem svobodnými občany a mohli vlastnit majetek, před církví však byli řeholníky, kteří podléhali církevnímu právu. Typickým prvkem této kongregace byl společný život v řeholní komunitě, společná modlitba, práce i hospodaření.⁸⁴ Z města Turína se postupně stalo centrum, odkud se nová řeholní kongregace šířila po celé Itálii i do zahraničí. V roce 1875 vyplula první misijní výprava do zámoří, konkrétně do Argentiny. Kongregace se postupně rozšířila i do dalších evropských zemí mimo Itálii, jako byla Francie (1875), Španělsko (1881) a Anglie (1887).⁸⁵

Rakousko-Uhersko

Ve střední Evropě, která je centrem zájmu naší dizertace, se na území habsburské monarchie rozšířila salesiánská kongregace na různých místech. Nejprve přišli salesiáni do Trenta v roce 1887 (tehdy patřilo k Rakousku-Uhersku), pak v roce 1893 do města Miejsce (dnes území Polska, tehdy Halič), v roce 1901 do Lublaně (dnes Slovinsko). Vídeň, hlavní město habsburské monarchie, přivítala první salesiány v roce 1903, v uherské části monarchie se salesiáni usadili v roce 1913 na poutním místě Szentkereszt.⁸⁶

Don Bosco byl v této oblasti známý již v letech 1870–1880 jako vychovatel mládeže a objevovaly se zde patrné známky obdivu a úcty k jeho pedagogickému dílu. Mnoho dobrodinců a příznivců usilovalo o příchod salesiánů do jednotlivých míst. Salesiáni

---

⁸³ Termín Don Bosco (čti Bosko) se užívá v salesiánském prostředí po celém světě. Italský termín „don“ znamená kněz, Don Bosco je tedy „kněz Bosco“. Co se pravopisu slova Bosco týče, tak se v českém prostředí ustálil úzus používat v 1. pádě italskou verzi příjmení Bosco (s výslovností Bosko) a v dalších pádech užívat českou verzi s písmenem „k“ (bez Boska, Boskovi...).

⁸⁴ Viz: *Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského*, Praha 2016, čl. 4.

⁸⁵ WIRTH, Morand: *Da Don Bosco ai nostri giorni*. Roma 2000, s. 174–180.

⁸⁶ Srov. ZIMNIAK, Stanislaw: *Salesiani nella Mitteleuropa. Preistoria e storia della provincia Austro-Ungarica della Società di S. Francesco di Sales (1868 ca. – 1919)*. Roma 1997, s. 118–138.

vycházeli vstříc nové společenské situaci, která byla podnícena masovou industrializací a urbanizací během 19. století a vytvářela potřebu postarat se o mládež ve městech ohroženou chudobou, kriminalitou, morálním i náboženským úpadkem po vytržení z tradičních venkovských struktur. Věnovali se chlapcům od osmi do 21 let, provozovali učňovské, umělecké a řemeslnické školy a gymnázia. Speciální pozornost věnovali oratořím, které byly v každém salesiánském domě. Nabízeli ubytování chudým studentům v internátech nebo převzali správu některých farností.

V roce 1905 vznikla rakousko-uherská salesiánská inspektorie a fungovala až do roku 1919, kdy došlo k její restrukturalizaci. V roce 1905 tvořily inspektorii domy v Daszawě, Gorici, Lublani, Osvětimi, Trentu, Triste a Vídni. Během období do roku 1919 přibyly další salesiánské domy v těchto místech: Krakov, Pleszow, Přemyšl, Radna, Szentkerest, Unterwaltersdorf, Veržej a Würzburg. Domy byly nejrůznějšího typu: oratoře, konvikty, školy nebo také sirotčinec pro chlapce.⁸⁷ Velký důraz v činnosti salesiánů v rámci rakousko-uherské inspektorie se kladl na počáteční formaci a vzdělávání. Proto vznikaly formační domy se studentáty, noviciát a filosofická i teologická studia. Stejně tak se kladl velký důraz na pedagogickou praxi.⁸⁸

Don Bosco ve své době založil nový typ řeholní instituce, jejíž členové byli před církví řeholníky a před státem svobodnými občany. V politice se neangažoval, ale usiloval o uznání kongregace ze strany státu jako společenství svobodných lidí, kteří se sdružují za určitým prospěšným účelem. V rámci Rakouska-Uherska získala kongregace salesiánů 27. června 1912.⁸⁹

Rozvoj salesiánského díla na území Rakouska-Uherska byl poměrně rychlý a vyznačoval se vzrůstajícím počtem salesiánů i salesiánských domů. Od roku 1887, kdy začínali dva salesiáni činnost v Trentu, se počet salesiánů zvýšil na 107 v roce 1905, kdy vznikla samostatná rakousko-uherská salesiánská inspektorie. Když se v roce 1919 tato inspektorie rozdělila, dosáhl počet salesiánů čísla 415, což tehdy představovalo 10 % všech salesiánů v celé kongregaci. Počet salesiánských domů vzrostl z jednoho v roce 1887 na 30 v roce 1919.⁹⁰

Typickým rysem celé salesiánské kongregace, a tedy i salesiánů na území habsburské monarchie byla jejich apolitičnost. Neangažovali se v politických bojích, ale byli otevření pro všechny. Možná překvapí celkem poklidné soužití salesiánů různých národností v komunitách

---

⁸⁷ Tamtéž, s. 125–138.

⁸⁸ Tamtéž, s. 283.

⁸⁹ Tamtéž, s. 180.

⁹⁰ Tamtéž, s. 341.

jak před 1. světovou válkou, tak i během ní. Nemuseli se potýkat s nacionálními rozbroji, protože si byli vědomi univerzality svého poslání. V rámci interního vývoje a vzniku jednotlivých salesiánských komunit byl brán zřetel na jednotlivé národnosti monarchie, i když ani zde se salesiáni nevyhnuli určitému napětí, když bylo třeba zvolit zástupce na rovině inspektorie nebo ve funkci ředitele domu, případně určit, který jazyk bude určen pro úřední komunikaci. K pokojnému soužití přispěla také vyrovnanost salesiánských inspektorů, ať už to byl Emanuele Manassero, nebo Pietro Tirone nebo August Hlond, stejně jako byla ovocem péče o solidní náboženskou a řeholní formaci salesiánů.⁹¹

Rychlý rozvoj kongregace salesiánů v různých městech Rakouska-Uherska, za vydatné pomoci mnoha dobrodinců a spolupracovníků, přispěl k rozšíření sympatií vůči osobě Dona Boska i salesiánskému dílu ve středovýchodní Evropě. Stal se tak podhoubím, z kterého se salesiánské dílo mohlo rozšířit i do českých zemí.

---

⁹¹ Tamtéž, s. 342–345.

2. První Československá republika jako dobové pozadí počátku činnosti českých salesiánů

V předchozí kapitole jsme naznačili, že řeholní kongregace Salesiánů Dona Boska vznikla v 19. století jako odpověď na situaci tehdejší mládeže zasažené chudobou i mravním úpadkem v průmyslovém Turíně. Podobně nepříznivá situace pro mládež, ale i lidové vrstvy vyvstala po celé Evropě, a tak se kongregace salesiánů rozšiřovala i do dalších evropských i mimoevropských měst. Pro náš disertační výzkum je důležité pochopit společenskou situaci v období první Československé republiky, na jejímž pozadí se činnost českých salesiánů rozvíjela a byla také odpovědí na konkrétní výzvy tehdejší doby. Ve třech podkapitolách se nyní budeme zabývat nábožensko-politickou situací, tématem sekularizace a proměnou zbožnosti ve sledovaném období.

2. 1 Nábožensko-politická situace za první republiky

Náboženský život za první republiky procházel různými změnami a do značné míry reagoval na politickou i společenskou situaci předchozí doby. Chceme v této kapitole nastínit alespoň některé zásadní události, které tvoří jakési milníky tohoto období. Jsou to pro nás záchytné body, které nám v rámci našeho historického výzkumu kongregace Salesiánů Dona Boska umožní vidět, do jaké společenské situace nová kongregace přicházela, jak na tuto situaci reagovala a jak se vyrovnávala s případnými obtížemi. Nejde samozřejmě o vyčerpávající pohled na tuto dějinné období, ale jen o načrtnutí panoramatu, na jehož jevišti se pohybovali aktéři velmi významní i ti nepatrní.

Meziválečné období bylo etapou velkých společenských, sociálních a politických změn, jež dala významným způsobem do pohybu první světová válka jako do té doby největší globální konflikt. Šokující prožitek první světové války měl za následek rozsáhlou demoralizaci a rozpad hodnotových vazeb. Vznik samostatného Československa a rozpad rakouské monarchie na podzim roku 1918 byl určitým bodem zlomu. Rozpadl se totiž také dosavadní model vztahu církve a státu, charakteristický jejich úzkým propojením. V nově vzniklé Československé republice se šířila vlna antikatolických nálad a odezvu zde našly silné sekularizační tendence. V sekularizačním procesu docházelo k postupnému zeslabení vlivu náboženství na společnost a jeho odsouvání z veřejného prostoru do soukromí. Velké

množství katolíků bylo v církvi pouze formálně a udržovali jen zvykové vnější rituály, často bez hlubší znalosti věrouky a bez snahy svou víru prohlubovat.⁹²

Můžeme říci, že vztah katolíků k novému státu byl do jisté míry ambivalentní. Katolické kruhy většinou přivítaly nový stát s opatrným nadšením, nicméně postupem času se vynořila ve vzájemném vztahu katolické církve a státu řada problémů. Po roce 1918 docházelo ke zřetelné snaze části politických i veřejných elit o vyloučení katolické církve z národního celku a její odsunutí na periferii společenského vlivu. V symbolické rovině byl rozchod s Habsburky, s rakouskou monarchií a do jisté míry i s prorakousky vnímaným katolicismem uskutečněn stržením mariánského sloupu na Staroměstském náměstí 3. listopadu 1918. Sloup, postavený sochařem Janem Jiřím Bendlem (1610–1680) jako poděkování za ochranu města před švédským vpádem na sklonku třicetileté války, byl totiž mylně považován za symbol bělohorského vítězství nad českými stavy v roce 1620.⁹³

Postupně nabíralo na síle hnutí *Pryč od Říma*, jehož hlavní myšlenkou bylo vyrovnání se nejen s Habsburky, ale i s katolickým náboženstvím. Nejbouřlivější etapou hnutí *Pryč od Říma* bylo jeho první období v letech 1918–1920, kdy se ho s různou intenzitou zúčastnily všechny české nekatolické politické strany. Zapojily se do něj i některé instituce a zájmové organizace v čele s *Volnou myšlenkou* i nekatolické církve, především postupně vznikající Církev československá a také hlavní české evangelické církve sjednocené v prosinci roku 1918 v Českobratrskou církev evangelickou.⁹⁴

Během období tří let po vzniku Československa odešlo z římskokatolické církve více než 15 % jejích členů, což bylo více než 1 200 000 věřících. Radikální protikatolický postoj odpovídal tehdy i náladám značné části obyvatelstva, která po pádu monarchie potřebovala a vyžadovala „obraz nepřítel“.⁹⁵

Připravovala se také odluka církve od státu, pozemková reforma se dotkla částečně i církevního majetku. Proticírkevní kurs pražské vlády nicméně nemohl nabrat radikálnější formy s ohledem na katolické Slováky a řeckokatolickou Podkarpatskou Rus, svou roli hrály také vnitropolitické obtíže.⁹⁶ Provedení odluky církve od státu předpokládal již T. G. Masaryk ve Washingtonské deklaraci, počítaly s ní i všechny občanské politické strany i radikální levice. T. G. Masaryk chtěl postupovat při rozluce umírněně, zejména nedoporučoval

---

⁹² Srov. ŠEBEK, Jaroslav: *Za Boha, národ, pořádek*. Praha 2016, s. 47–48.

⁹³ Tamtéž, s. 50.

⁹⁴ Srov. TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus v letech 1918–1938*. In: FIALA, Petr – FORAL, Jiří – KONEČNÝ, Karel – MAREK, Pavel – PEHR, Michal – TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno 2005, s. 180–181.

⁹⁵ Srov. ŠEBEK, Jaroslav: *Za Boha, národ, pořádek*. Praha 2016, s. 54.

⁹⁶ Srov. KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin. II. díl*. Praha 1991, s. 239–240.

sekularizaci církevního majetku. Hlavní důraz kladl na rozluky církve a školy. Avšak jiné protikatolické síly požadovaly radikální odluku podle francouzského vzoru. Česká římskokatolická hierarchie tehdy odluku zásadně odmítala. Zastávala názor, že v zemi, kde byla dlouholetá tradice společného postupu státní a církevní moci, by se po odluce mohla projevit slabá pozice církve v českých zemích. Sekularizace v církvi se projevovala i tím, že značná část katolíků byli jen „matrikoví katolíci“, oficiálně sice v církvi, prakticky se však téměř neúčastnící náboženských obřadů.⁹⁷

2. 1. 1 Reformní hnutí mezi katolickými kněžími a vznik národní církve

Koncem 19. století a počátkem 20. století se v české společnosti prosazovaly reformní myšlenky v kruhu katolických kněží sdružených do *Jednoty katolického duchovenstva*. Určité napětí uvnitř církve se naplno projevilo po skončení války. Kořeny tohoto napětí však vycházely z vývoje církevní a společenské situace na přelomu 19. a 20. století, kdy se katolické reformní hnutí, včetně českých zemí, vyprofilovalo jako obnovný kulturní i teologický proud, jehož snahou bylo přispět k změnám uvnitř katolické církve. Reformní iniciativy byly na přelomu 19. a 20. století jedním z podstatných pokusů, jak církev vymanit z duchovní i myšlenkové sterility a zásadně modernizovat její tvář. Šlo o snahu iniciovat v církevním prostředí myšlenkový pohyb, který by umožnil adekvátní reakce na změnu sociálně-politických podmínek daných industrializací a urbanizací, což byly pro církev nové výzvy. V českých zemích si mnoho kněží uvědomovalo – na rozdíl od většinového obyvatelstva, které žilo v tradičních podobách katolické zbožnosti – rozpor mezi církevním učením a pocíťovanými potřebami, mezi národními a církevními zájmy. Jejich snahou bylo zamezit vzrůstajícímu odcizení české liberální společnosti od náboženských zásad, a proto tento reformně-modernizační proud podporovali.⁹⁸

Reformní hnutí požadovalo celkovou demokratizaci církve nejen v důsledku změny společenských poměrů a nutnosti přizpůsobit se realitě industriální společnosti, ale i proto, že bez jisté umírněné reformy církve nemůže dojít k obnově katolicismu a jeho obrodnému působení na laicizovanou společnost. Reformní program *Jednoty* byl papežem odmítnut, což vyvolalo v řadách kněží různorodé ohlasy a nakonec v lednu 1920 vyústilo v rozštěpení církve v českých zemích a založení církve československé. Tento radikální a revoluční krok

---

⁹⁷ Srov. TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus v letech 1918–1938*. In: FIALA, Petr – FORAL, Jiří – KONEČNÝ, Karel – MAREK, Pavel – PEHR, Michal – TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus 1848-2005*. Brno 2005, s. 180.

⁹⁸ Srov. PEHR, Michal – ŠEBEK, Jaroslav: *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928)*. I. Úvodní studie. Praha 2012, s. 110.

učinila jen relativně malá skupina duchovních. Většina kněží papežův zákaz respektovala a pod vedením nového pražského arcibiskupa Františka Kordače pracovala na uklidnění církevních poměrů v Československu.⁹⁹

Nespokojení kněží založili 8. ledna 1920 vlastní náboženskou společnost, jíž dali název Církev československá. Dva dny nato vydali provolání k národu, aby opustil římskokatolickou církev a vstoupil do církve národní. Výzvu uposlechl do sčítání lidu v roce 1921 přes půl milionu katolíků a do roku 1930 se zvýšil počet příslušníků nové církve na 800 000. Zakladatelé Církve československé byli dlouho na rozpacích, mají-li se připojit k nějaké již existující církvi, či mají jít vlastní cestou. Konzervativní směr chtěl jít cestou východní tradice a vytvořit autokefální Československou pravoslavnou církev. Touto cestou se vydali především Moravané pod vedením kněze Matěje Pavlíka. Radikálnější byl směr bývalého plzeňského profesora náboženství Karla Farského (1880–1927), který chtěl vytvořit zcela novou křesťanskou církev, jež by plně odpovídala duchu českého národa tehdejší doby.¹⁰⁰

2. 1. 2 Marmaggiho aféra

Jak už bylo výše řečeno, vztahy mezi československým státem a katolickou církví nebyly ideální a střetávaly se odlišné pohledy na společenský vývoj. Jedním z dalších bodů nepochopení se stala i tzv. Marmaggiho aféra, pojmenovaná podle vatikánského nuncia v Československu Francesca Marmaggiho (1870–1949).

Příčinou roztržky se stala připomínka upálení Mistra Jana Husa 6. července 1925, která měla souvislost s novým zákonem o svátcích z roku 1925. Nový zákon zrušil tři mariánské svátky (2. února, 25. března, 8. září), stejně tak se již nepočítalo se zemským svátkem sv. Jana Nepomuckého. Pro Slovensko byl ustanoven zemský svátek sv. Cyrila a Metoděje a zavedeny památné dny 28. říjen, 5. a 6. červenec a Svátek práce.¹⁰¹ Československá vláda se původně rozhodla dát svátku Jana Husa ráz oslav zasloužilého vlastence o lidové vzdělání a spisovný jazyk. Nicméně prezident republiky T. G. Masaryk při této příležitosti vystoupil ze svého rezervovaného postoje a dal své protikatolické smýšlení veřejně a ostentativně najevo. Nejenže převzal protektorát nad Husovými oslavami, ale dokonce dal 6. července nad Pražským hradem vyvěsit černou husitskou vlajku s rudým

---

⁹⁹ Srov. MAREK, Pavel: *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924)*. Brno 2005, s. 317.

¹⁰⁰ Srov. KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin. II. díl*. Praha 1991, s. 242.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 243.

kalichem. Den poté odjel z Prahy papežský nuncius Francesco Marmaggi na znamení protestu z Prahy.¹⁰²

Po vypuknutí Marmaggiho aféry v červenci 1925 začaly záhy obě strany – Vatikán i Československo – usilovat o hledání cestu ven z této krize a o urovnání vzájemných vztahů. Detailní průběh těchto jednání osvětlily v poslední době dokumenty z vatikánských archivů.¹⁰³ Za českou stranu jednal především bývalý velvyslanec ve Vatikánu Kamil Krofta, za vatikánskou stranu pak kardinál Gasparri a Pietro Ciriaci. Výsledkem dlouhých a náročných jednání pak byl *modus vivendi* z roku 1928, který řešil otázky úpravy hranic diecézí, církevního majetku, jmenování biskupů a také působení církevních řádů a kongregací na území nového státu.

2. 1. 3 *Modus vivendi*

Působení řeholních řádů a kongregací v Československu bylo ovlivněno vztahy mezi nově vzniklou republikou a Svatým stolcem. Co se řeholního života týče, tak v roce 1921 existovalo v Československu celkem 17 mužských řádů ve 148 kláštorech, 3 ženské řády v 15 kláštorech, 10 mužských kongregací se 144 kláštery a 34 ženských kongregací v 645 kláštorech.¹⁰⁴

Vztahy mezi státem a církví, narušené Marmaggiho aférou, se postupně urovnaly, protože bylo jak v zájmu státu, tak katolické církve, vzájemně spolupracovat a nevytvářet zbytečné napětí. *Modus vivendi* z roku 1928 upravil působení řeholních řádů a kongregací na našem území.¹⁰⁵ Jednotlivé kláštery měly ovšem své generaláty často v cizině a v našich kláštorech žilo také velké procento cizích státních příslušníků. Československá vláda přišla proto s požadavkem, aby pokud možno všechny řády a řeholní kongregace vytvořily národní provincie. V případech, kde nebyl vznik národní provincie pro malý počet členů možný, měly být řádové domy v Československu podřízeny přímo řádovému vedení. Tento návrh Vatikán bez problémů akceptoval. Jiné to už bylo v případě občanství. Československá delegace požadovala, aby všichni členové klášterů a řeholních domů, kteří žijí u nás, byli

---

¹⁰² HALAS, František X.: *Fenomén Vatikán*. Brno 2004, s. 549.

¹⁰³ Srov. PEHR, Michal – ŠEBEK, Jaroslav: *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928). I. Úvodní studie*. Praha 2012, s. 175–192.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 182.

¹⁰⁵ Tématu *modus vivendi* z roku 1928 se věnuje řada publikací. Z nejnovějších viz: HALAS, František X.: *Fenomén Vatikán*. Brno 2004, s. 554–561; KONÍČEK, Jiří: *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa. Církevně-politický vývoj v letech 1918–1993*. Olomouc 2005; PEHR, Michal – ŠEBEK, Jaroslav: *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928). I. Úvodní studie*. Praha 2012, s. 182–183; ŠMÍD, Marek: *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920–1950*. Brno 2015, s. 230–235.

československými státními příslušníky. S tím Vatikán nesouhlasil, a tak se do konečné podoby modu vivendi dostala jen pasáž, že představenými a provinciály budou výhradně českoslovenští státní příslušníci.¹⁰⁶

Článek III. této úmluvy upravoval působení řeholních řádů a kongregací v novém státě¹⁰⁷ a stal se jakýmsi základem pro vzájemné vztahy mezi státem a řeholníky. Modus vivendi byl podepsán zástupci obou stran 17. prosince 1927. Československá vláda schválila tuto dohodu 20. ledna 1928. Ministerstvo zahraničí vydalo 29. ledna 1928 nótu, kterou prostřednictvím vatikánské delegace chargé d'affaires v Praze přijal státní sekretář Svatého stolce. Odpověděl na ni 2. února 1928 a oznámil papežův souhlas: fakticky se tak uskutečnila prozatímní úprava vzájemných vztahů Vatikán–Československo a výměnou nót vešel modus vivendi v platnost.¹⁰⁸

Uzavření modu vivendi přispělo zásadním způsobem ke zklidnění vztahů na nábožensko-politickém poli. To mělo vliv – také ve spojení s manifestací katolických věřících během svatováclavského milénia v roce 1929, a to i přes jejich nadkonfesní a celonárodní charakter – na konsolidaci církevních poměrů na samém počátku druhého desetiletí existence československého státu.¹⁰⁹

Historikové Michal Pehr a Jaroslav Šebek připomínají, že „přijetí vzájemné dohody nebylo důležité jen z politického hlediska, ale že jejím uzavřením sledoval Svatý stolec i své dlouhodobější cíle v rámci náboženské a společenské obnovy. Po přijetí modu vivendi Vatikán zintenzivnil svou aktivitu na podporu papežských záměrů, jakým bylo zkvalitnění a prohloubení teologického studia, zvýšení duchovního vlivu na mládež nebo výraznější podpora plánů, které souvisely s expanzí Katolické akce. Ta byla iniciována papežem Piem XI. v prosinci 1922 encyklikou *Ubi arcano Dei* s deklarovaným cílem posílit vliv laického elementu v církevních strukturách.“¹¹⁰

Za daných okolností se podařilo na obou stranách prosadit maximum možného a vztahy mezi Vatikánem a Československem je možno nadále označit za korektní a vstřícné.

---

¹⁰⁶ PEHR, Michal – ŠEBEK, Jaroslav: *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928). I. Úvodní studie*. Praha 2012, s. 182–183.

¹⁰⁷ Text III. článku: „Řády a kongregace řeholní, jejichž domy jsou v Československu, nebudou podléhati představeným provinciálním domům týchž řádů a kongregací v cizině. Je-li zřízení provincie v Československu nemožné, budou tyto československé domy řeholní podřízeny přímo generálnímu domu. Provinciály a představenými řeholních domů, podléhajících přímo generálnímu domu, budou státní příslušníci českoslovenští.“ Převzato z internetového zdroje: *Modus vivendi. Úmluva mezi republikou československou a Svatou stolicí sjednaná v lednu 1928*. In: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/modus.htm>. [cit. 15. 5. 2017].

¹⁰⁸ Srov. PEHR, Michal – ŠEBEK, Jaroslav: *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928). I. Úvodní studie*. Praha 2012, s. 186–187.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 191.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 191–192.

Akce jako oslavy svatováclavského milénia v roce 1929 nebo I. celostátní sjezd katolíků v roce 1935 významně podpořily mezinárodní význam Československa a spolupráci mezi zde žijícími národy – to vše v době narůstajícího ohrožení ze strany nacistického Německa. Uzavření modu vivendi otevřelo zcela novou kapitolu vzájemných vztahů církve a státu, Československa a Vatikánu.¹¹¹

Z právního hlediska se modem vivendi zabýval ve své práci Jiří Koníček. Zdůrazňuje, že po konfrontačním období dochází ve vztahu církve a státu v ČSR ve dvacátých letech ke konsolidaci. Nejvyšší představitelé katolické církve jasně deklarovali ochotu partnersky spolupracovat na budování právního a demokratického státu. Tím jasně prokázali, že katolická církev není vázána na určitý politický systém a státní útvar, ale je spjata s lidem žijícím v určitém politickém systému a přijímá realitu toho státního útvaru, který v dané době existuje. Vzhledem k tomuto postoji katolické církve se ve vládních kruzích zvláště na základě vlivného postoje prezidenta Masaryka prosadila umírněná, přátelská forma soužití církve a státu. Tím byl dán principiálně základ politiky československého státu k hledání a uskutečňování modu vivendi – způsobu soužití církve a státu.¹¹²

Diplomatické styky mezi Československem a Vatikánem byly plně obnoveny. Modus vivendi upravil jmenování československých biskupů podle církevního práva (biskupy jmenuje Svätý stolec, ale vláda mohla jeho kandidáta z vážných politických důvodů odmítnout), stanovil způsob a zásady nového rozhraničení československých diecézí. Hranice diecézí se totiž měly krýt s hranicemi státu, což bylo důležité zvláště pro Slovensko, které se tak vymanilo z církevní pravomoci maďarských biskupů. Zvláštní článek modu vivendi stanovil, že řády a kongregace, jejichž domy jsou v Československu, nebudou podléhat představeným v cizině.¹¹³

Klauzule modu vivendi o představených řeholních domů měla svůj vliv i na jednotlivé salesiánské domy v českých zemích. Jelikož představeným mohl být jen československý občan, tak konkrétně v salesiánském domu ve Fryštáku vystřídal v roce 1928 v roli ředitele domu Ignác Stuchlý italského salesiána Giuseppe Coggiolu.

---

¹¹¹ Tamtéž, s. 192.

¹¹² KONÍČEK, Jiří: *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa. Církevně-politický vývoj v letech 1918–1993*. Olomouc 2005, s. 28.

¹¹³ Srov. KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin. II. díl*. Praha 1991, s. 243–244.

2. 1. 4 Oslava milénia úmrtí sv. Václava v roce 1929

Výše zmiňované napětí mezi státem a katolickou církví se po přijetí modu vivendi postupně uklidňovalo a vzájemné vztahy nabývaly smířlivějšího rázu. Jednou z příležitostí, jak manifestovat dobrou vůli mezi církví a státem, se stala oslava milénia úmrtí svatého Václava v roce 1929.

Významnou roli při posilování národního vědomí mezi českými katolíky hrály národně zabarvené interpretace duchovních tradic, které obsahovaly spirituálně zaměřené jádro, ale zároveň vyprávěly příběhy o významných momentech české a moravské minulosti. Kromě posílení katolického sebevědomí byly tyto tradice mostem k oslovení široké národní i občanské veřejnosti. Zatímco na Moravě byla klíčovou cyrilometodějská idea, v Čechách zaujímal první místo svatováclavská úcta.¹¹⁴

Svatováclavské oslavy v roce 1929 se staly důležitým milníkem v dalším vývoji českého katolicismu a zároveň přelomem ve vztahu církve a státu. Ve vnitrocírkevním rozvoji byly patrné aktivity zaměřené na otázku zkvalitnění a prohloubení teologických studií, zvýšení duchovního vlivu na mládež nebo výraznější podpora plánů souvisejících s organizací Katolické akce. Oslavy milénia svatého Václava pak vedly k nárůstu frekvence debat o svatováclavské tradici v politických, kulturních i společenských kruzích a zároveň se staly příležitostí ke spolupráci církve a státu na konkrétním projektu.¹¹⁵

Svatováclavský výbor pověřený zabezpečením průběhu oslav, zřízený již 24. listopadu 1924, schválil na jaře roku 1928 program národních oslav. V květnu jubilejního roku 1929 byla na Pražském hradě slavnostně otevřena velkolepá Svatováclavská výstava a v srpnu začaly oslavy na místě umučení světce, ve Staré Boleslavi. Dne 26. září zaznělo v Praze oratorium ke sv. Václavu od J. B. Foerstra a následující den se již nesl ve znamení vrcholných národních, státních i církevních oslav. Oslavy měly vrcholit 27. září manifestací na Václavském náměstí, při které měl být odhalen Myslbekův svatováclavský pomník. Miléniové slavnosti zakončil velkolepý průvod s lebkou sv. Václava z Vyšehradu až na Pražský hrad 29. září. Podle dobových odhadů se průvodu účastnilo kolem 600 000 věřících, Čechů, Němců i Slováků. Slavnosti doprovázel i nebývalý zájem tisku napříč politickým spektrem.¹¹⁶

V tomto památném roce byla také dokončena dostavba chrámu svatého Víta, započatá již v roce 1873. Během let 1929–1930 vyrostla v souvislosti s oslavami milénia ještě další

---

¹¹⁴ Srov. ŠEBEK, Jaroslav: *Za Boha, národ, pořádek*. Praha 2016, s. 161.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 166.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 171.

architektonická památka: Na vršovickém náměstí Svatopluka Čecha byl postaven moderní svatováclavský kostel, dominanta s osmdesátimetrovou štíhlou věží podle architektonického návrhu Josefa Gočára.¹¹⁷

Uklidnění církevně-politické situace vytvořilo příznivé podmínky pro prohloubení úsilí o katolickou obnovu ve všech směrech. Po určité stagnaci ve 20. letech nabírala katolická církev v českých zemích novou vnitřní dynamiku. K protagonistům tohoto obratu patřili především mladí lidé, příslušníci formující se nové církevní elity, kteří vnímali poválečnou dobu plnou politických zmatků jako výzvu ke změně v přístupu k náboženskému životu, který měl více reagovat na potřeby a výzvy doby. Mnozí kněží a řeholníci střední a mladší generace začali studovat na zahraničních univerzitách, seznamovali se s nejnovějšími trendy teologického bádání a novými způsoby pastorace.¹¹⁸

2. 1. 5 Katolický sjezd roku 1935 v Praze

Přelom 20. a 30. let se nesl ve znamení výrazných společenských změn v důsledku sociální a ekonomické krize nejen v Československu, ale i v celé Evropě. Hospodářská krize zasáhla do různých sfér společenského života a přispěla také k radikalizaci širokých vrstev obyvatelstva. Stala se také živnou půdou pro nárůst kritických nálad vůči systému liberální demokracie i k negativnímu hodnocení stávající podoby demokracie. V této atmosféře se připravoval I. celostátní sjezd československých katolíků v červnu 1935. Byla to důležitá událost, která měla manifestovat zvýšené sebevědomí katolického obyvatelstva i národní jednotu. Sjezd navazoval na podobná manifestační shromáždění koncem 19. století v Brně, Kolíně nebo Olomouci. Mezi programovou náplň těchto setkání patřily otázky nábožensko-kulturní, uplatnění církve ve veřejném životě, školství, sociální, hospodářská a spolková tematika nebo národnostní problémy.¹¹⁹

Jako koordinační orgán byl vytvořen Stálý výbor pro sjezdy katolíků v ČSR s centrem v Olomouci. Do celého sjezdu byl osobně angažován olomoucký arcibiskup Leopold Prečan, podporovaný řadou katolických uskupení. Významnou roli při organizaci sjezdu pak sehrál katolický laik Jan Jirí Rückl, díky kterému se podařilo sjezd dobře organizačně připravit a využít zkušenosti pražských členů Katolické akce z úspěšné evangelizace na předměstích.¹²⁰

---

¹¹⁷ Srov. *Dějiny Prahy, II. díl. Od sloučení pražských měst v roce 1784 do současnosti*. Praha 1998, s. 368–369.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 176.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 305.

¹²⁰ Tamtéž, s. 308–309.

Sjezd proběhl v Praze v horkých letních dnech od 27. do 30. června 1935. Ve středu 26. června 1935 byl s velkou pompou přivítán papežský legát, pařížský arcibiskup Jean Verdier (1864–1940), kterého na pražském Wilsonově nádraží slavnostně uvítal ministr zahraničí Edvard Beneš. Zahájení sjezdu proběhlo 27. června liturgickou slavností v katedrále sv. Víta za účasti papežského legáta Jeana Verdiera, polského kardinála Augusta Hlonda a vídeňského arcibiskupa Theodora Innitzera. Národní jednotu měla na sjezdu symbolizovat přítomnost katolíků všech šesti národností československého státu (Češi, Slováci, Němci, Poláci, Maďari a převážně řeckokatoličtí Rusíni). Celý sjezd z duchovního hlediska vyvrcholil nedělní mší na Strahovském stadionu, kterou sloužil papežský legát Verdier s československými biskupy za účasti 300 000 věřících.¹²¹

Uskutečnění tohoto sjezdu bylo na české poměry dost velkolepou náboženskou slavností, kterou svolali všichni biskupové, účastnili se jí katolíci všech národnostních menšin a vycházela vstříc katolické lidové zbožnosti. Tato akce přinesla určité povzbuzení pro katolické obyvatelstvo a přispěla k posílení jeho náboženské identity. Účast zástupců vlády na tomto setkání symbolizovala snahu o smíření mezi státem a církví a také úsilí o vzájemnou spolupráci.¹²²

2. 1. 6 Politický katolicismus

Po vzniku Československa v roce 1918 pokračovalo ve své činnosti politické katolické hnutí, které mělo kořeny již v 19. století. Stranám s křesťanským programem se sice nepodařilo soustředit ve svých řadách většinu katolických voličů, přesto měly v politice své důležité místo. Důkladnou analýzu fenoménu českého politického katolicismu nabízejí jak jednotlivé studie,¹²³ tak také souhrnná kolektivní práce olomouckých a brněnských historiků.¹²⁴ Politický katolicismus byl v meziválečném Československu významnou složkou celého parlamentně demokratického politického systému. Hlavní představitelkou politického katolicismu v českém prostředí byla Československá strana lidová, která v čele s Janem Šrámkem prosazovala zájmy římskokatolické církve. Ve své taktice opatrného a kompromisního postupu ve snaze o oddálení zákonů a opatření pro katolickou církev

---

¹²¹ Tamtéž, s. 313–315.

¹²² Srov. HANUŠ, Jirí: *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. Brno 2005, s. 59.

¹²³ TRAPL, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v letech 1918–1938*. Praha 1990; MAREK, Pavel a kol.: *Jan Šrámek a jeho doba*. Brno 2011; MAREK, Pavel (ed.): *Teorie a praxe politického katolicismu 1870–2011*. Brno 2008;

¹²⁴ FIALA, Petr – FORAL, Jirí – KONEČNÝ, Karel – MAREK, Pavel – PEHR, Michal – TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno 2005. Období první republiky zpracoval Miloš Trapl, viz s. 177–324.

nevýhodných slavila řadu úspěchů. Zároveň si státní moc uvědomovala potřebnost podpory katolické církve pro upevnění republiky.¹²⁵

2. 1. 7 Řeholní řády a kongregace, diecézní kněží a laici

O rozvoj náboženského života za první republiky se nemálo zasloužili členové mužských řeholí, kteří působili jako vychovatelé, kazatelé, exercitátoři nebo spisovatelé. V tomto období se setkáváme s řadou silných osobností, které se právě v období náboženské krize rozhodly pro důsledný návrat k mnišskému a apoštolskému ideálu. Některým z nich se podařilo nadchnout celý řeholní konvent, jiní zůstali se svým obrodným úsilím jen na okraji své řeholní rodiny a působili více navenek.

Co se týče diecézního kléru, v letech 1919–1929 byly kněžské semináře poloprázdné a mezi kněžími se vytvořila generační mezera. Také rozdíl mezi starší a mladší generací kněží byl znatelný. Starší generace prožila většinu života v rakouské monarchii, zatímco mladší generaci formovala protikatolická atmosféra po vzniku republiky. Mezi katolickými laiky byly patrné rozdíly. Někteří podlehli protináboženské agitaci a z církve vystoupili. Mnozí pod vedením uvědomělých farářů vytvořili zdravé jádro ve svých obcích a farnostech. I když se však tři čtvrtiny obyvatel hlásily ke katolictví, často se jednalo pouze o víru formální a povrchní, bez hlubšího zakotvení.¹²⁶

Tato situace byla příležitostí k iniciativám ze strany církve, které směřovaly k hlubšímu prožívání osobní víry, k náboženskému vzdělávání a většímu zapojení laiků v rámci Katolické akce nebo jiných aktivit.

2. 1. 8 Katolické organizace, instituce a spolky

Značná část katolicky zaměřených organizací a spolků byla pod přímým vlivem lidové strany, která jejich pomocí rozšiřovala svou členskou a zvláště voličskou základnu. Mezi tyto organizace patřilo především katolické odborové hnutí, katolické ženské hnutí a katolická tělocvičná jednota Orel. Nejrůznější náboženské a charitativní spolky měly přímý vztah k církevní hierarchii a jiným institucím církve. Pomocí těchto tzv. nepolitických organizací a vlastní církevní struktury (církevní organizace, řehole aj.), náboženských obřadů, akcí (procesí, poutě, náboženská výročí, katolické sjezdy) a hnutí (misie, unionismus) katolická

---

¹²⁵ Srov. TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus v letech 1918–1938*. In: FIALA, Petr – FORAL, Jiří – KONEČNÝ, Karel – MAREK, Pavel – PEHR, Michal – TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno 2005, s. 320.

¹²⁶ Srov. KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin. II. díl*. Praha 1991, s. 246–248.

církev ovlivňovala i politické a kulturní ovzduší státu. Významnou iniciativou k obnově katolicismu v Evropě se stal tzv. *Katolická akce*, vyhlášená papežem ve dvacátých letech.¹²⁷

Rozkvět náboženského života v českých zemích po první světové válce souvisel do značné míry s obnovou největší katolické organizace Orel. Vznikla 5. července 1902 z iniciativy líšeňského faráře Metoděje Hoška. Od jiných tělocvičných organizací se lišila svým výchovným zaměřením na všechny stránky lidské osobnosti. Orel usiloval nejen o tělesné cvičení jako takové, ale i o zaměření člověka na duši a na Boha. Kromě vnějších úspěchů při orelských sletech v Brně roku 1922 a v Praze roku 1929 při svatováclavských slavnostech byly důležitější úspěchy na poli náboženské a mravní výchovy.¹²⁸

K prvnímu veřejnému vystoupení Orla v Československu došlo až po odlivu poválečné protikatolické vlny, a toto v roce 1922, kdy byl uspořádán v Brně orelský slet. Počet členů narůstal, v roce 1929 již bylo v Orlu 103 301 členů (z toho 63 453 na Moravě). Kromě členů přibýval také počet tělocvičen, cvičišť i vlastních spolkových domů – tzv. orloven. Nejsilnější pozice měl Orel na katolickém venkově, zvláště na Moravě. V Praze se roku 1929 při oslavách svatováclavského milénia konaly tzv. Jubilejní svatováclavské dny Orelstva, jichž se zúčastnilo 30 000 krojovaných členů a 15 000 dorostenců. Orelské jednoty vystoupily výrazně i roku 1935 na katolickém sjezdu. V tělovýchovné činnosti Orla převládaly ještě daleko zřetelněji než u Sokola konzervativní názory. O zařazování sportu vedle základní tělesné výchovy (prostrných a cvičení na nářadí) se v jednotách vůbec neuvažovalo. Veškerá orelská činnost byla prostoupena náboženským duchem. Členové Orla plnili pořadatelské úkoly při akcích katolické církve i lidové strany. Orel pořádal také mnoho osvětových akcí (přednášky, besedy, kurzy, akademie), divadelní a později i filmová představení, pěstoval zpěv i hudbu. V této kulturní a vzdělávací práci se ještě více než u tělovýchovné složky prosazovala náboženská výchova, probíhalo slavnostní svěcení orelských praporů a dalších symbolů, orlí se účastnili procesí, poutí a jiných náboženských obřadů. Výchova měla být podle některých představitelů ČSL jistou náhradou za katolickou školu a měla oslabovat působení ateistických učitelů.¹²⁹

Představení panoramatu nábožensko-politické situace nám umožňuje pochopit atmosféru doby a okolnosti, za kterých se v českých zemích objevila kongregace salesiánů.

---

¹²⁷ Srov. TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus v letech 1918–1938*. In: FIALA, Petr – FORAL, Jiří – KONEČNÝ, Karel – MAREK, Pavel – PEHR, Michal – TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno 2005, s. 210–211.

¹²⁸ Srov. KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin. II. díl*. Praha 1991, s. 248–249.

¹²⁹ Srov. TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus v letech 1918–1938*. In: FIALA, Petr – FORAL, Jiří – KONEČNÝ, Karel – MAREK, Pavel – PEHR, Michal – TRAPL, Miloš: *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno 2005, s. 221–222.

Společnost byla zasažena euforií ze vzniku nového státu, která se u řady obyvatel projevila vymezením se jak vůči Habsburkům, tak i vůči katolické církvi. Se vznikem Církve československé opustilo více než milion věřících katolickou církev a přidalo se k nové církvi národní nebo zůstalo bez vyznání. Mezi Vatikánem a československou vládou došlo na základě přijatého modu vivendi ke zlepšení vzájemných vztahů, které dokonce přešlo ve spolupráci na přípravě svatováclavského milénia. Také kongregace salesiánů i přes svou apolitičnost hledala podporu mezi politiky, zejména v otázce uznání řeholní kongregace ze strany státu, což se podařilo v roce 1936. Sebevědomější postavení katolíků v rámci republiky se projevilo uspořádáním celostátního sjezdu katolíků. Ve vnitrocírkevní rovině se po stagnaci ve 20. letech situace proměnila a můžeme zaznamenat nový dynamismus a snahy o obnovu náboženského života. Jedním z jevů, s kterým se setkáváme v té době a na který také musela reagovat kongregace salesiánů, byla sekularizace, která výrazným způsobem proměnila myšlenkové prostředí jak v Evropě, tak i v českých zemích.

2. 2 Sekularizace a její vliv na společnost první republiky

Jedním z fenoménů společenské atmosféry první republiky byla sekularizace, sahající ve svém evropském kontextu již do 18. a 19. století. Sekularizace je myšlenkovým proudem, který se postupně šíří od dob osvícenství přes celé 19. století až do století dvacátého. Významným způsobem zasahuje do života společnosti a způsobuje změnu mentality od barokní zbožnosti k modernímu způsobu prožívání religiozity.¹³⁰ Považujeme za užitečné se zde zabývat tímto fenoménem podrobněji, protože se jedná o myšlenkové prostředí, na něž nová salesiánská kongregace reagovala a v němž se pohybovala. Sekularizace samozřejmě není jediným jevem, který tehdejší českou a evropskou společnost ovlivňoval, přesto jde o jev velmi významný, spoluurčující společenskou atmosféru českých zemí v meziválečném období.

Tématu sekularizace v českém prostředí se v posledních desetiletích věnuje řada publikací, zahrnujících jak konkrétní sondy založené na archivním výzkumu, tak souhrnné práce promýšlející obecné jevy.¹³¹

---

¹³⁰ FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914*. Brno 2007.

¹³¹ HANUŠ, Jiří: *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. Brno 2005; HANUŠ, Jiří (ed.): *Vznik státu jako proces sekularizace. Diskuse nad studií Ernesta-Wolfganga Böckenfördeho*. Brno 2006; FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914*. Brno 2007; PETRÁČEK, Tomáš: *Sekularizace a katolicismus v českých zemích. Specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*. Ostrava 2013; BALÍK, Stanislav – FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – VLHA, Marek: *Český antiklerikalismus. Zdroje, témata a podoba českého antiklerikalismu v letech 1848–1938*. Praha 2015.

Samotný pojem *sekularizace* je odvozen od termínu *saeculum*, což původně znamená *století*, v rozšířeném smyslu pak vše, co je zahrnuto v čase jako opaku věčnosti. V pojetí křesťanského středověku, v němž *saeculum* tohoto významu nabylo, se termín stal označením domény, jež stála vně toho, co bylo přímo zasvěceno Bohu, tedy *světa* jako oblasti Bohu cizí, až nepřátelské. A *sekularizace* byla odchodem či přesunem osob nebo věcí z duchovní sféry do sféry časné, do světa. Sekularizovaný klerik či mnich se stával laikem a ještě mnohem častěji se v rámci sekularizace stávalo církevní zboží či statek majetkem světských pánů.¹³² Postupně však výraz *sekularizace* získal mnohem širší význam, zejména v důsledku tlaku sociologie, vznikem koncepce sekularizačních teorií. Díky řadě dalších sociologů, historiků a religionistů tak bylo krok za krokem vytvořeno „sekularizační paradigma“.¹³³

Autor Hugh McLeod užívá ve své knize *Sekularizace v západní Evropě 1848–1914* termín *sekularizace* ve třech rozdílných významech: první se týká individuální náboženské víry a praxe a jejího poklesu. Druhý se týká role náboženství ve veřejných institucích, tedy do jaké míry došlo k oddělení církve a státu nebo církve a školy. A třetí oblastí je otázka, jak dalece poskytuje náboženství společný jazyk, sdílený do jisté míry velkou většinou národa, jímž lze vyjadřovat širokou škálu idejí, požadavků a potřeb.¹³⁴

Německý historik Ernest-Wolfgang Böckenförde přináší myšlenku, že „proces sekularizace byl zároveň velkým procesem emancipačním, v němž se světský řád oprostil od zděděných náboženských autorit a vazeb. Završila ho deklarace lidských a občanských práv. Ta jedince odkázala na sebe sama a na vlastní svobodu. Tím ovšem, z principiálního hlediska, musel vyvstat problém nové integrace. Neměl-li se stát rozložit zevnitř, a následně se proto zcela podvolit tzv. „vnějšímu zřízení“, museli emancipovaní jedinci nalézt novou pospolitost a homogenitu.“¹³⁵ Postupně tak v devatenáctém století vystoupila na místo staré nová jednotící síla: národní myšlenka. Jednota národa nahradila jednotu náboženskou a dala základ nové, byť více vnějškově-politicky zaměřené homogenitě, v jejímž rámci občané žili ještě převážně z tradice křesťanské morálky. Tato národní homogenita se chtěla projevit a projevila se v národním státu.

Kromě národních států se jedním z rysů sekularizace stávalo prosazování náboženské tolerance a úplné rovnoprávnosti různých církví, což mělo za následek sekularizaci politické a

---

¹³² Srov. HALAS, František X.: *Sekularizace v Evropě od osvícenství po dnešek*, in: HANUŠ, Jiří (ed.): *Vznik státu jako proces sekularizace. Diskuse nad studií Ernesta-Wolfganga Böckenfördeho*. Brno 2006, s. 41–42.

¹³³ Srov. HANUŠ, Jiří: *Sekularizace 1848–1914: badatelské problémy a současná situace*, in: FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914*. Brno 2007, s. 5.

¹³⁴ Srov. MCLEOD, Hugh: *Sekularizace v západní Evropě (1848–1914)*. Brno 2008, s. 21.

¹³⁵ BÖCKENFÖRDE, Ernest-Wolfgang: *Vznik státu jako proces sekularizace*, in: HANUŠ, Jiří (ed.): *Vznik státu jako proces sekularizace. Diskuse nad studií Ernesta-Wolfganga Böckenfördeho*. Brno 2006, s. 20–21.

státní moci. Aby stát mohl zaručovat emancipaci a rovnoprávnost různých náboženství, musel být v tomto ohledu formálně neutrální, respektive stát nad církvemi a konfesemi.¹³⁶

Dalším doprovodným jevem sekularizace byl trend vytlačení náboženství ze státní a veřejné sféry do sféry soukromé. Víra a náboženství také postupně v každodenním životě společnosti i jednotlivců ztrácí na váze. Stát jako nadkonfesijní také ztrácí možnost nabídnout obyvatelstvu jeden z dosud klíčových principů kolektivní identifikace a dochází tak k hledání a prosazování jiných integračních modelů, které by náboženství v jeho identifikační roli nahradily. Mezi „náhražková náboženství“ se tak postupně zařazuje kult rozumu v revoluční Francii, z nichž vzejde postupně několik proudů, zejména antiklerikální hnutí, volnomyšlenkářství a scientismus. Jak zdůrazňuje historik Jiří Malíř, tímto způsobem se „nejsilnějším a nejúspěšnějším náhražkovým náboženstvím 19. století stal nacionalismus, přebírající řadu náboženských rituálů a stereotypů. Místo náboženských slavností a svátků nastupují národní slavnosti, národní poutě a výlety, včetně dalších rituálů jako svěcení spolkových praporů nebo kult národně významných míst (Říp, Velehrad) či kult národních hrdinů mrtvých nebo ještě žijících (Hus, Žižka, Havlíček, Palacký, později i Masaryk).“¹³⁷

Proces sekularizace nepostihl celou národní společnost stejně intenzivně. Část jak české, tak německé společnosti v rámci habsburské monarchie upřednostňovala náboženskou identitu, aniž by se chtěla vzdát identity národní. Což vedlo v případě obou národů (jak českého, tak německého) ke vzniku uzavřeného katolického milieu, které si vytvářelo vlastní společenskou infrastrukturu, oddělenou jak od vlastního národního společenství, tak od podobného katolického milieu druhého národa. Ta byla viditelná např. v paralelním budování vlastních katolických spolků, vlastních tělocvičných organizací Orel proti Sokolu, Katolických domů oproti Národním domům, vlastních katolických zájmových organizací, spolků, družstev, spořitelen, katolické literatury atd.¹³⁸ Zdá se, že právě tyto ostrůvky společných zájmů byly důležitým činitelem upevňování katolické identity a že do těchto iniciativ jednotliví členové investovali značnou energii, čas a nadšení.

Studie Jiřího Malíře prosazuje tezi, že „český antiklerikalismus se často ukázal být značně povrchním a málokdy, snad kromě akcentování programového bezvěrectví sociálnědemokratické strany, přerůstal v rozsáhlejší bezvěrecké či volnomyšlenkářské hnutí.“¹³⁹ V českém prostředí to byl agrárník Alfons Šťastný, který se podílel na založení

---

¹³⁶ Srov. MALÍŘ, Jiří: *Sekularizace a politika v „dlouhém“ 19. století*, in: FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914*. Brno 2007, s. 13.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž, s. 20.

¹³⁹ Tamtéž.

Spolku volných myslitelů v Praze v roce 1874, což byl spolek předcházející pozdější známý spolek *Volná myšlenka*.¹⁴⁰ K tomu je třeba dodat, že bezvěrecké a volnomyšlenkářské hnutí se snáze rozvíjelo ve městech a dělnických čtvrtích, kde zvláště přistěhovalci z venkova ztráceli oporu pro své projevy víry, která byla na venkově posilována společnou tradicí a jakousi „sociální kontrolou“.

Kořeny sekularizace české společnosti analyzuje ve své knize také církevní historik Tomáš Petráček. Poukazuje na dva silné vlivy, které sekularizaci napomohly, totiž urbanizaci a industrializaci. Jak proces industrializace, tak s ním spojená urbanizace proběhly v českých zemích relativně záhy a razantně. Tyto procesy s sebou nesly masový odklon nové sociální vrstvy továrního dělnictva od církve, znamenaly vznik nových předměstí či celých nových měst bez kostelů a farností, kde vyrostla jedna dvě generace zcela bez působení církve.¹⁴¹ Později uvidíme, že právě nová kongregace Salesiánů Dona Boska se zaměřuje na velká města i jejich periferie a reaguje tak na potřeby nové doby.

Církve a náboženské společnosti vnímaly proces sekularizace značně negativně, protože to omezovalo pole jejich působnosti, které jim tradičně náleželo. Nicméně bylo třeba se vyrovnat s novou dobou. Jiří Hanuš to připomíná ve studii o českém katolicismu: „Církvím se v první polovině 20. století sekularizace většinou jevila jako provinění i jako chyba: provinění proto, že byly přesvědčeny, že společnost je stejně jako jednotlivci povinna hlásat existenci boží a uznávat boží práva. Stát, který tak nečiní, tuto povinnost vážně zanedbává, a pokud to dokonce výslovně odmítá a prohlašuje se za nábožensky neutrální, dopouští se hříchu odpadu od víry. A sekularizace byla nahlížena církvemi jako chyba, protože podrývala základy společenského řádu.“¹⁴²

Postupně se však ukazovalo, že sekularizace neznamenal pro církev pouze negativa. Církve získávaly krok za krokem autonomii a svobodu. Biskupové se mohli svobodně scházet a rokovat o podstatných záležitostech. Otupila se i nedůvěra Říma k národním episkopátům. Kodex kanonického práva z roku 1917 předpokládal vznik národních biskupských konferencí. Dalo by se říci, že sekularizace měla pro církve i svá pozitiva: „Církve se přesvědčily, že sekularizace je nevratná, a připustily, že rozlišování mezi politickou společností a náboženstvím neodporuje samo o sobě zájmům, ba zásadám křesťanství. Jestliže kvůli ní ztratily na autoritě a snad na prestiži, naučily se naopak oceňovat to, co na ní vyzískaly: svoji

---

¹⁴⁰ Srov. MAREK, Pavel: *K náboženskému profilu Alfonse Šťastného*, in: FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*. Brno 2009, s. 145.

¹⁴¹ Srov. PETRÁČEK, Tomáš: *Sekularizace a katolicismus v českých zemích. Specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*. Ostrava 2013, s. 60–61.

¹⁴² HANUŠ, Jiří: *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. Brno 2005, s. 34.

nezávislost. Za nejvýznamnější moment 20. století z hlediska církevního vývoje vzhledem k sekularizaci lze považovat okamžik, kdy katolická církev přešla na stranu náboženské svobody.“¹⁴³

Jedním z typických jevů, které se v 19. století objevily, byla industrializace a urbanizace, které se často pojily s úpadkem náboženského života. V německém prostředí se ukázalo, že v oblastech s rychle rostoucí populací, ať už to byla města, nebo nově se rozvíjející průmyslové regiony, mohlo kromě dlouhodobého nedostatku duchovních, kostelů a farních center přispívat ke snižující se účasti na náboženském životě ještě mnoho jiných faktorů. Například přistěhovalci do měst a průmyslových regionů si někdy uchovali vysokou mobilitu a jen obtížně navazovali blízké vztahy s nějakým konkrétním pastorem nebo kongregací. Skutečnost, že velká část venkovské religiozity byla úzce spojena s úrodností půdy, s ochranou zvířat proti nemocem nebo s kultem místního svätce a že konformitu s církevními předpisy si vynucovali místní zvyklosti, často znamenala, že přistěhovalci do města snadno opouštěli svou náboženskou praxi, která se stala pro jejich novou situaci irelevantní.¹⁴⁴

V 19. století se určitou módou stalo také organizované volnomyšlenkářství. Někteří z těch, kdo se rozcházelí s křesťanstvím nebo s judaismem, se připojili k sekularistickému, volnomyšlenkářskému nebo humanistickému hnutí. Organizované alternativy křesťanství a judaismu vznikly ve Francii a v Anglii v revolučních letech posledního desetiletí 18. století a v Anglii tradice „nevěrců“, silná zejména mezi radikálními řemeslníky a obchodníky, pokračovala pod vedením takových postav, jako byli Richard Carlile a George Jacob Holyoake, také ve dvacátých, třicátých a čtyřicátých letech 19. století.¹⁴⁵ Volnomyšlenkářské hnutí se objevilo i v českém prostředí, zejména mezi dělnictvem na Ostravsku nebo i v dalších regionech.

2. 3 Proměny zbožnosti

Je jasné, že s proměnou společnosti se proměňuje i pojetí zbožnosti, a to napříč sociálními vrstvami. Jiná byla zbožnost na úsvitu křesťanství, jiná byla zbožnost ve středověku nebo v době renesance. Období husitství a reformace přináší do jednotného celku odstředivé tendence. S pobělohorskou protireformací se v českých zemích rozšiřuje barokní lidová

---

¹⁴³ Tamtéž, s. 35.

¹⁴⁴ Srov. MCLEOD, Hugh: *Sekularizace v západní Evropě (1848–1914)*. Brno 2008, s. 212.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 191–192.

zbožnost, která se na dlouhou dobu stane převládající formou vyjádření společenské i osobní religiozity.

Už na konci 19. století ztrácela katolická církev podporu širokých vrstev společnosti, její vliv na dění ve společnosti slábl a ona pozbývala všeobecné autority, již se dosud těšila. Pro mnohého tehdejšího člověka přestávala být víra bytostnou potřebou a téměř všeobecná příslušnost ke katolické církvi, prožívaná během staletí, se přeměnila v záležitost soukromou.¹⁴⁶

Na proměny religiozity a zbožnosti ve střední Evropě po první světové válce reagoval i Vatikán. Byl si vědom oslabení pozic katolické církve ve středoevropském regionu v důsledku celkové hodnotové destrukce a antikatolických nálad. Svatý stolec se snažil vyrovnat s vlnou sekularizace, která byla vnímána jako silné ohrožení katolické identity; především z hlediska relativizace morálních hodnot a oslabování pozic církve ve veřejném prostoru. V církevním prostředí poválečného období se tak rodila nová dynamika, která zasáhla nejen teologii a spiritualitu, ale také společenské vystupování katolických kruhů.¹⁴⁷

Papež Pius XI. (1922–1939) se ukázal být velmi činorodým. Jako cíl si vytkl rozšíření vlivu katolického náboženství cílevědomou prací s laickým elementem. Již v prosinci 1922 dal podnět k zakládání sdružení Katolická akce, která měla tyto záměry vtělit do praxe. Katolická akce byla vedena snahou posílit význam laického prvku v církevním životě, aktivizovat jeho působení v rámci apoštolátu a přispět tak k opětovnému získání těch, kteří se katolické církvi odcizili, tj. v sociálních skupinách vzdálených církvi nejvíce: mezi dělníky a intelektuály. Stala se odpovědí na výzvy doby, jež se projevovala růstem sekulárních tendencí ve společnosti.¹⁴⁸

K teologicky zdůvodněné podpoře záměrů křesťanské obnovy mělo sloužit též posílení kristologické úcty. Encyklikou *Quas primas* ustanovil Pius XI. v prosinci 1925 svátek Ježíše Krista Krále; svátek důležitý též pro laiky angažující se v Katolické akci. Tento krok papež zdůvodňoval jak duchovními, tak politicko-společenskými motivy. S důrazem na Kristovo kralování je Kristus jediným pravým vůdcem křesťana, věřící vede k úctě vůči církevní autoritě a současně je má formovat v duchu sebekázně a úsilí ovlivňovat svět kolem nich. Papežův záměr souvisel tedy s duchovní snahou čelit sekularizaci ve společnosti a připomínat politickým a veřejným činitelům i metafyzický rozměr vlády nad světem a

---

¹⁴⁶ Srov. ŠMÍD, Marek: *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920–1950*. Brno 2015, s. 35–39.

¹⁴⁷ Srov. PEHR, Michal – ŠEBEK, Jaroslav: *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928)*. I. Úvodní studie. Praha 2012, s. 12.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 120.

poslušnost vůči Božím zákonům. Papežova vyjádření měla i své teologické konsekvence, neboť odmítala představy o tom, že by náboženství bylo omezeno pouze na privátní sféru. Papež se tím snažil odůvodnit angažovanost ve prospěch církve ve veřejných záležitostech a motivovat ji k ofenzivnějším postojům.¹⁴⁹

Postupně se tedy utváří z papežského podnětu obnovné hnutí uvnitř katolické církve nazvané *Katolická akce*, které se stalo jedním z podstatných fenoménů meziválečného církevního života a působilo zprostředkovaně i po roce 1945. Toto hnutí v sobě neslo zřetelné prvky modernizace církevního života. Snahy o zformování katolické odpovědi na narůstající sekularizaci pouze ilustrují fakt, že souběžné procesy odkřesťanštění společnosti lze v katolických kruzích vysledovat řadu pokusů o probuzení a obnovení náboženského zápalu věřících.¹⁵⁰

Podněty papeže určené pro celou církev se v Československu šířily pomalu. V říjnu 1926 vytvořilo několik předních katolických intelektuálů pracovní výbor *Katolické akce* a k tématu se vyslovila také biskupská konference. Oficiálně byla však činnost *Katolické akce* zahájena až společným pastýřským listem episkopátu v říjnu 1927. V prosinci 1927 se začaly etablovat struktury *Katolické akce* v olomoucké arcidiecézi, zejména zásluhou arcibiskupa Leopolda Prečana. K pomalému organizačnímu rozvoji přispíval ovšem i fakt, že si ji zdejší katolické kruhy vyložily jen jako další pokračování stávajících spolkových aktivit v jiné formě.¹⁵¹

Postupné oslabování postavení církve a sekularizační tendence vyvolávaly také různé obranné reakce, které se projevovaly v nových formách religiozity a v hledání niternějšího osobního vztahu člověka k Bohu, například ve formě nově rozšířené úcty k Srdci Ježíšovu, a které vedly k vlně nové intenzivní misijní činnosti. Stále větší odcizení mezi církví a světskou společností vyvolávalo spontánní pokusy některých katolických teologů a kněží o modernizaci církve cestou zdola, skrze katolický modernismus, který se projevoval jak v Evropě, tak v USA nebo i v českých zemích.¹⁵²

---

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 121.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 122.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 123.

¹⁵² MALÍŘ, Jiří: *Sekularizace a politika v „dlouhém“ 19. století*, in: FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914*. Brno 2007, s. 16.

3. Kongregace Salesiánů Dona Boska v českých zemích

Již jsme zmínili v první kapitole, že se kongregace salesiánů postupně rozšířila od poloviny 19. století z Itálie do různých zemí Evropy, stejně jako do zámoří. Ve střední Evropě se salesiáni objevili v rámci habsburské monarchie poprvé v roce 1887, a to v Terstu. Do roku 1919 kongregace ve středovýchodní Evropě založila 30 salesiánských domů. Zprávy o zakladateli salesiánské kongregace Janu Boskovi a jeho díle se v českých zemích objevovaly již koncem 19. století. Do českých zemí přišli první salesiáni až v roce 1927. V této kapitole postupně představíme klíčové osoby spjaté s počátky českého salesiánského díla, připomeneme si první zmínky o salesiánském díle v českých zemích, budeme sledovat dobovou korespondenci a také očekávání od českých salesiánů. Dozvíme se, z jakých míst se objevovaly nabídky na příchod salesiánů, a na závěr zmíníme dvě konkrétní místa: vesničku Perosa Argentina v severní Itálii, kde se budoucí salesiáni připravovali, a Fryšták u Zlína, který se stal prvním místem v českých zemích, kde vznikl salesiánský dům.

3.1 Klíčové osoby spjaté s počátky českého salesiánského díla

Uskutečnění myšlenky příchodu salesiánů do českých zemí bylo závislé na aktivitě řady osob. Mezi ty nejdůležitější patřil Augustin Štancl, Ignác Stuchlý, Štěpán Trochta, Leopold Prečan, Pietro Tirone a Oldřich Med. Životopisný medailonek každého z nich nám pomůže lépe pochopit význam jednotlivých osobností a jejich místo v rámci českého salesiánského díla.

3.1.1 Augustin Štancl (1871–1962)

Životopisný medailonek diecézního kněze a katechety Augustina Štancla uvedeme jeho vzpomínkou na počátky českého salesiánského díla, uveřejněnou v Salesiánském věstníku roku 1937, při desetiletém výročí od příchodu salesiánů na Moravu do Fryštáku: „Psali jste mi, abych k desetiletí českého salesiánského díla na Moravě napsal některé vzpomínky na začátky tohoto díla. Nejde přitom o žádné oslavy, nýbrž o to, aby se poděkovalo těm, kterým díky za toto dílo patří. Na prvním místě třeba poděkovati Bohu. Ten mne zavedl na pozvání mladých salesiánů ve vlaku v Přerově do Oświęcima. Tam jsem shlédl po prvé dílo sv. Jana Boska, katolické gymnasium, dílny a oratoř. Byl jsem unesen a tehdy po prvé jsem napsal do *Našince*¹⁵³ o salesiánech, že oni a školští bratři musí přijíti na Moravu.“¹⁵⁴

¹⁵³ *Našinec* – jeden z nejstarších a nejčtenějších deníků. Vycházel v Olomouci od roku 1869 do roku 1941. Obsahem se jednalo o regionální katolické noviny.

¹⁵⁴ Salesiánský věstník, září 1937, s. 123.

Výše zmíněný citát ukazuje, že se Augustin Štancl seznámil se salesiánským dílem v Polsku osobně, ještě před první světovou válkou, a od té doby se snažil salesiánskou kongregaci propagovat i v českých zemích. Salesiány navštívil také ve Vídni, v salesiánském domě na Hagenmüllergasse, kde měl možnost podrobněji se seznámit se salesiánským dílem. Dalším impulsem bylo setkání v Kroměříži se studentem Vrtaníkem, který se o salesiány zajímal a chtěl se stát jedním z nich.¹⁵⁵

Životopisné údaje

Augustin Štancl se narodil 5. října 1871 ve štýrském městečku Bruck an der Mur.¹⁵⁶ Jeho otec Antonín Štancl byl českého původu a pocházel z Vysokého Mýta. Rodičům Antonínovi a Marii Štanclovým se ještě narodila dcera Josefa. Po roce a půl se přestěhovali do Černovic v Bukovině (dnes Ukrajina), kde Augustinův otec působil až do své smrti v roce 1931, zatímco matka zemřela již po osmi letech manželství. Augustina si po matčině smrti převzali do opatrovnictví příbuzní z Čech, bezdětní manželé a zároveň Augustinovi křestní kmoři Gustav a Antonie Riebovi z Čáslavi. Během svého pobytu v Čáslavi zde Augustin vychodil obecnou školu a v letech 1881–1885 i nižší gymnázium. Poté se přestěhoval do Vysokého Mýta, kde bydlel u své babičky (otcovy matky) Marie Štanclové a zároveň studoval na vyšším gymnáziu (1885–1889), kde také maturoval. Z 24 maturantů v jeho ročníku se 15 z nich rozhodlo pro bohoslovecká studia, z nichž 12 šlo do Hradce Králové, dva do Prahy a jediný Štancl do Olomouce. Po absolvování čtyřletého studia bohosloví nemohl být kvůli svému nízkému věku ještě vysvěcen a přihlásil se na podzim roku 1893 jako podjáhen do noviciátu k benediktinům v pražských Emauzích. Zdejší komunita však byla německá a Štancl, nadšený ideou slovanského unionismu, se s komunitou nesžil a klášter opustil, odnesl si však odtud dobrou znalost němčiny. Po návratu do Olomouce byl vysvěcen na kněze dne 25. listopadu 1894 olomouckým arcibiskupem Theodorem Kohnem v kapli chlapeckého semináře v Kroměříži.¹⁵⁷

Jako kaplan a katecheta působil v německé farnosti Liebental u Třemešné (dnes Liptaň, okr. Bruntál), kde vyučoval náboženství na zdejší škole až do roku 1897. Poté se stal vyučujícím na teologické fakultě v Olomouci, kde působil nejprve tři roky jako adjunkt (1897–1900) a dva roky jako suplent morální teologie a poté Starého zákona (1899–1901). Zároveň v letech 1897 – 1900 vyučoval Písmo svaté přímo v olomouckém semináři, kde také

---

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Srov. NĚMEC, Vít: *Augustin Štancl. Kněz, katecheta, školský pracovník a průkopník salesiánského díla na Moravě*. Uherské Hradiště 2014, s. 17.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 17–24.

bydlel.¹⁵⁸ V kněžském semináři navázal řadu kontaktů, mimo jiné i s Leopoldem Prečanem, pozdějším olomouckým arcibiskupem, s nímž bude spolupracovat na řadě projektů, mezi nimiž je i příchod salesiánů na Moravu.

Významným počinem, který se váže k roku 1900, bylo založení katolického školského spolku *Malice cyrilometodějská*, jehož se stal Augustin Štancl zakladatelem spolu s dalšími dvěma katolickými kněžími Janem Kořistkou a Cyrilem Sládečkem. Tento spolek měl pečovat o rozvoj katolického školství a výchovu a vzdělávání v katolickém duchu. Mezitím Augustin Štancl dokončil a úspěšně obhájil dizertační práci *Critica liberalismi* a 23. ledna 1902 byl promován doktorem teologie.¹⁵⁹

Následoval jeho pětiletý pobyt v Kroměříži (1902–1907), kde byl ustanoven kaplanem při kostele Nanebevzetí Panny Marie v Kroměříži a vyučoval jako katecheta náboženství na několika školách. V letech 1907–1914 působil jako kaplan v Prostějově a také zde vyučoval náboženství na místní německé reálce. Začátkem první světové války se Augustin Štancl vrátil do Kroměříže, kde vyučoval jako katecheta na Státním německém gymnáziu do roku 1920. Poté se stěhoval do Moravské Ostravy, kde dva roky vyučoval náboženství. Zde se věnoval také osvětové činnosti mezi dělníky, jezdil po okolí a pořádal pro ně přednášky, mimo jiné propagoval i salesiánskou kongregaci. V únoru 1922 však byl na vlastní žádost přeložen do Hranic na Moravě, na Státní reálné gymnázium.¹⁶⁰ Na tomto místě vyučoval náboženství, ale také latinu a němčinu až do roku 1930, kdy odešel na trvalý odpočinek. Nějakou dobu ještě bydlel v Hranicích, od roku 1933 však pobýval v Olomouci, kde se nadále věnoval publicistické činnosti a aktivní práci v Matici cyrilometodějské. V roce 1958 odešel do Senohrab u Prahy, do Charitního domova pro kněze, kde 21. prosince ve věku 91 let zemřel. Pohřben je podle svého přání ve Fryštáku, vedle prvního českého salesiána Ignáce Stuchlého.¹⁶¹

Propagace salesiánské kongregace

Moravský kněz Augustin Štancl se stal důležitou postavou spjatou s rozšířením salesiánského díla v českých zemích. Korespondovalo to s jeho pedagogickým působením katechety mezi mládeží, stejně jako s činností v Matici cyrilometodějské, zaměřené na výchovu a vzdělávání v katolickém duchu.

---

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 25.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 27.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 38–39.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 40–41.

Poté, co se seznámil se salesiány v polské Osvětimi a ve Vídni, začal Štancl publikovat články o salesiánech v deníku *Našinec* a v časopise *Rodina a škola*. Přednášel o salesiánech v Moravské Ostravě, kde se přihlásilo několik dělnických hochů s úmyslem stát se salesiány. Kázání a promluvy o salesiánské kongregaci zaznívaly i na jiných místech po celé Moravě a probouzel tak zájem o salesiány. Kontaktoval také ústředí salesiánské kongregace v Turíně. Nakonec dílo podpořil i olomoucký arcibiskup Leopold Prečan, který zaplatil tisk letáčků o díle sv. Jana Boska. Od roku 1923 také finančně podporoval z peněz, které se pomalu sbíraly, nadané chlapce, kteří se chtěli stát salesiány.

Roku 1925 cestoval Augustin Štancl do Itálie, aby osobně navštívil Turín, české studenty v Perose Argentíně a noviciát ve Foglizzo, kde byli tři čeští studenti: Štěpán Trochta, Josef Lepařík a Václav Vrtaník. Postupně se rozšiřoval okruh dobrodinců a přátel českého salesiánského díla na Moravě a v Čechách. Dokonce i v Americe se začalo šířit povědomí o českém salesiánském díle mezi krajany, kteří podporovali dílo i finančně. To byla zásluha Hynka Dostála, československého kozula v St. Louis v USA, který podpořil české salesiánské dílo svým vlivem na významných místech a také finančně.¹⁶²

Korespondence

V úvodu naší dizertace jsme zmínili tři archivní prameny, které nám představují osobu Augustina Štancla prostřednictvím jeho korespondence.¹⁶³ Dopisy v archivním fondu *Zprávy o salesiánech* jsou zde pro období do roku 1939 v počtu 185, z toho je jich asi 40 mezi Augustinem Štanclem a olomouckým arcibiskupem Leopoldem Prečanem. V edici Oldřicha Meda se nachází 92 Štanclových dopisů spadajících do období od listopadu 1923 do prosince 1929. Nejvíce dopisů je adresováno Ignáci Stuchlému, několik také novici Štěpánu Trochtovi nebo salesiánským studentům. Augustin Štancl se ve svých dopisech obšírně vyjadřoval k tomu, co pro salesiánské dílo podniká. Neskrýval přitom často ani své rozhořčení nebo nelibost nad průběhem událostí, takže se nám před očima objevuje plastický obraz tehdejší doby i Štanclova prudká povaha. Nejčastěji referoval o shromažďování financí pro podporu salesiánského díla, o nabídkách z různých míst, kam by salesiáni mohli přijít, stejně jako o potřebě nových salesiánů ve vlasti i o situaci v českých zemích.

¹⁶² Srov. Salesiánský věstník, září 1937, s. 124.

¹⁶³ Originály dopisů olomouckému arcibiskupu Leopoldu Prečanovi jsou uloženy v archivním fondu v Zemském archivu v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2646, sign. G 15, *Zprávy o salesiánech*. V knihovně Archivu Salesiánské provincie Praha jsou uloženy dvě edice Štanclových dopisů. Nejprve byly vydány samostatně: MED, Oldřich: *Dopisy monsignora Dra. Augustina Štancla, týkající se českého salesiánského díla sv. Jana Boska*. Fryšták 1943. Tytéž dopisy byly znovu vydány spolu s korespondencí jiných autorů v edici: MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, b. m., b. d.

Štanclova korespondence také ukazuje na síť hlavních osob, které se angažovaly v českém salesiánském díle a které postupně v následujících oddílech představíme. Byl to zejména první český salesián Ignác Stuchlý, mladý salesiánský student a pozdější salesiánstavitel Štěpán Trochta, olomoucký arcibiskup Leopold Prečan a také člen hlavní rady kongregace salesiánů Pietro Tirone z Turína. Ti všichni pracovali společně na tom, aby byli salesiáni uvedeni do Čech a mohli zde rozvinout své pedagogické i náboženské působení.

3.1.2 Ignác Stuchlý (1869–1953)

Biografický přehled prvního českého salesiána Ignáce Stuchlého uvedeme korespondencí z roku 1924: „Milý pane Stuchlý! Po velkém hledání se nám podařilo nalézt Tvé doklady a ještě dnes Ti je posíláme. Jakmile budeš mít pas, přijed'. Budeš vyslancem Boží Prozřetelnosti. Brzy na shledanou. Vše dobré Ti přeje Tvůj v Kristu nejoddanější kněz Pietro Ricaldone.“¹⁶⁴

Tuto zprávu napsal v prosinci roku 1924 Ignáci Stuchlému Pietro Ricaldone, zástupce hlavního představeného kongregace salesiánů Filipa Rinaldiho. Ignác Stuchlý pobýval právě v Lublani již čtrnáctým rokem a věnoval se zde práci mezi místní slovinskou mládeží. Hlavní představený ho vyzýval k cestě do Turína, aby mu mohl svěřit starost o začínající české salesiánské dílo. Poslal ho do italské vesnice Perosa Argentina, asi 30 km severně od Turína, kam nedlouho předtím přijela první skupina chlapců z Čech a Moravy, kteří měli zájem se stát salesiány. Ignác Stuchlý se tak stal tím, kdo měl české salesiánské dílo vést a přispět k jeho rozšíření i v českých zemích.

Dětství a mládí

Ignác Stuchlý se narodil 14. prosince 1869 ve vesničce Boleslav v horním Slezsku, na území Pruska.¹⁶⁵ Pokřtěn byl ve farním kostele v Píšti. Chodil do německé školy v Boleslavi, kde ho velmi oslovil český učitel Jan Kolibaj. Ignác od dětství pracoval v hospodářství svých rodičů a při práci na poli. Chtěl se stát knězem a ve svých 22 letech se vydal nejprve do Olomouce k dominikánům. Jejich převor Angelus Lubojacký chtěl založit novou kongregaci, ale ta zkrachovala, a tak zkoušel Ignác Stuchlý přijetí u redemptoristů v Července a pak u jezuitů na Velehradě. Jeho duchovní rádce Josef Klvač ho však nasměroval k salesiánům.¹⁶⁶

---

¹⁶⁴ MED, Oldřich: *Český Don Bosko*. Životopis P. Ignáce Stuchlého. Olomouc 1992, s. 39.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 6.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 16.

U salesiánů v Itálii

Do Turína přijel Ignác Stuchlý v září 1894, byl zařazen mezi polské aspiranty na Valsalice. Nacházel se zde velký salesiánský dům a také zde byl pohřben Don Bosko, který krátce předtím, v roce 1888, zemřel. Ignác Stuchlý zde pobýval v ovzduší první generace salesiánů, kdy mnozí ještě zažili Dona Boska a vyprávěli o něm spoustu podrobností. Měl také příležitost navštěvovat během čtvrtedních odpoledních vycházek baziliku Panny Marie Pomocnice i hlavní salesiánský dům v turínské čtvrti Valdoko. Následoval noviciát a filosofická studia v Ivreji. Ignác Stuchlý složil věčné sliby a kromě filosofie se věnoval i agronomii s vyhlídkou, že půjde do zámožských misií. Hlavní představený Michal Rua ho však se slovy „Tvé misie budou na severu!“ poslal na první místo do městečka Gorica, dnes na hranici mezi Itálií a Slovinskem. Měl za úkol studovat teologii a zároveň pracovat v místním salesiánském konviktu, kde byli kromě Italů také Slovinci a Němci, protože se jednalo o region národnostně smíšený, tehdy spadající pod Rakousko-Uhersko. Kromě výuky se stal také prefektem domu, tedy jakýmsi ekonomem a hospodářem dohromady. Zde byl Ignác Stuchlý po čtyřletém studiu teologie vysvěcen na kněze 3. listopadu 1901.¹⁶⁷

Knězem v Lublani

V roce 1910 byl Ignác Stuchlý poslán do Lublaně. Fungoval zde salesiánský internát, kde byli ubytovaní jak chlapci z obecné školy, tak klerici filosofického studentátu. Nacházela se zde také početná oratoř pro městskou mládež. Ignác Stuchlý podobně jako v Gorici převzal funkci prefekta a jeho úkolem bylo shánět živobytí pro všechny ubytované v salesiánském domě. Jelikož měl z domova zkušenosti ze zemědělství, zřídil zde malé hospodářství a kromě práce na poli se spolu s několika koadjutory staral i o dobytek. Měl na starosti také kontakt s dobrodinci a jednání s veřejností. Vykonával také kněžskou službu – zpovídal v místním kostele a jednou měsíčně jezdil do noviciátu v Radně konat měsíční duchovní obnovu, tedy známé „cvičení šťastné smrti“. Jako prefekt zažil mnoho starostí a strádání během první světové války, stejně jako v poválečném období, kdy vládla všeobecná chudoba a bída a jeho úkolem bylo uživit mnoho hladových krků. Mezitím dva roky (1919–1921) strávil ve Veržej, kde opravoval opuštěný salesiánský dům a připravoval jej na příchod nových studentů. Pak se opět vrátil na periferii Lublaně na Rakovník, kde bylo potřeba dokončit rozestavěný kostel Panny Marie Pomocnice křesťanů. Putoval po Slovinsku od vesnice k vesnici, aby sehnal potřebné finance na dostavbu kostela. A tak konečně 8. září 1924 proběhla slavnost svěcení

---

¹⁶⁷ Srov. ASC, fond A 517 Ignazio Stuchly.

kostela za přítomnosti lublaňského biskupa Jegliče, papežského nuncia Pellegriniho a již starého 86letého salesiánského misionáře, kardinála Jana Caglieriho. Nechyběl ani jugoslávský salesiánský inspektor Pietro Tirone, který ho po mnoha letech práce v hospodářství jmenoval ředitelem oratoře v jiné lublaňské čtvrti na Kodeljevo.¹⁶⁸

V čele českého salesiánského díla

Když v prosinci 1924 slavil Ignác Stuchlý 55. narozeniny, netušil, že ten největší úkol salesiánského života je teprve před ním. V českých zemích mezitím probíhala propagace salesiánského díla, první chlapi z Moravy a Čech již studovali v Itálii s vyhlídkou, že se stanou salesiány. Do italské vesnice Perosa Argentina dorazila v polovině prosince 1924 skupina českých hochů a narychlo se sháněl někdo, kdo by se jich ujal. Jak jsme zaznamenali v úvodní citaci k životopisu Ignáce Stuchlého, volba padla na něj. Dorazil tedy do Perosy Argentiny 25. ledna 1925.¹⁶⁹ Příliš však chlapce nenadchl. Ve svých 55 letech byl pro ně už starým člověkem, také jeho čeština byla dost směšná, jelikož mluvil slezským nářečím smíchaným se slovinštinou. Učil hochy latinu a řečtinu a staral se, aby dobře prospívali nejen ve studiu, ale i při rekreaci a prohlubování víry v Boha. Stejně tak měl za úkol rozlišovat, kdo se hodí pro řeholní život, a kdo ne. V Perose Argentině strávil s hochy dva a půl roku. Korespondenci s ním udržoval Augustin Štancl, Karel Klement a také Štěpán Trochta – ti všichni usilovali o přenesení salesiánského díla do českých zemí.

Ve Fryštáku a Ostravě

Kolébku českého salesiánského díla se stal Fryšták u Zlína, kde Ignác Stuchlý přivítal české a moravské chlapce z Perosy Argentiny 28. září 1927.¹⁷⁰ Postupně zde vznikl salesiánský internát pro chudé chlapce, kteří zde studovali na soukromém nižším gymnáziu s úmyslem stát se salesiány. Podobně jako v Perose Argentině zde Ignác Stuchlý chlapce vyučoval, po přijetí modu vivendi v roce 1928 se stal ředitelem salesiánského domu ve Fryštáku místo Itala Giuseppe Coggioly – v této funkci působil od 15. srpna 1928 do 15. listopadu 1934.¹⁷¹ Kromě rozvoje salesiánského díla ve Fryštáku musel Ignác Stuchlý reagovat na nabídky z různých míst, kam zvali salesiány. Opakoval, že je třeba nejprve vychovat nové salesiány, a teprve pak je možné zakládat nové domy. Nejdále pokročila jednání v Ostravě, kde místní farář nabídl salesiánům peníze i pozemek pro stavbu salesiánského domu a kostela. Rok 1934 byl pro

---

¹⁶⁸ Srov. MED, Oldřich: *Český Don Bosko. Životopis P. Ignáce Stuchlého*. Olomouc 1992, s. 38.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 40.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 70.

¹⁷¹ Srov. ASC, fond A 517 Ignazio Stuchly.

salesiány na celém světě významný slavností svatořečení Dona Boska. Pro české salesiány znamenal stavbu nového domu v Ostravě, kam se na podzim přestěhoval také Ignác Stuchlý a 15. listopadu 1934 byl jmenován ředitelem zdejšího salesiánského domu.¹⁷² Pravou rukou Ignáce Stuchlého při stavbě ostravského domu byl Štěpán Trochta, který byl záhy poslán stavět další salesiánský dům do Prahy. V ostravském domě bydleli klerici filosofického studentátu a postupně začala svoji rozsáhlou činnost také salesiánská oratoř.

Československým salesiánským inspektorem

O rok později, v roce 1935, byla zřízena samostatná československá salesiánská inspektorie,¹⁷³ která zahrnovala salesiánské domy na Slovensku v Šaštíňě, v Beňadiku a v Bratislavě, v českých zemích pak ve Fryštáku, Ostravě a Podmoklích.¹⁷⁴ Inspektorem se stal Ignác Stuchlý.¹⁷⁵ Jeho úkolem nyní bylo starat se nejen o české salesiánské dílo, ale i o slovenské. Konal proto vizitační cesty i na Slovensko a snažil se mírnit národnostní československé rozmíšky, které se tu a tam objevovaly. Podporoval společné projekty se Slováky, jako byl československý noviciát ve Svätém Beňadiku nebo společný filosofický a později i teologický studentát v Ostravě. Z Turína sem občas přijel na vizitaci generální duchovní rádce celé salesiánské kongregace Pietro Tirone, aby si udělal úsudek o rozvoji československého salesiánského díla. Jako inspektor zažil Ignác Stuchlý otevření nových salesiánských domů v Praze, Trnavě, Žilině a Bratislavě.¹⁷⁶

Samostatné inspektorie

Se vznikem Slovenského štátu a Protektorátu Čechy a Morava se dne 17. listopadu 1939 rozdělila dosud společná československá salesiánská inspektorie na dvě samostatné: slovenskou a česko-moravskou.¹⁷⁷ Ignác Stuchlý pokračoval ve funkci inspektora v českých zemích až do roku 1948, kdy ho 24. února vystřídal salesián Antonín Dvořák.¹⁷⁸ Začátkem války začal fungovat salesiánský dům v Pardubicích a v Brně. Během okupace zažil Ignác Stuchlý dvojí stěhování – nejprve museli salesiáni vyklidit v roce 1942 ostravský dům pro

---

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Srov. ASC, fond E 967 *Ispettorìa Cecoslovacca-Praga, Documenti*, fasc. 2. – decreto di erezione 1935.

¹⁷⁴ Podmokly u Děčína (něm. Bodenbach) je místo v severních Čechách, kde byla v letech 193–1936 zřízena oratoř pro německou mládež, projekt však po dvou letech zkrachoval.

¹⁷⁵ Srov. ASC, fond A 517 Ignazio Stuchly.

¹⁷⁶ Srov. MED, Oldřich: *Český Don Bosko. Životopis P. Ignáce Stuchlého*. Olomouc 1992, s. 120.

¹⁷⁷ Srov. ASC, fond E 967 *Ispettorìa Cecoslovacca-Praga, Documenti*, fasc. 8. – decreto 1939.

¹⁷⁸ Srov. MED, Oldřich: *Český Don Bosko. Životopis P. Ignáce Stuchlého*. Olomouc 1992, s. 131.

německou nemocnici a pak v roce 1943 také fryštácký dům pro vojenský lazaret. Odešel tedy do Brna, kde od roku 1939 fungovala skromná oratoř, a zde se dočkal konce války.¹⁷⁹

Poválečný rozmach a zkáza

Po skončení druhé světové války bylo Ignáci Stuchlému již 76 let, ale bez ohledu na věk se aktivně zapojil do nového rozkvětu českého salesiánského díla, které se rozšířilo o další domy. V roce 1948 opustil úřad inspektora a odešel na odpočinek do Fryštáku, kde se hlavně modlil, zpovídal, četl salesiánskou literaturu a na dvoře setkával se studujícími chlapci.¹⁸⁰ Oslava osmdesátých narozenin proběhla ve skromném, ale radostném duchu. Pak již následovaly jen špatné zprávy. V noci ze 13. na 14. dubna 1950 byly obsazeny mužské kláštery, mezi nimi i Fryšták. Nemocný a starý Ignác Stuchlý byl umístěn nejprve u sester františkánek v Gottwaldově, poslední léta dožil v domově důchodců v Lukově, nedaleko Fryštáku. Zde také zemřel 17. ledna 1953 a byl pohřben na fryštáckém hřbitově.¹⁸¹

Salesián-zakladatel

Když bychom chtěli nějak stručně charakterizovat význam Ignáce Stuchlého pro české salesiánské dílo, mohli bychom to vystihnout slovem salesián-zakladatel. Byl důležitým mužem pro období začátku a budování základů českého salesiánského díla. Za 25 let svého působení (v letech 1925–1950) vychoval první dvě generace českých salesiánů, jejichž počet dosahoval v roce 1950 kolem 200. S hrdostí se mohl ohlížet za vykonanou prací, ale on sám vnímal své poslání především jako úkol od Boha, který dostal skrze představené. Nešlo tedy o sebevědomé prosazování vlastních nápadů, ale o spolupráci s Božím záměrem v konkrétních historických souvislostech. Do popředí také vystupuje duchovní rovina Ignáce Stuchlého. On sám prožil, jak dva totalitní režimy, nacismus a komunismus, chtěly zničit salesiánské dílo, které budoval. Musela u něj převládat velká víra v Boha, aby nerezignoval a nepropadl beznaději, když viděl, jak se budované dílo hroutí. V roli salesiánského inspektora si musel osvojit klíčové kompetence, jako je komunikace, trpělivost (nejde vše tak rychle), rozvaha a moudrost v hledání nejvhodnějších řešení. Podle vzoru Dona Boska byl i Ignác Stuchlý novým typem kněze, který je blízký mládeži, který je knězem také na hřišti, knězem, který už není důstojným pánem, ale snaží se být mládeži přítelem a duchovním otcem. Typickým rysem osoby Ignáce Stuchlého byla i veselost, jak je zřejmé z dochovaných fotografií a také

---

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 126.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 131.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 136.

z unikátního filmového týdeníku z roku 1937, kde vidíme Ignáce Stuchlého na stavbě ostravského kostela sv. Josefa i při slavnostním zahajovacím výkopu při zahájení fotbalového utkání mezi salesiánskými kleriky v Ostravě.

Sám svou roli hodnotí velmi střízlivě, když popisuje pro Salesiánský věstník v roce 1937 uplynulých deset let českého salesiánského díla a vyzdvihuje zejména obětavost mnoha dobrodinců: „Nadepsal jsem článek ‘Deset let obětavosti’. Protože jen obětavostí našich dobrodinců a spolupracovníků dílo se rozvílo. Dnes máme již dost členů, hojnost dorostu. Po Fryštáku začalo se dílo pro mládež v Moravské Ostravě, kde dostavujeme právě kostel sv. Josefa a v Praze, kde se buduje chlapecký domov, u něhož bude státi kostel sv. Terezičky. Rovněž na Slovensku dílo se rozvíjí v Bratislavě, Trnavě, v Šaštíně, sv. Benediku a v Žilině. V Bratislavě dokonce zahajuje se stavba druhého filiálního kostela s ústavem. Každoročně posíláme z ČSR několik misionářů do zámoří. Jinak se to nedá vysvětlit než větou: *Digitus Dei est hic*. Je tu zřejmě prst Boží. Z tak bídných začátků při chabých lidských silách v tak těžkých časech není jiného vysvětlení.“¹⁸² Jeho skromnost ukazuje, že zásluhy nepřičítal sobě, ale Božímu působení v jeho životě, protože sám sebe vnímal jen jako nástroj v rukou Božích.

3.1.3 Štěpán Trochta (1905–1974)

Životopisný medailonek salesiána Štěpána Trochty uvozujeme zápisem z Knihy protokolů schůzí představenstva Spolku pracovníků salesiánských v ČSR z roku 1937: „Zapisovatel Dr. Trochta referuje o podnikání v Praze. Především oznamuje, že dne 7. 1. 1937 odpovědělo ministerstvo sociální péče na jeho žádost o příspěvek na mzdy dělníků dekretem skrz Magistrát hl. m. Prahy daným, jímž povoluje příspěvek na mzdy dělníků per Kč 10,- denně pro nejvýše 100 dělníků. Dále oznamuje, že již před delší dobou se přesvědčil a byl na to upozorněn též pražskými dobrodinci, že k životnosti budovaného ústavu oratoř na periferii Kobylis dalece nebude stačit. Bylo mu často již navrženo a sám uznává vhodnost otevření v novém ústavě též konvikt pro chudé studující hochy z Prahy a okolí.“¹⁸³

Výše uvedený citát nám ukazuje salesiána Štěpána Trochtu jako horlivého stavitele salesiánského domu v Praze-Kobylisích. V této své činnosti byl velmi aktivní, vidíme, že žádal o podporu dělníků ministerstvo sociální péče. Zároveň musel být neustále připraven na nejrůznější změny v plánování stavby, jak ukazuje podnět k rozšíření domu i na internát pro

---

¹⁸² Salesiánský věstník, září 1937, s. 128.

¹⁸³ ASPP, fond Salesiáni Kobylisy, kniha č. 15, *Kniha protokolů schůzí představenstva – Spolek pracovníků Salesiánských v Č. S. R.*, zápis ze dne 20. ledna 1937.

chudé studenty. K této jeho významné roli v české salesiánské inspektorii se ovšem dostal postupně.

Dětství a mládí

Štěpán Trochta se narodil 26. března 1905 ve Francově Lhotě na Valašsku.¹⁸⁴ Byl prvorozeným synem, rodičům Františkovi a Anně se narodila ještě dcera Anna a syn Josef. V osmi letech zemřel Štěpánovi otec, a tak na výchovu dětí zůstala matka sama. Připomíná to životní situaci zakladatele salesiánů Jana Boska, kde také vdova matka Markéta vychovávala sama tři děti. Život na Valašsku byl tvrdý, Štěpán se věnoval práci v hospodářství, pásal krávy a pomáhal s výchovou mladších sourozenců. Projevoval se jako zručný a šikovný, ale také studijně nadaný a zároveň zbožný. V roce 1917 začal studovat na Arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži. Jelikož měla olomoucká arcidiecéze farnosti jak české, tak německé, učilo se i na tomto gymnáziu dvojjazyčně, česky a německy. Po vzniku Československa v roce 1918 němečtí studenti opustili Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži a přestěhovali se do nově zřízeného německého gymnázia v Bruntále. Během studia se mladý student Trochta s chutí věnoval hudbě a ochotnickému divadlu. V roce 1921 mu vážně onemocněla matka a student Trochta se musel vrátit domů na Valašsko. Iniciativní sedmnáctiletý mladík kromě práce na poli založil v rodné vsi pobočku hnutí Sdružení katolické omladiny, která vznikla roku 1907 z podnětu Antonína Cyrila Stojana pro nábožensko-kulturní povznesení vesnické, katolické, dospívající mládeže.¹⁸⁵

Do Itálie k salesiánům

Když na jaře roku 1923 četl mladý Trochta brněnské noviny *Den*, narazil na článek psaný jistým panem Goldschmiedem, kde se psalo o salesiánském díle v Itálii a také o tom, že v severoitalské vesnici Perosa Argentina se připravují slovenští chlapci gymnaziálním studiem na vstup k salesiánům. V listopadu 1923 odjel osmnáctiletý Trochta do Itálie, aby se mohl stát salesiánem. Připojil se ke slovenským chlapcům v Perose Argentině a ve školním roce 1924–1925 absolvoval noviciát ve Foglizzo. Právě školní rok 1924–1925 byl pro české salesiánské dílo významný a Štěpán Trochta se stal vedle Augustina Štancla a Ignáce Stuchlého jedním z důležitých činitelů. Po rozhovoru s hlavním představeným Filipem Rinaldim navázal kontakty se salesiány českého původu, roztroušenými po světě. Jeden z nich byl i Ignác Stuchlý v Lublani, dále Václav Šebek v Polsku a také páter Šiška ve Svaté zemi. Psal také

---

¹⁸⁴ Srov. *Štěpán kardinál Trochta. Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů.* Řím 1984, s. 7.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 28.

Karlu Klementovi do Prahy a Augustinu Štanclovi na Moravu, kteří v té době již salesiánské dílo v českých zemích propagovali. Informoval je o možnosti shromáždit české chlapce v Perose Argentíně poté, co ji opustili slovenští chlapci a přesídlili na podzim roku 1924 na Slovensko do Šaštína, do bývalého kláštera paulánů, zrušeného Josefem II. A tak se stalo, že již v prosinci 1924 přijela do Perosy Argentiny skupinka třiceti českých a moravských chlapců, kteří se chtěli stát salesiány. V tu chvíli už byl také odeslán telegram do Lublaně, aby se českých a moravských studentů ujal Ignác Stuchlý, zatímco Štěpán Trochta pokračoval v noviciátu.

Školní rok 1925–1926 prožil student Trochta v Turíně na Valsalice, kde měli salesiáni už od časů Dona Boska rozsáhlý ústav a vyšší gymnázium s právem veřejnosti. Věnoval se zde studiu humanitních předmětů a filosofie. Specifikem tohoto místa bylo, že zde ve výklenku pod schody byl pohřben v letech 1888–1929 zakladatel salesiánské kongregace Don Bosko. Bylo zvykem, že zdejší studenti se chodili modlit k hrobu Dona Boska a stejně tak se tu mohli setkávat se salesiány z celého světa, kteří přijížděli navštívit hrob zakladatele. V červenci 1926 Štěpán Trochta přerušil filosofická studia, která měl dále nastudovat soukromě, a byl poslán na pedagogickou praxi mezi české hochy do Perosy Argentiny. Spolu s Ignácem Stuchlým a páterem Šiškou a dalšími italskými salesiány se věnoval 70 hochům. Vyučoval různé předměty a byl mezi hochy během rekreace. I z Perosy Argentiny neúnavně psal dobrodincům jménem Ignáce Stuchlého, který více než česky uměl německy, slovinsky a italsky a česky se teprve doučoval. Rovněž v jednáních o příchodu prvních salesiánů do českých zemí hrál Trochta důležitou roli díky svým kontaktům a spolu s Ignácem Stuchlým a českými hochy se přestěhoval v září roku 1927 do Fryštáku u Zlína, kde chlapci pokračovali ve studiích na soukromém salesiánském nižším gymnáziu. Na závěrečné zkoušky jezdili na Arcibiskupské gymnázium do Kroměříže, které nedávno navštěvoval i samotný Trochta.¹⁸⁶

Studium teologie v Turíně

V letech 1928–1932 studoval Štěpán Trochta teologii na Salesiánské univerzitě v Turíně na Crocettě. Využil tento čas nejen k pilnému studiu, ale i k poznání míst, kde žil Don Bosko, a k navázání kontaktů se salesiány v čele kongregace. Zažil také slavnost blahořečení Dona Boska, po které byly jeho ostatky přeneseny z Valsalice do centra salesiánské kongregace, do baziliky Panny Marie Pomocnice ve čtvrti Valdoko. Dne 31. ledna 1931 složil Štěpán Trochta

---

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 44.

v Turíně věčné řeholní sliby,¹⁸⁷ na kněze ho vysvětil v turínské bazilice Panny Marie Pomocnice dne 3. července 1932 turínský arcibiskup kardinál Maurilio Fossati. Kromě běžného studia teologie musel ještě Štěpán Trochta pracovat na disertační práci a koncem června roku 1932 se stal doktorem teologie.¹⁸⁸

Čerstvý doktor teologie a novokněz se vrátil do vlasti a ve Francově Lhotě slavil primici, na níž mu kázal Augustin Štancl. Jeho dalším působištěm se stal Fryšták, nicméně ještě absolvoval půlroční vojenskou službu ve vojenské nemocnici v Brně-Zábřovicích. Po návratu z vojny jezdil Štěpán Trochta z Fryštáku po celé republice a seznamoval veřejnost se salesiánským dílem, rozdával letáčky s životopisem Dona Boska nebo jednotlivá čísla Salesiánského věstníku, promítal obrázky ze života Dona Boska.

Salesián-stavitel

Tak jako jsme nazvali Ignáce Stuchlého salesiánem-zakladatelem, můžeme nazvat Štěpána Trochtu salesiánem-stavitelem, protože mnoho let svého salesiánského života se věnoval stavbám salesiánských domů nebo kostelů. V únoru 1934 již byl pověřen novým úkolem, a sice stavbou salesiánského domu v Moravské Ostravě. Seznámil se zde s advokátem Jiřím Richterem, který se stal neocenitelným pomocníkem v právních věcech. Spolu s mnoha dobrodinci se dal Štěpán Trochta do díla a firma Nekvasil již 7. listopadu roku 1934 předávala klíče od nově vybudovaného salesiánského domu. Ihned se otevřela místní mládeži oratoř a Štěpán Trochta byl jejím aktivním organizátorem. Pro budoucí stavbu nového kostela sv. Josefa získal finanční podporu od ředitelství ostravských dolů, stejně jako 100 tun železa od Vítkovických železáren na ocelovou konstrukci kostela.

Schopný organizátor a stavitel Štěpán Trochta se v Ostravě moc dlouho nezdržel a již 26. prosince 1934 byl poslán do Prahy vybudovat salesiánský dům a kostel v Praze-Kobyliších. Stalo se tak na přání pražského arcibiskupa kardinála Kašpara, aby salesiáni působili v této lidové a dělnické čtvrti na okraji Prahy. S horlivostí se pustil do propagace salesiánského díla po celé Praze, organizoval přednášky, besedy, stejně jako kázání a pobožnosti v kostele sv. Voršily. Byl v kontaktu s církevními kruhy v čele s pražským arcibiskupem Karlem kardinálem Kašparem, navázal kontakt s politiky na pražské radnici i politiky na ministerstvech. Setkával se také s továrníky i obchodníky a snažil se je přesvědčit o podpoře sociálního díla pro mládež v Kobyliších, které bude prospěšné celé společnosti. Jen

---

¹⁸⁷ Potvrzení o věčných slibech, o kněžském svěcení i dalších funkcích lze najít v ASC, fond B 741 Trochta Stefano, fasc. 1.

¹⁸⁸ Srov. *Štěpán kardinál Trochta. Životopisná črta a výběr z proslavů a pastýřských listů*. Řím 1984, s. 57.

tak mimochodem opravil na jaře 1937 vyhořelý kostel sv. Kříže v centru města v ulici na Příkopech, který se stal brzy jedním z nejnavštěvovanějších kostelů v centru Prahy a centrem salesiánské propagace. V říjnu 1937 se podařilo otevřít nový salesiánský dům a kapli sv. Terezie z Lisieux v pražských Kobylisích. Velkou zásluhu na tom měl právě Štěpán Trochta. Začala fungovat oratoř pro místní mládež, stejně jako internát pro chudé studenty z Prahy a okolí. Štěpán Trochta se stal ředitelem nového domu.¹⁸⁹

Okupace a věznění

Během všeobecné mobilizace v září 1938 byl poručík Trochta povolán do Košic na východní Slovensko, ale brzy se vrátil. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava dne 15. března 1939 se mnoho věcí změnilo, omezila se i činnost salesiánského díla v Praze. Projektovaná stavba velkého kostela sv. Terezie z Lisieux byla zakázána, stejně jako práce na rozestavěném divadle. O to je obdivuhodnější, že i ve válečném čase nepolevil Štěpán Trochta v iniciativách pro dobro mládeže. Naskytl se možnost projektovat vznik nového salesiánského střediska na Manínách, naproti Bubenskému nádraží. Měl zde vzniknout nový kostel, dále učňovský dům a také umělecko-průmyslová škola pro výuku starých řemesel.¹⁹⁰ Ač byl projekt podporován primátorem Říhou i městskou radou, v důsledku válečné situace a nepřízně okupačních úřadů nebyl uskutečněn.

V lednu 1939 promluvil na Valném sněmu sjednoceného Skauta-Junáka, zapojil se také do celonárodního hnutí mládeže během války. Období druhé světové války se pro něj stalo tvrdou zkouškou, zažil během něj řadu utrpení. Často byl vyslýchán gestapem a podezříván z ilegální činnosti. Po atentátu na Reinharda Heydricha v květnu 1942 zatkl Štěpána Trochtu začátkem června 1942 gestapo. Postupně prošel věznicí Pankrác, dostal se do koncentračního tábora Terezín, Mauthausen a nakonec Dachau, kde se dočkal spolu s ostatními vězni osvobození 29. dubna 1945 americkou armádou. Slavnost Panny Marie dne 24. května 1945 už slavil jako ředitel pražského salesiánského domova opět doma, v Praze-Kobylisích.¹⁹¹

Litoměřickým biskupem

Štěpán Trochta se vrátil z koncentračních táborů s podlomeným zdravím, avšak s velkým morálním kreditem. Jako ředitel pražského salesiánského díla v Praze se stal významnou

---

¹⁸⁹ Jmenování ředitelem salesiánského domu v Praze-Kobylisích nese datum 15. července 1937. Dokument je uložen v ASC, fond B 741 Trochta Stefano, fasc. 1.

¹⁹⁰ Srov. *Štěpán kardinál Trochta. Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů*. Řím 1984, s. 84.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 119.

osobností a také díky němu se salesiánské dílo dobře rozvíjelo i po válce. Dne 16. listopadu 1947 byl v pražské katedrále vysvěcen na litoměřického biskupa a ujal se náročného úkolu správy severočeské diecéze, postižené odsunem původních obyvatel. Zvolil si biskupské heslo *Práce-oběť-láska*, které se svým životem snažil uskutečňovat. Po únorovém převratu roku 1948 ho československá biskupská konference pověřila, aby vyjednával jménem biskupů s vládou. Po přečtení pastýřského listu československých biskupů v litoměřické katedrále v neděli 19. června 1949 byl ve své biskupské rezidenci internován a hlídán policií. V lednu 1953 byl zatčen, v červenci 1954 odsouzen na 25 let, v červnu 1960 propuštěn na amnestii. Po propuštění pracoval v dělnických profesích, po srdečním záchvatu v roce 1962 byl poslán do předčasného důchodu, který trávil pod státním dohledem v Charitních domovech v Táboře a v Radvanově.¹⁹² I přes velké nebezpečí prozrazení v letech 1960–1968 tajně vysvětil na kněze kolem třiceti salesiánů a diecézních kněží.

V roce 1968 nastalo pražské jaro a v tomto období uvolnění byl rehabilitován a od 1. září 1968 se znovu ujal řízení litoměřické diecéze. Období uvolnění netrvalo dlouho a komunistická státní moc litoměřickému biskupovi opět kladla překážky do cesty a omezovala jeho biskupskou činnost. Dne 5. března 1973 zveřejnil papež Pavel VI. jmenování Štěpána Trochty kardinálem. Církevní tajemník Karel Dlabal navštívil dne 5. dubna 1974 litoměřického biskupa Trochtu, v podnapilém stavu jej hrubě urážel a vyžadoval změny v diecézi, s nimiž Štěpán Trochta nesouhlasil. Po tomto vyčerpávajícím šestihodinovém rozhovoru Štěpán kardinál Trochta druhého dne, 6. dubna 1974, zemřel. Pohřben byl 16. dubna 1974 v hrobce litoměřických biskupů na místním hřbitově.¹⁹³

Shrnutí

Viděli jsme, že Štěpán Trochta měl již od mládí všechny předpoklady, aby úspěšně působil jako salesián a kněz na nejrůznějších místech a funkcích. Odvážně se vydal v 18 letech do Itálie, aby se stal salesiánem. Během svého pobytu v Itálii velmi iniciativní a činorodý. Navázal kontakt s hlavním představeným salesiánů Filipem Rinaldim a zmínil se o možnosti, že by se mohlo české salesiánské dílo přesunout do českých zemí. Udržoval také písemný kontakt s knězem Augustinem Štanclem z Hranic na Moravě, který byl hybnou silou usilující o příchod salesiánů na Moravu a stal se spolupracovníkem Ignáce Stuchlého, nejprve v Perose Argentině a pak i ve Fryštáku, Ostravě a Praze. Měl také dar slova, který uměl využít pro dobro salesiánského díla, jako když sepsal v roce 1926 brožurku o Donu Boskovi a

---

¹⁹² Tamtéž, s. 155.

¹⁹³ Srov. *Štěpán kardinál Trochta. Životopisná črta a výběr z proslavů a pastýřských listů*. Řím 1984, s. 187.

salesiánském díle a nechal ji vytisknout v Turíně.¹⁹⁴ Mohli bychom ho charakterizovat jako člověka iniciativního, který měl dar slova a dobré myšlenky ihned realizoval. K psaní článků a propagaci povzbuzoval Štěpán Trochta i hochy z Perosy Argentiny, protože se tím získávala přízeň dobrodinců.¹⁹⁵

V období, které sledujeme v naší dizertační práci, se Štěpán Trochta prezentoval především jako salesián-stavitel. Postavil se tak po bok řady kněží, kteří ve druhé polovině 19. a začátkem 20. století budovali nové kostely v době masového exodu obyvatel do měst. Nově stavěné kostely měly zabránit odlivu těchto lidí z církve a poskytnout jim zázemí v jinak nejistém měnícím se cizím světě. Stavby kostelů na předměstích a v okrajových částech měst patřily k misionářským počínům nové doby a jejich budování se ujímali duchovní-stavebníci, specifická skupina mezi katolickými kněžími.¹⁹⁶ Štěpán Trochta zažil osobně jak v Praze, tak v Ostravě, že „prostředí dělnických předměstí bylo ke kněžím a katolické církvi jako celku nepřátelské, a působení v těchto oblastech tudíž bylo velmi náročné. Duchovní musel proniknout mezi místní obyvatele a získat si přirozený respekt.“¹⁹⁷ Štěpán Trochta pocházel z venkova a měl velké nadání v oblasti komunikace s druhými, stejně jako dar inteligence. Zajímal se o dělnickou otázku při svém pobytu v Ostravě, stejně jako o situaci mládeže na periferii v Praze. Při stavbě salesiánských domů v Ostravě a Praze si musel osvojit řadu dovedností, od získávání financí přes hodnocení stavebních plánů až po výběr kvalitní stavební firmy.

Štěpán Trochta se řadí mezi duchovní-stavitele, u kterých nacházíme podobné vlastnosti: „Musel být charismatický, citlivý, nadšený, mladý a plný sil, aby zvládl v nepřátelském prostředí prosadit myšlenku stavby kostela, získat pro stavební spolek dostatek přispívajících členů a neohroženě v nejtěžších chvílích kráčet za svým cílem. Musel být komunikativní a systematický, aby mohl stále znovu oslovovat jednotlivce i instituce s prosbou o dar na kostel.“¹⁹⁸ Mezi jeho další rysy patřila i obětavost, s kterou znovu a znovu žádal o finanční podporu, stejně jako odolnost vůči stresu při řešení nenadálých problémů a komplikací. Samozřejmostí pak byla pracovitost, cílevědomost a zodpovědnost.

Je obdivuhodné, kolik kostelů vzniklo i přes nevraživost vůči katolictví během první poloviny 20. let 20. století spojené s odpadem od katolické církve a úspěšné agitace

¹⁹⁴ Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, s. 210.

¹⁹⁵ Tamtéž, dopis Štěpána Trochty, salesiánského klerika na Valsalice, Václavu Šebkovi do Perosy Argentiny ze dne 17. 6. 1926.

¹⁹⁶ Srov. KUBÍČKOVÁ, Jana: *Katolický duchovní – stavebník. Příklad Františka Venhudy*, in: FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří – VYKOUPILOV, Libor (eds.): *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*. Brno 2006, s. 238.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 245.

Československé církve mezi dělníky na předměstích. Ve třicátých letech se k tomu přidala i světová hospodářská krize. A tak je toto období poznamenáno „především enormním tlakem nezaměstnaných na osobu duchovního – stavebníka při zadávání stavebních prací. Přes veškerou empatii, kterou mohli duchovní vůči lidem bez práce projevovat, se však stavebníci snažili řídit především doporučením svých kolegů, architektů a dalších odborníků, kteří znali osvědčené firmy i jednotlivce.“¹⁹⁹ To vše zažíval i Štěpán Trochta, když budoval salesiánský dům v Ostravě a později i v Praze, když na jeho bedrech leželo nejen shánění financí, ale i komunikace s mnoha dobrodinci, úřady a významnými osobami církevního i politického života.

3.1.4 Leopold Prečan (1866–1947)

Na úvod chceme citovat dopis olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana ze dne 15. dubna 1936 adresovaný českým salesiánům: „Dostal se mi do rukou Váš leták, v němž oznamujete, že hodláte započítí na Revoluční třídě v Mor. Ostravě brzy stavbu nového kostela, který má býti zasvěcen patronu všech pracujících, sv. Josefu, a který označujete jako památník mých sedmdesátin. Byl jsem tímto rozhodnutím překvapen a také dojat. Přijímám je jako projev vděčnosti vůči arcipastýři, který uvedl syny sv. Jana Boska do Čsl. republiky, a který byl šťasten, mohl-li je po několika málo letech uvést do Mor. Ostravy, tohoto proslulého centra těžce pracujícího lidu a zároveň největšího města mé arcidiecése. Kéž patron nového kostela, sv. Josef, vyprošuje Vašemu novému dílu v Mor. Ostravě hojného požehnání Božího a kéž Vám vzbudí řady nových, šlechetných dobrodinců. Žehnaje Vám a Vaší práci z celého srdce, trvám Vám cele oddaný, Dr. Leopold Prečan, arcibiskup.“²⁰⁰

Tento dopis vyjadřuje vzájemný vztah úcty a vděčnosti salesiánů k arcibiskupu Prečanovi a na druhé straně otcovský zájem arcibiskupa o salesiánské dílo. Vzájemná spolupráce mezi olomouckým arcibiskupem a českými salesiány se rozvinula v roce 1926, kdy se díky korespondenci Augustina Štancla a Leopolda Prečana jednalo o příchodu salesiánů do Fryštáku u Zlína, který ležel na území olomoucké arcidiecése. Později do kontaktu s Leopoldem Prečanem vstoupil prostřednictvím korespondence také Ignác Stuchlý a přátelské vztahy přetrvaly po celou dobu působení arcibiskupa v Olomouci.

Životopisné údaje

---

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 246.

²⁰⁰ Věstník českého salesiánského díla, květen 1936, s. 73.

Leopold Prečan se narodil 8. března 1866 ve Velkém Týnci u Olomouce.²⁰¹ Teologii studoval na bohoslovecké fakultě v Olomouci, na kněze byl vysvěcen 5. července 1889. Jako novokněz působil ve farnosti Bartošovice u Příbora, po dvou letech pak odešel do Kelče. Podobně jako Augustin Štancl začal vyučovat na bohoslovecké fakultě v Olomouci, kde byl 26. listopadu 1894 nejprve jmenován adjunktem a zároveň ustanoven lektorem Písma svatého v kněžském semináři. Od 27. října 1903 působil na bohoslovecké fakultě jako suplent a později docent církevního práva. Jeho vědecká zdatnost se uplatnila při přípravě vydání nového kodexu církevního práva a právnické vědomosti Leopolda Prečana při práci na návrzích nových kánonů došly v Římě uznání. Dne 18. června 1914 získal doktorát z teologie. Za arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana zastával funkci generálního vikáře. Dne 1. dubna 1923 byl jmenován kanovníkem a v těžkých a pohnutých dobách, po smrti Stojanově, stanul v čele arcidiecéze jako kapitulní vikář. Již 10. listopadu 1923 byl jmenován arcibiskupem olomouckým a 30. prosince slavnostně konsekrován a intronizován.

Navázal na arcibiskupa Stojana a jeho péči o Velehrad, stejně jako podporoval snahy o jednotu křesťanů ze Západu i Východu. V roce 1927 svolal unionistický sjezd, jež dovedl řídit tak moudře a obezřetně, že se jeho předsednictví na dalších sjezdech roku 1932 a 1936 na Velehradě, roku 1925 v Lublani a roku 1929 v Praze stalo zárukou úspěchu. Pro velehradský poutní kostel získal u papeže výsadu baziliky. Staral se o výchovu kněžského dorostu. Vlastním nákladem vybudoval nový trakt kněžského semináře a stejnou péči věnoval i chlapeckému semináři v Kroměříži. Rozvoj vědecké průpravy a činnosti kněžstva zvýšila také úprava teologického studia a zkoušek podle apoštolské konstituce *Deus scientiarum Dominus* z roku 1931 a obnova Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty předáním celé budovy pro účely fakultní. V období, kdy sloužil jako arcibiskup, bylo rozšířeno studium bohosloví na pět let a zvýšila se vědecká úroveň a literární činnost profesorů.

Velkou pozornost věnoval arcibiskup Prečan rozkvětu náboženského života v Olomouci. Mezi jeho významné dílo se řadí velkolepá stavba hejčínského kostela sv. Cyrila a Metoděje a postavení fary tamtéž a v Hodolanech. Podporoval Katolickou akci i Charitu a pomohl v Přerově roku 1924 založit Kněžskou nemocenskou pokladnu, která neměla tehdy ve světě obdoby. Přispěl i ke zřízení jejího léčebného domu Leopoldium v Karlových Varech. Podobně byl založen i Pojišťovací fond pro farní hospodyně a nadace pro zestárlé zaměstnance olomouckého arcibiskupství. Řídil diecézi v náročném období hospodářské krize, v době Protektorátu i v období nového rozkvětu těsně po válce.

---

²⁰¹ Informace pro tento životopis čerpáme z: <http://www.ado.cz/obsah/leopold-precan> [cit. 2. 1. 2019].

Aktivně se zapojil také do organizace prvního celostátního sjezdu československých katolíků v Praze roku 1935. Podporoval budování nových kostelů, zřizování náboženských institucí, byl mecenášem uměleckých a vědeckých akcí. Zemřel 2. března 1947 a podle svého přání byl pohřben v hejčínském kostele sv. Cyrila a Metoděje.

Podpora salesiánů

V olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě se nachází archivní fond *Zprávy o salesiánech*,²⁰² který jsme využili při psaní naší dizertace. Je v něm obsažena korespondence mezi olomouckým arcibiskupem Leopoldem Prečanem a českými salesiány. Pro období od roku 1924 do roku 1939 je zde uloženo asi 185 dopisů, které svědčí o vzájemném čilém kontaktu. Leopold Prečan propagoval salesiánské dílo v oficiálním zpravodaji arcidiecéze (*Acta curiae*).²⁰³ Finančně podpořil vydání propagační brožurky *Dílo salesiánské* z pera Augustina Štancla. Byl určitým prostředníkem mezi Augustinem Štanclem a řeholními sestrami při jednání o koupi jejich domu ve Fryštáku salesiány. Arcibiskup Prečan měl nejen teoretický zájem o salesiány, ale také je vícekrát podpořil značnou finanční částkou. Mimo jiné zaplatil v listopadu 1928 salesiánským chovancům ve Fryštáku hudební nástroje v ceně 4 000 Kč.²⁰⁴

V prosinci 1933 přijal Ignác Stuchlý arcibiskupa Leopolda Prečana jako významného dobrodince mezi salesiánské spolupracovníky.²⁰⁵ Arcibiskup Prečan podpořil také myšlenku vybudování nového salesiánského domu v Moravské Ostravě, jehož základní kámen posvětil 17. června 1934. Stejně tak podporoval i stavbu nového kostela sv. Josefa v salesiánském areálu. Na závěr můžeme říci, že čeští salesiáni našli v olomouckém arcibiskupu Leopoldu Prečanovi vítanou podporu a příznivce svého výchovného a náboženského působení mezi mládeží. Dva první salesiánské domy (ve Fryštáku a Ostravě) se nacházely na území olomoucké arcidiecéze, takže čeští salesiáni byli arcibiskupovi za jeho přízeň i podporu vděční a dávali to také najevo.

3.1.5 Pietro Tirone (1875–1962)

Kontaktní osobou mezi ústředím salesiánů v Turíně a českými zeměmi byl ve 20. letech 20. století italský salesián Pietro Tirone. Tato slova napsal Ignáci Stuchlému do Perosy

---

²⁰² Srov. ZAO-OI, f. AO, kart. 1043, inv. č. 2646, sign. G 15, *Zprávy o salesiánech*.

²⁰³ Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 10. 1. 1926.

²⁰⁴ Srov. ZAO-OI, f. AO, kart. 1043, inv. č. 2646, sign. G 15, *Zprávy o salesiánech*, f. 144.

²⁰⁵ Tamtéž, f. 176.

Argentiny, když se v únoru roku 1926 vydával na objížďku regionu a plánoval mimo jiné i cestu do Československa, kde se nabízela možnost otevřít salesiánský dům v některém z nabízených míst: „Carissime, obdržel jsem svého času Tvůj dopis. Zítra odjíždím do Jugoslávie, Československa a Polska. Zdržím se v každém domě, jak bude třeba, a podívám se, kde bude záhodno se podívat.“²⁰⁶ Zároveň v dopise brzdí přílišnou euforii horlivého propagátora salesiánského díla na Moravě Augustina Štancla a upozorňuje, že k rozvoji salesiánského díla v českých zemích bude třeba hodně trpělivosti: „Salesiánské dílo pro Čechy možno říci začalo teprve loni a, i když je to pravda, že už máme nějaké kleriky a jednoho kněze (Tebe), je také pravda, že nejsme s to otevřít tam dům a nebude to tak hned možné. Proto se mi zdá rozumné zatím jednat jen písemně, povzbuzovat je, aby pracovali, ale také jim dát na srozuměnou, že lidé nerostou jako houby a že tedy musí mít hodně trpělivosti.“²⁰⁷

Výše uvedená ukázka dopisu je výběrem z četné korespondence v těchto letech mezi hlavními exponenty rozvoje salesiánského díla v českých zemích, kterými byli na jedné straně Augustin Štancl z Hranic na Moravě a olomoucký arcibiskup Leopold Prečan, na straně druhé v Itálii pak Ignác Stuchlý a Pietro Tirone.

Životopisné údaje

Pietro Tirone se narodil 21. července 1875 v Callianu, v provincii Asti. Jeho rodiče byli rolníci, jejichž zbožnost byla sice jednoduchá, zato však hluboká. Dne 27. srpna 1887 přišel Pietro Tirone do salesiánské oratoře na Valdoku v Turíně, kde začal studovat na gymnáziu. Měl štěstí, že se ještě stihl setkat s Donem Boskem (který zemřel 31. ledna 1888) a toto setkání na něj hluboce zapůsobilo.²⁰⁸ Okouzlen atmosférou v salesiánské oratoři se rozhodl mladý Pietro stát salesiánem a v 15 letech, v srpnu roku 1890, vstoupil do noviciátu ve městečku Foglizzo, nedaleko Turína. Po složení věčných slibů do rukou hlavního představeného Michala Ruy 3. října 1891, začal studovat filosofii na Valsalice v Turíně. Bylo to místo, kde se setkával s mnoha významnými salesiány a oslovila ho jejich horlivost v apoštolátě. V roce 1893 se přesunul na pedagogickou praxi do městečka Ivrea, kde učil novice a také sám studoval teologii. Zde se také setkal s českým salesiánem Ignácem Stuchlým a zde začalo jejich přátelství i „úřední“ kontakty v jejich pozdějších funkcích.

---

²⁰⁶ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Pietra Tironeho z Turína Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 2. 2. 1926.

²⁰⁷ Tamtéž, dopis Pietra Tironeho z Turína Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 2. 2. 1926.

²⁰⁸ Informace k životopisu Pietra Tironeho čerpáme z následující publikace: ZIMNIAK, Stanislav: *Salesiani nella Mitteleuropa. Preistoria e storia della provincia Austro-Ungarica della Società di S. Francesco di Sales (1868 ca. – 1919)*. Roma 1997, s. 224–230.

Kněžské svěcení přijal v Turíně dne 26. března 1898 z rukou turínského arcibiskupa Agostina kardinála Richelmyho.²⁰⁹ Jako novokněz působil ve městě Lombriasco, kde vykonával funkci prefekta, později také magistra noviců. Zde se naučil trochu polsky od polských studentů, kteří se zde učili italštinu. Od roku 1904 působil v polském městě Daszawa v Haliči, kde byl ředitelem domu a magistrem noviců. Měl za úkol zřídit zde také filosofický studentát, protože se už nezdálo vhodné, aby klerici z rakousko-uherské salesiánské inspektoie studovali filosofii v Itálii. Kromě polských kleriků zde byli i studenti jiných národností, a tak se kněz Tirone naučili základy němčiny, slovinštiny a dalších jazyků.

Mezitím se Tirone roku 1907 přestěhoval do slovinské Radny, kam byl přemístěn také noviciát a filosofický studentát. Zastával zde funkci ředitele domu a magistra noviců. Roku 1909 zamířil na Rakovník poblíž Lublaně. Také zde působil ve filosofickém studentátě jako ředitel domu, přispěl k založení sváteční oratoře a salesiánského internátu pro studenty navštěvující státní gymnázium v Lublani. Postupně tak Pietro Tirone během různých stěhování získával zkušenosti s tímto regionem, což později využil ve funkci regionálního rádce pro tuto oblast. Právě na Rakovníku se opět setkal s Ignácem Stuchlým, který sem byl poslán v roce 1910 s jasným úkolem dokončit rozestavěný kostel Panny Marie Pomocnice.

Pietro Tirone se stal 3. října 1911 inspektorem salesiánské rakousko-uherské inspektoie. Tato inspektoie se po zániku habsburské monarchie a vzniku nových států rozdělila na dvě: polskou a německo-uherskou. Salesián Tirone byl potvrzen inspektorem té první, která tehdy zahrnovala domy na území Polska, Slovinska a později i Chorvatska. Sídlem inspektoie se stala Varšava. V roce 1922 se od polské inspektoie oddělily salesiánské domy slovinské a chorvatské, které vytvořily novou inspektoii jugoslávskou. V roce 1925 se právě Pietro Tirone stal inspektorem jugoslávské inspektoie a v roce 1927 pak přesídlil do ústředí kongregace salesiánů v Turíně, kde se ujal funkce generálního katechety, v jehož kompetenci byl dohled nad duchovním životem salesiánů v jednotlivých domech. V této funkci zůstal až do roku 1952. Zároveň byl považován za znalce poměrů v salesiánských domech střední a východní Evropy. V letech 1952–1958 se věnoval psaní dějin salesiánských domů polských, jugoslávských, slovenských a německých. Zemřel 4. února 1962 v Turíně.²¹⁰

Propojení s českým salesiánským dílem

---

²⁰⁹ Srov. ZIMNIAK, Stanislaw: *Salesiani nella Mitteleuropa. Preistoria e storia della provincia Austro-Ungarica della Società di S. Francesco di Sales (1868 ca. – 1919)*. Roma 1997, s. 225.

²¹⁰ Tamtéž, s. 230. Také viz: ASC, fond B 655 Pietro Tirone – lettera mortuaria.

To, co spojovalo život salesiána Pietra Tironeho s českým salesiánským dílem, bylo především přátelství a pak také „úřední“ kontakty s prvním českým salesiánem Ignácem Stuchlým. Jak už jsme naznačili v medailonku Ignáce Stuchlého, jejich životní cesty se potkaly několikrát: nejprve v Itálii během počáteční formace v Turíně na Valsalice, ve filosofickém studentátě v Ivreji a pak během dalšího působení v Lublani. Později, jako inspektor jugoslávské salesiánské inspektorie, udržoval kontakt s Ignácem Stuchlým pobývajícím tehdy v Perose Argentině (1925–1927) a koordinoval jednání o přenesení salesiánského díla z Itálie do českých zemí. V tomto období se Pietro Tirone potkával s českými i slovenskými salesiánskými studenty v noviciátě v Radně nebo při studiu teologie v Lublani-Rakovniku, kde bylo sídlo inspektorie. Také po roce 1927, když Pietro Tirone přesídlil do ústředí salesiánské kongregace v Turíně a čeští salesiáni do Fryštáku, pokračovaly vzájemné kontakty prostřednictvím korespondenci nebo úřední vizitace.

3.1.6 Oldřich Med (1914–1991)

V roce 1968 vydal salesián Oldřich Med *Knihu víry* mapující české salesiánské dílo od svých počátků do roku 1948. V předmluvě napsal: „Na dějiny českého salesiánského díla je ještě čas. Dějiny se píše až s patřičným časovým odstupem, až je možno hodnotit váhu událostí v širším kontextu. My zatím žijeme. Toto je pokus shromáždit materiál pro budoucího historika. Ještě z jednoho důvodu nelze psát dějiny. Pisatel, který se zúčastnil událostí, nemůže být nestranný, nýbrž píše ze svého zorného úhlu, jak je sám prožíval. V tom smyslu píše spíše paměti. Bylo by si jen přát, aby více salesiánů vzalo pero do ruky a psalo své vzpomínky. Jen tak by mohl vzniknout obraz úplný a objektivní. Já mohu jen prohlásit, že nemám v úmyslu cokoli zkreslovat.“²¹¹

Výše uvedený citát velmi dobře charakterizuje salesiána Oldřicha Meda jako člověka, který celý život shromažďoval dokumenty k českému salesiánskému dílu, stejně jako paměti očitých svědků. Bez jeho práce by mnoho údajů, vzpomínek a písemností upadlo v zapomenutí. My na jeho úsilí můžeme navázat a využít toto bohatství pramenů ke kritickému zpracování období počátků i rozvoje českého salesiánského díla.

Životopisné údaje

---

²¹¹ MED, Oldřich: *Knihy víry*, předmluva.

Oldřich Med se narodil 31. července 1914 v Jihlavě a vyrůstal v početné katolické rodině.²¹² Jeho bratr Jan (1916–2011) se stal také salesiánem a působil jako misionář v Indii. Oldřich Med patřil do první generace českých salesiánů. V roce 1928 přišel do salesiánského aspirantátu ve Fryštáku, kde se setkal s Ignácem Stuchlým, který zde byl ředitelem domu. Roční noviciát konal Oldřich Med v jugoslávské Radně, zakončil ho složením prvních řeholních slibů 17. srpna 1930.²¹³ Vrátil se do Fryštáku, kde pokračoval v gymnaziálních studiích zakončených maturitou v Kroměříži. Zároveň ve Fryštáku vykonával pedagogickou praxi, tzv. asistenci. Podobně jako Štěpán Trochta studoval teologii v Turíně na salesiánské univerzitě Crocetta v letech 1936–1939. Na kněze byl vysvěcen také v Turíně dne 20. července 1939. V letech 1939–1942 působil v salesiánském domě v Ostravě mezi kleriky. Zároveň se stal sekretářem Ignáce Stuchlého. Snažil se shromažďovat a uchovávat dokumenty důležité pro dějiny českého salesiánského díla. Poté, co ostravský salesiánský dům zabrali nacisté pro vojenskou nemocnici, se Oldřich Med přestěhoval do Fryštáku.

Také zdejší dům zabrali němečtí vojáci v roce 1943 pro vojenský lazaret. Oldřich Med prokázal velkou odvahu a ráznost, když pokračoval ve formaci aspirantů v prázdninové kolonii ve Dvorku u Přibyslavi až do konce války v roce 1945. Tento formační pobyt ve skrytosti pak později popsal v brožuře *Pod modrým nebem*. V letech 1945–1948 byl ředitelem domu a salesiánského aspirantátu ve Fryštáku, odkud každý rok odcházelo do noviciátu kolem třiceti chlapců s úmyslem stát se salesiány. Po únorovém převratu roku 1948 byl jako jeden z prvních uvězněn komunistickou mocí již v říjnu 1948 na deset měsíců za šíření letáku, ve kterém bylo popsáno, jak hodlají komunisté likvidovat církev. Po návratu z vězení žil Oldřich Med nějaký čas v noviciátním domě v Hodoňovicích.

V noci ze 13. na 14. dubna 1950 byl právě v Oseku u Duchcova, a tak zde zůstal s ostatními dovezenými salesiány v internaci. Později byl převezen na šest let do přísnější internace v klášteře Želiv u Humpolce, kde byli internováni představení mužských řeholních řádů. Někjaký čas pobýval se zbytkem řeholníků ještě v klášteře Králíky, odkud byl koncem 50. let propuštěn. Vrátil se do brněnské diecéze a kapitulní vikář Josef Kratochvíl ho povzbudil, aby se zapojil do diecézní pastorace. Stal se kaplanem nejprve v Měříně, poté v Jihlavě, všude však sledován Státní bezpečností, která ho považovala za představeného. Na obou místech zejména vyučoval náboženství. Byl ještě přeložen do jihomoravských Slavonic,

---

²¹² Hlavní údaje o životě salesiána Oldřicha Meda jsme převzali z oficiálního nekrologu české salesiánské provincie. Srov. TOPINKA, Josef: *Nekrolog spolubratří salesiánské provincie sv. Jana Boska Praha do roku 2000*, b. m., b. d. Uloženo v knihovně ASPP.

²¹³ Potvrzení o prvních slibech se nachází v ASC, fond E 022 Oldřich Med. Jsou zde také dokumenty potvrzující složení věčných slibů ve Fryštáku 1. srpna 1935, stejně jako potvrzení o kněžském svěcení nebo jmenování ředitelem domu ve Fryštáku.

kde prožil několik let uvolnění po pražském jaru 1968. V období normalizace byl přesunut do nábožensky vlažného kraje v Rosicích u Brna, kde působil až do své smrti dne 23. září 1991.

Publikační činnost

Oldřich Med proslul svou publikační činností. Profiloval se ve dvou oblastech: stal se uznávaným katechetou a pak také publikoval historické publikace. Je považován za řádového historiografa, který se svým spisovatelským úsilím i shromažďováním historických dokumentů zásadně zasloužil o uchování důležitých momentů českého salesiánského díla. Jako sekretář prvního českého salesiána Ignáce Stuchlého měl přístup k řadě dokumentů, které také pečlivě uchovával.

Podrobnější rozbor jednotlivých tištěných pramenů a publikací z pera tohoto autora jsme přinesli v úvodu, zde tedy jen stručně představíme nejdůležitější díla. Je to zejména dvoudílná edice dopisů a dalších dokumentů pod názvem *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1885–1926)*.²¹⁴ Druhý díl této edice má název *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1927)*.²¹⁵ Další edicí je pak korespondence významného dobrodince salesiánů. Jde o *Dopisy monsignora Dra. Augustina Štancla, týkající se českého salesiánského díla sv. Jana Boska*.²¹⁶

Na základě studia dokumentů napsal Oldřich Med publikaci nazvanou *Knihovna víry*.²¹⁷ Asi 140stránková publikace obsahuje přehled českých salesiánských dějin od počátků (tedy od prvních zmínek o salesiánském díle koncem 19. století) do roku 1948. Na tuto publikaci navazuje její pokračování *Knihovna naděje*,²¹⁸ která popisuje přehled českého salesiánského díla od roku 1948 do roku 1968.

V osmdesátých letech minulého století (asi rok 1981) sepsal neúnavný historiograf Oldřich Med třídílnou strojopisnou publikaci, která pak vyšla kolem roku 1992 tiskem. Nese název *Životopisné paměti Ignáce Stuchlého*.²¹⁹ I když název evokuje dojem, že autorem byl první český salesián Ignác Stuchlý, jde spíše o paměti Oldřicha Meda na dobu, ve které Ignác

---

²¹⁴ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, b. m., b. d., (strojopis), uloženo v knihovně Archivu Salesiánské provincie Praha.

²¹⁵ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1927)*, b. m., b. d., (strojopis), uloženo v knihovně Archivu Salesiánské provincie Praha.

²¹⁶ MED, Oldřich: *Dopisy monsignora Dra. Augustina Štancla, týkající se českého salesiánského díla sv. Jana Boska*. Fryšták, 1943. Uloženo v knihovně Archivu Salesiánské provincie Praha.

²¹⁷ MED, Oldřich: *Knihovna víry*, Vytisťeno jen pro vnitřní potřebu SDB. B. m., 1968.

²¹⁸ MED, Oldřich – TOPINKA, Josef: *Knihovna naděje*. Praha 1995.

²¹⁹ MED, Oldřich: *Životopisné paměti Ignáce Stuchlého*. 1. - 3. díl. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny. B.m., b. d.; uloženo v knihovně Archivu Salesiánské provincie Praha.

Stuchlý žil. Obsahuje tedy podrobný životopis Ignáce Stuchlého (1869–1953) zasazený do kontextu rozvoje českého salesiánského díla.

Na závěr je třeba říci, že díky úsilí Oldřicha Meda se podařilo zachovat mnoho dokumentů týkajících se českého salesiánského díla, včetně zachycení pamětí významných salesiánů. S odstupem času je možno tento bohatý dokumentační materiál kriticky zpracovat a představit čtenářům. Jeho životní příběh se prolíná s českým salesiánským dílem nejen v jeho počátcích za první republiky, ale i v období nacismu, poválečného rozkvětu i v dlouhém období perzekuce během komunistické totality.

3.1.7 Další dobrodinci a podporovatelé

Vedle významných osobností, o kterých jsme pojednali v předchozích oddílech, se objevila řada dalších dobrodinců a podporovatelů českého salesiánského díla. Byl mezi nimi vatikánský nuncius v Československu, biskupové, kněží a mnoho laiků.

Vatikánský nuncius Francesco Marmaggi (1870–1949) se zajímal o české salesiánské dílo, když působil v Praze, ale i poté, co se přerušily diplomatické styky mezi Vatikánem a Československem a on se uchýlil do Říma. Augustin Štancl informuje Ignáce Stuchlého: „Pan nuncius prohlásil, že řád salesiánů zná a že ví, kolik vykonal, a proto že snahy o české salesiány podporovati bude.“²²⁰

Už jsme zmínili, že mezi biskupy mělo české salesiánské dílo podporu zejména u olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana. Podporu českému salesiánskému dílu vyjádřil pražský arcibiskup František Kordač,²²¹ který zaslal příspěvek 100 Kč na podporu chlapců v Perose Argentíně.²²² Jeho nástupce kardinál Karel Kašpar²²³ podpořil salesiány ještě jako biskup v Hradci Králové.²²⁴ Když se stal pražským arcibiskupem, tak daroval salesiánům pozemek v Praze-Kobylisích pro stavbu salesiánského domu a kostela a nově vybudovaný ústav nesl i jeho jméno: *Salesiánský chlapecký domov ThDr. Karla kardinála Kašpara*.²²⁵ Již

---

²²⁰ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 31. 7. 1925.

²²¹ Arcibiskup pražský František Kordač (arcibiskupem v Praze v letech 1919–1931).

²²² Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Antonína Dohalského, sekretáře pražského arcibiskupa Františka Kordače, Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 2. 1. 1926.

²²³ V letech 1921–1931 byl biskupem v Hradci Králové Karel Kašpar, který se stal roku 1931 arcibiskupem pražským.

²²⁴ Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 10. 1. 1926.

²²⁵ Srov. *Štěpán kardinál Trochta*. Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů. Řím 1984, s. 82.

v roce 1926 se o salesiánské dílo zajímal i brněnský biskup Josef Kupka²²⁶ a zval salesiány do Brna-Židenic, ti však v roce 1939 přišli do brněnské čtvrti Žabovřesky, kde postavili dřevěnou budovu oratoře, která sloužila zároveň jako kostel. Také českobudějovický biskup Šimon Bárta chtěl salesiány podpořit a zval je do své diecéze, jak o tom informuje Ignáce Stuchlého pražský katolický kněz Karel Klement.²²⁷

Mezi kněžími je třeba na prvním místě zmínit Karla Klementa z Prahy.²²⁸ Podobně jako Augustin Štancl na Moravě, tak Karel Klement propagoval salesiánské dílo v Praze a Čechách. Jeho zásluhou bylo, že na podzim roku 1924 vyslal skupinu chlapců do italské Perosy Argentiny, kde se měli připravovat na budoucí salesiánské povolání.²²⁹ Také on byl přesvědčen, že je nástrojem Boží prozřetelnosti, když psal do Perosy Argentiny: „Díky Pánu Bohu a jeho přesvaté Matce, že byl položen začátek českého salesiánského díla. Všechno jde velmi rychle. Už měsíc je zde připraveno 25 chlapců (14 z Moravy, 11 z Čech), kteří si přejí brzy stát se salesiány kněžími. Všech těchto 25 chlapců přijede v neděli 14. 12. večer do Perosy Argentiny, doprovázet je bude kněz Dr. Jaroslav Kulač, který umí italsky.“²³⁰ O životě v italském salesiánském domě v Perose Argentině se podrobněji zmíníme níže, protože se zde tvořily základy pro příchod salesiánů do českých zemí. Karel Klement byl všestranně činný a záběr jeho činnosti nezahrnoval jenom salesiány. Sám to popisoval v jednom z dopisů: „Jsem kaplanem, katechetou, sekretářem Sdružení katolické mládeže, redaktorem čtrnáctidenního časopisu *Dorost*, ústředním duchovním vůdcem celého studentstva katolického v Čechách a na Moravě a k tomu celou řadu soukromých věcí a to při stálém slabém zdraví a churavosti.“²³¹ Toto rozsáhlé nasazení mělo za následek, že jeho nadšení pro salesiánské dílo opadlo a koncem roku 1925 oznamoval, že už se v této oblasti nebude angažovat. Augustin Štancl to komentoval jednoduše: „P. Klement vstoupil k benediktinům v Emauzích. Salesiánské dílo tedy opustil.“²³² I přes jeho krátkodobé působení ve prospěch českého

---

²²⁶ Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis brněnskému biskupu Josefu Kupky Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 19. 1. 1926.

²²⁷ Tamtéž, dopis Karla Klementa Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 24. 12. 1925.

²²⁸ Karel Method Klement (1889-1979), diecézní kněz, později benediktin v pražském klášteře Emauzy. Zakladatel skautské organizace ministrantů Legio Angelica. Působil také jako farář na Sázavě, kde se zasadil o pozdější obnovu kláštera a dal podnět k archeologickým a umělecko-historickým průzkumům na tomto místě.

²²⁹ Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Karla Klementa, generálního asistenta katolické mládeže v Československu, salesiánskému inspektorovi italské subalpínské inspektorie ze dne 29. 11. 1924.

²³⁰ Tamtéž, dopis Karla Klementa, generálního asistenta katolické mládeže v Československu, řediteli salesiánského domu v italské Perose Argentině Giovanni Rinaldimu ze dne 9. 12. 1924.

²³¹ Tamtéž, dopis Karla Klementa Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 30. 11. 1925.

²³² MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 18. 12. 1926.

salesiánského díla je jeho přínos významný, protože přispěl k seznámení české veřejnosti se salesiány a nadchl řadu chlapců pro řeholní život v salesiánské kongregaci.

Úloha katolických kněží v rozvoji českého salesiánského díla spočívala jednak v tom, že o salesiánech a dílu Dona Boska informovali, a zároveň motivovali chlapce z jim svěřených farností k salesiánskému povolání. Tak třeba v roce 1926 doporučuje Jan Štěpánek, profesor náboženství na Českém státním gymnáziu v Brně, studenta Otto Katzera k přijetí na studia k salesiánům.²³³ Další kněz, Jan Doležal z farnosti „Moravansko-Dešice“, doporučil ke studiu v Perose Argentině hochu Václava a sám projevil zájem být salesiánským spolupracovníkem.²³⁴

Kromě propagace a doporučení vhodných chlapců byla velkým přínosem i finanční pomoc ze strany katolických kněží. Jednou z prvních finančních pomoci byl jednopatrový dům s velkou zahradou v Přerově v ceně 200 000 Kč po zemřelém přerovském děkanovi Ignáci Zavřelovi.²³⁵ Dalším dobrodincem byl František Horák, děkan a farář v Budišově nad Budišovkou, který daroval salesiánům elektrárenské papíry v ceně 100.000 Kč.²³⁶ Scházely se i drobné příspěvky, např. 100 Kč od Antonína Dokoupila, faráře z Kvasic,²³⁷ který se stal nejen dobrodincem salesiánů, ale také autorem (pod pseudonymem P. Alberti) jednoho z životopisů Dona Boska v češtině.²³⁸ Dalšími podporovateli byl např. děkan Josef Leška z Lomce, pošta Libějovice, který poslal příspěvek 2000 Kč²³⁹ nebo kaplan z Polešovic, který kromě finanční pomoci zároveň povzbuzoval nadané hochy k salesiánskému povolání.²⁴⁰

Mezi dobrodinci z řad laiků má své důležité místo Hynek Dostál,²⁴¹ který propagoval salesiány mezi českými krajany ve Spojených státech a podporoval salesiánské dílo nejen finančně, ale i diplomatickou aktivitou na důležitých místech. Ignáce Stuchlého o Hynku Dostálovi informoval Augustin Štancl.²⁴² Jako rodák z moravských Boršic u Velehradu

---

²³³ Tamtéž, dopis Jana Štěpánka, profesora náboženství na Českém státním gymnasiu v Brně vedení salesiánského domu v Perose Argentině ze dne 17. 2. 1926.

²³⁴ Tamtéž, dopis Jana Doležala, kněze z farnosti Moravansko-Dešice Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 13. 5. 1926.

²³⁵ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 2. 3. 1926.

²³⁶ Tamtéž, dopis Augustina Štancla salesiánským klerikům na Valsalice ze dne 19. 3. 1926.

²³⁷ Tamtéž, dopis faráře z Kvasic Antonína Dokoupila Augustinu Štanclovi do Hranic na Moravě ze dne 13. 4. 1926.

²³⁸ DOKOUPIL, Antonín (P. ALBERTI): *Světec Don Bosko*, Přerov 1935.

²³⁹ Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Josefa Lešky, děkana z Lomce u Libějovic, Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 10. 12. 1926.

²⁴⁰ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 28. 10. 1926.

²⁴¹ Hynek Dostál (1871–1943), doktor práv, působil mezi českými krajany v USA a byl redaktorem časopisu Hlas. Působil také v diplomatických službách Československa jako generální konzul ve městě St. Louis.

²⁴² Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Augustina Štancla salesiánským studentům v Perose Argentině ze dne 13. 2. 1925.

podpořil moravské hochy v Perose Argentíně finančním příspěvkem.²⁴³ V květnu 1927 také sám osobně navštívil chlapce v Perose Argentíně, protože jejich modlitbám přičítal své uzdravení ze smrtelné nemoci a chtěl jim poděkovat. Ignác Stuchlý byl Hynku Dostálovi velmi vděčný, protože sbírky krajanů ve Spojených státech významně přispívaly k uhrazení nákladů spojených se studiem a ubytováním chlapců v Perose Argentíně.²⁴⁴

Nejvíce finančních prostředků pro podporu salesiánského díla pocházelo z drobných darů mnoha obyčejných lidí, jejichž jména většinou neznáme, ale řada jmen se objevuje v dochované korespondenci Augustina Štancla. Salesiány podpořila slečna učitelka z Hustopečí gruntem v ceně 100.000 Kč v Černotíně, nedaleko Hranic na Moravě.²⁴⁵ Také paní Marie Sýkorová, vdova po finančním radovi v Českých Budějovicích, s bydlíštěmna Lannově třídě č. 20, podporovala salesiány částkou 1000 Kč ročně.²⁴⁶ Samotný Augustin Štancl byl v kontaktu s mnoha dobrodinci, a tak je zajímavé si je také připomenout, když v červnu 1926 informoval Ignáce Stuchlého do Perosy Argentiny, kdo všechno salesiánské dílo podpořil: „Dp. konsistorní rada a profesor na odpočinku P. Vincenc Šrom, soukromý úředník Ludvík Zemene – oba z Hranic. František Kajnar, cestář a domkař z Ústí u Hranic, dále železniční zřízenec v Hranicích P. Vnuk, paní Marie Winklerová, vdova z Hranic, Paní Marie Plesníková, vdova po vrchním soudním oficiálu v Hranicích, dp. L. Tabáček, kooperátor ve Švábenicích.“²⁴⁷ Za dva měsíce, v srpnu 1926, Augustin Štancl opět psal do Perosy Argentiny o řadě dalších dobrodinců, kteří přispěli: „Josef Kristýn, kanovník v Kroměříži, věnoval 500 Kč. Vavřinec Bohún, obchodník v Dolních Bojanovicích č. 60 u Hodonína. František Libr, rolník v Daskabátech č. 38 u Lipníka. Slečna M. Menšíková, Brno, Dominikánská 8, členka Svazu žen a dívek.“²⁴⁸

Ignác Stuchlý během pobytu v Perose Argentíně udržoval úřední kontakt s československým konzulátem v Miláně. Pan Rudolf Strnad, pracovník tohoto konzulátu, v jednom dopise děkoval Ignáci Stuchlému za blahopřání k svátku s přáním, že české salesiánské dílo „v dohledné době zajisté přinese našemu národu to, čeho tolik potřebuje – skutečně křesťanského ducha“.²⁴⁹

---

²⁴³ Tamtéž, dopis Hynka Dostála z USA Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 5. 4. 1926.

²⁴⁴ Srov. DVOULETÝ, Drahomír Vojtěch: *Život a dílo Judr. Hynka Dostála*. Olomouc 2010 (diplomová práce), s. 76.

²⁴⁵ Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 10. 1. 1926.

²⁴⁶ Tamtéž, dopis Marie Sýkorové, dobrodinkyně z Českých Budějovic, Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 25. 5. 1926.

²⁴⁷ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 26. 6. 1926.

²⁴⁸ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 5. 8. 1926.

²⁴⁹ Tamtéž, dopis Rudolfa Strnada, pracovníka čs. konzulátu v Miláně, Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 8. 5. 1926.

V této kapitole jsme představili významné osoby, které stály na počátku českého salesiánského díla, stejně jako drobné dárce a méně významné podporovatele. Každý z nich byl kamínkem v mozaice, která se postupně budovala a utvářela obraz výchovného působení českých salesiánů. Nyní budeme sledovat první kontakty českého prostředí s ústředím salesiánské kongregace i jeho propagaci ve vlasti.

3.2 První kontakty s ústředím v Turíně a propagace salesiánského díla v českých zemích

Aby mohli dobrodinci nějaké dílo podporovat, musí se o něm nejprve dozvědět a více je poznat. To platí i o salesiánském díle, které se z Itálie během 2. poloviny 19. století postupně šířilo do různých zemí Evropy i do zámoří. Rozvoj salesiánského díla ve střední Evropě do roku 1918 jsme popsali v kapitole 1.2.

První kontakty českých zemí s Turínem se datují již do roku 1884,²⁵⁰ respektive 1888²⁵¹ a ukazují nám povědomí o výchovném působení Jana Boska také uprostřed Evropy. Zprávy o salesiánském díle jsou v českém prostředí známé především díky četbě francouzské verze salesiánského časopisu *Bolletino salesiano*, jak ve vrstvě šlechticů, tak vzdělaných měšťanů. V Praze se zajímala o dílo Dona Boska dcera Františka Palackého Marie Riegrová-Palacká. V roce 1882 vyšla v Praze padesátistránková brožurka s názvem *Dílo křesťanské lásky mezi mládeží opuštěnou*²⁵² od Barbory Pazderníkové (1858–1925), učitelky na měšťanských školách smíchovských. Ve spisku je uveden stručný životopis Jana Boska, nástin jeho díla i způsob jeho výchovy a okružní list salesiánským spolupracovníkům z pera samotného Dona Boska. O tři roky později vydala stejná autorka podobné dílo s novým titulem *Apoštol opuštěné mládeže*, což je už podrobnější přepracovaný životopis zakladatele salesiánů. Po vylíčení jeho života vyjádřila autorka přání, aby salesiáni přišli i do českých zemí: „Končíme přáním, aby i ve vlastech našich českoslovanských ujala se a kvetla díla taková, jež by byla národu našemu spásou nejlepší. Kéž i u nás najdou se muži jako Bosco, kteří by veškeré snahy svoje věnovali mládeži nejopuštěnější, mladým učňům a dělníkům, hochům i dívkám; kteří by stali se kouzelníky takovými jako Bosco, jež nemaje s počátku,

---

²⁵⁰ Tamtéž, dopis Jana Boska ze dne 8. září 1884 jako poděkování madam Tactosse, hraběnce Salm-Reifelscheid na Hanspachu (dnešní Lipová u Šluknova) za poslaných 50 florénů na podporu salesiánské oratoře v Turíně. Originál dopisu je uložen ve Státním okresním archivu v Děčíně.

²⁵¹ Tamtéž, dopis Jana Boska svébohovskému faráři Antonínu Cyrilu Stojanovi ze dne 27. ledna 1888. Za těžce nemocného Jana Boska podepsal dopis jeho vikář Michal Rua. Obsahem dopisu je poděkování za liturgická roucha, která Antonín Cyril Stojan zaslal do Turína pro potřeby misionářů.

²⁵² PAZDERNÍKOVÁ, Barbora: *Dílo křesťanské lásky mezi mládeží opuštěnou*. Praha 1882

kam by hlavy položil, pomocí Boží stal se ochráncem tolika mladých, nadějných duší, z nichž vychovává státům nejlepší občany, společnosti vůbec nejprospěšnější členy, církvi nejoddanější služebníky!“²⁵³ První podnět k příchodu salesiánů do českých zemí tedy vzešel z pedagogického prostředí.

Koncem 19. století se v českém prostředí objevil ještě jeden životopis turínského světce. Po smrti Dona Boska v roce 1888 vycházel v časopise *Vlast* na pokračování překlad francouzského životopisu od lékaře a osobního přítele Dona Boska, kterým byl Dr. Espiney. Překlad pro časopis připravoval pražský učitel František Flekáček.²⁵⁴

Našel se také jeden Čech, který osobně navštívil Dona Boska v Turíně, v roce 1886, dva roky před jeho smrtí. Byl to vicerektor kněžského semináře v Českých Budějovicích P. Václav Petr, který uvažoval o vytvoření nějakého díla pro záchranu mládeže. Navštívil nejprve papeže Lva XIII. při soukromé audienci v Římě a pak se jel poradit za Donem Boskem do Turína, který ho v jeho myšlence povzbudil. Václav Petr založil nakonec ryze českou řeholní kongregaci bratří Nejsvětější Svátosti, známou pod názvem petrini, která se výchovným systémem Dona Boska inspirovala pouze okrajově.²⁵⁵

Větší zájem o salesiány sledujeme pak až po vzniku samostatného Československa, kdy se objevuje v tisku řada článků, rozšiřují se propagační brožurky a životopisy Dona Boska, nechybí ani korespondence s ústředím salesiánské kongregace v Turíně.

Představme nejprve onu korespondenci mezi českým prostředím a Turínem. V roce 1924 napsal do Turína ostravský farář a děkan František Felgenhauer latinský dopis, ve kterém popisoval situaci v Moravské Ostravě. Informoval hlavního představeného salesiánů o tom, že je to město průmyslové a hornické, že se zde nacházejí železárny, a prosil, aby poslal do Ostravy salesiány. Vyjadřoval své mínění, že řád salesiánů je důležitý pro výchovu mládeže. Nabízel salesiánům připravené místo a 150 000 korun pro stavbu salesiánského domu a kostela.²⁵⁶ V září téhož roku psal do Turína také olomoucký arcibiskup Leopold Prečan, že by rád do své arcidiecéze pozval salesiány. Hlavní představený odpověděl, že zatím žádné salesiány poslat nemůže.²⁵⁷

---

²⁵³ PAZDERNÍKOVÁ, Barbora: *Apoštol opuštěné mládeže*. Praha 1885, s. 68.

²⁵⁴ Srov. MED, Oldřich: *Knihy víry*, s. 3.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 3–4.

²⁵⁶ ASC, fond F 636 Moravská Ostrava, fasc. II, výňatek z dopisu ostravského faráře Felgenhauera ze dne 12. dubna 1924: „Habemus locum iam praeparatum ad aedificia et ecclesiam, quam Vobis praesentare volamus cum 150.000 coronis valoris chechosl., sistance apud nos erigatis et aedificia necessaria Vobis aedificabitis.“

²⁵⁷ ASC, fond F 636 Moravská Ostrava, fasc. II, dopis hlavního představeného salesiánů z Turína ze dne 24. 9. 1924.

Nabídky z českého prostředí na příchod salesiánů projednával na svých pravidelných zasedáních také poradní sbor hlavního představeného,²⁵⁸ jehož členové měli na starost jednotlivé sektory. Zápisy z porad tohoto grémia ukazují, jak se vzájemné kontakty mezi Turínem a českým prostředím rozvíjely.²⁵⁹

O dva roky později došly do Turína také dopisy s prosbou o příchod salesiánů do Českých Budějovic, Přerova a Fryštáku. Hlavní rada v Turíně o těchto nabídkách jednala na svém zasedání v květnu 1926 a opět s realizací nespěchala s odůvodněním, že čeští salesiáni dosud nejsou připraveni na jednotlivá místa přijít.²⁶⁰ Podrobnější přehled o zájmu jednotlivých míst z českých zemí o příchod salesiánů přinášíme v kapitole 3.5.

Co se propagace salesiánského díla v českém prostředí týče, tak velmi důležitou osobou byl Augustin Štancl, kněz a katecheta působící v Hranicích na Moravě. Před první světovou válkou i během ní osobně poznal salesiánské dílo v polské Osvětimi a také ve Vídni. Ihned začal publikovat články o salesiánech v deníku *Našinec*.²⁶¹ Augustin Štancl byl na poli propagace velmi činný. Jezdil po republice a přednášel o salesiánském díle zejména v moravských městech, jako byla Kroměříž, Ostrava nebo Hulín a řada dalších.²⁶² Po přednášce v Moravské Ostravě se hned přihlásilo několik dělnických hochů s úmyslem stát se salesiány. Psal také články a zprávy do nejrůznějších časopisů a novin, i když se to neobešlo bez těžkostí: „*Čech* i *Lidové listy* nemají pochopení pro práci řeholníků. Něco krátkého by snad vzaly. *Našinec* přijme jen věci kratší, podobně *Orel*, *Květy mládí* a *Jitro*. *Apoštolát* Vám beze všeho otiskne články. Do *Šťastné rodiny* v Českých Budějovicích můžete též něco poslati. Pošlete však něco do kalendáře Matice cyrilometodějské v Olomouci a do kalendáře *Vincentina* v Praze. Menší článek můžete poslati do *Našeho Slezska* do Opavy.“²⁶³ Jeho oblíbeným periodikem byl však pedagogický časopis *Rodina a škola*, kde se asi nejvíce angažoval a kde měl určitý vliv: „Jsem rád, že v *Rodině a škole* mohu psát o salesiánském díle, jinde máte co dělati, aby Vám něco uveřejnili. Je toho tak málo.“²⁶⁴ Příznivý ohlas našel

---

²⁵⁸ V dnešní době se tento poradní sbor nazývá hlavní rada, dříve se užíval termín *capitolo superiore* (vyšší rada).

²⁵⁹ Hlavní rada salesiánů v Turíně (*capitolo superiore*), projednávala na svých pravidelných zasedáních běžné záležitosti kongregace a pořizovala o nich stručné zápisy, tzv. *verbali*. Ty jsou uloženy v Centrálním salesiánském archivu v Římě ve fondu D 872 Verbalí Capitolo Superiore. Podrobnější informace viz níže v dalších poznámkách.

²⁶⁰ ASC, fond D 872 Verbalí Capitolo Superiore, volume IV. (1919–1926), sign. Boemia 3511, Budějovice 3512, Přerov 3513, Fryšták 3514. Zápis ze dne 3. 5. 1926.

²⁶¹ *Našinec* – jeden z nejstarších a nejčtenějších deníků. Vycházel v Olomouci od roku 1869 do roku 1941. Obsahem se jednalo o regionální katolické noviny.

²⁶² Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Augustina Štancla Štěpánu Trochtovi, salesiánskému klerikovi na Valsalici ze dne 23. 4. 1926.

²⁶³ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 2. 3. 1926.

²⁶⁴ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Štěpánu Trochtovi, salesiánskému klerikovi na Valsalici ze dne 17. 5. 1926.

také v dalším periodiku: „*Lid* přináší vhodné úryvky z letáčků. Je to velmi dobrá agitace.“²⁶⁵ Je zajímavé si uvědomit, že vedle Barbory Pazderníkové byl Augustin Štancl opět pedagog z praxe, kdo o příchod salesiánů usiloval a salesiánské dílo propagoval.

V roce 1925 odjel Augustin Štancl do Itálie osobně a navštívil Turín, S. Benigno i vesničku Perosa Argentina, kde studovala skupina českých chlapců s úmyslem stát se salesiány. Ve Foglizzo navštívil také tři české novice: Štěpána Trochtu, Josefa Lepaříka a Josefa Vrtaníka. Postupně se rozrůstal okruh přátel a dobrodinců salesiánského díla, který byl tvořen mnoha kněžími z Moravy i Čech. Byly mezi nimi řady učitelů a učitelek, rolníků, úředníků i mnoha dalších drobných dárců, a tak bylo možné podporovat chlapce v Itálii, kterých bylo v letech 1924–1927 kolem šedesáti.²⁶⁶

Kromě Augustina Štancla propagoval Dona Boska také pražský kněz Karel Klement,²⁶⁷ který sice pracoval pro salesiánské dílo pouhé dva roky, ale zasloužil se o to, že do Itálie poslal skupinu českých chlapců, kteří se chtěli stát salesiány. V zahraničí pak velkou podporu našlo české salesiánské dílo v osobě Dr. Hynka Dostála,²⁶⁸ který salesiány podpořil jak finančně, tak diplomatickou aktivitou na důležitých místech. V českém a moravském prostředí propagace způsobila, že v roce 1921 odjelo do Itálie několik českých hochů, kteří se zajímali o vstup k salesiánům. Tyto jednotlivce pak doplnila větší skupina hochů, kteří se od podzimu 1924 formovali v severoitalském městečku Perosa Argentina.²⁶⁹ Velkou podporu našli čeští salesiáni v osobě olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana, který informoval kněze o salesiánském díle ve věstníku arcidiecéze *Acta curiae*.²⁷⁰

Kromě článků v časopisech a tisku se objevilo i několik propagačních brožur. V roce 1923 vyšlo v *Časových úvahách* v Hradci Králové osmačtyřiceti stránkové *Dílo Boskovo* od Štěpána Goldschmieda a v Praze u Kotrby překlad Kererovy německé knihy *Don Bosko*. V roce 1926 vydal Augustin Štancl *Dílo salesiánské*.²⁷¹ Při psaní tohoto spisu se Štancl

---

²⁶⁵ Tamtéž, dopis Augustina Štancla donu Šiškovu do Perosy Argentiny ze dne 14. 8. 1926.

²⁶⁶ Srov. Salesiánský věstník, roč. VIII, září 1937, s. 124.

²⁶⁷ Karel Method Klement (1889–1979), diecézní kněz, později benediktin v pražském klášteře Emauzy.

Zakladatel skautské organizace ministrantů Legio Angelica. Působil také jako farář na Sázavě, kde se zasadil o pozdější obnovu kláštera a dal podnět k archeologickým a umělecko-historickým průzkumům na tomto místě.

²⁶⁸ Hynek Dostál (1871–1943), doktor práv, působil mezi českými krajany v USA, konkrétně ve městě St. Louis a byl redaktorem časopisu Hlas. Působil také v diplomatických službách jako generální konzul.

²⁶⁹ MED, Oldřich: *Životopisné paměti Ignáce Stuchlého*. 1. díl, s. 84–91.

²⁷⁰ Srov. Salesiánský věstník, září 1937, s. 123–126.

²⁷¹ Srov. GOLDSCHMID, Štěpán: *Dílo Boskovo*. Hradec Králové 1923; KERER, František: *Don Bosco*. Praha 1923; ŠTANCL, Augustin: *Dílo salesiánské*. Hranice na Moravě 1926.

inspiroval i zahraničními životopisy Dona Boska od autorů Du Bois, Crispolti, Habrich nebo Mohler.²⁷²

Rok 1934 byl pro celosvětovou kongregaci Salesiánů Dona Boska velmi významným. Papež Pius XI. toho roku prohlásil zakladatele salesiánů Jana Boska za svatého. Samotná slavnost svatořečení 1. dubna 1934 v Římě byla velkou propagací salesiánského díla. Naskytla se příležitost vydat při této příležitosti nový životopis již svatého Jana Boska. Vznikly tak dvě další biografie. Jedna byla určená pro lidové vrstvy a napsal ji katolický kněz P. Alberti²⁷³ pod názvem *Světec Don Bosko*.²⁷⁴ Druhou biografii napsala spisovatelka Marie Štechová.²⁷⁵ Aby dobře poznala salesiánské dílo i samotného Dona Boska, vydala se přímo do Itálie, do ústředí kongregace salesiánů v Turíně. Na cestě ji doprovázel italský salesián působící ve Fryštáku don Giuseppe Coggiola. Nakonec vydala výborné dílo založené na faktografii a dobré znalosti pramenů. Tento životopis²⁷⁶ byl určen náročnějším a vzdělanějším čtenářům z řad inteligence.

Viděli jsme v předchozích řádcích, jak se v českém prostředí postupně rozšiřovalo povědomí o osobnosti Dona Boska i o salesiánském díle. V rámci propagace se ukázaly jako důležité jak články v časopisech a dobovém tisku, tak také životopisy zakladatele salesiánů. Přímý korespondenční kontakt s ústředím kongregace salesiánů v Turíně dal do pohybu proces, který směřoval k budoucímu příchodu salesiánů i do českých zemí. Obsah dobové korespondence hodnotící atmosféru tehdejší společnosti nám pomůže poznat mentalitu pisatelů stejně jako očekávání od budoucích českých salesiánů.

3.3 Situace první republiky ve světle dobové korespondence

Snahy o příchod salesiánů do českých zemí jsme zaznamenali již od konce 19. století, konkrétnější obrysy nabralo toto úsilí až po vzniku Československa. Zmínili jsme výše, že to bylo především zásluhou aktivity a činorodosti moravského kněze a katechety Augustina

---

²⁷² Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Augustina Štancla českým salesiánům a salesiánským chovancům do Perosy Argentiny v době, kdy byl Ignác Stuchlý na návštěvě Československa, ze dne 30. 7. 1926.

²⁷³ P. Alberti, vlastním jménem Antonín Dokoupil (1881–1946), katolický kněz, který působil jako farář v Kvasicích. Angažoval se v náboženských spolcích (např. byl jednatelem Matice svatohostýnské). Překládal z němčiny, latiny, italštiny a napsal biografii významných katolických osobností.

²⁷⁴ DOKOUPIL, Antonín (P. ALBERTI): *Světec Don Bosko*, Přerov 1935.

²⁷⁵ Marie Štechová (1890–1970), publicistka a esejistka, autorka náboženských a filozofických spisů. Je autorkou těchto knih: *Poznámky o lidech a věcech* z roku 1928, životopis *Svatý Don Bosco* (1936) a *Život světcův: Svatý Jan Bosco* (1937), *Svatá Terezie od Ježíše* (1938), *Duše a svět* (1939) a *Svatý Prokop, patron země České a Moravské*.

²⁷⁶ ŠTECHOVÁ, Marie: *Život světcův. Svatý Jan Bosco*. Praha 1937.

Štancla, který navštívil salesiánská díla v Osvětimi a ve Vídni a poznal osobně několik polských a rakouských salesiánů.

Salesiánský historiograf Oldřich Med shromáždil dvoudílnou edici listinného materiálu k dějinám salesiánského díla,²⁷⁷ obsahující opisy dopisů mezi hlavními činiteli příchodu salesiánů do českých zemí. V dobové korespondenci se odráží hodnocení společnosti v době první republiky a s tím související očekávání od budoucích českých salesiánů. Na základě tohoto pohledu na tehdejší dobu pochopíme, proč pisatelé tolik zdůrazňovali některé skutečnosti.

Nejvíce informací máme z obsáhlé korespondence Augustina Štancla s významnými osobami českého salesiánského díla. Ve svých dopisech do Perosy Argentiny jak Ignáci Stuchlému, tak salesiánským studentům se vyjadřoval k nejrůznějším tématům. Jelikož sám pracoval ve školství, viděl situaci velmi kriticky: „Jsme u nás se školou a výchovou katolické mládeže na tom velmi bledě. Náš pan arcibiskup dělá, co může. Bez velkých překážek cíle nedojdeme.“²⁷⁸ Upozorňoval, že školství nebylo ani v rámci katolické církve prioritou: „Vězte, že škola je u nás na posledním místě a řehole se od většiny kněžstva nedoceňují a ti, kteří chápou jejich význam, přestávají při platonickém docenění. Jsme ještě nesmírně zaostalí a na nás se valí kulturní boj!“²⁷⁹ Nešetřil ani školství veřejné: „U nás škola je v rukou odpadlých nevěřících učitelů a profesorů, je u nás na 2 miliony odpadlých věřících, v Praze samotné je odpadů přes 180.000. Má-li se toto zlo zdolati, nutno vybudovati bási v zemi, která má povolání a tou je Morava. Z Moravy půjdou salesiáni do Čech.“²⁸⁰ Předvídal, že o školství nastane tuhý boj: „*Lid* uveřejňuje vše, co se mu pošle. U nás nastane asi veliký boj o školu, dovedeme-li ho bojovati, ví sám Pán Bůh. Klérus mnoho vyzbrojen není, ale ani pp. biskupové mnoho se o to nestarají. Naše naděje jsou pouze Slováci, kteří pohrdají kompromisy a drží se nesmlouvavě zásad katolických.“²⁸¹

Augustin Štancl připomínal, že české země jsou „misijním územím“, protože věřících stále ubývalo: „V kapitole budu prosit za dpp. Preclíka, Šišku i Griče, aby byli přiděleni českému salesiánskému dílu. Potřebujeme jich jako soli, vždyť my u nás jsme už terra missionum! Za loňský rok odpadlo v Moravské Ostravě 900 duší, letos jich tolik odpadlo do dubna! To je přec číslo. Považte potom naši školu, náš vojenský výcvik a řekněte si, že

---

²⁷⁷ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, strojopis. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1927)*, strojopis. Obě edice jsou uloženy v knihovně ASPP.

²⁷⁸ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 13. 2. 1925.

²⁷⁹ Tamtéž, dopis Augustina Štancla salesiánským studentům v noviciátě ve Foglizzo ze dne 9. 9. 1925.

²⁸⁰ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 3. 4. 1926.

²⁸¹ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 31. 12. 1926.

nebezpečí je nejvyšší a je třeba pomoci. Vší silou je třeba pracovat.“²⁸² Znovu zdůrazňoval nutnost misijního zápalu také v jiném dopise: „Chlapci ať mají na mysli, že u nás je třeba misionářů, 2.000.000 odpadlíků, to už je poloviční pohanství, ještě více, protože všude u nás je zatvrzelost a svatokrádež.“²⁸³

Augustin Štancl připomínal negativní vlastnosti českého národa: „Z Čech nenavazujte žádných styků. P. Klement jednou odejde a druhý přijde s novými kluky. Bez peněz nikoho nepřijímejte! Poslechněte mne, zde nesmí rozhodovati žádné milosrdenství. Neznáte našeho lidu, který je skrz naskrz zkažen a má největší radost, může-li někoho napáliti. Proto nebudete směti studentů, ani když tu budete, pouštěti na prázdniny. Ti by Vám pak vyváděli! Počítejte vždycky s tím, že národ český je nevěrou otrávený a proto myslí jen na podvody a zlodějstva.“²⁸⁴

Augustin Štancl zdůrazňoval důležitost modlitby za ty, kdo mají veřejnou odpovědnost za správu země a důležitost dobrých vztahů s nimi: „Dobře jste udělali, že jste oslavili svátek a narozeniny pana presidenta. Není náš, ale my se za vládu modliti musíme, kázal tak Kristus, i sv. Pavel tak nařizuje. K tomu ved'te chlapce. Za poslance, ministry, vládu, biskupy, kněze, řeholníky třeba se modliti denně a obětovati sv. přijímání. To je křesťanské.“²⁸⁵

Augustin Štancl hodnotil kriticky tehdejší dobu, jak poměry ve světě, tak v církvi: „Znám svět. Znám naše poměry a vidím, že nadešla kritická chvíle. Zmůžeme ji? Dle lidských výpočtů nikoliv. A takových chvil přijde více. Tisíce kněží zde je a jsou klidní, bez starosti a u nás se vše řítí do propasti. 2 miliony odpadů, 40.000 učitelů atheistů, 8.000 profesorů atheistů a vedle nich klérus ani slaný ani mastný. Sklízíme, co se selo po staletí a není pochopení nikde. Jsme odsouzeni za své hříchy. Snad to bude dobře, že zmizíme, dělali jsme stejně jen ostudu.“²⁸⁶

Vatikánský nuncius v Československu Francesco Marmaggi vyjadřoval radost nad salesiánskými studenty v noviciátě v Itálii. Poukazuje přitom na tristní náboženskou situaci v Praze: „Četl jsem před několika dny v jedné statistice, že jenom v samotné Praze od roku 1910 do roku 1921 odpadlo dokonce 174.719 katolíků. Velká část se jich prohlásila bez vyznání, to je bez Boha! Kdo navrátí, moji milí synové, Srdeci Ježíše Krista tolik duší,

---

²⁸² Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 19. 6. 1925.

²⁸³ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 22. 9. 1925.

²⁸⁴ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 2. 3. 1926.

²⁸⁵ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 3. 4. 1926.

²⁸⁶ Tamtéž, dopis Augustina Štancla salesiánským klerikům na Valsalice ze dne 13. 4. 1926.

vykoupených jeho krví, které tak bídně hynou? Nedovedu vyjádřit, moji milí apoštolové, jak vás mám rád a jak vznešené naděje do vás vkládá zástupce papeže ve vaší vlasti...“²⁸⁷

Hodnocení dobové situace je také úzce propojeno i s očekáváními od salesiánů, jak by na danou kritickou situaci měli reagovat. Jestliže bylo špatné školství, čekalo se od salesiánů pedagogické působení. Jestliže od katolické církve odpadlo mnoho věřících, očekávalo se působení salesiánů i v náboženské oblasti. Pojdme se podívat na očekávání konkrétních pisatelů z dobové korespondence.

3.4 Očekávání od salesiánů

Spolu s hodnocením doby první republiky a s příchodem salesiánů do českých zemí byla spjata řada očekávání. Mnoho katolíků vidělo tento časový úsek jako období duchovního úpadku ve srovnání s předchozí periodou. Vidíme, že pisatelé dopisů si do salesiánů projektovali své obavy, ale i naděje na lepší budoucnost a rozvoj národa i církve. Bude zajímavé pak tato očekávání porovnat s tím, čemu se salesiáni později skutečně věnovali. Očekávání byla skutečně nejrůznější, a to jak od biskupů, kněží, laiků nebo různých institucí.

Olomoucký arcibiskup Leopold Prečan byl nadšen z českých salesiánských noviců v Itálii a připomínal, že bude jejich práce potřeba, zvláště v průmyslových oblastech: „Milí chovanci salesiánského ústavu! Když jsem přečetl Váš list, zdálo se mi, že vidím ve vzdáleném Foglizzo vyrůstati řadu nadšených apoštolů, jichž máme nyní v naší vlasti na několika místech, zvláště v průmyslové pánvi ostravské, zrovna tak zapotřebí, jako za dob pohanských anebo za časů úpadku víry a církve Kristovy ve století 15. a 16.“²⁸⁸

Českobudějovický biskup Šimon Bárta se těšil, až přijdou salesiáni do jeho diecése. Vyjadřoval ve svém dopise očekávání od salesiánské kongregace, kterou považuje za moderní, která „cítí tep doby“, a zdůrazňuje nutnost dělníků na vinici Páně: „Žehnám celé kongregaci (salesiánů) ze srdce, žehnám a láskou objímám vás, syny české země a modlím se k Bohu, aby vás ve svatém vznešeném povolání posilnil a utvrdil. Kéž mi dá Bůh dožítí té chvíle, ve které Vaše kongregace zapustí kořeny i v mojí diecési! Potřebujeme horlivých dělníků na vinici Páně, která byla tolik zpustošena. Bohu díky, červánky lepší budoucnosti se již ukazují, ale potřebujeme dělníků a zejména řeholníků, jejichž kongregace cítí tep doby.“²⁸⁹

---

²⁸⁷ Tamtéž, dopis vatikánského nuncia v Československu Francesca Marmaggiho salesiánským studentům v noviciátě ve Foglizzo ze dne 20. 11. 1924.

²⁸⁸ Tamtéž, dopis olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana salesiánským studentům v noviciátě ve Foglizzo ze dne 19. 11. 1924.

²⁸⁹ Tamtéž, dopis Karla Klementa Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 24. 12. 1925.

Brněnský biskup Josef Kupka byl osloven životopisem Dona Boska a chce české salesiány podporovat: „Právě dočetl jsem životopis Filippo Crispolti *Don Bosco* a proto se o Vaše dílo tolik zajímám a nemám vroucnějšího přání, nežli abyste nám pro naši republiku vychovali hojně pracovníků. Velmi mne také potěšil článek *Návštěva u salesiánů* od Karla Klementa.“²⁹⁰

Kromě biskupů se o salesiány zajímal i vatikánský nuncius Francesco Marmaggi a zdůrazňoval potřebu nových kněží, kteří by působili mezi lidmi, kteří odpadli od víry v Boha: „Formujte se v muže modlitby, studia a činu. Zde se od vás, milovaní synové, mnoho očekává. Cvičte se nadevšecko ve škole oběti, studujte s plným zaujetím a poslouchajte pohotově a velkodušně své představené. Na vás se dívá především vaše vlast, nad kterou se snesla, jak víte, tak veliká bouře bezbožnosti, abyste zaplnili mezery vzniklé v řadách duchovenstva a věřících buď zradou, nebo křehkostí.“²⁹¹ Dopis doplnil povzbuzením k rychlému studiu, neboť na salesiány čeká mnoho práce, protože od víry v Boha odpadalo stále více lidí: „Četl jsem před několika dny v jedné statistice, že jenom v samotné Praze od roku 1910 do roku 1921 odpadlo dokonce 174.719 katolíků. Velká část se jich prohlásila bez vyznání, to je bez Boha! Kdo navrátí, moji milí synové, Srdci Ježíše Krista tolik duší, vykoupených jeho krví, které tak bídně hynou? Nedovedu vyjádřit, moji milí apoštolové, jak vás mám rád a jak vznešené naděje do vás vkládá zástupce papeže ve vaší vlasti...“²⁹² O půl roku později znovu vatikánský nuncius Marmaggi připomínal, že budoucí obnova víry v českých zemích je spjata mimo jiné s výchovou mládeže, kde je prostor právě pro české salesiány: „Ať je Pán za vše pochválen! Jistě si je v záměru své moudrosti a milosrdenství udělal tak dobrými, tak horlivými, tak bohatými na schopnosti a svaté energie a dále si je ztvárňuje pod Vaším vedením, aby měli kněžskou duši a to právě proto, že mají být budoucími apoštoly katolické obnovy jejich vlasti prostřednictvím služby mládeži. Ať se dobře formují a zocelují zbožností a studiem i kázní pro práci, která bude čím dál tvrdší, jakož i pro smělé činy. Není čas šetřit se, není čas, který by se mohl jen tak promarnit. S očima plnýma pohledu na tak velikou mravní spoušť dívám se k nebi a pak ... k Perose Argentině.“²⁹³

---

²⁹⁰ Tamtéž, dopis brněnského biskupa Josefa Kupky Ignáci Stuchlému do Perose Argentiny ze dne 19. 1. 1926.

²⁹¹ Tamtéž, dopis vatikánského nuncia v Československu Francesca Marmaggiho salesiánským studentům v noviciátě ve Foglizzo ze dne 20. 11. 1924.

²⁹² Tamtéž, dopis vatikánského nuncia v Československu Francesca Marmaggiho salesiánským studentům v noviciátě ve Foglizzo ze dne 20. 11. 1924.

²⁹³ Tamtéž, dopis vatikánského nuncia v Československu Francesca Marmaggiho Ignáci Stuchlému v Perose Argentině ze dne 19. 5. 1925.

Kněz Karel Klement z Prahy komentoval situaci v Čechách takto: „V Čechách je hrozno. Právě svolávám důležitou anketu o mládeži, poněvadž jak poměry školní jsou, nebudeme pomalu mít žádnou mládež. Školní bratři pracují slabě, a tak čekáme teď Prozřetelnost Boží v salesiánech.“²⁹⁴ Samotný Karel Klement aktivně propagoval kongregaci salesiánů v Praze a nabízel zde salesiánům převzetí Domu katolických tovaryšů a práci mezi řemeslníky: „V Praze bude salesiánům předán Dům katolických tovaryšů panem arcibiskupem, a sice ten je na Anenském náměstí s místnostmi a divadlem velmi slušně zařízeným. Jen hřiště schází. Potřebujeme prozatím nejméně jednoho salesiána snad s asistentem, kteří by se mohli domu ujmouti a začít tak pracovat mezi mládeží řemeslnickou.“²⁹⁵

Augustin Štancl zase zdůrazňoval zejména misijní charakter salesiánské práce: „Chlapci ať mají na mysli, že u nás je třeba misionářů, 2.000.000 odpadlíků, to už je poloviční pohanství, ještě více, protože všude u nás je zatvrzelost a svatokrádež.“²⁹⁶ Pro práci v misiích vyžadoval pevnou a živou víru: „Salesiáni čeští musí býti mužové živé víry, pro ně nemůže svět ničeho míti, jen Bůh a věčnost jsou jejich cílem. Takové smýšlení musí vnést do národa svého. Proto musí salesián český dobře Boha znáti, musí však také sebe dobře znáti, aby se stal vhodným nástrojem v rukou Božích. Musí se naučiti vše dobře upotřebiti, aby všecky pro Krista získal.“²⁹⁷ Proto také zdůrazňoval naléhavou potřebu výchovy mládeže a spoléhal v tom na salesiány: „U nás je Vás tolik třeba, naše mládež pustne neobyčejně a odnikud se jí nepodává pomocné ruky. Nebezpečí je obrovské.“²⁹⁸

Od diecézních kněží přicházela nejen očekávání, ale i nabídka konkrétní spolupráce, jako to bylo například v Ostravě, kde místní farář František Felgenhauer připomínal potřebu práce salesiánů mezi dělnickým lidem a mezi řemeslníky a nabídl salesiánům pozemek na stavbu kostela i salesiánského domu: „Dá-li Pán Bůh, dostanete ode mne dvě místa. V Nové Vsi u Moravské Ostravy tam stojí již kostel i fara, k tomu jest tam pole na dvě měřice. Tam bude Vaše první štace. Z Nové Vsi si pak vystavíte v Moravské Ostravě kostel i obytná stavení. Stavební místo už máme a k tomu 200.000 Kč. Fary míti nebudete, poněvadž vláda nepovolí faráři platu, ale v klášteře bude útulek hlavně pro dělníky a řemeslníky. Se školou zatím nezačneme, až jak se poměry utváří. Hlavně jde o dělnický lid, aby ten měl vůdce, který by ho slyšel a přivedl k Pánu Bohu. Z dělníků nám jich mnoho odpadlo k nové sektě

---

²⁹⁴ Tamtéž, dopis Karla Klementa, generálního asistenta katolické mládeže v Československu, Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 6. 2. 1925.

²⁹⁵ Tamtéž, dopis Karla Klementa Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 30. 11. 1925.

²⁹⁶ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 22. 9. 1925.

²⁹⁷ Tamtéž, dopis Augustina Štancla salesiánským studentům do Perosy Argentiny ze dne 10. 1. 1926.

²⁹⁸ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 26. 6. 1926.

československé a tu doufám, že P. Bůh požehná Vaší práci, by se zase vrátili.“²⁹⁹ Tady vidíme, že se po deseti letech, v roce 1934, podařila zrealizovat stavba salesiánského domu, stejně jako v roce 1937 stavba nového kostela. Dům nicméně nesloužil jako ubytování pro dělníky a řemeslníky, bydleli zde salesiánští klerici ve filosofickém a teologickém studentátě. Zato oratoř se skutečně stala výrazným centrem, kam chodila dělnická i řemeslnická mládež a salesiáni se jí naplno věnovali.

O potřebnosti salesiánské kongregace byl přesvědčen i diecézní kněz Jan Doležal, který se také těšil na misijní působení českých salesiánských kněží: „Dej Pán Bůh, byste se brzy dostali do Čech. Kněží je nedostatek a těch s apoštolským duchem teprve, a lid hladoví a žízni po pravdě i po sluhu Božím. Rád bych pro Vás pracoval, stal jsem se salesiánským spolupracovníkem, ale málo slyším, řečník nejsem a tak mi nezbyvá, než za Vás prosit a modlit se.“³⁰⁰

Další kněz a katecheta z Hrušova na Těšínsku Josef Krčma viděl potřebnost salesiánů a nabízel jim dům ve Frýdku: „Již několikrát jsem četl v katolických novinách, že otcové salesiáni potřebují místo pro naše české studující. V odpověď na to sděluji: V době mého působení mezi dělnictvem na Ostravsku a Těšínsku poznal jsem, jak jest nutné k záchraně naší mládeže zavést co jak nejdříve otce salesiány. Tuto nutnost poznávají i naši katolíci a proto mne na schůzích prosili, abych se pokusil o zavedení otců salesiánů u nás.“³⁰¹ Tento kněz dokonce navštívil tři roky předtím hlavního představeného salesiánů v Turíně, osobně se s ním setkal a předal prosbu místních katolických dělníků, aby mezi ně přišli salesiáni a pomohli této oblasti Těšínska a Slezského Ostravska.³⁰²

Augustin Štancl informoval v jednom z dalších dopisů Ignáce Stuchlého o zájmu poslance Matouška získat přehled o salesiánské činnosti v oblasti obchodní a živnostenské s výhledem zřídit možná v budoucnu mezi českými salesiány odbornou školu: „Prosím pošlete na adresu: František Matoušek, poslanec, obchodník a předseda živnostenské organizace lidové v Čechách, Dobruška, Čechy, přehled Vaší činnosti ohledně odborných škol, organizací živnostenských, obchodních, učební plány na těchto školách. Jde mu o to, že

---

²⁹⁹ Tamtéž, dopis ostravského faráře Františka Felgenhauera Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 20. 2. 1926.

³⁰⁰ Tamtéž, dopis Jana Doležala, kněze z farnosti Moravansko-Dešice Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 13. 5. 1926.

³⁰¹ Tamtéž, dopis Josefa Krčmy, katechety v Hrušově na Těšínsku, Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 12. 11. 1926.

³⁰² Tamtéž.

možno z našich žáků časem vychovati vůdce např. živnostenských besídek aj. Tedy pole působnosti bude veliké.“³⁰³

František Matoušek, předseda Svazu lidových živnostníků a obchodníků československých, se těšil na spolupráci se salesiány v oblasti povznesení středního stavu: „Přijal jsem ctihodný list ze dne 13. t. m. a zakročil jsem ihned u příslušných ministerstev písemně, aby Vaším ctěným žádostem věnovalo největší péči a příznivě je vyřídilo. Při příležitosti ještě osobně projednám s pp. ministry o Vaší záležitosti a doufám, že se mi podaří alespoň odněkud pro Vás trvalou neb pravidelnou podporu získati. Jako předseda Svazu lidových živnostníků a obchodníků československých těším se na spolupráci, až Vaši chovanci vrátí se do vlasti a budou nám pomáhati svým způsobem v organizaci a povznesení středního stavu. Po této stránce prosím, abyste počítali s mou pomocí a spoluprací co nejčilejší.“³⁰⁴

Dobré vztahy se snažili salesiáni udržovat i se zástupci státu, jak to ukazuje příklad konzulátu v Miláně: „Konzulát Republiky československé v Miláně sleduje s radostí a uspokojením výchovnou činnost tamního ústavu a děkuje Vám zároveň za všechnu péči, kterou věnujete tomu, aby Vaši chovanci ani zde, ani v cizině nezapomněli národa, z kterého vyšli.“³⁰⁵

Z výše uvedených citací je patrné, že nejčastější očekávání se týkala oblasti obnovy náboženského života v oblastech, kde lidé víru v Boha a katolickou církev opouštěli. Objevovala se očekávání, že budou salesiáni pečovat o výchovu mládeže, že by také mohli působit mezi tovaryši, řemeslníky a dělníky. Výše uvedené dopisy datovány do let 1925–1926 a jsou všechny adresovány do Perosy Argentiny většinou Ignáci Stuchlému, občas českým studentům. Chlapci, kteří v italské Perose studovali, se tak mohli přímo konfrontovat s očekáváními od jejich působení ve vlasti a na toto své poslání se dobře připravit.

3.5 Nabídky z různých míst

Kromě očekávání od působení salesiánů přicházely i konkrétní nabídky z míst, kde by se mohli salesiáni usadit. Jako obvykle se v této záležitosti nejvíce angažoval horlivý moravský kněz Augustin Štancl. Ve svých dopisech Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny psal o Hranicích na Moravě, Lipníku nad Bečvou nebo Přerově. Objevovaly se i další nabídky,

---

³⁰³ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 26. 6. 1926.

³⁰⁴ Tamtéž, dopis Františka Matouška, předsedy Svazu lidových živnostníků a obchodníků československých, Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 18. 12. 1926.

³⁰⁵ Tamtéž, dopis z konzulátu Československé republiky v Miláně Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 30. 12. 1925.

některé z nich dost kuriózní, nicméně to vše svědčí o tom, že se projevil mezi katolickou veřejností dost značný zájem o salesiánské dílo, který nezůstal jen u zbožných myšlenek, ale přešel ke konkrétním skutkům.

Augustin Štancl psal hodně dopisů, i několik týdně, a hýřil v nich nejrůznějšími nápady a vizemi. Jednou z myšlenek bylo i zřízení salesiánského domu v Hranicích na Moravě, kde působil jako katecheta ve škole: „Mám úmysl oratorium pro salesiány zřídit v Hranicích. Byl by to víc juvenát³⁰⁶ a jen jaksi mimotně by se pracovalo i s mládeží. Ulehčilo by se nám velmi a z Hranic by se pak salesiáni šířili do Ostravy, Olomouce, Brna, Prahy, Plzně a jinam. Je ovšem třeba věc důkladně promyslet a se poradit.“³⁰⁷

Augustin Štancl nabízel salesiánům i opuštěnou piaristickou kolej v Lipníku nad Bečvou: „S panem arcibiskupem hleďte promluvit o tom, aby Vám dal nějaké místo v diecési. Velmi pěkným místem by byla bývalá kolej piaristů v Lipníku, ale je v držení hraběnky Althanky. Za pokus by však obrovská budova s ještě větší zahradou a kostelem stála.“³⁰⁸

Lepší vyhlídky byly v Přerově, kde byl salesiánům darován celý dům: „Zvěstuji Vám radost velikou, že zemřelý pan děkan Ignác Zavřel Vám odkázal jednopatrový dům s velkou zahradou v Přerově.“³⁰⁹ Kromě domu byly k dispozici i hotové peníze: „Zdědili jsme dům v Přerově se zahradou v ceně 200.000 Kč, mimo to nabízí dp. František Horák, děkan a farář v Budišově nad Budišovkou papíry elektrárenské v ceně 100.000 Kč.“³¹⁰ Augustin Štancl připomínal výhodnou polohu města Přerov i průmysl: „Dne 6. května se projedná záležitost domu v Přerově. Tam se může zatím vše pro budoucnost připravit. Přerov je střed republiky, město úžasně roste a je tam průmysl. Bylo by však třeba přikoupiti vedlejší dům veliký a za tím by bylo možno postavit kostel.“³¹¹ Nedaleko Hranic na Moravě, v Černotíně, kde bylo odkázáno salesiánům pole, by mohla vzniknout nová škola, v Přerově zase tiskárna: „Přerov se panu arcibiskupovi líbí a buďte ujistěni, že dá-li Pán Bůh zdraví, Vás překvapí velkým darem. V Přerově je vedle domu odkázaného banka s velkou sýpkou ke koupi za 400.000 Kč. Tam by bylo místo i pro kapli. Plány jsou veliké, peněz málo, ale Bůh se už na přimluvu

---

³⁰⁶ Juvenát – formační dům pro mladé řeholníky.

³⁰⁷ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Augustina Štancla salesiánským studentům v noviciátě ve Foglizzo ze dne 6. 8. 1925.

³⁰⁸ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 28. 9. 1925.

³⁰⁹ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 2. 3. 1926.

³¹⁰ Tamtéž, dopis Augustina Štancla salesiánským klerikům na Valsalice ze dne 19. 3. 1926.

³¹¹ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Štěpánu Trochtovi, salesiánskému klerikovi na Valsalice ze dne 23. 4. 1926.

Dona Boska postará. V Černotíně by mohla být časem zřízena hospodářská škola. V Přerově by zase mohla být tiskárna.“³¹²

V Benešově se objevila možnost převzít dům piaristů, což doporučoval Ignáci Stuchlému arcibiskupský sekretář Antonín Dohalský: „Při vizitační cestě jsem se v Benešově dověděl, že piaristé, kteří mají svůj dům v Benešově, tento pro naprostý nedostatek členů prodávají. Je to krásný kostel, velký ústav a k tomu velká zahrada a dosti slušný statek. Vše dohromady za 500.000 Kč. Spokojí se s okamžitým vyplacením 50.000 Kč a ostatní až bude možno.“³¹³

Některé nápady byly dost kuriózní: „Psal mi jakýsi Jureka z Ameriky, Slovák od Blatnice, aby se salesiáni chopili sv. Antoníčka u Blatnice, že by na to obětoval 50.000 Kč. Samé neuskutečnitelné plány. V tom duchu jsem mu odepsal.“³¹⁴

Augustin Štancl měl mnoho podnětů, jak upravit další místo pro salesiánskou činnost: „Pan asesor Štěpán mi cosi řekl o opuštěné katolické škole u Vsetína. Byla by také dobrá. Vyhnali bychom první poschodí, udělali provisorní kapli, na to bychom se zmohli. Zatím by věc s Přerovem uzrála.“³¹⁵

Salesiáni v zahraničí pracovali spíše ve velkých městech, proto i tyto nabídky, jako například z Brna, byly zvažovány s větším důrazem. Šlo o nabídky z Prahy a Brna. Karel Klement z Prahy podněcoval salesiány k práci mezi učňovskou mládeží: „V Praze bude salesiánům předán Dům katolických tovaryšů panem arcibiskupem, a sice ten je na Anenském náměstí s místnostmi a divadlem velmi slušně zařízeným. Jen hřiště schází. Potřebujeme prozatím nejméně jednoho salesiána snad s asistentem, kteří by se mohli domu ujmouti a začít tak pracovat mezi mládeží řemeslnickou.“³¹⁶

Jiná nabídka na převzetí výchovného ústavu přišla salesiánům z Brna od ženského spolku *Zdislava*, který sídlil na Pekařské ulici č. 8 a měl ve svém programu pracovní péči o sirotky a opuštěné děti, vůbec však péči o mládež v širším slova smyslu. Od roku 1910 fungoval spolkový ústav, dobovým termínem nazývaná „ochranovna mládeže“, což byl vlastně sirotčinec pro dívky a hochy spolu s obecnou a dívčí měšťanskou školou a také útlukem pro živnostenský dorost. Vedení spolku měly na starost řeholní sestry, ale také zčásti katolické laičky. Spolek vedený těmito ženami referoval, že během 16 let práce poznaly, že je rozdíl ve výsledcích s ochranou a výchovou chlapců a děvčat. Rozdíl byl nápadný v tom, že

---

³¹² Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 3. 4. 1926.

³¹³ Tamtéž, dopis Antonína Dohalského, sekretáře pražského arcibiskupa Františka Kordače, Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 14. 5. 1926.

³¹⁴ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Štěpánu Trochtovi, salesiánskému klerikovi na Valsalce ze dne 17. 5. 1926.

³¹⁵ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 27. 5. 1926.

³¹⁶ Tamtéž, dopis Karla Klementa Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 30. 11. 1925.

více času a péče musely věnovat chlapcům, žactvu a dorostu na rozdíl od jednodušší výchovy děvčat. Řeholní sestry se proto rozhodly navázat kontakt s mužskou řeholní kongregací školních bratrů J. de Lasale, aby svěřily výchovu chlapců jim nebo právě salesiánům. A tak sestry zvažovaly v dopise Ignáci Stuchlému, „zda by nebylo vhodnější svěřiti úkol ten Vaší kongregaci, zejména proto, že vedle školství je tu naléhavá potřeba útulku učňovského, tovaryšského aj. Školní bratři by snad ani ten úkol na sebe nevzali. Nám pak na těch věcech záleží mnoho a v první řadě. I dovoluji se Vás otázati, jak dlouho by asi trvalo, než by Vaše společnost salesiánská měla možnost něco takového zde v Brně převzít?“³¹⁷ Ignác Stuchlý většinou na takové nabídky odpovídal, že zatím nemá řeholní dorost, který by mohl na dané místo poslat, takže většina nabídek byla buď odložena, nebo se neuskutečnila.

Kromě práce mezi uční a řemeslníky se občas objevila nabídka na převzetí duchovní správy ve farnosti na předměstí velkých měst, jako třeba v Českých Budějovicích, kde místní biskup nabídl salesiánům nově postavený kostel a faru: „Dovídám se, že by Vaše kongregace mohla převzít duchovní správu. Shoduje-li se to s pravdou, nabízím Vaší kongregaci v Českých Budějovicích kostel sv. Jana Nepomuckého s farou na Lipenském předměstí. Fara čítá 6.465 katolíků, má 6 třídní školu. Patronem fary a kostela – nových a krásných budov – jest biskup. Pro působnost kongregace bylo by zde na tomto převážně dělnickém předměstí široké pole. Fara byla zřízena v roce 1925. Pozdravili bychom salesiány v naší diecési s nelíčenou radostí a mám za to, že by kongregace na českém jihu zdárně prospívala.“³¹⁸ Tuto nabídku podporoval pražský dobrodinec salesiánů, Karel Klement, který se o ní zmínil Ignáci Stuchlému: „Pan biskup Vám píše sám a já Vás zvu, abyste co nejdříve a raději hned přijel na vše se podívat! Je v tom práce Prozřetelnosti Boží. Budete hostem pana biskupa v Budějovicích a vše můžete hned dojednat. Neotálejte. Město je průmyslové a salesiánů potřebuje jako soli. Cestu uhradíme a do Prahy se podíváte ke mně. Píši současně Don Rettore Magiore (hlavnímu představenému).“³¹⁹

Augustin Štancl však Ignáce Stuchlého od převzetí kostela a fary v Českých Budějovicích důrazně odrazoval, protože tam již předtím byli dominikáni a měli špatnou zkušenost s nedostatkem financí na provoz, a tak biskup zkouší postupně vyjednávat s dalšími

---

³¹⁷ Tamtéž, dopis předsedkyně ženského spolku „Zdislava“ v Brně Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 3. 8. 1926.

³¹⁸ Tamtéž, dopis českobudějovického biskupa Šimona Bárty Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 5. 2. 1926.

³¹⁹ Tamtéž, dopis Karla Klementa Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 5. 2. 1926.

řády včetně salesiánů.³²⁰ Možná za tím bylo i trochu ješitnosti, že by salesiáni měli začít své dílo v Čechách, a ne na Moravě, jak o to Augustin Štancl usiloval.

Když shrneme a zhodnotíme předkládané nabídky, můžeme je rozčlenit do několika typů. Buď se salesiánům nabízely domy ve městech, ať už jako dědictví nebo s možností koupě a nutnými opravami s budoucím využitím pro formační dům, školu nebo tiskárnu. Nabízela se možnost pracovat mezi sirotky a opuštěnou mládeží v ústavu v Brně. Českobudějovický biskup zase nabízel salesiánům faru s kostelem a práci mezi dělnickou mládeží na předměstí. Ignác Stuchlý, který české salesiánské dílo koordinoval, se však chtěl zaměřit nejprve na výchovu nového řeholního dorostu a hledal pro formační dům vhodné místo. Z jeho životopisného medailonku jsme se dozvěděli, že byl ve svých 55 letech povolán k novému úkolu z Lublaně a měl se přestěhovat mezi české a moravské hochy do italské Perosa Argentiny.

3.6 Perosa Argentina – příprava na příchod salesiánů do českých zemí

Vesnička Perosa Argentina se nenachází v jižní Americe, jak by se mohlo zdát z názvu obce. Je položena asi 30 kilometrů na východ od města Turína v severní Itálii. Od roku 1898 zde fungovala salesiánská kolej pro studující chlapce. Tento dům se stal útočištěm pro skupinu českých chlapců, kteří se zde formovali od podzimu roku 1924 do září roku 1927, než přišli na první místo do českých zemí.

Čeští aspiranti, tedy chlapci ve věku 11–15 let, kteří se chtěli stát salesiány, studovali v Perose Argentině na soukromém nižším gymnáziu a byli podporováni dobrodinci z českých zemí. Chlapce sem posílali dva kněží – české hochy Karel Klement z Prahy a moravské hochy Augustin Štancl z Hranic na Moravě. Oba dva se věnovali propagaci salesiánského díla a také sháněli finanční prostředky. Období od podzimu 1924 do podzimu 1927 bylo důležité pro české salesiánské dílo, protože se ujasňovala oblast působení českých salesiánů a místo, kde salesiáni v českých zemích zakotví. Právě z tohoto období se nám zachovala rozsáhlá korespondence mezi Augustinem Štanclem, Leopoldem Prečanem a Ignácem Stuchlým, která odkrývá tyto počátky českého salesiánského díla v Itálii i jeho přenesení do českých zemí. Obsah této korespondence jsme prezentovali v předchozích kapitolách věnovaných očekáváním od českých salesiánů i nabídkám z různých míst, kam by salesiáni mohli přijít.

O životě v salesiánském domě v Perose Argentině nás stručně informuje kronika domu. Před českými chlapci pobývali od roku 1921 v Perose Argentině chlapci slovenští,

---

³²⁰ Tamtéž, dopis Augustina Štancla salesiánským klerikům na Valsalice ze dne 13. 4. 1926.

kterí 21. října 1924 odjeli na Slovensko do Šaštína, kde vznikl první salesiánský dům na slovenském území.³²¹ Během podzimu se iniciativy chopil Štěpán Trochta, který právě pobýval v Itálii a informoval Karla Klementa a Augustina Štancla o možnosti využít salesiánský dům v Perose Argentíně pro české chlapce. A tak již 15. prosince 1924 přijelo za doprovodu kanovníka Kulače do Perosy 25 českých hochů, „aby se zde formovali k duchovnímu povolání“.³²² Příjezd skupiny Čechů do Perosy způsobil trochu rozruch, protože kvůli špatné komunikaci mezi Karlem Klementem v Praze a ředitelem salesiánského domu v Perose byli chlapci očekáváni mnohem později a najednou se o ně neměl kdo postarat. Pietro Tirone tedy urychleně napsal dopis do Lublaně Ignáci Stuchlému, aby se českých chlapců ujal a spolu s tím i vedení českého salesiánského díla. Kronika domu komentovala příjezd Ignáce Stuchlého jednou větou: „24. ledna 1925 přijel don Stuchlý pro Čechy.“³²³ Na pomoc ještě přijeli o tři dny později český klerik Václav Šebek a slovenský klerik Ján Hlubík.³²⁴

Postupně dostával život v salesiánském internátě svůj denní řád nesený rytmem řeholní formace s pravidelnými modlitbami, časem na studium, rekreaci i slavení liturgických svátků. Na návštěvu do Perosy přijel 10. července 1925 Augustin Štancl, aby se přesvědčil, jak chlapci prospívají, a také aby se osobně setkal s Ignácem Stuchlým.³²⁵ V polovině září roku 1925 se objevil v Perose jako posila další salesián s českými kořeny, jistý don Šiška, který působil jako salesián ve Svaté zemi.³²⁶ S novým školním rokem přicestovala také druhá skupina 16 českých a moravských chlapců, aby začali svou formaci.³²⁷

Zatímco chlapci pilně studovali, musel Ignác Stuchlý řešit finanční těžkosti, být v kontaktu s dobrodinci v českých zemích a přemýšlet, jak vznikající české salesiánské dílo přivést do vlasti. Proto také na konci školního roku, 5. července 1926, odjel do Československa propagovat české salesiánské dílo a seznámit se se situací přímo ve vlasti.³²⁸ Z propagační cesty se vrátil 8. září a přivezl s sebou novou skupinu 16 chlapců, kteří zde začali studium.³²⁹

Významnou pomocí pro Ignáce Stuchlého bylo, když o prázdninách téhož roku klerik Štěpán Trochta přerušil filosofická studia v Turíně na Valsalice. Bylo mu doporučeno zbytek

---

³²¹ Srov. ASC, F 875 Perosa Argentina, cronache 1898–1967, zápis ze dne 21. října 1924.

³²² Tamtéž, zápis ze dne 15. prosince 1924.

³²³ Tamtéž, zápis ze dne 24. ledna 1925.

³²⁴ Tamtéž, zápis ze dne 27. ledna 1925.

³²⁵ Tamtéž, zápis ze dne 10. července 1925.

³²⁶ Tamtéž, zápis ze dne 19. září 1925.

³²⁷ Tamtéž, zápis ze dne 25. září 1925.

³²⁸ Tamtéž, zápis ze dne 5. července 1926.

³²⁹ Tamtéž, zápis ze dne 8. září 1926.

nastudovat soukromě a byl poslán na pedagogickou praxi mezi české hochy do Perosy Argentiny. V následujícím školním roce vyučoval různé předměty a jako asistent byl mezi hochy během rekreace. Také odtud neúnavně psal dobrodincům jménem Ignáce Stuchlého, který více než česky uměl německy, slovensky a italsky a česky se teprve doučoval.³³⁰

Určitou zajímavostí, která zpestřila jednotvárný studentský život, byla misijní výstava, která probíhala v červenci a srpnu roku 1926 v Turíně. Měla za úkol představit, kde všude působí salesiánští misionáři. V tehdejší době totiž byly misie v centru zájmu nejen salesiánů, ale i celé katolické církve a zprávy z misí se objevovaly v nejdůležitějších církevních časopisech, včetně salesiánského věstníku *Bolletino salesiano*. Čeští studenti z Perosy na této turínské misijní výstavě pomáhali s organizací.³³¹ Mnohé české chlapce misionářská výstava oslovila natolik, že chtěli jako salesiáni působit v misiích. Měli totiž možnost setkat se v Turíně se salesiánskými misionáři působícími na různých místech včetně staříckého Jana Cagliera, vůdce první misionářské výpravy do Argentiny v listopadu 1875. Jedním z nich byl např. Jaroslav Soukup (1902–1989), který odcestoval do Peru, kde vynikl mimo jiné jako přírodovědec. Vykonal zde mnoho přírodovědeckých expedicí, sepsal významný slovník peruánské flory a je po něm pojmenováno několik rostlin.³³²

Chlapci, kteří do Perosy v Itálii přijížděli, neměli vždy nejlepší úmysly a bylo třeba hodně trpělivosti, aby se ukázalo, kdo chce opravdu být salesiánem, a kdo jen touží po dobrodružství. Ignác Stuchlý byl člověkem moudrým a zkušeným, dokázal usměrnit jak hochy, tak také přehnaná očekávání dobrodinců ve vlasti.

Během posledního školního roku v Perose probíhalo intenzivní vyjednávání o prvním působišti v českých zemích. Pojednávané o tom v následující kapitole. Statistická ročenka uváděla v přehledu pro školní rok 1926/1927, že v Perose Argentině se nacházelo pět salesiánů, dále pět kleriků a 49 studentů soukromého salesiánského gymnázia. Kromě gymnázia zde ještě fungovala oratoř a byl zde také filiální kostel.³³³ Chlapci ve volném čase chodili vypomáhat do oratoře a seznamovali se se salesiánským výchovným systémem v praxi. Konečně se dočkali slibovaného návratu do vlasti. Mířili na Moravu do Fryštáku u Zlína, kde je už měl očekávat Ignác Stuchlý. Po náročné cestě dorazili do Fryštáku 28. září.³³⁴

---

³³⁰ Srov. *Štěpán kardinál Trochta. Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů*. Řím 1984, s. 44–47.

³³¹ Srov. ASC, F 875 Perosa Argentina, cronache 1898–1967, zápis ze dne 13. srpna 1926.

³³² Srov. MED, Oldřich: *Životopisné paměti Ignáce Stuchlého*. 1. díl. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny. B.m., b. d., s. 160–164.

³³³ Srov. ASC, F 709 Perosa Argentina, fasc. XVII.

³³⁴ Srov. MED, Oldřich: *Životopisné paměti Ignáce Stuchlého*. 1. díl. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny. B.m., b. d., s. 231.

3.7 Příklad salesiánů na Moravu

Jak jsme psali v předchozí kapitole, v italské vesničce Perosa Argentina se čeští chlapci připravovali na své budoucí poslání stát se salesiány. Na pozadí jejich celkem poklidného studia se rozhořel místy až ostrý souboj o to, kde se salesiáni v českých zemích usadí. Mezi Karlem Klementem z Prahy a Augustinem Štanclem z Hranic na Moravě probíhal jakýsi česko-moravský zápas. Oba dva usilovali o příchod salesiánů – jeden do Čech, druhý na Moravu. O přítomnost salesiánů ve své arcidiecézi stál také olomoucký arcibiskup Leopold Prečan, který salesiány velmi podporoval. Důležité slovo v tomto rozlišování měl také Ignác Stuchlý jako zodpovědný za české salesiánské dílo. Konečné rozhodnutí nicméně patřilo hlavnímu představenému salesiánů, kterého v tomto jednání zastupoval Pietro Tirone, generální duchovní rádce salesiánské kongregace a znalec poměrů ve střední Evropě. V kapitole 3.5 jsme naznačili, že nabídek pro příchod salesiánů bylo více, nakonec však přes některé výhrady byl vybrán Fryšták u Zlína. Jednání o příchodu salesiánů probíhala v letech 1926–1927.

První zmínka o Fryštáku se objevila v březnu roku 1926 v dopise Augustina Štancla: „Bude snad možno dostati klášter františkánek ve Fryštáku mezi Holešovem a Zlínem. Ústav sestry opustí, poněvadž jim tam nedovolí školu. Salesiáni by tam však mohli míti juvenát a malé oratorium. Na rozkaz pana arcibiskupa zahájím jednání se sestrou představenou v Přerově.“³³⁵ Dne 18. března 1926 pověřil arcibiskup Leopold Prečan Augustina Štancla vyjednáváním o prodeji fryštáckého domu s představenou sester františkánek, která sídlila v Přerově. Postupně tak začala obsáhlá korespondence mezi Augustinem Štanclem v Hranicích na Moravě, arcibiskupem Prečanem v Olomouci, Ignácem Stuchlým v Perose Argentíně a Pietrem Tironem v Turíně.³³⁶

Štancl nejprve upozorňoval ve shodě s olomouckým arcibiskupem Leopoldem Prečanem, že nevýhodou fryštáckého domu by byla velká vzdálenost od železnice a odlehlost místa, což by ovšem nemuselo vadit, pokud by zde byl formační dům.³³⁷ V polovině dubna roku 1926 psala Augustinu Štanclovi do Hranic na Moravě generální asistentka sester františkánek Natálie Fuksová, že by sestry rády prodaly dům ve Fryštáku salesiánům a prosila

---

³³⁵ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Augustina Štancla salesiánským klerikům na Valsalice ze dne 19. 3. 1926.

³³⁶ ZAO-OI, f. AO, kart. 1043, inv. č. 2646, sign. G 15, *Zprávy o salesiánech*, f. 9.

³³⁷ Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosa Argentiny ze dne 2. 3. 1926.

o doporučení prodeje salesiánům se zdůrazněním, že „pro okolí fryštácké bylo by působení otců salesiánů pravým požehnáním“.³³⁸

Postupem času se Augustin Štancl pro dům ve Fryštáku nadchl a snažil se jednání se sestrami uspišit, aby snad dům nekoupil někdo jiný, nebo dokonce aby v něm nevznikla československá nebo českoobratrská modlitebna.³³⁹ Augustin Štancl očekával ze strany salesiánů rychlé jednání a byl velmi netrpělivý, když se věci zatím nepohnuly vpřed, a byl dokonce rozhořčen, že salesiáni uvažují o přijetí jiné nabídky v Českých Budějovicích.³⁴⁰

Ve svém dopise Štěpánu Trochtovi, který tehdy byl mezi chlapci v Perose Argentíně, líčil Augustin Štancl přednosti domu ve Fryštáku: „Byl jsem ve Fryštáku a ohlédl jsem nabízené místo. Fryšták je pěkné městečko z části rolnické a průmyslové. Okolí je nádherné, spojení autobusové výhodné. Budova klášterní je světlá, vzdušná a pevně stavěná. Kaple je malá. Ale kostel farní asi 50 kroků a chůze k němu je vedlejší ulicí. Bylo by možno všechny pobožnosti konati ve farním kostele.“³⁴¹ Zároveň doplnil, že je možné malou kapli v domě rozšířit a také že nechybí dvůr a zahrada, i když jsou dost malé. Snažil se takto získat pro myšlenku příchodu salesiánů právě Štěpána Trochtu, který měl kontakty na představené do Turína a mohl svým kladným postojem tento plán podpořit.

V dalším dopise z 1. července Štancl podobně přesvědčoval arcibiskupa Prečana o nutnosti prodat dům ve Fryštáku salesiánům,³⁴² čemuž se arcibiskup nebránil a těšil se na přítomnost salesiánů ve své arcidiecézi.³⁴³ S tím souvisela i propagační činnost Augustina Štancla, který v srpnu 1926 brožurku *Salesiánské dílo, kus sociální činnosti církve katolické* a prosil arcibiskupa Prečana o zaplacení tisku brožury s tím, že výtěžek z prodeje půjde na podporu salesiánů.³⁴⁴

Své slovo ve vyjednávání o příchodu salesiánů do českých zemí měl také Pietro Tirone. Ve svém dopise Ignáci Stuchlému vysvětloval, proč salesiáni nemohou přijít do Fryštáku. Především mu chyběla blízkost železnice a zároveň se mu zdál dům malý. Proto upřednostňoval dům v Přerově, který salesiánům odkázal zesnulý dobrodinec.³⁴⁵

---

³³⁸ Tamtéž, dopis generální asistentky sester františkánek z Přerova Natalie Fuksové Augustinu Štanclovi do Hranic na Moravě ze dne 12. 4. 1926.

³³⁹ Tamtéž, dopis Augustina Štancla salesiánským klerikům na Valsalice ze dne 13. 4. 1926.

³⁴⁰ Tamtéž.

³⁴¹ Tamtéž, dopis Augustina Štancla Štěpánu Trochtovi, salesiánskému klerikovi na Valsalice ze dne 13. 6. 1926.

³⁴² Srov. ZAO-OI, f. AO, kart. 1043, inv. č. 2646, sign. G 15, *Zprávy o salesiánech*, f. 14.

³⁴³ Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Augustina Štancla Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 5. 8. 1926.

³⁴⁴ Srov. ZAO-OI, f. AO, kart. 1043, inv. č. 2646, sign. G 15, *Zprávy o salesiánech*, f. 16.

³⁴⁵ Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Pietra Tironeho z Turína Ignáci Stuchlému ze dne 12. 8. 1926.

Augustin Štancl nicméně stále vyzýval salesiány ke koupi domu ve Fryštáku s dodatkem, že salesiáni mohou začít v malém množství s formačním domem pro řeholní dorost, který by mohl pocházet také z místního kraje: „Myslím, že je nám třeba tichého domu, kde by se pilně studovalo a modlilo a kde by se v malých rozměrech mohlo začít, co ve velkém měřítku budou muset kdysi konati! Potom myslíte na dorost. Z toho kraje bude ho dosti a dorost dobrý. Však vidíte, kam to dnes jde!“³⁴⁶

Koncem srpna roku 1926 Pietro Tirone znovu připomněl důvody, proč do Fryštáku salesiáni nepřijdou i přes zájem arcibiskupa Leopolda Prečana. Bylo zde příliš malé hřiště, velká vzdálenost od železnice, nutnost přestavby domu a málo peněz. Na konci dopisu však připustil, že pokud by salesiáni sehnali potřebné peníze a pokud by se hřiště rozšířilo, bylo by možné o koupi domu ve Fryštáku uvažovat.³⁴⁷

Postupně se tedy myšlenka prodeje domu ve Fryštáku začala mezi salesiány prosazovat a také sestry františkánky psaly v říjnu Ignáci Stuchlému, že stále mají zájem dům prodat salesiánům a že také soused, jistý pan pan Unzeitig, je ochoten prodat kus své zahrady na rozšíření hřiště.³⁴⁸ Finanční situace fryštáckých sester se totiž kvůli nejistotě o budoucnosti stávala neúnosnou, protože už stát s vidinou zrušení ústavu nechtěl sestrám přispívat. Arcibiskup Prečan psal Štanclovi o těžké finanční situaci sester ve Fryštáku, která byla kritická tak, že byly dokonce nuceny prodávat jednotlivé kusy nábytku.³⁴⁹ V této situaci byla vyjednávací situace sester velmi nevýhodná, což se pak projevilo na výrazném snížení ceny, za kterou sestry byly nuceny dům salesiánům prodat.

Rok 1927 začal pro salesiány velmi nadějně. Pietro Tirone poslal z Turína Augustinu Štanclovi 7. ledna 1927 latinský dopis, že představení salesiánské kongregace v Turíně schválili koupi domu ve Fryštáku, stejně jako nákup budovy staré školy a zahrady v sousedství a pověřili slovenského salesiána Ladislava Stana, představeného v Šaštíně, aby podepsal příslušné dokumenty.³⁵⁰ Během března se připravovala kupní smlouva na starou školu ve Fryštáku vedle budoucího salesiánského domu³⁵¹ a začátkem dubna fryštácký farář

---

³⁴⁶ Tamtéž, dopis Augustina Štancla donu Šiškovci do Perosy Argentiny ze dne 14. 8. 1926.

³⁴⁷ Srov. MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Pietra Tironeho z Turína Štěpánu Trochtovi na Valsalice ze dne 20. 8. 1926.

³⁴⁸ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis řeholní sestry Roberty a Dolorosa Mater Jesu, představené sester františkánek ve Fryštáku, Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 5. 10. 1926.

³⁴⁹ Srov. ZAO-OL, f. AO, kart. 1043, inv. č. 2646, sign. G 15, *Zprávy o salesiánech*, f. 23.

³⁵⁰ Tamtéž, f. 31.

³⁵¹ Tamtéž, f. 40.

Jan Kubín psal o schůzi představenstva Občanské záložny, která prodej staré školy salesiánům schválila.³⁵²

Ve stejném období napsal Ignác Stuchlý z Perosy Argentiny arcibiskupu Prečanovi dopis, ve kterém děkoval za velkorysou podporu salesiánů, zvláště finanční při vydávání propagačních publikací. Poštou mu poslal brožurku *Don Bosco a jeho dílo* z pera Augustina Štancla, kterou vážali salesiánští chovanci v Itálii, a těšil se, že již o prázdninách přijdou salesiáni do vlasti.³⁵³

Po nadějných zprávách ze začátku roku o plánovaném prodeji domu sester ve Fryštáku se jednání zadrhla na rozdílných představách o ceně domu. Augustin Štancl se snažil vyjednat pro salesiány co nejnižší cenu, což se nelíbilo sestrám, které si u arcibiskupa Prečana stěžovaly na těžkosti s prodejem svého domu. Leopold Prečan se tak stal jakýmsi prostředníkem mezi oběma stranami a v dopise Štanclovi vyjádřil přání, aby „vše skončilo v dobrém, bez křiku a bez hádek“.³⁵⁴

Štancl však byl člověk prudké povahy a nelíbila se mu příliš vysoká cena, takže napsal generální představené sester do Přerova, že nesouhlasí s částkou za prodej Fryštáku, a proto již s ní nehodlá dále jednat. Představy obou stran se lišily o více než 200 000 Kč.³⁵⁵ Generální představená opět intervenovala u arcibiskupa a stěžovala si na nespravedlivé jednání ze strany Štancla ohledně ceny domu ve Fryštáku.³⁵⁶

Leopold Prečan proto nabádal Štancla k jednání v dobrém: „Veledůstojný, milý pane doktore, zdá se, že do jednání o salesiány pro Fryšták zapadl jakýsi zlozvuk. Prosím Vás, hleďte ukončit tuto věc v dobrém, poněvadž jinak nebude na díle Božího požehnání, budeme-li se hádati. Byl bych ochoten dáti sestrám nějakou náhradu, snad stavební dříví, jehož prý potřebují a též jinak bych se nebál nějaké oběti, jenom co si poněkud z těžké finanční krise oddechnu.“³⁵⁷

Začátkem června psal arcibiskupu Prečanovi dopis také Ignác Stuchlý z Perosy Argentiny, že se salesiáni těší na příchod do arcidiecéze olomoucké. Vysvětloval důvody salesiánů, kvůli kterým se koupě domu ve Fryštáku komplikovala, totiž vysoké finanční požadavky ze stran řeholních sester. Připomínal, že salesiáni v Perose Argentině podporují z velké části nebo úplně zdarma salesiánské chovance a i přesto, že je dobrodinců mnoho, je

---

³⁵² Tamtéž, f. 49.

³⁵³ Tamtéž, f. 42.

³⁵⁴ Tamtéž, f. 60.

³⁵⁵ Tamtéž, f. 62.

³⁵⁶ Tamtéž, f. 63.

³⁵⁷ Tamtéž, f. 65.

tíží špatná finanční situace.³⁵⁸ Totéž se Ignác Stuchlý snažil vysvětlit generální představené sester v Přerově s poukazem na to, že cena 600 000 Kč za dům ve Fryštáku se mu zdála příliš vysoká.³⁵⁹

Dne 10. července 1927 psala generální představená z Přerova arcibiskupu Leopoldovi o zoufalé situaci fryštického ústavu a urgovala, aby se vše vyřešilo do 1. září. Nakonec souhlasila s nižší cenou, kterou navrhoval Augustin Štancl.³⁶⁰ Arcibiskup nařídil Augustinu Štanclovi, aby jednání se sestrami ohledně prodeje domu ve Fryštáku obnovil a prodej vyjednal.³⁶¹ Štancl tedy osobně zajel do Přerova k sestrám a dohodl prodej domu ve Fryštáku za 300.000 Kč.³⁶² Leopold Prečan byl rád, že se věc podařilo dovést do zdárného konce s konstatováním, že sestry bude nadále podporovat.³⁶³

Komplikace s prodejem však pokračovaly, tentokrát na jiné rovině. Některé budovy sestry pronajímaly veřejné školy a ta nechtěla místnosti po příchodu salesiánů vyklidit. Pak byl také problém s tím, že československý stát zatím neuznal usídlení salesiánů v zemi Moravskoslezské, a tudíž ani úřady neschválily sepsanou kupní smlouvu. Salesiáni byli státem oficiálně uznáni až v lednu 1936, a teprve 1. července 1937 mohla být uzavřena řádná smlouva o prodeji fryštického kláštera.³⁶⁴ Řeholní sestry se tak dočkaly peněz až po dalších dlouhých deseti letech.

Poté, co byl dohodnut prodej fryštického domu, přišel z Turína dne 1. září 1927 Leopoldu Prečanovi dopis generálního sekretáře salesiánů Domenica Gusmana z Turína s poděkováním, že mohou salesiáni přijít do Fryštáku a usadit se v olomoucké arcidiecézi.³⁶⁵ Majitel fryštického panství hrabě Josef Seilern-Augsperg pak dopisem olomouckému arcibiskupovi ze 14. prosince 1927 vyjádřil potěšení, že salesiáni do zdejšího kraje přišli a že je bude dle svých možností rád podporovat.³⁶⁶

Mezitím se Ignác Stuchlý dozvěděl o úspěšných jednáních ve Fryštáku a odjel v červenci 1927 do Turína navštívit Pietra Tironeho. Ten ho informoval, že mu již psal arcibiskup Prečan o dohodě s fryštickými sestrami. Pověřil Ignáce Stuchlého cestou do Fryštáku, aby převzal dům od sester a zařídil vše potřebné pro příchod chlapců. Do

---

³⁵⁸ Tamtéž, f. 71.

³⁵⁹ Tamtéž, f. 73.

³⁶⁰ Tamtéž, f. 77.

³⁶¹ Tamtéž, f. 78.

³⁶² Tamtéž, f. 83.

³⁶³ Tamtéž, f. 86.

³⁶⁴ Srov. NĚMEC, Vít: *Školské sestry III. řádu sv. Františka ve Fryštáku (1898–1927)*. Uherské Hradiště 2011, s. 150–154.

³⁶⁵ Srov. ZAO-OI, f. AO, kart. 1043, inv. č. 2646, sign. G 15, *Zprávy o salesiánech*, f. 96.

³⁶⁶ Tamtéž, f. 114.

Československa jel Ignác Stuchlý přes Lublaň a s poutní skupinou Slovinců se dostal na Velehrad 15. srpna, večer pak dorazil do Fryštáku.³⁶⁷

Od sester převzal fryštácký dům i s vybavením a navázal první kontakty s místními lidmi. Představil se i na arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži, kde domluvil možnost skládání závěrečných zkoušek pro salesiánské chovance, kteří budou studovat ve Fryštáku.³⁶⁸

Ignác Stuchlý ještě 27. září navštívil v Olomouci arcibiskupa Prečana a pak jel do Břeclavi naproti skupině hochů, která přijížděla z Perosy Argentiny. Společně do Fryštáku dorazili v ranních hodinách 28. září 1927. Ve Fryštáku je čekal také jugoslávský inspektor Stanislaw Plywaczyk. V kostele sloužil slavnostní mši svatou, při které kázal Augustin Štancl. Tak se začala psát nová kapitola a salesiánské dílo konečně vstoupilo také do českých zemí.³⁶⁹

Příchodem prvních českých salesiánů do Fryštáku byla ukončena doba určitého nejistého provizoria. Všichni, kdo se na dovršení této přípravné etapy podíleli, nyní očekávali, že se salesiánské dílo na Moravě rozvine a naplní očekávání do něj vkládaná. My se nyní v našem výzkumu dostáváme do druhé části naší dizertace, která se věnuje komparaci. Nejprve představíme salesiánské výchovné instituce a výchovné prostředky v Itálii. Ty sloužily jako vzor pro jakékoli další salesiánské instituce zřizované po celém světě, tedy i v českých zemích. Následovat bude komparace salesiánského díla ve Fryštáku, v Ostravě a v Praze se stálým zřetelem na italský vzor. Nakonec ještě porovnáme české salesiánské dílo s podobnými salesiánskými institucemi ve Slovinsku a na Slovensku v meziválečném období.

---

³⁶⁷ Srov. MED, Oldřich: *Životopisné paměti Ignáce Stuchlého*. 1. díl. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny. B.m., b. d., s. 219–220.

³⁶⁸ Tamtéž, s. 221–222.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 231.

DRUHÁ ČÁST: KOMPARACE

4. Itálie: salesiánské instituce a výchovné prostředky jako vzor pro rozvoj salesiánského díla v dalších zemích

Zakladatel salesiánské kongregace Jan Bosco ve své činnosti sledoval několik cílů. Šlo mu o výchovu mladého člověka ve všech jeho dimenzích – osobnostní, duchovní i sociální. K tomuto svému působení vypracoval výchovný systém, který nazval preventivní. Abychom pochopili výchovnou činnost salesiánů v českých zemích, je třeba se podívat, jaký vzor následovali a co jim zakladatel odkázal.

4.1 Preventivní systém

Jan Bosco se ve svém pedagogickém působení řídil především zkušeností z vlastní rodiny,³⁷⁰ v níž vstřebával laskavou, ale zároveň pevnou výchovu své matky. Po smrti otce, když byly Janovi dva roky, zůstala matka na výchovu tří synů sama (Jan Bosco měl ještě staršího bratra Josefa a nevlastního Antonína).³⁷¹ Dále užíval Jan Bosco vlastní intuici a konkrétní zkušenosti z praxe a v neposlední řadě se inspiroval křesťanstvím a osobní žitou vírou v Boha. Jako horizont a konečný cíl výchovy kladl „spásu mládeže“, která vrcholí ve společenství s Bohem a ostatními svatými v nebi. Tento transcendentní rozměr výchovy ho ovšem nevedl k podceňování ostatních dimenzí, ale byl si dobře vědom toho, že chudé a ohrožené mládeži z ulic Turína chybí naplnění základních lidských potřeb. Proto těmto hochům nabízel ubytování, stravu a ošacení, vzdělání i možnost rekreace.

---

³⁷⁰ Tuto výchovnou zkušenost z rodiny popsal v knize *Paměti oratoře*. V Itálii vyšlo mnoho různých vydání těchto pamětí. Pro tuto disertaci čerpáme z posledního vydání, které je kritickou edicí textu a je opatřeno komentářem: BOSCO, Giovanni: *Memorie dell'Oratorio di S. Francesco di Sales dal 1815 al 1855*. Roma 2011. Český překlad této publikace podle jiného vydání vyšel pod názvem BOSCO, Giovanni: *Můj život pro mladé. Vzpomínky zakladatele salesiánů*. Praha 2007.

³⁷¹ Konkrétní příklady výchovného působení jeho matky viz: BOSCO, Giovanni: *Memorie dell'Oratorio di S. Francesco di Sales dal 1815 al 1855*. Roma 2011, s. 60 (důvěra matky Jana Boska v Boha po smrti manžela), s. 61 (starost matky o náboženskou výchovu svých tří dětí; také výchova k poslušnosti, práci a překonávání těžkostí), s. 63 (moudré slovo matky při vysvětlení smrti Jana Boska v 9 letech), s. 67 (laskavá přítomnost matky při hrách Jana Boska a pochopení pro jeho nápady), s. 68 (příprava na první svaté přijímání), s. 76 (láska matky a odmítnutí špatných kamarádů), s. 103 (povzbuzení matky před odchodem do semináře).

V roce 1877 sepsal Don Bosco svoji výchovnou zkušenost do spisku *Il sistema preventivo*,³⁷² který pak salesiáni často vydávali a hojně komentovali. Je to vlastně jediné pedagogické dílo Dona Boska, protože byl především praktikem výchovy, ne teoretikem. Nepopisuje zde, co hodlá v budoucnu uskutečnit, ale popisuje svoji pedagogickou zkušenost ověřenou mnohaletou praxí.

V úvodu svého *Preventivního systému* Don Bosko vysvětluje, že existují dva přístupy k výchově mládeže: systém represivní a preventivní. Represivní systém spočívá v tom, že se podřízeným vysvětlí pravidla, a pokud je poruší, následuje trest. V tomto systému musí být autorita přísná, budící respekt a musí se vyvarovat jakékoli přátelskosti ve vztahu k podřízeným. Ředitel se mezi podřízenými objevuje pouze zřídka, a když už se objeví, tak jen v případě udělení trestu nebo napomenutí. Tento systém je jednoduchý a užívá se zejména v armádě a mezi dospělými, kteří jsou schopni zapamatovat si zákony a předpisy.³⁷³

Úplně jiný a podle Dona Boska opačný je systém preventivní. Ten spočívá v seznámení se s předpisy a pravidly instituce. Poté je třeba, aby byli mezi žáky stále přítomni ředitel nebo asistenti a jako laskaví otcové žáky povzbuzovali, dávali jim moudré rady a laskavě je usměrňovali. Hlavním cílem tohoto přístupu je, aby žáci neměli možnost provádět něco špatného. „Tento celý systém se opírá o rozum, náboženství a laskavost;³⁷⁴ proto vylučuje každý násilný trest a snaží se nepoužívat ani tresty lehké.“³⁷⁵

V dalším výkladu Don Bosko zmiňuje, proč preferuje preventivní výchovný systém oproti represivnímu. Především výchovná přítomnost ředitele a asistentů takřka zabraňuje konání špatného, a navíc jsou žáci laskavě předem upozorněni. Pak také bere v potaz mladistvou roztěkanost a spontaneitu, která snadno na pravidla zapomene. Zatímco represivní systém může zabránit nepořádku, ale hůře napравuje delikventy, systém preventivní se snaží laskavými slovy vychovatele získat srdce mladého člověka nejen během výchovného procesu, ale i mimo něj. Vychovatel, který získal důvěru, může s úspěchem mladého člověka vést správným směrem, laskavě korigovat a dobře radit. Z těchto důvodů Don Bosko dával přednost systému preventivnímu.³⁷⁶

Poté se Don Bosko věnuje tomu, jak uplatnit preventivní systém v praxi. Jeho výchovná zkušenost ho vede k tvrzení, že „pouze křesťan může s úspěchem použít preventivní systém. Rozum a náboženství jsou nástroje, které vychovatel musí neustále

---

³⁷² Kritická edice textu s komentářem je publikována ve studii BRAIDO, Pietro (ed.): *Don Bosco educatore. Scritti e testimonianze*. Roma 2005, s. 205–266.

³⁷³ Srov. BRAIDO, Pietro (ed.): *Don Bosco educatore. Scritti e testimonianze*. Roma 2005, s. 249.

³⁷⁴ Italsky: ragione – religione – amorevolezza.

³⁷⁵ BRAIDO, Pietro (ed.): *Don Bosco educatore. Scritti e testimonianze*. Roma 2005, s. 249.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 249–250.

používat, aby dosáhl svého cíle“.³⁷⁷ Následuje osm konkrétních bodů, které myšlenku preventivního systému podrobněji rozvíjejí.

První bod se věnuje ředitelům, kteří jsou ponoukáni povzbuzování k tomu, aby svůj čas naplno věnovali svým podřízeným a nepřijímali jiné úkoly. Druhý bod hovoří o mistrech v dílnách, že mají být morálně na výši, mají být stále mezi žáky spolu s dalšími asistenty a žáci mají být stále něčím zaměstnáni. Třetí bod hovoří o času rekreace a velké svobodě skákat, běhat, křičet. Doporučuje pro volné chvíle výlety, hudbu, recitaci a divadlo jako nejlepší prostředky, jak dosáhnout kázně a vést mládež ke zdraví a dobré morálce. Čtvrtý bod připomíná každodenní účast na mši svaté, častou svátost smíření a svaté přijímání jako nejlepší prostředky výchovy, které vedou k pokoji srdce, ke spáse duše a jsou tak velmi užitečné i celé společnosti. Pátý bod upozorňuje na důležitost dobrého vrátného, který dohlíží, aby se do institutu nedostali žáci nebo lidé, kteří vedou nemravné řeči, stejně tak aby se zabránilo přítomnosti nevhodných knih mezi žáky. V šestém bodě se připomíná ředitelům povinnost promluvit veřejně ke svěřencům pár laskavých slov na dobrou noc. Sedmý bod připomíná, aby se děti včas připravily na první svaté přijímání, a osmý bod zdůrazňuje, aby se ke svatému přijímání přistupovalo často.³⁷⁸

Z výše uvedeného vidíme, jak Don Bosco ve své výchově zdůrazňoval náboženskou výchovu a konkrétní projevy zbožnosti. Vychovatel má postupovat rozumně, má o svém výchovném počínání přemýšlet a zvažovat, co by v dané situaci bylo vhodné. Vychovatelem preventivního systému může být pouze křesťan, který sám žije svou vírou v Boha a vede k Bohu také své svěřence skrze jednoduchou náboženskou praxi přijímání svátostí.

4.2 Výchovné instituce

Své pedagogické principy Don Bosko uskutečňoval v několika výchovných institucích,³⁷⁹ které se průběhem doby měnily podle okolností. Stručný nástin vývoje nám ukazuje, jak pružně reagoval na měnící se podmínky a situaci mladých. Základními výchovnými institucemi salesiánského preventivního systému byla oratoř, studentský internát a škola.

---

³⁷⁷ Tamtéž, s. 250.

³⁷⁸ Tamtéž, s. 250–254.

³⁷⁹ K tématu této kapitoly o salesiánských výchovných institucích Dona Boska čerpáme z knihy BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 351–376.

4.2.1 Oratoř

Když Don Bosko začínal v Turíně se svým výchovným působením, přišel s nápadem založit oratoř.³⁸⁰ Inspiroval se mimo jiné u svatého Filipa Neriho, který založil v 16. století v Římě řeholní společnost oratoriánů. Oratoř vznikla v roce 1554 uprostřed Říma, v budově poblíž kostela San Girolamo na Piazza Farnese. Zde se Filip Neri odpoledne setkával se skupinkou mládeže, která se z osmi až deseti lidí rozrostla během několika let na větší skupinu. Na programu byly rozpravy, většinou na nějaké poučné téma. Těžištěm setkání se staly „rozhovory nad knihou“, tedy nad Písmem svatým, zejména Janovým evangeliem. Kromě Bible se četly knihy mystiků, které poskytovaly náměty pro rozhovory a povznášely mysl. Setkání se vyznačovala jednoduchostí a rodinnou atmosférou, kterými se později inspirovali svatý František Saleský, svatý Vincenc z Pauly a také svatý Jan Bosco. Kromě disputací se na společných setkáních oratoře mluvilo také o praxi v životě svatých i v historii církve. Po diskusích se skupinka mladých v čele s Filipem Nerim vydávala na procházky po Římě, které často směřovaly do některého kostela, do nemocnice nebo do přírody. Po návratu z procházky se skupina zmenšila a následovala asi hodinová večerní modlitba.³⁸¹

Samotné slovo oratoř původně pochází ze šestého století a označuje především malý kostelík bez křestní kaple, jaké bývaly v blízkosti katakomb. Filip Neri si tento název vypůjčil a nazval svoji oratoř „malým kostelem“. Jednalo se o upravené malé skladiště nad boční lodí kostela San Girolamo, tedy prostor ke scházení skupinky Filipových mladých přátel. Až později použil pojem „oratoř“ pro nově vzniklý řeholní institut oratoriánů.³⁸²

Se vzrůstajícím počtem členů oratoře dostávala tato shromáždění pevnější strukturu. Namísto volného dialogu byly zavedeny přednášky. Kromě obyčejných řemeslníků začali navštěvovat shromáždění stále častěji i šlechticové, elegantní dvořané od papežského dvora nebo ze dvorů kardinálů. Díky zpěvákům a hudebníkům papežské kapely se do programu setkávání oratoře přidala také hudba. Na závěr jednotlivých shromáždění se hrála a zpívala moteta či jiné polyfonní skladby, komponované mimo jiné známými římskými hudebními skladateli Palestrinou a Animuccim, kteří oratoř také navštěvovali.³⁸³

Provozování hudby vyšší kvality přitahovalo čím dál více i svět kultury a umělců. Hudba postupně hrála svou důležitou roli při shromážděních oratoře v přírodě a při poutích

---

³⁸⁰ Slovo *oratoř* pochází z latinského slova *orare* = *modlit se*. Jde tedy o místo k modlitbě. Tento pojem známe ze sakrální architektury, kde znamená „oddělený nebo uzavřený čestný prostor v kostele s vlastním vstupem, nebo také menší modlitební prostor s omezenou přístupností“. V pedagogickém systému Dona Boska nabývá pojem oratoř širšího významu, nicméně zůstává zdůraznění místa k modlitbě.

³⁸¹ Srov. TÜRK, Paul: *Filip Neri. Nakažlivá radost*. Kostelní Vydří 2007, s. 48–52.

³⁸² Tamtéž, s. 52.

³⁸³ Tamtéž, s. 53.

k sedmi hlavním římským kostelům. Setkávání v přírodě se konala hlavně o nedělích a svátcích, kdy se po modlitbě nešpor vydala celá skupina poutníků směrem k nějakému římskému parku nebo zahradám a zde se konala velkolepá hudební produkce. Cílem těchto procházek bylo podle Filipa Neriho „přinášet lidem radost z krásy přírody a z překrásných melodií velkých hudebníků, nejvíce však radost toho, kdo žije v míru s Bohem“.³⁸⁴

Výše zmíněné poutě k sedmi římským bazilikám se postupně staly velmi oblíbené a tvořily jakousi protiváhu nevázaným karnevalům v období papeže Julia II. (1550–1555). První poutě se zúčastnilo třicet lidí, ale postupně zástup čítal na stovky a tisíce osob, takže s sebou museli vodit pár oslů s proviantem. V této pouti se tak spojilo náboženství, kultura a příroda.³⁸⁵ Později uvidíme, že podobně postupoval i Don Bosco. Ze skupinky hochů, které kolem sebe v Turíně shromažďoval, se stal početný zástup. Také on spojoval náboženství, kulturu a přírodu. Na vycházkách do přírody hrála dechová hudba a výlety směřovaly vždy k nějakému kostelu nebo poutnímu místu.³⁸⁶

Oratoř Dona Boska však začínala velmi skromně. Po svém vysvěcení na kněze v roce 1841 se Jan Bosco začal zajímat o pastorační situaci ve městě Turíně. Při návštěvách nemocnic, vězení i při svých cestách po městě se setkával s mnoha mladými, kteří si, často jako sirotci bez domova, od útlého dětství vydělávali na živobytí prací v továrnách a na stavbách a čelili riziku morálního ohrožení. Rozhodl se jim nabídnout nejprve využití volného času během nedělí a svátků (proto se ujal název „sváteční oratoř“), později i každý den. Léta 1841–1846 bývají nazývána obdobím „putovní oratoře“, protože neměla stálé sídlo. Teprve o Velikonocích roku 1846 se Don Bosco natrvalo usadil v turínské čtvrti Valdoko, kde zakoupil dům a postupně zde vytvořil centrum salesiánské kongregace. Zde také získala oratoř své pevné zázemí.³⁸⁷

Náplň oratoře tvořilo vše, co vycházelo z bezprostředních potřeb chlapců: katecheze (soustavné prohlubování víry v Boha), konkrétní projevy zbožnosti, volný čas, kulturní aktivity.³⁸⁸ V prvních *Pravidlech oratoře* byl jasně definován cíl této instituce: „Nabízet mládeži během svátečních dnů zajímavou a počestnou rekreaci poté, co se zúčastnila

---

³⁸⁴ Tamtéž, s. 54.

³⁸⁵ Tamtéž, s. 55.

³⁸⁶ Srov. BOSCO, Giovanni: *Memorie dell'Oratorio di S. Francesco di Sales dal 1815 al 1855*. Roma 2011, s. 169–170.

³⁸⁷ BOSCO, Giovanni: *Memorie dell'Oratorio di S. Francesco di Sales dal 1815 al 1855*. Roma 2011, s. 152–154. Don Bosco zde popisuje, jak se mu podařilo v dubnu roku 1846 pronajmout starou kůlnu ve čtvrti Valdoko v Turíně. Kolem této staré kůlny se postupně rozrostl celý areál, zahrnující dva kostely, salesiánský dům, školu, hřiště, tiskárnu a dílny.

³⁸⁸ Srov. BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 354.

bohoslužby v kostele.³⁸⁹ Z výše uvedeného vidíme zřejmý zájem Dona Boska na celkové výchově mladých a jejich kulturním i morálním rozvoji. Zvláště se zdůrazňoval náboženský prvek: „Když mladý člověk vstoupí do této oratoře, měl by si uvědomit, že je to místo náboženství, v kterém je snaha stát se dobrými křesťany a počestnými občany.“³⁹⁰ Nechyběla ani výuka katechismu a také určitá náboženská praxe, tedy projevy víry v Boha skrze určité konkrétní modlitby a projevy zbožnosti. Zvláště se zdůrazňovala svátost smíření a svaté přijímání.

Strukturu oratoře můžeme hodnotit jako velmi otevřenou. Neměla žádnou otevírací dobu, byla k dispozici o svátečních dnech a později během volného času mezi studiem, prací nebo dalšími povinnostmi. Oratoř mohl navštěvovat kdokoliv, s určitou preferencí těch mladých lidí, kteří se nacházeli v obtížných podmínkách materiálních nebo duchovních. Také ve vlastnoručně napsaných pamětech zdůrazňoval Don Bosco toto: „Mým cílem bylo shromážďovat pouze chlapce nejvíce vystavené nebezpečí, a to zejména ty, kteří přicházeli z vězení na svobodu. Aby však oratoř měla v základech pořádek a dobrotu, zval jsem do ní chlapce vzdělané a dobře vychované.“³⁹¹

Na rozdíl od koleje nebo školy se nemohla v oratoři příliš uplatňovat systematická výchova, protože mladí přicházeli a odcházeli dle vlastního uvážení a chuti. Šlo tedy o činnost dynamickou, nepředvídatelnou, skupinky mladých se vytvářely podle zájmu nebo sympatií, vládla zde atmosféra svobody, lásky, radosti, přátelství a spoluzodpovědnosti, dobrovolné účasti, ale i vědomí morálních povinností a náboženského prostředí.³⁹²

Oratoř se stala také centrem mladistvé vitality a radosti. Typickými projevy, s kterými se návštěvníci setkávali, byl smích, výskání a radostné spontánní projevy během her. Závěry ze třetí a čtvrté generální kapituly salesiánů konané v roce 1883 a 1886 připomínají, že „v oratoři jsou doporučeny hry a zábava nejrůznějšího druhu, podle věku a obyčejů místa. Je to jeden z neúčinnějších způsobů, jak nalákat mládež do oratoře.“³⁹³

Kromě zbožnosti a radosti byla charakteristickým prvkem také láska, ve smyslu laskavosti a přátelství ze strany Dona Boska a dalších vychovatelů. Závěry generálních kapitul opět připomínají, že „dobrý průběh sváteční oratoře závisí především na neustálém používání ducha oběti, velké trpělivosti, lásky a dobroty ke každému, tak, že chovanci si

---

³⁸⁹ Tamtéž, s. 354.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 355.

³⁹¹ BOSCO, Giovanni: *Memorie dell'Oratorio di S. Francesco di Sales dal 1815 al 1855*. Roma 2011, s. 130.

³⁹² Šrov. BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 358.

³⁹³ Tamtéž.

zachovají krásnou vzpomínku a budou oratoř navštěvovat, i když budou už starší“.³⁹⁴ S přibývajícím počtem hochů v oratoři nezvládal Don Bosco vše sám, ale zapojoval do péče o chlapce řadu spolupracovníků, ať už osoby duchovní, tak také laiky, šlechtice, měšťany a nejrůznější odborníky.³⁹⁵

4.2.2 Internát

Kromě sváteční oratoře, kam přicházeli hoši během svého volného času, viděl Don Bosco potřebu nabídnout hochům také ubytování v salesiánském domě, dnešními slovy bychom řekli na koleji nebo internátě. Oba pojmy „kolej“ i „internát“ znějí poněkud neosobně, Don Bosco rád užíval pojem „domov“, který lépe vyjadřoval rodinnou atmosféru, o kterou se snažil. V salesiánském výchovném systému se tedy postupně objevily různé typy ubytování: domov pro opuštěné hochy, studentský konvikt, kolej pro mladé učně, malý seminář.³⁹⁶ Charakteristikou těchto domů se staly typické prvky preventivního systému Dona Boska: menší důraz na disciplínu a formálnost prostředí, více spontaneity, větší přítomnost vychovatelů, kontakt s rodinou a vnějším světem, důraz na dobré prožívání každého dne.³⁹⁷ Do výše zmíněných výchovných zařízení přijímal Don Bosco především hochy chudé, především z lidových vrstev. Pro mnohé z nich se stal život ve studentské koleji nečekaným darem, možností, kterou by si jinak nemohli dovolit a která jim nabízela zvýšení jejich životní i kulturní úrovně, a tím i jistější budoucnost.

Don Bosco dbal o to, aby v těchto studentských domovech nechyběla důvěra chovanců ve vychovatele, zkušenost společného „rodinného“ života v prostředí laskavosti, vděčnosti za možnost studovat a profesionálně růst, atraktivní nabídka zábavných nebo divadelních aktivit, většinou nedostupných v místě původu většiny hochů. Zdůrazňoval výchovnou účinnost křesťanských kolejí, kde určité oddělení od vnějšího světa, výborná organizace a asistence³⁹⁸ tvořily nástroje k ochraně před negativními vlivy a přinášely rychlé a přesvědčivé výsledky ve výchově.³⁹⁹ Typickou atmosférou domů byl „rodinný duch“, který měl hochům-sirotkům do určité míry nahradit rodinu, ale i pro všechny ostatní vytvářet prostředí, kde by se cítili dobře. Proto se také podporovaly skupinové aktivity, přátelství mezi

---

³⁹⁴ Tamtéž, s. 359.

³⁹⁵ Tamtéž.

³⁹⁶ Tamtéž, s. 360.

³⁹⁷ Tamtéž.

³⁹⁸ V preventivním systému Dona Boska se termínem „asistence“ rozumí výchovná přítomnost vychovatele, která zabraňuje negativním jevům a naopak může vychovávaného nenápadně usměrnit správným směrem.

³⁹⁹ Srov. BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 362.

hochy, duchovní vedení, kulturní a emotivní pestrost slavností a svátků, aktivity zábavné, divadelní, hudební, tvoření tradic a podobně.⁴⁰⁰

Snaha Dona Boska odstříhnout hochy od negativních vnějších vlivů se postupně projevovala i v architektonické struktuře salesiánských domů. Vedle oratoře, která se nacházela poblíž prostorného dvora, postupně vyrůstalo ubytování pro hochy-sirotky, které se časem změnilo na interní kolej pro studenty, aspiranty⁴⁰¹ nebo učně; každý dům byl jinak uspořádaný dle vlastních potřeb a požadavků jednotlivých skupin.

4.2.3 Škola

Vzdělání nebo vyučení se nějakému řemeslu patřilo už od počátku k tomu, co Don Bosco nabízel mladým hochům. U salesiánských škol nebyl originální ani tak obsah školního vzdělávání, jako spíše praktická aplikace preventivního výchovného systému. Ve všech typech salesiánských škol pozorujeme dva základní prvky: morálně-etický cíl a společensko-odborná užitečnost. Salesiánská škola tedy chtěla přispět k prohloubení morální dimenze žáků v křesťanském smyslu a také dobře připravit studenty na život, aby si mohli později vydělávat na svůj každodenní chléb.⁴⁰² Don Bosco a pozdější salesiáni provozovali především tři typy škol: školy humanistické (dnes bychom řekli gymnázia), školy učňovské a školy náboženské (ve smyslu náboženského vzdělávání jako např. výuka katechismu pro děti a dospívající, katecheze dospělých nebo studium teologie pro adepty kněžství nebo řeholního života).⁴⁰³

Humanistické školy byly během pěti let gymnaziálního studia zaměřeny na klasické vzdělání, zejména v latině a v řečtině. Don Bosco zdůrazňoval zejména četbu latinských křesťanských autorů, nejen římských „pohanských“ autorů, s jasným cílem ovlivnění studentů dobrým směrem. Z didaktického hlediska povzbuzoval vyučující, aby studenty nadchli pro četbu knih a komentování jednotlivých textů, aby byl výklad dialogický, s využitím dramatických prvků a aby se udržoval určitý intelektuální „průměr“ třídy.

Salesiánské učňovské školy se s velkým úspěchem rozšířily po celém světě. Začátky byly ovšem velmi skromné. Don Bosco zřídil v salesiánském areálu v turínské čtvrti Valdoko postupně jednoduché dílny: r. 1853 krejčovskou a ševcovskou, r. 1854 knihvazačskou, r. 1856

---

⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 364.

⁴⁰¹ Aspirant – student, který uvažoval, že by se chtěl stát řeholníkem-salesiánem a zatím se nezávazně během studia gymnázia seznamoval se salesiánským prostředím. Dalšími stupni řeholní formace byl pak noviciát, studentát a období asistence, tedy tříleté pedagogické praxe.

⁴⁰² Srov. BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 368.

⁴⁰³ Tamtéž, s. 372.

truhlářskou, r. 1861 zřídil vlastní tiskárnu, r. 1862 kovářskou dílnu.⁴⁰⁴ Kromě výše zmíněných výchovných cílů náboženských a morálních kladl Don Bosco v oblasti učňovského školství důraz na aspekty sociální, technické a odborné, aby vchoval z učňů odborníky ve svém oboru, na určité kulturní výši a hlavně zručné v praxi.⁴⁰⁵ V dokumentu z roku 1886 salesiáni vysvětlovali, že se věnují mladým učňům, „aby je naučili řemeslo, které jim umožní si počestně vydělávat na chléb, aby je vzdělali v náboženství a dali jim odborné znalosti odpovídající jejich stavu“.⁴⁰⁶ Délka vzdělávání a praxe v různých řemeslech byla většinou pět let.

Jako základ pro reformu každé společnosti a výchovy považoval Don Bosco především vzdělávání náboženské. Z toho plynou jeho aktivity na tomto poli. Už od počátků se věnoval výuce katechismu pro hochy, kteří přicházeli do oratoře. Často kázal během bohoslužeb nebo slavnostních okamžiků. Postupně své aktivity rozšiřoval a spolu s různými spolupracovníky věnoval své síly výuce a formaci adeptů kněžství a řeholního života. Filosofické a teologické studentáty se staly nedílnou součástí salesiánského vzdělávacího systému.⁴⁰⁷ S tím souvisí i nadcházející oddíl věnovaný formaci vychovatelů.

4.2.4 Příprava personálu vychovatelů

Jak už jsme zmínili v oddíle o oratoři, zapojil Don Bosco do spolupráce na svém výchovném díle mnoho lidí. Jednou z jeho starostí tedy byla vhodná příprava a formace pomocného personálu. Ta se odehrávala ve dvou směrech. Z některých hochů se postupně stávali bližší spolupracovníci Dona Boska, členové salesiánské kongregace, kterým Don Bosco nabízel specifickou formaci směřující ke kněžství nebo k roli koadjutora (laického bratra).⁴⁰⁸ Druhou skupinu tvořili externí spolupracovníci, ať už nejrůznější učitelé, diecézní kněží, nebo mistři v dílnách. Svůj výchovný úkol v intencích Dona Boska mohli splnit, zejména v počátcích, jen pokud byli v úzkém kontaktu s atmosférou vznikajících oratoří, škol a dílen. O to více to platilo pro formaci budoucích salesiánů.

Pro budoucí salesiány-kněze se předpokládal normální průběh studia: gymnázium, noviciát, filosofické lyceum, čtyřleté teologické studium. Salesiáni-laičtí bratři absolvovali kurs vzdělání v řemesle, noviciát a pak určité období prohlubování řemeslné i náboženské

---

⁴⁰⁴ Tamtéž, s. 370.

⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 370–371.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 371.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 372–373.

⁴⁰⁸ V řeholních řádech a kongregacích se rozlišují dva typy řeholníků: řeholník-kněz a řeholník bratr. Oba dva typy řeholníků skládají řeholní sliby (tedy slib chudoby, čistoty a poslušnosti), řeholník kněz navíc ještě přijímá kněžské svěcení.

praxe. Externí spolupracovníci a spolupracovnice salesiánského díla absolvovali většinou pravidelná formační setkání duchovního i pastoračního rázu.⁴⁰⁹

Situaci salesiánských formačních domů v roce 1938 popisoval tehdejší hlavní představený kongregace salesiánů Pietro Ricaldone v oběžníku pro všechny členy kongregace. Prvním stupněm formace byly nejrůznější domy pro aspiranty, tedy zájemce o vstup k salesiánům. V nich salesiáni v roce 1938 formovali kolem sedmi tisíc kleriků, řemeslníků, absolventů hospodářských kursů nebo katechetů. Zůstávali zpravidla po dobu pěti let v odborných ústavech a z jejich řad vycházela největší část noviců. Po aspirantátu následoval další stupeň formace – noviciát. Zde se pozornost zaměřovala na společný život v komunitě, studium Stanov a prohloubení vztahu k Bohu. Počet noviců v té době dosahoval každý rok asi jednoho tisíce. Z noviciátu pokračovali klerici, tedy kandidáti kněžství, do filosofického studentátu na tři roky. Koadjutoři (bratři laici) absolvovali místo toho řemeslnické tříletí nebo hospodářský kurs. Počet jedněch i druhých se v roce 1938 ustálil na dvou tisících. Poté klerici po tříleté pedagogické praxi (tzv. asistenci) pokračovali ve studiu v teologických studentátech, přičemž doba studia trvala 4–5 let. Teologické studentáty navštěvovalo v té době kolem tří tisíc kleriků.⁴¹⁰

4.3 Výchovné prostředky

Poté, co jsme si představili salesiánské výchovné instituce, přejdeme k popisu výchovných prostředků preventivního systému Dona Boska. Je to zejména náboženská výchova zaměřená nejen na vzdělání, ale také na rozvoj osobní víry skrze určité projevy zbožnosti. Atmosféru výchovného prostředí měla naplňovat radost, proto Don Bosco zdůrazňoval prvek slavení a svátků. Nesměla samozřejmě chybět také hudba, divadlo a sportovní aktivity.

4.3.1 Výchova k víře a projevy zbožnosti

Zmínili jsme již, že v pedagogickém systému Dona Boska stála náboženská výchova v centru pozornosti. Jak sám připomínal ve svých *Pamětech oratoře*, zábava sloužila jen jako prostředek, jak přilákat mladé, aby je mohl poučit o víře. Naučil se to již v dětství, když v 11 letech organizoval ve sváteční dny pro kluky i dospělé z vesnice Becchi nedaleko Turína, odkud pocházel, zábavná představení složená z artistických čísel nebo jednoduchých kouzelnických triků. Před každým představením vyzval přítomné k modlitbě růžence, zpěvu

⁴⁰⁹ Srov. BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 374.

⁴¹⁰ Srov. Salesiánský věstník, leden 1938, s. 4–5.

nějaké zbožné písně, pak zopakoval kázání, které slyšel ráno v kostele, nebo vyprávěl něco zajímavého, co slyšel nebo četl.⁴¹¹

I když měla ve výchovném systému Dona Boska prvořadé místo náboženská výchova a rozvoj vztahu k Bohu, dbal nejprve o to, aby byly naplněny primární potřeby hochů, jako střecha nad hlavou, jídlo, možnost studia nebo vyučení a možnost pohybu během her na hřišti. V případě Dona Boska se jednalo o sirotky či hochy přicházející do města Turína z venkova, a tudíž nepatřící formálně do žádné farnosti. Vytvořil tedy pro ně se svolením turínského arcibiskupa vlastní farnost v Turíně na Valdoku.

Začátkem jeho výchovného působení se stalo setkání s Bartolomějem Garellim,⁴¹² kdy se mladý kněz Jan Bosco snažil vést s tímto šestnáctiletým mladíkem přátelský rozhovor a na závěr se společně pomodlili jednoduchou modlitbu *Zdrávas Maria*. Toto setkání proběhlo 8. prosince 1841, na svátek Neposkvrněného početí Panny Marie, a je považováno za počátek oratoře. Proto se také toto datum v salesiánských oratořích patřičně připomíná. Don Bosco vyzval Bartoloměje, aby příští neděli přivedl i své kamarády, a tak postupně začalo setkávání turínského kněze během jednoduché výuky katechismu i s dalšími hochy, které také uváděl do náboženské praxe modlitby, svátosti smíření a účasti na mši svaté.

4.3.2 Pedagogika radosti a slavení

Když se zamýšlíme nad výchovným systémem Dona Boska, je třeba hned na úvod zmínit, že jedním z jeho základních kamenů byl důraz na radost. Nešlo jen o nějakou povrchní veselost, ale v prostředí salesiánských oratoří a škol byla radost spojena s náboženstvím. Totiž v tom smyslu, že „spontánní radost má svůj pramen ve vnitřním pokoji s Bohem“.⁴¹³ V pedagogických myšlenkách Dona Boska získávala radost ve spojení se snahou o mravní povznesení a směřování hochů ke svatosti náboženský význam. Ve svých vzpomínkách zakladatel salesiánů zdůrazňoval, že veškerá zábava a rekreace měla jeden konkrétní cíl, totiž „předat mým žákům myšlenky náboženství a povzbudit je k častému přijímání svátostí“.⁴¹⁴

Nešlo tedy jen o nějaké náhodné naplnění volného času příchozích, ale o promyšlený pedagogický plán. Don Bosco jako výborný znalec lidské psychiky, zvláště mladých, si byl vědom, že hlubokou potřebou mladých je právě radost, svoboda, hra. Proto dával ve svém programu velký prostor těmto aktivitám, jak to dosvědčují i jeho paměti, ve kterých se často

---

⁴¹¹ Srov. BOSCO, Giovanni: *Memorie dell'Oratorio di S. Francesco di Sales dal 1815 al 1855*. Roma 2011, s. 23.

⁴¹² Tamtéž, s. 97–99.

⁴¹³ BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 325.

⁴¹⁴ BOSCO, Giovanni: *Memorie dell'Oratorio di S. Francesco di Sales dal 1815 al 1855*. Roma 2011, s. 157.

používají termíny, které popisují pohyb a radost: „rámus, zpěv, křik; dělat povyk, ovace a aplaudovat s velkým křikem a zpěvem; unaveni smíchem, vtipy, zpěvem až řevem“.⁴¹⁵ Také se nabízela velmi pestrá škála pomůcek a aktivit k hrám a rekreaci. Hrál se „s koulemi, s chůdami, s dřevěnými puškami a meči, s jednoduchými gymnastickými pomůckami; většinu času pak hoši strávili skákáním, běháním a užívali si nejrůznější hry a dovádění“.⁴¹⁶

Můžeme říci, že salesiánský výchovný systém poskytoval vyváženost mezi rovinou profánní a náboženskou. Vedle důrazu na plnění povinností a na zábavu ve volném čase se radost projevovala velmi intenzivně také při mnoha svátcích a slavnostech, ať už náboženských, či světských. Na jedné straně se konaly duchovní obnovy, cvičení šťastné smrti, eucharistické adorace a modlitba, které na straně druhé doplňovaly hry, loterie, divadlo, hudba.⁴¹⁷ Pedagogika slavení měla ve výchovném systému Dona Boska důležité místo. Právě během nejrůznějších slavností se mohla projevit radost naplno a přispět k zamýšlenému cíli výchovy: „Hry a svátky se staly privilegovanými okamžiky pro vytváření společenství, rodinné atmosféry, přátelství a usnadňovaly předávání lidských a náboženských hodnot.“⁴¹⁸ Vše, co Don Bosco používal, se stávalo prostředkem k tomu, aby dosáhl vyšších cílů, tedy náboženské a mravní výchovy.

Během roku se objevovaly nejrůznější příležitosti k slavení. Především se slavila každá neděle jako sváteční den, stejně jako velké liturgické slavnosti, mezi které patřily zejména Vánoce, slavnost Zjevení Páně, Svatý týden, Velikonoce, slavnost Nanebevstoupení Páně, slavnost Seslání Ducha svatého, slavnost Božího Těla. Zejména Velikonoce se vyznačovaly ve svátečních oratořích poctivou přípravou na svátost smíření a přijetím svatého přijímání.⁴¹⁹

Zvláštní výchovný význam mělo slavení mariánských slavností, jako třeba svátku Narození Panny Marie v září, Neposkvrněného početí v prosinci, slavnosti Nanebevzetí v srpnu. Nejdůležitějším mariánským svátkem v salesiánských oratořích byla slavnost Panny Marie Pomocnice křesťanů, slavená 24. května. Tato slavnost se postupně rozšiřovala ze salesiánských oratoří a stávala se lidovou slavností, které se účastnilo množství poutníků a do jejíhož slavení bylo zapojeno mnoho různých aktivit, duchovních i světských⁴²⁰

Také každoroční slavení svátků svatých probíhalo se zvláštním zájmem. Šlo zejména o svátky sv. Františka Saleského, sv. Josefa, sv. Aloise Gonzagy, sv. Jana Křtitele

---

⁴¹⁵ Tamtéž, s. 146.

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 156.

⁴¹⁷ Tamtéž, s. 326.

⁴¹⁸ Tamtéž, s. 358.

⁴¹⁹ Tamtéž, s. 328.

⁴²⁰ Tamtéž.

s každoročním setkáním bývalých žáků salesiánských škol v přítomnosti Dona Boska, svátek sv. Petra se zdůrazněním role papeže, svátek Všech svatých, sv. Cecílie, patronky hudby.⁴²¹ Všechny zmíněné svátky a slavnosti byly velkolepou podívanou za doprovodu hudby, zpěvu a nejrůznějších zvyklostí. Mnoha slavnostem předcházela příprava, buď třídní, nebo devítidenní.⁴²²

Také některé měsíce během roku se zvlášť zaměřovaly na určitý aspekt náboženského života. Měsíc květen se připomínal jako mariánský, se zdůrazněním úcty k Panně Marii. V měsíci březnu se pozornost soustředila na svatého Josefa, který byl patronem mladých učňů a byl vzorem pro svět práce. Říjnový svátek Panny Marie Růžencové nabýval rozměr povzbuzení k modlitbě růžence.⁴²³

Další příležitostí k slavnostnímu prožití nabízelo pravidelné měsíční duchovní ústraní, nazývané také „cvičení šťastné smrti“,⁴²⁴ každoroční exercicie, zahajovací třídenní na začátku školního roku a samozřejmě také nejrůznější výlety a každoroční slavnosti: slavnost vína, slavnost kaštanů, slavnost dožínek, karneval apod.⁴²⁵ Nejrůznějších svátků a slavností se účastnily náboženské i civilní authority., Kromě výše zmíněných našly své uplatnění i další aktivity, které bránily tomu, aby se stal život v té či oné salesiánské výchovné instituci rutinní či nudný.

Každá výše zmíněná slavnostní událost v sobě obsahovala dvojitý rozměr: náboženský a světský. Don Bosco už od svých skromných začátků v turínském Valdoku zdůrazňoval výchovný význam podobných slavností, počínaje nedělními setkáními v oratoři, a snažil se těmito setkáními dát charakter novosti, radosti a poučení. Slavnostní události měly podobný průběh jako slavené neděle, navíc byly obohaceny o hudební doprovod a zpěv a pokud možno se jich účastnil i biskup. Slavnosti doprovázel pestrý oběd, zakončený hudebním vystoupením kapely na dvoře a také divadlem v pozdním odpolední. Vrcholem slavnosti byla mše svatá se svatým přijímáním.⁴²⁶

---

⁴²¹ Tamtéž, s. 328–329.

⁴²² Triduum = tři dny přípravy. Novéna = devět dní přípravy.

⁴²³ Srov. BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 329.

⁴²⁴ Pojem „cvičení šťastné smrti“ zní v dnešní době poněkud morbidně, ale společnost se v dřívější době setkávala se smrtí častěji než dnes, ať už v důsledku vysoké kojenecké úmrtnosti, nemoci nebo válek. V náboženském kontextu sledoval Don Bosko jasný výchovný cíl, totiž aby si chlapci zvykli již od útlého věku připravovat se na okamžik vlastní smrti pravidelnou měsíční svátostí smíření a častým svatým přijímáním.

⁴²⁵ Srov. BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 330.

⁴²⁶ Tamtéž.

4.3.3 Divadlo

Význam divadla je ve výchovném systému Dona Boska zřejmý už od počátku. První skromné divadelní představení se konalo 29. června 1847, při příležitosti návštěvy turínského arcibiskupa Luigi Fransonioho v první salesiánské oratoři na Valdoku. Skupinka hochů si připravila několik proslavů, dialogy a krátkou komedii. Poté, co arcibiskup udělil svátost biřmování a slavil mši svatou, zarecitovali hoši ke cti arcibiskupa poetické a prozaické dílo, po kterých následovala dialogická komedie pod názvem *Napoleonův kaprál*, sepsaná spolupracovníkem Dona Boska, teologem Carpanem.⁴²⁷

Dva roky poté se ujal iniciativy Carlo Tomatis. Jednoho sobotního večera zabavil nejmladší hochy představením pantomimou, maňásky, fraškami a komediemi. Skutečná divadelní tradice začala na Valdoku v 50. letech 19. století, obohacená v 60. letech o různé žánry: komedie a lidové frašky, jak v dialektu, tak v italštině; latinské komedie za přítomnosti vážených obyvatel města; historická a posvátná dramata; různé druhy hudební produkce: operety, melodramata, antologie z lyrických i romantických divadelních kusů.⁴²⁸

Divadlo se tak postupně stalo součástí výchovného systému Dona Boska, prvkem utvářejícím atmosféru radosti, s funkcí výchovnou a didaktickou. Šlo tedy nejen o význam divadla jako rekreačního prvku, ale podstatný byl také kulturní a výchovný cíl divadelních vystoupení. Sám Don Bosco se k tématu divadla vyjádřil v roce 1877 těmito slovy: „Divadlo má jako základ tyto dva hlavní cíle: bavit a učit. Ať se provozují komedie, ale jednoduché, které mají nějaké morální poselství. Ať se zpívá, protože zpěv není jen zábava, ale je rovněž součástí výchovy, v našich časech tolik žádaná.“⁴²⁹

V pravidlech pro salesiánské domy Don Bosco shrnoval znovu význam divadla v salesiánské výchově: „Divadlo, tvořené podle zásad křesťanské morálky, může být pro mládež velmi přínosné, pokud nesměřuje k ničemu jinému než k tomu, aby rozveselilo, vzdělávalo a morálně poučovalo.“⁴³⁰

4.3.4 Hudba a zpěv

Podobně jako divadlo měla i hudba a zpěv své místo ve výchovném systému Dona Boska s cílem vychovávat skrze radost, poklidnou atmosféru a zjemňování estetického vkusu a smyslu. Ve všech salesiánských výchovných institucích, od svátečních oratoří přes studentské

---

⁴²⁷ Tamtéž, s. 331.

⁴²⁸ Tamtéž, s. 331–332.

⁴²⁹ *Memorie biografiche di don Bosco* (dále jen MB), 20 vol., S. Benigno Canavese - Torino 1898–1948, X. díl, s. 1057. Citace převzata z: BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 332.

⁴³⁰ Srov. BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 333.

koleje až k učňovským a humanitním školám, se kladl zvláštní zřetel na hudební kapelu, což tehdy znamenalo hlavně dechovou hudbu.⁴³¹

Hudba dávala každé náboženské nebo světské slavnosti tón živé svátečnosti; ať už to byly bohoslužby, liturgická procesí, exkurze nebo výlety, přivítání nebo loučení, předávání cen, akademie nebo divadla. Zde všude se hudba velmi dobře uplatnila. Svůj vztah k hudbě charakterizoval Don Bosco slovy: „Oratoř bez hudby je jako tělo bez duše.“⁴³² Na jiném místě zase v *Pamětech oratoře* vzpomínal na zimní setkání během večerní školy v oratoři na Valdoku v roce 1846–1847: „Kromě stránky vzdělávací animoval naše setkání hlasitý zpěv a vokální hudba, které jsme zde v tomto období pěstovali.“⁴³³

Postupně se u Dona Boska měnila motivace ve vztahu k využití hudby. Nejprve měla funkci preventivní. Hoši se učili zpívat a hrát na nejrůznější nástroje, aby se vyhnuli „nebezpečím, kterým byli mladí vystaveni v oblasti náboženství a morálky“.⁴³⁴ Během školní výuky se kromě zpěvu pěstovala hra na klavír, na varhany a na další nástroje. Snáze se předcházelo nejrůznějším neřestem, když jsme hochy neustále něčím zaměstnávali. Další funkci hudby představovala rovina náboženská, především ve spojitosti se zpěvem při bohoslužbách, kde se preferoval tehdy obvyklý gregoriánský chorál, doprovázející liturgii slouženou latinsky. Nakonec se u hudby oceňovala také její funkce pedagogická, totiž že hudba má „působivý účinek na srdce a představivost mládeže a může tyto mladé snadno zušlechtit, pozvednout a učinit lepšími.“⁴³⁵

4.3.5 Hřiště a sport

Když se podíváme na architektonické rozvržení většiny salesiánských domů po světě, najdeme podobnou strukturu vycházející z promyšlených výchovných požadavků. V centru areálu se nacházel prostorný dvůr, ze kterého se vcházelo do oratoře, do salesiánského domu tvořeného školou a ubytováním pro salesiánskou komunitu a nakonec do kostela, kde se studenti a mládež scházeli k modlitbě a účasti na bohoslužbách. Své místo v preventivním systému Dona Boska měla i rekreace. Pro chlapce představovala příležitost odreagovat se od studia nebo práce. Zároveň sloužil dvůr jako místo, kde bylo možné navazovat přátelství s vrstevníky a kde mohl mladý člověk prožít hezké chvíle. Zakladatel salesiánů Bosko se plně ztotožňoval s myšlenkou sv. Filipa Neriho, když říkal mládeži: „Když je čas, tak běhejte,

---

⁴³¹ Tamtéž, s. 334.

⁴³² MB, XV. díl, s. 57.

⁴³³ BOSCO, Giovanni: *Memorie dell'Oratorio di S. Francesco di Sales dal 1815 al 1855*. Roma 2011, s. 173.

⁴³⁴ Šrov. BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 335.

⁴³⁵ Tamtéž.

skákejte, bavte se, jak chcete, ale jen prosím vás nehřešte.“⁴³⁶ Vidíme tedy, že podporoval rekreaci, která mohla být hlučnější a živější, protože dobře věděl, že je to příležitost k usměrnění přebytku energie u mladých.

---

⁴³⁶ Tamtéž, s. 325.

5. České země: srovnání vývoje salesiánského díla na třech místech

Poté, co jsme pojednali o salesiánském díle v Itálii, se přesuneme do českých zemí. Budeme sledovat, jak se salesiánské dílo rozvinulo na třech konkrétních místech – ve Fryštáku, v Ostravě a v Praze. Obsahem této kapitoly a jádrem celé doktorské práce je komparace salesiánského díla na těchto třech místech spolu se sledováním, jak se české prostředí inspirovalo italským vzorem. Pro vzájemné srovnání jednotlivých míst jsme použili dvě základní oblasti: salesiánské instituce a výchovné prostředky. Mezi salesiánskými institucemi porovnáváme oratoře, internáty a školy. V oblasti výchovných prostředků pak sledujeme výchovu k víře a projevy zbožnosti, pedagogiku radosti a slavení, divadlo, hudbu a zpěv a také sportovní aktivity. Závěr kapitoly pak tvoří shrnutí a syntéza srovnání jednotlivých sledovaných prvků.

5.1 Tři místa působení českých salesiánů: Fryšták, Ostrava, Praha

V této kapitole stručně nastíníme základní informace týkající se působení salesiánů ve venkovském Fryštáku, v průmyslové Ostravě i na periferii hlavního města Prahy.

Pro pochopení jedinečnosti každého ze tří uvedených míst představujeme jejich základní charakteristiku. Ve Fryštáku sledujeme typické venkovské rysy, jako je sepětí obyvatel s půdou díky zemědělskému charakteru tohoto místa, důraz na tradice včetně vyšší religiozity i vzájemnou pospolitost celé obce. Nově vzniklé město Velká Ostrava se stalo v první polovině 20. století prudce se rozvíjejícím hornickým a průmyslovým centrem, jehož obyvateli byli z velké části horníci a dělníci, přistěhovalci vytržení ze svých kořenů, kteří se často cítili jako cizinci v anonymním velkém městě. Periferie hlavního města Prahy byla na rozdíl od historického centra místem na pomezí mezi venkovským a typicky městským osídlením, mezi zemědělskou a dělnickou mentalitou. V nové periferní zástavbě se stali obyvatelé první generací příchozích, těmi, kdo vytvářeli nové tradice v dialogu se starousedlíky nebo navazovali na tradice původní.

5.1.1 Venkovský Fryšták

V prostředí moravského venkova se stejně jako v celé Evropě objevily už koncem 19. století fenomény modernizace, sekularizace nebo politizace veřejného prostoru. Postupná sekularizace společnosti způsobila, že dominantní katolicismus z části ustupoval z veřejného

prostoru a byl nahrazován jinými ideovými či ideologickými systémy, ať už šlo o náhrady výhradně náboženské, nebo politicko-ideologické. Nové chápání společenského pokroku jako směřování k zítřkům, plným vědeckých a technických objevů a současně celkového zlepšení života nebylo na Moravě tak výrazné jako v Čechách, zvláště v Praze. Toto období se také neslo v duchu ztráty tradičních morálních kritérií a norem, což se projevilo v probíhajících sociálních procesech. Československá republika se snažila vědomě odstříhnout od nedávno minulé doby. Postavila se odmítavě ke šlechtě, reprezentované Habsburky, a pokusila se provést reformu v zemědělství a nově se vymezit vůči katolicismu. Dosažení vyšší hospodářské úrovně poskytovalo jak nejvyšším vrstvám, tak i velké části středních stavů volný čas, který využívaly mimo jiné pro sportovní, kulturní a společenské aktivity a také na spolkovou činnost.⁴³⁷

V tomto společenském i kulturním kontextu se nacházelo i městečko Fryšták, ležící na úpatí Hostýnských vrchů, mezi městy Zlín a Holešov. V roce 1930 měl Fryšták 1136 obyvatel.⁴³⁸ Byl odedávna místem převážně zemědělským, místní obyvatelé obhospodařovali poměrně úrodná pole, dařilo se tu však i řemeslům a obchodu. Od konce 19. století se postupně ve městě vedle oblíbeného tkalcovství rozvíjel i drobný průmysl – závod na zpracování dřeva. Poměrně bohatý byl i spolkový život, fungoval zde pěvecko-čtenářský spolek *Svornost*, pořádající také nejrůznější akademie a divadelní představení. S cílem vzdělávat a vychovávat dorůstající mládež byl založen Spolek katolických tovaryšů, aktivní byl Sbor dobrovolných hasičů. Pro podporu sportu vznikla ve Fryštáku v roce 1901 tělocvičná jednota *Sokol*, od roku 1920 zde působila i tělocvičná jednota *Orel*.⁴³⁹

Salesiánský věstník z roku 1936 popisoval tuto lokalitu takto: „Fryšták je pěkné městečko, letovisko, ale nevelké. S přífařenými obcemi čítá fryšťácká osada asi tři tisíce duší. Z nich náleží Fryštáku samému asi tisíc, ostatek obcím, z nichž jsou dvě v těsném sousedství a tvoří jakoby velikou obec, hodně průmyslovou a dělnickou, nejvíc zemědělskou.“⁴⁴⁰

Co se týče náboženství, tak ve městě převažovalo římskokatolické vyznání. V roce 1930 se z 1136 obyvatel hlásilo k římskokatolické církvi 1038, dále zde bylo 66 členů církve

---

⁴³⁷ Srov. FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří – VYKOUPILOV, Libor (eds.): *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*. Brno 2006, s. 6-7.

⁴³⁸ Srov. BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960, 7. svazek*. Ostrava 1980, s. 139. V roce 1960 byly k městečku připojeny osady Dolní Ves, Horní Ves a Vítová.

⁴³⁹ Srov. JADRNIČEK, Ludvík: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*. Fryšták 1947, s. 171–182.

⁴⁴⁰ Věstník českého salesiánského díla, srpen 1936, s. 118.

československé, 12 členů církve československé evangelické, 2 jiného vyznání a 18 osob bez vyznání.⁴⁴¹

Dominantou města byl farní kostel sv. Mikuláše ze 14. století. V letech 1926–1947 působil ve zdejší farnosti farář Jan Kubín. Kromě faráře zde sídlili také dva kaplani. Jak faráři, tak kaplani zdejší farnosti vyučovali náboženství ve škole ve Fryštáku do roku 1903, poté pro velké množství dětí vyučovali také katecheté.⁴⁴²

Salesiáni přišli do Fryštáku 28. září 1927, na svátek sv. Václava. Předcházelo tomu několikaleté vyjednávání mezi knězem Augustinem Štanclem, olomouckým arcibiskupem Leopoldem Prečanem, salesiánem Ignácem Stuchlým a zejména hlavním představeným kongregace salesiánů v Turíně, tak jak jsme to popsali v kapitole 3.7 naší dizertace.

Salesiáni se nastěhovali do domu zakoupeného od školských sester III. řádu sv. Františka s hlavním sídlem v Přerově. Budova salesiánského domu se skládala ze dvou částí, staré školy a nové přístavby. Celkem stavba pojala 90–100 hochů a k tomu potřebný personál vychovatelů a technického zázemí. Z přilehlé zahrady se vytvořilo hřiště a zůstalo jen pár ovocných stromků.⁴⁴³ Během prvních čtyř let pobytu byl dům zařízen velmi prostě. V podstatě jej tvořily pouze třídy. Chyběla vrátnice, divadelní sál, kde by bylo možné shromáždit všechny hochy, také společné ložnice byly velmi stísněné. Proto již v roce 1931 salesiáni dům rozšířili a upravili. Zvětšily se ložnice, vybudovala se kaple a divadelní sál.⁴⁴⁴

Jádro každého salesiánského působistiště tvoří salesiánská komunita. Do Fryštáku přišel jako první Ignác Stuchlý, který se zde stal ředitelem domu v roce 1928. Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.1.3, *modus vivendi* vyžadoval, aby zodpovědnými za řeholní komunity byli českoslovenští občané, a tak Ignác Stuchlý na pozici ředitele vystřídal italského salesiána Giuseppe Coggiolu. Mezi důležité funkce v rámci organizační struktury patřil kromě ředitele komunity také prefekt (ekonom a hospodář dohromady), vedoucí oratoře, školní rádce (měl na starost péči a dohled nad studenty).

Činnost salesiánů ve Fryštáku byla zaměřena na dvě hlavní oblasti: internát pro studující hochy a sváteční oratoř. Postupně se toto poslání rozšiřovalo o další aktivity. Od školního roku 1931/32 zajišťovali salesiáni výuku náboženství ve veřejných školách městečka. Pomáhali místnímu faráři Janu Kubínovi při vánočním a velikonočním zpovídání

---

⁴⁴¹ Srov. JADRNIČEK, Ludvík: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*. Fryšták 1947, s. 185.

⁴⁴² Tamtéž, s. 123-124.

⁴⁴³ Srov. MED, Oldřich: *Knihy víry*, s. 41.

⁴⁴⁴ Srov. Archiv Salesiánské provincie Praha, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938)*, s. 2-3.

nebo při zastupování okolních farářů v době jejich nemoci, případně pomáhali s kázáním. Od roku 1932 nabízel salesiáni duchovní obnovy pro místní farníky.⁴⁴⁵

5.1.2 Průmyslová Ostrava

Po vzniku Československa se objevila myšlenka na vznik Velké Ostravy sloučením zejména tří sousedních měst: Moravské Ostravy, Přívozu a Vítkovic, později se uvažovalo o sloučení již patnácti obcí. Nešlo o nijak výjimečnou aktivitu v rámci Československa, podobně v roce 1919 vzniklo Velké Brno a Velká Olomouc a připravoval se projekt Velké Prahy a Velké Plzně. Jedním z důvodů pro vytvoření Velké Ostravy bylo posílení českého živlu v nově vytvořeném městě, kde by české obyvatelstvo tvořilo dvě třetiny z celkových 166 000 obyvatel.⁴⁴⁶

Velká Ostrava vznikla k 1. lednu 1924 a počet obyvatel dosáhl 113 000, čímž se stala i po této stránce skutečným velkoměstem.⁴⁴⁷ Podle voleb do městského zastupitelstva Velké Ostravy z let 1924, 1929 a 1935 byla v každém roce voleb nejsilnější politickou stranou Čs. sociálně demokratická strana dělnická, následovaná německou volební koalici Deutsche Wahlgemeinschaft, Komunistickou stranou Československa, Čs. stranou lidovou a Čs. stranou socialistickou.⁴⁴⁸

Ostravsko tvořilo největší průmyslovou oblast samostatného Československa. Nacházelo se zde mnoho průmyslových společností v oblasti železářství, strojírenství, chemického a důlního průmyslu, energetiky. Obyvatelé nově vzniklého velkoměsta byli z velké části horníci a dělníci, kteří bydleli v typických koloniích.⁴⁴⁹ V letech 1926–1935 zažívalo město neobvyklý stavební boom, ať už se jednalo o stavbu veřejných budov, nebo bytových domů. V letech 1925–1934 se postavilo ve městě sedm nových sakrálních staveb, převážně náležejících Husovým sborům. Jedinou katolickou stavbou byl salesiánský ústav Don Bosco s kostelem sv. Josefa v Moravské Ostravě.⁴⁵⁰ Sociální péče o mládež jako součást chudinské péče náležela obcím. Aktivní v péči o osiřelé či jinak potřebné děti, o chudé matky a kojence byl roku 1908 založený Spolek Ludmila, roku 1921 reorganizovaný v Okresní péči

---

⁴⁴⁵ Tamtéž, s. 2.

⁴⁴⁶ Srov. PRZYBYLOVÁ, Blažena (ed.): *Ostrava*. Praha 2013, s. 336.

⁴⁴⁷ Tamtéž, s. 341.

⁴⁴⁸ Tamtéž, s. 344.

⁴⁴⁹ Podrobný popis života obyvatel v těchto hornických koloniích viz: JEMELKA, Martin: *Na Šalomouně. Společnost a každodenní život v největší moravskoostravské hornické kolonii (1870–1950)*. Ostrava 2008; JEMELKA, Martin: *Lidé z kolonií vyprávějí své dějiny*. Ostrava 2009.

⁴⁵⁰ Srov. PRZYBYLOVÁ, Blažena (ed.): *Ostrava*. Praha 2013, s. 408.

o mládež v Moravské Ostravě. Tento spolek podpořil vznik řady charitativních zařízení a ústavů, zejména sirotčinců.⁴⁵¹

Přítomnost salesiánů mezi mládeží v průmyslových městech je typickým znakem této řeholní kongregace. Samotný zakladatel Jan Bosco začínal působit v průmyslově se rozvíjejícím italském městě Turíně ve druhé polovině 19. století. Také čeští salesiáni chtěli působit mezi dělnickou mládeží a průmyslové a hornické město Ostrava k tomu přímo vybízelo.

První zájem o přítomnost salesiánů v Ostravě projevil už v roce 1924 latinským dopisem poslaným do ústředí salesiánů do Turína ostravský farář a děkan František Felgenhauer. Popisoval ve svém dopise tehdejší situaci v Moravské Ostravě, tedy hornickém městě průmyslu a železáren, a žádal hlavního představeného salesiánů, aby poslal salesiány do Ostravy. Zmiňoval přitom, že považuje řád salesiánů za důležitý pro výchovu mládeže. V dopise nabízel salesiánům připravené stavební místo a 150 000 korun pro stavbu salesiánského domu a kostela.⁴⁵² V září téhož roku následoval dopis olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana hlavnímu představenému salesiánů do Turína, že by rád do své arcidiecéze, kam město Ostrava spadalo, pozval salesiány. Hlavní představený odpověděl, že zatím žádné salesiány poslat nemůže, protože žádní čeští salesiáni k dispozici nejsou.⁴⁵³

Ostravský farář měl promyšlený plán a chtěl velkoryse darovat salesiánům nejprve kostel a faru jako základnu pro vybudování dalšího kostela a salesiánského domu v Moravské Ostravě, kde hlavně by salesiáni působili. Hodně mu záleželo na tom, aby vzniklo místo určené pro pastorační práci dělníků a řemeslníků: „Hlavně jde o dělnický lid, aby ten měl vůdce, který by ho slyšel a přivedl k Pánu Bohu. Z dělníků nám jich mnoho odpadlo k nové sektě československé a tu doufám, že P. Bůh požehná Vaší práci, by se zase vrátili.“⁴⁵⁴

Olomoucký arcibiskup Prečan ve své korespondenci s knězem Augustinem Štanclem příchod salesiánů do Ostravy podporoval a zmiňoval potřebu nového kostela i obtížnost pastorace v Ostravě: „Kostela farního bude nevyhnutelně zapotřebí pro duchovní správu, která jest v Ostravě neobyčejně rozmanitá a komplikovaná.“⁴⁵⁵

---

⁴⁵¹ Tamtéž, s. 419-422.

⁴⁵² ASC, fond F 636 Moravská Ostrava, fasc. II, výňatek z dopisu ostravského faráře Felgenhauera ze dne 12. dubna 1924: „Habemus locum iam praeparatum ad aedificia et ecclesiam, quam Vobis praesentare volamus cum 150.000 coronis valoris čechosl., sistationem apud nos erigatis et aedificia necessaria Vobis aedificabitis.“

⁴⁵³ ASC, fond F 636 Moravská Ostrava, fasc. II, dopis hlavního představeného salesiánů z Turína ze dne 24. 9. 1924.

⁴⁵⁴ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis ostravského faráře Františka Felgenhauera Ignáci Stuchlému do Perosy Argentiny ze dne 20. 2. 1926.

⁴⁵⁵ Tamtéž, dopis olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana Augustinovi Štanclovi do Hranic na Moravě ze dne 29. 10. 1925.

Počet českých salesiánů se po jejich příchodu do Fryštáku roku 1927 postupně rozrůstal a myšlenka stavby nového salesiánského domu a kostela v Ostravě se po několika letech stala znovu aktuální. V zápisech z jednání hlavní rady v Turíně pro rok 1933 nacházíme zmínku o tom, že „v Moravské Ostravě se projednává stavba domu pro filosofický studentát československý a pro sváteční oratoř, a také stavba kostela asi 20 arů ve farnosti, která pak připadne salesiánské kongregaci“.⁴⁵⁶ Hlavní rada salesiánské kongregace dala svůj souhlas se stavbou za podmínky, že se nebudou dělat dluhy.⁴⁵⁷ Zamýšlený československý filosofický studentát pak byl v Moravské Ostravě zřízen v roce 1935.⁴⁵⁸

Kromě stavby salesiánského domu se plánovala i stavba kostela. Myšlenka na nový kostel se objevila v roce 1911 ustavením *Jednoty sv. Josefa v Moravské Ostravě*, která shromažďovala finanční prostředky na tento účel. Po první světové válce sbírka peněz probíhala dále a nakonec valná hromada Jednoty, konaná dne 3. 8. 1933, jednohlasně rozhodla, aby úspory a všechn její movitý majetek byly věnovány na výstavbu nového kostela.⁴⁵⁹ Stavbu nového salesiánského ústavu začátkem března 1934 zahájil salesiána Štěpán Trochta pověřený koordinací prací. Olomoucký arcibiskup Leopold Prečan dne 17. června 1934 posvětil základní kámen téměř dokončeného ústavu. V listopadu 1934 se do nového domu přestěhovali noví obyvatelé z Fryštáku, totiž 18 kleriků salesiánského filosofického studentátu a dalších pět salesiánů pod vedením Ignáce Stuchlého, čímž začal více méně pravidelný život v tomto salesiánském domě.⁴⁶⁰

Také zde tvořila jádro domu salesiánská komunita. Do Ostravy se z Fryštáku přestěhoval Ignác Stuchlý, který se zde stal ředitelem domu. Od roku 1935 zde sídlila nová československá salesiánská inspektorie (provincie) v čele s novým inspektorem Ignácem Stuchlým. Ředitelem komunity se stal Josef Lepařík. Také zde kromě ředitele komunity působil i prefekt (ekonom a hospodář dohromady), vedoucí oratoře, školní rádce a katecheta. Součástí ostravské komunity byli i salesiáni ze Slovenska, protože ve zdejším filosofickém a později i teologickém studentátě studovali také klerici ze Slovenska. Podobné československé zastoupení bychom mohli vidět i ve společném noviciátě těchto dvou národností ve slovenském Svätém Beňadiku. Komunitu tvořili také profesori studentátu, asistenti na pedagogické praxi a několik koadjutorů, kteří měli na starosti kuchyň, zásobování a vrátnici.

---

⁴⁵⁶ ASC, fond D 873 Verballi Capitolo Superiore, volume V. (1926–1935), sign. M. Ostrava 11132, zápis ze dne 7. 6. 1933.

⁴⁵⁷ Tamtéž.

⁴⁵⁸ Tamtéž, zápis ze dne 28. 5. 1935.

⁴⁵⁹ Srov. Archiv salesiánské komunity v Ostravě, *Kronika Salesiánského ústavu v Mor. Ostravě 1934–1949* (dále jen *Kronika Ostrava*), úvodní strana.

⁴⁶⁰ Tamtéž.

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava a Slovenského štátu v březnu 1939 následovalo rozdělení československé salesiánské inspektorie. Od salesiánské inspektorie sv. Jana Boska se oddělila nová slovenská inspektorie Panny Marie Pomocnice křesťanů, jejímž představeným se stal salesián Josef Bokor, do té doby ředitel bratislavské oratoře. Zároveň chlapci z Fryštáku po skončení kvinty v roce 1939 nezamířili do noviciátu ve Sv. Beňadiku, ale do Ostravy, kde se místní kaple stala dějištěm slavnosti obláčky, tedy oblečení noviců do klerik.⁴⁶¹

Hlavními oblastmi činnosti ostravských salesiánů byl internát, tedy filosofické a teologické učiliště pro salesiánské kleriky, oratoř a farnost při kostele sv. Josefa.

5.1.3 Periferie hlavního města Prahy

Mezníkem v dějinách meziválečné Prahy byl vznik Velké Prahy v roce 1922 připojením 37 obcí k městu Praha. Připojené obce měly velmi různorodý hospodářský charakter, sociální složení obyvatelstva, tudíž i rozdílné možnosti dalšího ekonomického vývoje. Části Velké Prahy byly rozděleny vládním nařízením na 13 obvodů. Prahu VIII tvořily Libeň Střížkov, Kobylisy, Troja a Bohnice.⁴⁶² Pokud jde o obyvatelstvo Prahy v meziválečném období, tak lze pozorovat nárůst počtu obyvatel způsobený jak přistěhováním značného množství obyvatel do Prahy po roce 1918, tak i značným populačním přírůstkem.⁴⁶³

Obyvatelstvo Prahy se proměňovalo i podle náboženského vyznání. Ve 20. letech silně poklesl počet katolíků mezi Pražany. Jestliže v roce 1910 bylo katolíků na území pozdější Velké Prahy více než 90 procent (více než 570 tisíc obyvatel), klesl jejich podíl v roce 1921 na necelých 60 procent (asi 400 tisíc osob). V některých částech města se katolíci stali dokonce menšinou a např. v Michli nebo Kobylisích netvořili ani celých 40 procent obyvatelstva. Naproti tomu vzrostl počet osob bez náboženského vyznání, z 2500 v roce 1910 na více než 127 tisíc v roce 1921. V některých čtvrtích, v Kobylisích, na Proseku nebo v Hlubočepích tvořily osoby bez vyznání dokonce většinu. Po roce 1918 se zdvojnásobil počet obyvatel evangelického vyznání. V roce 1920 založená Církev československá měla hned v následujícím roce v Praze již 86 tisíc členů. Velkým rozmachem hned po roce 1918 prošla organizace bezvěrců – *Volná myšlenka*. Jednotlivé národnosti se náboženským vyznáním lišily. Mezi pražskými Němci bylo mnohem víc evangelíků než mezi Čechy. Členy Církve československé byli zase téměř výlučně jen Češi a téměř jen oni zůstávali často

---

⁴⁶¹ Srov. Salesiánský věstník, prosinec 1939, s. 182.

⁴⁶² Srov. *Dějiny Prahy, II. díl. Od sloučení pražských měst v roce 1784 do současnosti*. Praha 1998, s. 296–297.

⁴⁶³ Tamtéž, s. 303.

bezvěrci. V Praze žilo bez vyznání 20 procent Čechů, ale jen dvě procenta Němců. Zatímco roku 1900 byli Češi žijící v Praze z 95 procent katolíky (pražští Němci jen z necelých tří pětín), v roce 1921 náleželo k římskokatolické církvi již jen 60 procent Čechů.⁴⁶⁴

Urbanistický a architektonický vývoj Velké Prahy byl do značné míry limitován polohou města v poněkud stísněné vltavské kotlině, protkané silnicemi, železnicemi a desítkami továren a meandrem Vltavy s četnými svažitými terény. Při nových urbanistických záměrech se muselo přihlížet k již existující zástavbě, ke koexistenci historických stavebních slohů a požadavkům na moderní architekturu s jejím plným zabezpečením.⁴⁶⁵

Naše pozornost se zaměřuje na vývoj na pražských periferiích, zejména v městské čtvrti Kobylisy. Značná část nové výstavby byla ovlivněna teorií zahradních měst. Nové čtvrti obytných domků měly zajistit pohodlné rodinné bydlení v příjemném prostředí s bohatou zelení. Výstavba zasáhla nejen pozemky bezprostředně navazující na historické části města, jako byly svažité strahovské stráně, část Letné nebo jižní okraj Vinohrad. Vilové čtvrti vznikaly také ve Strašnicích, Rokosce, Kobylisích nebo v Košířích a Břevnově. „Zahradní“ výstavba rodinných domků a vilových komplexů s sebou přinášela nesmírné nároky na územní rozlohu i na budování inženýrských sítí. Značné životní náklady ovlivnily i sociální složení těchto částí města. Čtvrti byly určeny především pro podnikatele, vysoké státní úředníky a některé z nich pro příslušníky vyšší střední třídy. V levnějších koloniích rodinných domů byly budovány dvojdomky se dvěma až třemi byty, z nichž se část pronajímala. Na svažitých terénech dodnes stojí činžovní vily s několika byty, buď samostatné, nebo naopak seskupené do bloků či řad. Kromě zástavby činžovními domy, vilami a rodinnými domky se současně rozšiřovaly i průmyslové závody a vznikala typická periferie.⁴⁶⁶

Z knihy o dějinách Prahy jsme zjistili, že do druhé poloviny 19. století Kobylisy tvořily malou ves, nejprve vinařskou, později zemědělskou. V souvislosti s budováním průmyslu v Libni se Kobylisy staly dělnickou kolonií pro libeňské pracující. V roce 1922 pak byla tato obec přičleněna k Velké Praze.⁴⁶⁷ Po staletí byly Kobylisy spojeny s Libní po stránce vrchnostenské i církevní. Teprve v 19. století se postupně vytvořily podmínky pro bohoslužby v Kobylisích. Zejména májové pobožnosti se konávaly v kapli sv. Jana Nepomuckého, která byla součástí zdejšího statku. Roku 1897 byla postavena škola s kaplí přístupnou veřejnosti. V roce 1918 koupil *Spolek pro domácí ošetřování chudých nemocných v Praze* dům

---

⁴⁶⁴ Tamtéž, s. 308–309.

⁴⁶⁵ Tamtéž, s. 309.

⁴⁶⁶ Tamtéž, s. 314.

⁴⁶⁷ Srov. PELZBAUEROVÁ, Věra: *Dějiny částí Prahy jako dějiny farních obvodů*. Praha 2008, s. 130.

v Okrouhlické ulici pro sestry Božského Srdce Ježíšova z Rajhradu, s nimiž spolek spolupracoval. Sestry, nazývané též těšitelky, uvolnily dvě místnosti pro zřízení kaple, kde bohoslužby zajišťovali jezuité.⁴⁶⁸

Kromě architektonického rozvoje Prahy se zaměřuje naše pozornost i na systém sociální péče v hlavním městě, který byl po roce 1918 od základů přetvořen. V roce 1923 vznikl *Sociální ústav hl. m. Prahy*. Komise ústavu rozhodovaly o umístění dětí v pěstounské péči, v sanatoriích, nemocnicích, pečovaly o dětská hřiště apod. V polovině 20. století měla Praha celkem 70 takových ústavů. Dalšími zařízeními byly útulky školní mládeže, které měly zabránit, aby dítě nebylo vydáno svodu ulice. V mnoha případech se však jednalo spíše o školní družiny a až v průběhu 20. let se začal prosazovat původní záměr – vytvořit dětské domovy. Základem pro ně se staly především celodenní ubytovny, kterých měla Praha v polovině 20. let osm, mezi nimi městský sirotčinec a dále učňovské domovy a útulky.⁴⁶⁹ Na tento trend péče o studenty navázali salesiáni výstavbou internátu pro chudé studenty v pražské čtvrti Kobylisy. Zapojili se tak svým jedinečným způsobem do řešení pražské sociální otázky.

Příležitost k začátku stavby se naskytla, když Antonín Ženíšek, statkář v Praze-Kobylisích, věnoval na stavbu salesiánského domu i plánovaného kostela velký pozemek. Celou věc projednávala i hlavní rada salesiánské kongregace v Turíně, která stavbu schválila v září 1934.⁴⁷⁰ Činnost salesiánů v Praze-Kobylisích začala oficiálně posvěcením základního kamene nového kostela sv. Terezie z Lisieux dne 8. prosince 1934 za přítomnosti pražského arcibiskupa Karla Kašpara. Budováním celé stavby byl pověřen salesián Štěpán Trochta, který se již osvědčil při stavbě v Ostravě.⁴⁷¹ Podrobněji se k zamýšlené stavbě vyjádřila hlavní rada salesiánů ještě v prosinci téhož roku: „V Praze existuje iniciativa týkající se kostela a institutu. Zabývá se jí biskup spolu s významnými lidmi a katolickými spolky. Dílo samo o sobě je doporučeníhodné a hlasujeme pro uskutečnění. Dílo je na začátku a pak by bylo věnováno salesiánům. Ve vhodný čas se o tom bude jednat.“⁴⁷²

Během roku 1935 se Štěpán Trochta seznamoval se situací v Praze a sbíral finanční prostředky. Výstavba areálu začala v roce 1936, kdy byla definitivně schválena hlavní radou salesiánů: „V Praze je zakoupen pozemek a položen základní kámen. Nyní, když bylo získání

---

⁴⁶⁸ Tamtéž, s. 131.

⁴⁶⁹ Srov. *Dějiny Prahy, II. díl. Od sloučení pražských měst v roce 1784 do současnosti*. Praha 1998, s. 344–345.

⁴⁷⁰ ASC, fond D 873, Verbalí Capitolo Superiore, volume V. (1926–1935), sign. Praga 11 638. Zápis ze dne 4. 9. 1934.

⁴⁷¹ Srov. MED, Oldřich: *Knihovna víry*, s. 72–73.

⁴⁷² ASC, fond D 873, Verbalí Capitolo Superiore, volume V. (1926–1935), sign. Praga 11 867. Zápis ze dne 12. 12. 1934.

uznání naší kongregace ze strany státu, se může pokračovat v práci na stavbě.“⁴⁷³ Vyprojektování a realizace architektonicky cenného komplexu salesiánského ústavu a kostela byly svěřeny žákovi Jana Kotěry architektu Čeňku Vořechovi, který je navrhl v duchu tehdy populárního funkcionalismu.⁴⁷⁴ Již 24. října 1937 byl kostel sv. Terezie posvěcen a začal tak plnit dvojí roli. Jednak to byl filiální kostel ke kostelu v Libni a současně sloužil jako kaple salesiánského ústavu.⁴⁷⁵

Původně salesiáni zamýšleli postavit jen přízemní budovu pro sváteční oratoř. Záhy však byl stavitel Štěpán Trochta „upozorněn pražskými dobrodinci, že k životnosti budovaného ústavu oratoř na periférii Kobylis dalece nebude stačit a že jest tudíž škoda podnikati tak nákladnou stavbu pro tak nejistý úspěch. Bylo mu často již navrženo a sám uznává vhodnost otevřítí v novém ústavě též konvikt pro chudé studující hochy z Prahy a okolí.“⁴⁷⁶ Nedávno předtím totiž v prosinci 1936 stavitel Jan Toman projednával se Štěpánem Trochou možnost vystavět kromě suterénu a přízemí také první a druhé patro levého křídla budovy salesiánského ústavu. Pokud by stavba sloužila jen oratoři, stačilo by přízemí. Nástavba byla určena pro internát. Dostavbou dalších dvou pater vznikly dva velké sály, jeden pro společnou ložnici, druhý pro studovnu, dva menší pokoje a toalety.⁴⁷⁷ Internát pro chudé hochy začal fungovat začátkem roku 1938.

Podobně jako ve Fryštáku a Ostravě také v Praze-Kobylisích tvořila střed salesiánského díla řeholní komunita salesiánů. Průkopníkem pražského salesiánského díla byl výše zmíněný Štěpán Trochta spolu s klerikem Františkem Krutílkem. Později po dostavbě areálu se připojili i další salesiáni, prefekt domu (ekonom a hospodář zároveň), vedoucí oratoře, školní rádce (měl na starost péči a dohled nad studenty). Ředitelem domu se stal Štěpán Trochta.

Činnost salesiánů v Praze se postupně soustředila na několik hlavních aktivit. Byl to především internát pro chudé chlapce, kteří studovali na pražských středních školách, dále pak oratoř, služba lidem ve farnosti a později i divadlo.

Čeští salesiáni se museli přizpůsobit jedinečné situaci na každém ze tří zmíněných míst. Ve Fryštáku využili klidnější prostředí pro zřízení formačního domu určeného pro aspiranty. V Ostravě se rozvinula salesiánská pedagogika pro dobro chudé a opuštěné

---

⁴⁷³ Tamtéž, volume VI. (1935–1942), sign. Praga-opere. Zápis ze dne 31. 3. 1936.

⁴⁷⁴ Srov. KRATOCHVÍLOVÁ, Jana: *Stavební činnost salesiánů v Čechách a na Moravě do roku 1950*. Praha 2004 (diplomová práce), s. 57.

⁴⁷⁵ Srov. PELZBAUEROVÁ, Věra: *Dějiny částí Prahy jako dějiny farních obvodů*. Praha 2008, s. 131.

⁴⁷⁶ ASPP, fond Salesiáni Kobylisy, kniha č. 15, *Knihy protokolů schůzí představenstva – Spolek pracovníků Salesiánských v Č. S. R.*, zápis z 20. ledna 1937.

⁴⁷⁷ Tamtéž, zápis z 16. srpna 1937.

dělnické mládeže, v hlavním městě pak salesiáni nabídli ubytování hochům studujícím na různých pražských školách a věnovali se mládeži z periferie.

5.2 Výchovné instituce

Život v každém salesiánském domě se odehrává v určitém specifickém prostoru, který má svůj jedinečný výchovný účel a poslání. Nyní budeme sledovat a porovnávat konkrétní způsob života ve třech výchovných institucích, které čeští salesiáni ve Fryštáku, v Ostravě a v Praze založili. Jedná se o internát, školu a oratoř.

Na tomto místě je třeba ještě zmínit dvě metodologické poznámky. Vzhledem k rozdílnému vývoji jednotlivých salesiánských domů v českém prostředí jsme se setkali s určitými obtížemi při práci s archivními prameny. Dům ve Fryštáku vznikl v roce 1927, máme tedy k dispozici pro námi sledované období (1927–1939) dostatek pramenů, ať už jde o kroniky domu nebo oratoře, případně články v Salesiánském věstníku. Dům v Ostravě vznikl v roce 1934, archivních pramenů je zde tedy pro časový úsek 1934–1939 už méně. A nakonec salesiánský dům v Praze byl zčásti dokončen na podzim roku 1937, činnost internátu a oratoře začala až počátkem roku 1938. V tomto případě máme k dispozici materiály pouze pro dva roky (1938–1939). Bylo pro nás tedy obtížné dělat komparaci založenou na porovnávání různě dlouhých časových období nebo vyvozovat obecné závěry z činnosti, kterou jsme sledovali pouze dva roky, jako tomu bylo v Praze-Kobylisích. V tom tedy vidíme určitý limit naší práce a riziko přílišného zjednodušení závěrů.

Druhou obtíží, s kterou jsme se museli vyrovnat, bylo rozhodnutí, jak mnoho podrobností a jednotlivostí z pramenů uvádět jako ukázky v popisovaných tématech. Jsme si vědomi toho, že výklad může místy působit popisně. Nicméně pro zhodnocení popisovaných jevů jsme se uvádění detailů nemohli vyhnout a snažili jsme se je v textu omezit na míru nezbytnou pro pochopení probíraného tématu.

5.2.1 Internát

V rámci preventivního výchovného systému zdůrazňoval Don Bosko čtyři prvky: domov, hřiště, škola, farnost. Nabídkou ubytování pro hochy sledoval Don Bosco tento výchovný cíl: poskytnout potřebným hochům v Turíně, často sirotkům, nejen střechu nad hlavou, ale také vhodnou atmosféru, která by napomáhala rozvoji dalších výchovných cílů, totiž nabídce vzdělání nebo vyučení se řemeslu a rozvoji náboženského života hochů. V českých archivních

pramenech se pro ubytování v salesiánském domě užívá buď termín „salesiánský internát“, nebo „chlapecký domov“. Slovo internát je více formální a neutrální. Vyjadřuje popis domu, kde se shromažďují a bydlí studenti. Slovo domov pak lépe vyjadřuje rozměr domova, tedy místa přijetí a výchovné péče ze strany salesiánů.

V této kapitole chceme vzájemně porovnat internáty v jednotlivých místech. Ve Fryštáku salesiáni založili internát pro chudé hochy, kteří měli zájem studovat gymnázium a případně stát se salesiány. Salesiánský dům v Ostravě sloužil jako ubytování pro salesiánské kleriky, tedy studenty filosofie a později i teologie. Tito salesiánští studenti byli součástí řeholní komunity, pro označení se nepoužíval termín internát, ale filosofický a teologický studentát. A nakonec v Praze zřídili salesiáni internát pro chudé hochy studující v hlavním městě na různých školách.

Jako kritéria komparace jednotlivých internátů jsme zvolili uspořádání budovy internátu, adresáty ubytování, denní řád a program internátu, výchovné zaměření, výchovný personál a ekonomickou stránku.

Charakter a uspořádání budov

Nejprve se zaměříme na uspořádání budov jednotlivých salesiánských domů, kde internáty sídlily. Ve Fryštáku museli vzít salesiáni zavděk stavbou, kterou odkoupili od školských sester III. řádu sv. Františka. Naproti tomu v Ostravě a Praze salesiáni postavili nové domy, kde mohli jednotlivé místnosti i celou kompozici areálu účelně navrhnout. Zvláště u pražské novostavby salesiánského areálu je vidět inspirace italským vzorem z Turína, podle kterého se stavěly salesiánské areály po celém světě. Nechybí zde totiž typické podloubí, které v horkém létě sloužilo jako ochrana před sluncem a v deštivém počasí zase před deštěm.

Salesiánský dům ve Fryštáku byl zpočátku zřízen velmi prostě a jednoduše, v podstatě jej tvořily pouze třídy. Chyběla vrátnice, divadelní sál, kde by bylo možnost shromáždit všechny hochy, také společné ložnice byly velmi stísněné.⁴⁷⁸ Budova salesiánského domu sestávala ze dvou částí, staré školy a nové přístavby. Celkem stavba pojala 90–100 hochů a k tomu potřebný personál vychovatelů a technického zázemí.⁴⁷⁹ Pro narůstající počet studentů salesiáni dům v roce 1931 rozšířili a upravili. Zvětšily se ložnice, vybudovala se kaple a divadelní sál.⁴⁸⁰

---

⁴⁷⁸ Srov. Archiv Salesiánské provincie Praha, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938)*, s. 3.

⁴⁷⁹ Srov. MED, Oldřich: *Knihy víry*, s. 41.

⁴⁸⁰ Srov. Archiv Salesiánské provincie Praha, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938)*, s. 2.

Zatímco ve Fryštáku panovaly stísněné prostory, novostavby salesiánských areálů v Ostravě a Praze se vyznačovaly rozlehlými prostory. Salesiánský dům v Ostravě byl postaven kvůli důlní činnosti na silné betonové desce. Nechybělo účelné uspořádání, které zahrnovalo místnosti pro ubytování řeholní komunity salesiánů a kleriků, prostorné herny, klubovny a čítárnu, spolu s potřebným technickým zázemím.⁴⁸¹

V Praze přesahovala celková rozloha ústavu s hřišti, internátem a útulkem pro návštěvníky a v první řadě s kaplí sv. Terezie 15 000 m².⁴⁸² Budova byla dvoupatrová a byla vystavěna v nejmodernějším systému k sobě pravouhle postavených křídel, čímž bylo dosaženo toho, že do všech místností dopadalo sluneční světlo. V přízemí se nacházel veliký shromažďovací sál, klubovny a učebny hochů. V prvním patře pak byla studovna, ošetřovna a ubikace, v druhém patře ložnice chovanců a byty kněží. V suterénu se nacházela kuchyně, prádelna, sprchy, sklepy apod.⁴⁸³ Celý komplex se skládal ze tří budov, jejichž půdorys byl ve tvaru písmena „U“. Pravé křídlo, v němž byl umístěn hlavní vchod z Kobyliského náměstí, bylo postaveno v I. etapě stavby společně s částí středové budovy. Ve II. etapě byla přistavěna zbývající část středové budovy. Divadlo tvořilo levé boční křídlo. Oratoř sídlila v suterénu a v přízemí, kde byl také umístěn vchod do oratoře.⁴⁸⁴

Centrální místo v každém salesiánském zaujímal prostorná kaple určená pro salesiány a chovance. Ve Fryštáku vznikla velká kaple až po rozšíření stavby v roce 1931. Byla umístěna v přízemí, nad ní se nacházel sál se stálým jevištěm, kde chovanci pořádali divadelní představení, přednášky, stejně jako koncerty vlastní velké žakovské kapely.⁴⁸⁵ V Ostravě sloužila tři roky provizorně jako kaple jedna místnost v oratoři, dokud nebyl postaven v roce 1937 kostel sv. Josefa.⁴⁸⁶ Stejně tak v Praze-Kobylisích salesiáni vystavěli provizorní ústavní kapli sv. Terezie z Lisieux, která sloužila chovancům i veřejnosti, do té doby, než vedle ní vyroste velký kostel, k jehož stavbě ovšem pro nepřízeň doby už nikdy nedošlo.⁴⁸⁷

Nezbytnou součástí každého salesiánského areálu bylo hřiště nebo velký dvůr, místo rekreace a rozvoje přátelských vztahů mezi vrstevníky. Ve Fryštáku se salesiáni potýkali s nedostatkem místa, proto se vytvořilo alespoň menší hřiště, když se vykácely stromy

---

⁴⁸¹ Srov. Salesiánský věstník, leden 1935, s. 18

⁴⁸² Salesiánský věstník, leden 1938, s. 13.

⁴⁸³ Tamtéž, s. 14.

⁴⁸⁴ Srov. KRATOCHVÍLOVÁ, Jana: *Stavební činnost salesiánů v Čechách a na Moravě do roku 1950*. Praha 2004 (diplomová práce), s. 64–65.

⁴⁸⁵ Srov. JADRNIČEK, Ludvík: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*. Fryšták 1947, s. 136.

⁴⁸⁶ Srov. MED, Oldřich: *Knihovna víry*, s. 79.

⁴⁸⁷ Srov. Salesiánský věstník, duben 1938, s. 62.

v přilehlé zahradě a zůstalo jen pár ovocných stromků.⁴⁸⁸ V Ostravě vzniklo hřiště prostorné a bylo hojně využíváno pro řadu sportů, stejně jako v zimě pro kluziště.⁴⁸⁹ V Praze se nacházelo hřiště pro kopanou na svou dobu jedno z největších, nechyběla ani sportoviště pro tenis, běh, také dvě menší hřiště pro volejbal a kluziště.⁴⁹⁰

Viděli jsme, že pro výchovnou činnost potřebovali salesiáni určité zázemí. Ve Fryštáku museli vzít zavedenou starou stavbou, kterou bylo třeba upravovat, a přesto nestačila. Novostavby v Ostravě a Praze už byly budovány podle potřeb salesiánů, byly prostorné a účelně uspořádané. Centrální místo v každém areálu zaujímala kaple a kromě místností k ubytování a zázemí nechybělo ani potřebné hřiště, které je typickou součástí každého salesiánského areálu po celém světě.

Adresáti

Pro koho byly vlastně salesiánské internáty určeny? V tom jsou mezi Fryštákem, Ostravou a Prahou asi největší rozdíly. Ve Fryštáku a Ostravě se nacházely formační domy určené pro salesiánský dorost. Ve Fryštáku sídlili aspiranti. Salesiánský dům v Ostravě byl určen pro salesiánské kleriky studující filosofii a teologii. Pouze v Praze byl salesiánský dům určen pro externisty a sloužil jako ubytování pro hochy studující na pražských školách.

Salesiánský dům (v dobové terminologii „ústav“) ve Fryštáku byl přizpůsoben životu ve formačním domě. K formaci budoucích salesiánů sloužilo soukromé nižší gymnázium a internát, kde hoši bydleli. Do Fryštáku přicházeli chlapci zejména z chudších rodin ve věku kolem 11 let, aby začali studovat v primě zdejšího salesiánského gymnázia. Jako frekventanti soukromého gymnázia museli salesiánští studenti skládat na konci každého roku postupové zkoušky na některém gymnáziu s právem veřejnosti, aby studium bylo uznáno státem. Salesiánští studenti z Fryštáku jezdili na tyto zkoušky na Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži.⁴⁹¹ Počet studentů přijatých do salesiánského internátu ve Fryštáku se postupně zvyšoval. Ve školním roce 1927/28 bylo přijato 50 studentů, o rok později už 81, v roce 1931/32 po rozšíření domu obývalo dům 123 studentů, počet ubytovaných ve školním roce 1935/36 dosáhl nejvyššího počtu 135 hochů.⁴⁹² O salesiánském internátu ve Fryštáku se dočteme i v dějinách městečka: „Ústav velmi prospíval a měl roku 1932 již 125 chovanců, žáky to od 1. do 5. třídy gymnazijní. Všichni bydleli po celý rok v ústavě, domů odcházeli jen

---

⁴⁸⁸ Srov. MED, Oldřich: *Knihá víry*, s. 41.

⁴⁸⁹ Srov. Salesiánský věstník, leden 1935, s. 19.

⁴⁹⁰ Srov. Salesiánský věstník, květen 1938, s. 79–80.

⁴⁹¹ Srov. MED, Oldřich: *Knihá víry*, s. 51.

⁴⁹² Srov. Archiv Salesiánské provincie Praha, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938)*, s. 12.

na velké prázdniny. Roku 1932 měl ústav 7 maturantů, v noviciátě bylo 19 Čechů a 21 Slováků, osm českých bohoslovců a osm kleriků na pedagogické praxi.⁴⁹³

V roce 1932 se zdejší salesiánský dům stal domem také pro salesiánské studenty filosofie (kleriky), a tak bylo nutno mít dvojí rozvrh a dvě oddělené komunity. Oldřich Med vzpomínal, že bylo třeba se střídat ve všech prostorách, ať už to byla kaple, jídelna nebo dvůr.⁴⁹⁴ Bylo tomu tak až do listopadu roku 1934, kdy se otevřel v Ostravě nový salesiánský dům určený pro salesiánské bohoslovce a mohlo proběhnout stěhování.⁴⁹⁵

Salesiánský internát v Ostravě sloužil českým i slovenským salesiánům. V pramenech se setkáváme s názvem filosofický studentát. V akademickém roce 1936/37 studovalo v Ostravě filosofii 27 českých kleriků a 20 slovenských.⁴⁹⁶ Od září 1937 pak sloužil ostravský dům také jako teologický studentát, v jehož prvním ročníku studovalo teologii pět Čechů a tři Slováci.⁴⁹⁷

Zatímco internáty ve Fryštáku a Ostravě byly formační, nový internát v Praze byl otevřen začátkem roku 1938 a byl určen pro hochy z obecných a měšťanských škol, kteří v Praze studovali a hledali zde ubytování.⁴⁹⁸ Přes některé technické problémy se již na první půlrok provozu internátu přihlásilo přes dvacet chlapců, většinou žáků měšťanských škol.⁴⁹⁹ S novým školním rokem od začátku září 1938 se v Salesiánském chlapeckém domově v Praze-Kobylisích ubytovalo již 60 hochů a ústav po prázdninách znovu ožil. Atmosféru domova popisuje Salesiánský věstník: „Po chodbách i dvorech se rozlehla zpěvná řeč a originální vtipy a výrazy pražských i venkovských kluků. V kapli se počaly zvučně vznášet z mladých hrdel modlitby. Na dvoře pěkně upraveném je travnaté hřiště. Ta tráva chlapce hned od začátku velmi přitahovala.“⁵⁰⁰

Salesiánské internáty ve Fryštáku a Ostravě byly součástí formačních domů a byly určeny pro aspiranty, respektive kleriky. Naopak v Praze nacházeli ubytování chudí hoši z Prahy a okolí, kteří studovali na různých školách v hlavním městě. Vidíme zde tedy postupný vývoj. Nejprve chtěli salesiáni zajistit výchovu a formaci vlastního dorostu, a teprve postupně budovali projekty určené na pomoc potřebným.

---

⁴⁹³ Srov. JADRNIČEK, Ludvík: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*. Fryšták 1947, s. 136.

⁴⁹⁴ Srov. MED, Oldřich: *Knihá víry*, s. 62.

⁴⁹⁵ Tamtéž, s. 72.

⁴⁹⁶ Tamtéž, s. 84.

⁴⁹⁷ Srov. Salesiánský věstník, říjen 1937, s. 148.

⁴⁹⁸ Srov. Salesiánský věstník, leden 1938, s. 13.

⁴⁹⁹ Srov. Salesiánský věstník, duben 1938, s. 62.

⁵⁰⁰ Salesiánský věstník, březen 1939, s. 45.

Výchovný personál

Jádro každého salesiánského domu tvořila komunita salesiánů s věčnými sliby. Tato komunita pak plnila poslání podle charakteru jednotlivých míst, ať už to bylo zaměření více formační, nebo pastorační.

Ve Fryštáku byla salesiánská komunita tvořena ředitelem, zástupcem ředitele, prefektem, katechetou, školním rádcem.⁵⁰¹ Tato struktura se osvědčila v italských salesiánských domech a převzali ji i čeští salesiáni. V personálním složení salesiánského domu vidíme tedy aspekty vedení a řízení, ekonomických otázek, náboženské formace a studia. S výchovou a vzděláváním chlapců pomáhali salesiánům klerici, kteří po dvou letech studia filosofie vykonávali ve Fryštáku pedagogickou praxi, nazývanou také „asistence“. Hlavním úkolem těchto kleriků-asistentů byla přítomnost mezi svěřenými hochy, zejména při rekreaci a hrách, ale také při studiu. Velmi se kladl důraz na přátelskou rodinnou atmosféru, o které se také dočteme v kronice domu: „Asistenti, mladí spolubratři, s nadšením a láskou věnují se svým svěřencům a žijí s nimi a pro ně a tak vzájemná bratrská láska utváří rodinný pravý vzhled ústavního života.“⁵⁰² Protože asistenti byli hochům věkem blízcí, snadno se vytvářely přátelské vztahy založené na vzájemné důvěře. Když docházelo k obměně asistentů, byla to příležitost k dojemnému loučení, jako například ve Fryštáku v roce 1939: „Po snídani v první hodinu vyučování se šel ještě pan Polák rozloučit se svými svěřenci primány. Při této příležitosti bylo vidět, jak chovanci měli rádi svého asistenta. Dva přečetli prostinký a vroucí pozdrav. Většina chlapců se rozplakala, nebylo jednoho, který by nebyl hluboce dojat odchodem pana Poláka, který si získal svou starostí tolik lásky a oddanosti.“⁵⁰³

Trochu netypická situace byla v Ostravě. Zdejší salesiánští studenti filosofie a teologie byli na jedné straně v roli podřízené, na druhé straně pracovali jako vychovatelé v oratoři, kde tak mohli rozvíjet své pedagogické dovednosti a připravovat se na své další působení. Podobně jako ve Fryštáku, tak i v Ostravě věková blízkost kleriků a chlapců v oratoři pomohla snáz k rychlému vytvoření přátelských vztahů.⁵⁰⁴

Také v Salesiánském chlapeckém domově v Praze-Kobylisích se hochům v internátě věnovali nejen jednotliví členové salesiánské komunity, ale i asistenti. Výchovný úkol zdejších salesiánů zmiňoval i Salesiánský věstník: „Hlavně ovšem má zde nalézt mládež hřejivé srdce vychovatele, pravého přítele. Tím jsou učiněny nejnmutnější předpoklady úspěšné

---

⁵⁰¹ Archiv Salesiánské provincie Praha, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938)*, s. 2.

⁵⁰² Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 22. února 1938.

⁵⁰³ Tamtéž, zápis k datu 4. února 1939.

⁵⁰⁴ Srov. MED, Oldřich: *Knihy víry*, s. 72.

činnosti našich nejmladších a nejpotřebnějších spoluobčanů velkoměstské periferie.“⁵⁰⁵ Stejně tak zdejší salesiáni po vzoru Dona Boska využívali preventivní systém, který spočíval v tom, že se chovancům vysvětlily předpisy a pravidla ústavu. Ředitel nebo učitelé pak nad nimi bedlivě bděli, povzbuzovali je s otcovskou laskavostí, vedli je, radili jim při každé příležitosti a láskyplně je napomínali. Ředitel Salesiánského chlapeckého domova v Praze Štěpán Trochta se snažil spolu s ostatními salesiány tento výchovný systém uskutečňovat i v tomto domě: „Vychovatelé prostě znemožňují žákům dopustit se nějakého přestupku; celý tento systém se zakládá na rozumu, náboženství a lásce. Proto vylučuje každý trest a snaží se vyhnouti i těm nejmenším trestům. V tomto duchu chtějí pracovat salesiáni i mezi mládeží na pražské periferii.“⁵⁰⁶

Výchovný personál tvořila především komunita salesiánů, stejně jako klerici na výchovné praxi, tedy asistenti. Salesiáni se věnovali buď vyučování, nebo výchovné přítomnosti mezi hochy během samostudia, rekreace nebo při společných modlitbách. Snažili se také hochy vychovávat podle salesiánského preventivního systému Dona Boska, který se již osvědčil v italských salesiánských domech a na jehož tradici navazovali i čeští salesiáni.

Výchovné zaměření

Každý salesiánský dům má své výchovné zaměření a cíle. Stejně tak ho měly salesiánské internáty. Podrobněji o tomto tématu pojednáme v další kapitole o výchovných prostředcích, zde jen nastíníme základní prvky, které v další kapitole rozvineme.

Zmínili jsme, že salesiánský internát ve Fryštáku nabízel ubytování chudým chlapcům směřujícím k salesiánskému řeholnímu povolání. Proto se výchovné zaměření tohoto domu rozvíjelo v rovině studijní (pětileté studium na nižším gymnáziu), v rovině náboženské (rozvoj vztahu k Bohu) a v rovině řeholní (postupné zvykání si na komunitní styl života a příprava na vstup do noviciátu).⁵⁰⁷

Ostravský internát sloužil především pro formaci salesiánských kleriků – studentů filosofie a teologie. Hlavní cíl byl tedy jasný – vychovat z kleriků dobré salesiány a poskytnout jim potřebné filosofické a teologické vzdělání. Salesián Antonio Candela, zástupce hlavního představeného salesiánů Pietra Ricaldoneho z Turína, během své mimořádné vizitace v Moravské Ostravě upozornil na některé důležité body v organizaci nového salesiánského domu se 47 studenty filosofie a s příslušným personálem vyučujících.

---

⁵⁰⁵ Srov. Salesiánský věstník, duben 1938, s. 49.

⁵⁰⁶ Tamtéž, s. 53.

⁵⁰⁷ ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938)*, s. 2.

Vyjádril vděčnost všem dobrodincům a spolupracovníkům na tomto díle a připomněl, že „je třeba život v tomto domě postavit na solidních základech a vytvořit dobré tradice: v poslušnosti, v duchovním životě, správě, formaci, v organizaci filosofického studentátu. Je třeba dát pozor, aby ani sváteční oratoř, ani veřejná kaple nebyly překážkou pro vlastní život filosofického studentátu.“⁵⁰⁸ Zde vidíme důraz na to, aby studenti nebyli přetíženi nebo příliš rozptylováni od studia.

Podobně i salesiánský inspektor Franc Walland z Jugoslávie chválil založení nového salesiánského domu v Moravské Ostravě, nicméně i on upozornil na nedostatky: „Našel jsem filosofický studentát ve stavu, kdy se mi zdá, že je příliš zatížen školou, málo samostudia, chybí zde klid a ticho, důležité pro prohloubení znalostí a pro utváření dobrého charakteru, klidného, důkladného a zbožného.“⁵⁰⁹ Připomenul tedy, že salesiánský studentát má být místem skutečné přípravy mladých salesiánů pro výchovné účely kongregace, a proto musí mít studium a formace kleriků přednost před jakýmkoli výchovnými aktivitami.

Salesiánský chlapecký domov v Praze-Kobylisích se výchovně zaměřoval na chudé studenty pražských škol, kterým poskytoval ubytování. Salesiáni zde nezajišťovali výuku, ale starali se o výchovnou přítomnost během odpoledního samostudia a pak také v čase rekreace. Velký důraz se kladl ve zdejších domě na výchovu ve víře a na projevy zbožnosti, jako je například měsíční duchovní obnova spojená s důkladnější zpovědí a sv. přijímáním. Konaly se také pravidelné pobožnosti k Srdci Páně, stejně jako pobožnosti ke cti Panny Marie Pomocnice křesťanů, pravidelnou součástí pobožností byly modlitby za dobrodince salesiánského díla.⁵¹⁰ Zdejší areál byl kromě internistů, bydlících v salesiánském domě, otevřen také místní kobyliské mládeži, „aby ve volných chvílích našla v ústavě pobavení a byla zároveň křesťansky vychovávána podle směrnic sv. Don Boska“.⁵¹¹

Výchovné zaměření salesiánských domů ve Fryštáku, v Ostravě i v Praze se od sebe navzájem lišilo. Ve Fryštáku salesiáni zajišťovali jak výuku na soukromém gymnáziu, tak asistenci během samostudia, program během rekreace nebo také společné náboženské vzdělávání a formaci. Ostravští klerici byli více začleněni do řeholního života místní komunity a plnili dvojí roli studentů a vychovatelů v oratoři. Pražský salesiánský internát zase výhradně sloužil chlapcům zvenčí, důraz se nekladl tolik na studium, jako spíše dobré využití času během odpoledne a večera, stejně jako na vytváření dobré atmosféry v domově mezi chovanci a vychovateli.

---

⁵⁰⁸ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 2, sešit č. 2, zápis „Visita straordinaria“ ze dne 29. 11. 1934.

⁵⁰⁹ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 2, sešit č. 2, zápis „Visita ispettoriale“ ze dne 16. 2. 1935.

⁵¹⁰ Srov. Salesiánský věstník, květen 1938, s. 79.

⁵¹¹ Salesiánský věstník, leden 1938, s. 13.

Denní řád a program

Denní řád a program v salesiánských internátech se odvíjel od rytmu života salesiánské komunity. Sledoval jak rytmus školního roku, který se prolínal s rokem liturgickým a jeho svátky, tak také nároky řeholní formace budoucích nových salesiánů.

Denní rozvrh v salesiánském internátu ve Fryštáku byl z dnešního pohledu celkem strohý: v šest hodin budíček a ranní hygiena, o půl sedmé setkání v kapli s recitací ranních modliteb a účast na mši svaté, při které se chovanci modlili růženec. Poté až do čtvrt na devět ranní studium ve studovně, kde měl každý hoch svůj stoleček. Ve čtvrt na devět jednoduchá snídaně a po ní běžné práce v domě (úklid, škrábání brambor, donášení vody...). Od devíti hodin vyučování až do poledne, kdy byl oběd. Po obědě hlučná rekreace na dvoře, kromě chlapců se do her zapojili i salesiáni. O půl druhé studium ve studovně a od dvou do čtyř odpolední vyučování. Od čtyř do pěti svačina a volná rekreace, od pěti do půl osmé samostudium. O půl osmé požehnání v kapli, večere, rekreace. Ve tři čtvrtě na devět večerní modlitba na chodbě pod mariánským obrazem a v devět večerka.⁵¹²

Kromě studia zde byla příležitost rozvíjet hudební talent při hře na některý hudební nástroj. Rekreace probíhala formou her na dvoře nebo se konaly společné vycházky a výlety na vzdálenější místa, jako např. Hostýn nebo Velehrad.⁵¹³ Prázdniny začínaly studentům v polovině června, do salesiánského internátu se studenti vyšších ročníků vraceli v polovině srpna, mladší ročníky až kolem 1. září. Během prázdnin sloužil fryštácký dům pro duchovní cvičení a ubytování nejrůznějších poutníků. Od roku 1932 se Fryšták stal domem také pro salesiánské studenty filosofie. Bylo nutné mít dvojí rozvrh a dvě oddělené komunity, aby se ve stísněném prostředí jednotlivé skupiny vystřídalaly, ať už to byla kaple, jídelna nebo dvůr.⁵¹⁴

Z výše popsaného denního harmonogramu vidíme, že se intenzivní chvíle studia střídaly s časem pro modlitby a nechyběla ani společná rekreace. Tento systém umožňoval chovancům využít dobře čas strávený v internátě, být úspěšný ve studiu a zároveň rozvíjet přátelství s ostatními chovanci. Pravidelný rytmus při plnění studijních i náboženských povinností připravoval buď na budoucí řeholní život, nebo na úspěšné zařazení do společnosti v rodinném a pracovním prostředí.

V ostravském domě se salesiánští klerici drželi pravidelného denního rytmu řeholní komunity. Vedle důrazu na studium a společné modlitby se zapojovali do programu oratoře

---

⁵¹² Srov. MED, Oldřich: *Knihá víry*, s. 42.

⁵¹³ Srov. JADRNIČEK, Ludvík: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*. Fryšták 1947, s. 136.

⁵¹⁴ Srov. MED, Oldřich: *Knihá víry*, s. 62.

jako asistenti a zároveň se podíleli na kulturním životě v tomto domě, ať už zpěvem, nebo divadelními představeními. Tak např. na svátek Dona Boska nebo svatého Františka Saleského zpívali během latinské bohoslužby, večer pak zahráli divadlo *Velké mlčení*, výjev z těžkého života kněze Kristova.⁵¹⁵ Na svátek Zjevení Páně zase pobavili návštěvníky veselou hrou *To je moje věc*.⁵¹⁶

Také v ostravském salesiánském domě se kladl důraz na výchovu ve víře a oslavu nejrůznějších liturgických svátků, jako byl např. svátek sv. Josefa, jemuž byla zasvěcena kaple salesiánského domu a později také nově vystavěný kostel.⁵¹⁷ Nechyběla ani výchova k vlastenectví, když např. v září roku 1937 salesiáni a mládež vítali prezidenta Edvarda Beneše při návštěvě Ostravy ve špalíru před salesiánským domem, kudy projížděl.⁵¹⁸ Také při úmrtí prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka salesiáni vyjádřili svou účast vyvěšením dvou černých praporů, někteří ze salesiánů se zúčastnili smuteční tryzny před radnicí, v salesiánském domě se pak konala vzpomínka doprovázená smuteční hudbou a zpěvem, nechyběly ani proslovy a deklamace o životě a díle presidenta Osvoboditele. V den pohřbu se konaly bohoslužby s modlitbami za blaho státu. Ignác Stuchlý pověřil Štěpána Trochtu, aby jménem salesiánů projevil na patričních místech soustrast nad ztrátou zesnulého prezidenta Osvoboditele a zúčastnil se posledních poct, které budou u příležitosti pohřbu.⁵¹⁹

Pražský internát sloužil jako ubytování chlapcům z Prahy a okolí, aby mohli v hlavním městě studovat na různých školách. Když se vraceli odpoledne ze školy, věnovali se v salesiánském areálu nejrůznějším hrám v klubovnách nebo hernách, zapojovali se také jako ministranti při bohoslužbách. V zimě využívali kluziště nebo měli příležitost naučit se hrát na různé hudební nástroje pod vedením salesiána Januše, který byl dirigentem pražské salesiánské kapely.⁵²⁰ Také zde se kladl důraz na liturgické svátky, jako třeba oslava svátku patronky kaple, sv. Terezie z Lisieux, které se 1. října 1938 zúčastnila řada příchozích ať už z Kobylis, nebo i z vnitřní Prahy.⁵²¹ Mládež měla také příležitost rozšířit si nebo doplnit své společenské či odborné znalosti návštěvou různých kurzů. Ty se konaly hlavně ve večerních hodinách bezplatně a podle časových a místních potřeb. Vznikly zde také postupně i zábavné sportovní kluby, stejně jako studijní a vzdělávací kroužky.⁵²²

---

⁵¹⁵ Srov. Salesiánský věstník, březen 1937, s. 46.

⁵¹⁶ Srov. Salesiánský věstník, březen 1938, s. 44.

⁵¹⁷ Srov. Salesiánský věstník, květen 1937, s. 79.

⁵¹⁸ Srov. Salesiánský věstník, říjen 1937, s. 149.

⁵¹⁹ Tamtéž.

⁵²⁰ Srov. Salesiánský věstník, únor 1938, s. 30.

⁵²¹ Srov. Salesiánský věstník, březen 1939, s. 46.

⁵²² Srov. Salesiánský věstník, duben 1938, s. 54.

Denní řád měl v životě salesiánských internátů své významné místo. Pomáhal vytvářet potřebný prostor pro důležité činnosti, jako bylo studium a rozvoj náboženského života. Kromě denního rozvrhu byl čas v internátě nesen rytmem školního roku, stejně jako byly nezbytnou součástí společného života také oslavy liturgických svátků doplněné kulturním programem. Nechyběla ani výchova k vlastenectví nebo různé vzdělávací programy, a to zejména v Praze. Rekreace se podle italského vzoru odehrávala zejména na dvoře nebo na hřišti, v zimních měsících pak v klubovnách nebo hernách. Podrobnější náplň jednotlivých aktivit, ať už sportovních, hudebních, nebo divadelních přineseme v kapitole 5.3, věnované výchovným prostředkům.

Ekonomická stránka

Pro fungování salesiánských internátů byla důležitá i ekonomická stránka. Salesiáni se netajili tím, že chtějí podporovat především chudou mládež, a to nabídkou ubytování, poskytnutím vzdělání a smysluplným využitím volného času. Jak bylo zvykem v salesiánských domech po celém světě, ekonomickou stránku měl na starost prefekt, dnešním slovem ekonom nebo také hospodář. Jeho úkolem bylo vést ekonomickou evidenci, zajistit zásobování, přijímat dary na chod domu a vybírat od chovanců měsíční poplatky.

V salesiánském domě ve Fryštáku taxa za měsíční pobyt jednoho chovance v letech 1927–1938 činila 250 Kč. Nicméně řada hochů platila nižší poplatek (od 200 Kč do 50 Kč) nebo neplatila vůbec. Nejvíce hochů platilo plnou taxu ve školním roce 1935/36 (90 hochů) a ve školním roce 1936/37 (82 hochů). Těch, kdo bydleli v salesiánském domě zdarma, bylo každý rok většinou od šesti do deseti. Nejvíce neplatících hochů bylo ve školním roce 1935/36 (45 hochů) a o rok později 48 hochů, což bylo umožněno větším množstvím hochů naplno platících. Aby salesiáni pokryli náklady neplatících hochů nebo těch se slevou, museli každý rok sehnat 100 000 Kč navíc.⁵²³

Pro podporu salesiánského díla ve Fryštáku byla vytvořena síť dobrodinců, kteří pravidelně přispívali a kterým byl pravidelně zasílán Salesiánský věstník. S řadou dobrodinců si psal také ředitel domu Ignác Stuchlý. Ve fryštáckém internátě byl důraz na studium poměrně velký, netolerovala se lenost, zanedbávání studijních povinností, nekázeň nebo špatné chování. Kázeň a studijní píle se vyžadovala už proto, aby chlapci nezneužívali podpory dobrodinců. Ignác Stuchlý například v dopise panu Jungovi, otci jednoho studenta, upozornil na synovu malou píli při studiu, na marnost výchovného úsilí a případné zklamání

---

⁵²³ ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938)*, s. 11.

paní, která ho finančně podporuje.⁵²⁴ V salesiánském archivu v Praze je shromážděno více než sto dopisů Ignáce Stuchlého a ve většině z nich se projevuje velká vděčnost dobrodincům za jejich podporu a také zájem salesiána Stuchlého o konkrétní osobu adresáta.⁵²⁵

Počet studentů přijatých do salesiánského internátu ve Fryštáku se postupně zvyšoval. Ve školním roce 1927/28 bylo přijato 50 studentů, o rok později už 81, v roce 1931/32 po rozšíření domu obývalo dům 123 studentů, počet ubytovaných ve školním roce 1935/36 dosáhl nejvyššího počtu 135 hochů. Na podporu studentů založil podpůrný fond jeden dobrodinec, kněz Vincenc Vaněk, farář z Prusinovic, který pak velmi významně pomáhal každý rok.⁵²⁶

Když salesiáni dům ve Fryštáku kupovali, museli za něj zaplatit částku 300 000 Kč.⁵²⁷ Rozšíření a adaptace téhož domu v roce 1931 stála dalších více než 300 000 Kč, i když místní obyvatelé zajistili dopravu materiálu vlastními silami.⁵²⁸

Na jaře roku 1934 se rozhodli salesiáni přijít do Ostravy. Jednou z velkých starostí pro ně bylo sehnat potřebné peníze na stavbu salesiánského domu a později i kostela. Zde sehrál důležitou propagační roli Salesiánský věstník, který jednak přinášel informace o projektech a plánech salesiánů, ale zároveň utvářel propojení s dobrodinci, kteří tu více, tu méně přispívali.⁵²⁹ Mezi řadou pozitivních ohlasů mezi ostravskými katolíky, kteří stavbu podporovali, se objevil i novinový článek stavbu odsuzující. Když ostravský děkan Tomáš Kubíček informoval dopisem arcibiskupa Leopolda Prečana, jak postupuje salesiánské dílo v Ostravě, přiložil do dopisu výtisk novin *České slovo*⁵³⁰ ze dne 26. srpna 1933, ve kterých byl uveden článek nazvaný „Chudí řeholníci staví v Ostravě paláce“ s podtitulem „Naši zazobanci podporují punčochářstvím vzrůst katolicismu“. V úvodu článek informoval, že vznikne v Ostravě velká stavba salesiánského domu s kostelem, což se jevílo dle autora článku zbytečné a nákladné. Peníze vynaložené na tuto stavbu by se daly využít daleko lépe, jako například na výstavbu bydlení pro chudé: „Zatímco naši zazobaní měšťáci schovávají peníze do punčoch, staví chudé katolické organizace mnohamilionovým nákladem paláce, které nemají výdělečných cílů. Takovým způsobem pracuje se tiše a pomalu proti pokroku v Ostravě. Není třeba nových kostelů, je třeba lepších bytů pro chudáky. Dílo u Revoluční

---

⁵²⁴ Srov. ASPP, fond Ignác Stuchlý, dopis č. 23a. Dopis Ignáce Stuchlého panu Jungovi psaný ve Fryštáku dne 18. července 1930.

⁵²⁵ Srov. ASPP, fond Ignác Stuchlý, dopisy.

⁵²⁶ Srov. ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938)*, s. 12.

⁵²⁷ Srov. ZAO-OI, f. AO, kart. 1043, inv. č. 2646, sign. G 15, *Zprávy o salesiánech*, f. 83.

⁵²⁸ Srov. ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938)*, s. 2.

⁵²⁹ Srov. Salesiánský věstník, březen 1934, s. 40 – 41.

⁵³⁰ *České slovo* – deník vycházející v letech 1907–1945 v nakladatelství Melantrich v Praze jako periodikum České strany národně sociální, která se v roce 1897 odštěpila od České strany sociálně demokratické.

třídy není jediným úsekem katolické akce v Ostravě.⁵³¹ Článek vyzníval v bojovném duchu a skutečně i další formulace ukazovala, že vzájemné soužití různých názorových proudů v Ostravě nebude snadné: „Ze všech těchto okolností je patrné, že katolicismus v Ostravě se vrhá houževnatě do boje, aby sociální práci dobýval si i politického vlivu a tím posílil i politický klerikalismus.“⁵³²

Salesiánský internát v Ostravě byl nicméně i přes kritické hlasy během několika měsíců úspěšně postaven. Ale kromě stavby domu bylo potřeba financovat i provozní náklady a studium salesiánských kleriků, což se opět dělo díky velkorysé pomoci dobrodinců.

Když se začátkem roku 1935 vydal salesián Štěpán Trochta do Prahy, aby zde vedl stavbu salesiánského domu, tak mu řekl inspektor Ignác Stuchlý: „Tady máš 500 korun, víc nemám, ostatní si musíš sehnat sám.“⁵³³ V hlavním městě se musel Štěpán Trochta nejprve rozkoukat a navázat kontakty nejen s církevním prostředím, ale také s politiky, průmyslníky a dalšími vlivnými lidmi, kteří by mohli nově vznikající salesiánské dílo finančně podpořit. Důraz kladl také na propagaci salesiánského díla mezi lidmi s cílem vejít ve známost a získat možnost finanční podpory pro nový salesiánský dům. Pravidelně každý 24. den v měsíci se konala u sester voršilek na Národní třídě pobožnost k Panně Marii Pomocnici pro přátele salesiánského díla; jejich okruh se postupně rozšiřoval. Mezi příznivce patřil kromě pražského arcibiskupa i papežský nuncius Saverio Ritter.⁵³⁴

Jedním z pokusů získat nějaké finance byl i dobročinný koncert ve Smetanově síni Obecního domu v Praze dne 19. dubna 1937, uspořádaný pod patronací jisté paní Baxové, manželky primátora a za účasti významných osobností pražského společenského života.⁵³⁵ Nicméně pravidelnou finanční podporu pro budoucí Salesiánský chlapecký domov v Praze-Kobyliších zajišťovala již od počátku síť dobrodinců, kterým se snažil Štěpán Trochta projevovat vděčnost. Vedl k tomu i své chovance, když připomínal „povinnost vděčnosti vůči našim dobrodincům, kterou vštěpujeme rovněž v srdce našich nových svěřenců, aby se vroucně za ně modlili“.⁵³⁶ Podobně jako ve Fryštáku i v Praze podporovali salesiáni chudé chlapce, kteří v hlavním městě navštěvovali obecnou, měšťanskou nebo střední školu. Ti zde platili za pobyt podle majetkových poměrů rodičů plný poplatek 200 Kč nebo menší.⁵³⁷

---

⁵³¹ Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2646 *Zprávy o salesiánech*, f. 147. Citace převzata z přiložených novin *České slovo* ze dne 26. srpna 1933.

⁵³² Tamtéž.

⁵³³ KUČERA, Jiří (ed.): *Vyznavač a mučedník Štěpán Trochta*. Praha 2006, s. 8.

⁵³⁴ Srov. MED, Oldřich: *Knihy víry*, s. 79-80.

⁵³⁵ Srov. Salesiánský věstník, květen 1937, s. 77.

⁵³⁶ Srov. Salesiánský věstník, březen 1938, s. 46.

⁵³⁷ Salesiánský věstník, květen 1938, s. 70.

Kromě několika větších částek, které byly věnovány salesiánskému dílu v Praze, byly hlavním zdrojem financování téměř výlučně běžné a menší dary. Salesián Štěpán Trochta často vzpomínal, že to byly právě ti nejchudší, kteří přispěli nejvíc: „A právě v tom spočívá mravní význam díla, že vyrostlo z úspor lidí chudých a středních, kteří věnováním příspěvku musili se skutečně uskrovniti.“⁵³⁸ Díky této ekonomické provázanosti s dobrodinci se vytvořila síť sympatizantů na straně jedné a mezi salesiány a chovanci na straně druhé.

Ekonomická stránka salesiánského díla se jevila důležitá stejně jako pedagogické a náboženské působení. Finance byly propojeny s propagací a významnou roli zde hrál Salesiánský věstník jako prostředek, který informoval o salesiánském díle a zároveň rozšiřoval počet drobných dárců. V hlavním městě se salesián Štěpán Trochta snažil navázat kontakty i mezi vlivnými lidmi z oblasti politiky, průmyslu, finančnictví, obchodu nebo městské správy a motivovat je k podpoře salesiánského díla. Jednou věcí byla samotná stavba nových salesiánských domů nebo kostelů v Ostravě a Praze (v případě Fryštáku pak oprava a adaptace budovy), druhou pak provozní náklady. Jak už jsme zmínili, salesiáni podporovali chudé hochy, kteří platili za ubytování buď plnou, nebo sníženou taxu. Zůstával zde tedy nesnadný úkol získávat další finanční prostředky pro podporu těchto chudších studujících. Touto svou činností na podporu chudých studentů se salesiáni podíleli na řešení sociální otázky, která byla zvláště palčivá ve 30. letech, v období hospodářské a ekonomické krize v celé Evropě.

Shrnutí

Komparace salesiánských internátů ve Fryštáku, Ostravě a Brně přinesla několik poznatků. Salesiáni pro svou výchovnou činnost mezi mládeží potřebovali určité zázemí. Ve Fryštáku museli vzít zvděk starou budovou, kterou museli adaptovat. Novostavby v Ostravě a Praze, projektované v moderním stavebním slohu funkcionalismu, již plně vyhovovaly výchovným nárokům velkým prostorem a účelným uspořádáním. Centrální místo v každém areálu zaujímala kaple a kromě místností k ubytování a zázemí nechybělo ani potřebné hřiště, které je typickou součástí každého salesiánského areálu po celém světě.

Salesiánské internáty ve Fryštáku a Ostravě byly součástí formačních domů a byly určeny pro aspiranty, respektive kleriky. Naopak v Praze nacházeli ubytování chudí hoši z Prahy a okolí, kteří studovali na různých školách v hlavním městě. Salesiáni se tedy ve své

---

⁵³⁸ Srov. Salesiánský věstník, březen 1938, s. 46–47.

činnosti nejprve zaměřili na výchovu a formaci vlastního dorostu, a teprve postupně rozvíjeli projekty určené na pomoc potřebným.

Výchovný personál v jednotlivých salesiánských domech tvořila především řeholní komunita salesiánů, stejně jako klerici na výchovné praxi, tedy asistenti. Salesiáni se věnovali buď vyučování, nebo výchovné přítomnosti mezi hochy během samostudia, rekreace nebo při společných modlitbách. Snažili se také hochy vychovávat podle salesiánského preventivního systému Dona Boska, který tvořily tři základní pilíře: rozum, náboženství a laskavost.

Výchovné zaměření salesiánských domů ve Fryštáku, v Ostravě i v Praze se od sebe navzájem lišilo. Ve Fryštáku salesiáni zajišťovali jak výuku na soukromém gymnáziu, tak asistenci během samostudia, program během rekreace nebo také společné náboženské vzdělávání a formaci. Ostravští klerici byli více začleněni do řeholního života místní komunity a plnili dvojí roli studentů a vychovatelů v oratoři. Pražský salesiánský internát zase výhradně sloužil chlapcům zvenčí, důraz se nekladal tolik na studium, jako spíše na dobré využití času během odpoledne a večera, stejně jako na vytváření dobré atmosféry v domově mezi chovanci a vychovateli.

Denní řád měl v životě salesiánských internátů své významné místo. Pomáhal vytvářet potřebný prostor pro důležité činnosti, jako bylo studium a rozvoj náboženského života. Čas v internátech určoval také rytmus školního roku spolu s důrazem na studium. Nezbytnou součástí společného života salesiánských internátů tvořily také oslavy liturgických svátků doplněné kulturním programem. Nechyběla ani výchova k vlastenectví nebo různé vzdělávací programy, a to zejména v Praze. Rekreace se podle italského vzoru odehrávala zejména na dvoře nebo na hřišti, v zimních měsících pak v klubovnách nebo hernách.

Ekonomická stránka salesiánského díla byla nezbytným předpokladem pedagogického, náboženského i sociálního působení v salesiánských internátech. Finance byly propojeny s propagací a významnou roli zde hrál Salesiánský věstník jako prostředek, který informoval o salesiánském díle a zároveň rozšiřoval počet drobných dárců. Peníze sloužily jak na stavbu nových salesiánských domů nebo kostelů v Ostravě a Praze (v případě Fryštáku pak oprava a adaptace budovy), tak na podporu chudých hochů, kteří platili za ubytování buď plnou, nebo sníženou taxu. Salesiáni tedy neustále sháněli finanční prostředky na splnění svých záměrů v těchto dvou rovinách.

Touto svou činností na podporu chudých studentů se salesiáni podíleli na řešení sociální otázky, která byla zvláště palčivá ve 30. letech, v období hospodářské a ekonomické krize v celé Evropě.

Salesián Štěpán Trochta přednesl v Československém rozhlase dne 31. ledna 1938 zajímavou charakteristiku sociální situace na pražské periferii i důvod, proč na toto místo salesiáni přišli. Šlo jim o to, poskytnout mládeži nejen to, co je třeba k duševnímu i tělesnému rozvoji zapotřebí, jako např. rekreační sály, klubovny a velké hřiště, ale především zde měla mládež „nalézt hřejivé srdce vychovatele, pravého přítele. Tím jsou učiněny nejnutnější předpoklady úspěšné činnosti našich nejmladších a nejpotřebnějších spoluobčanů velkoměstské periferie“.⁵³⁹

Mládež periferie byla problémem sama o sobě i v řadě jiných evropských měst, kde se rozvíjel průmysl. Podobně i v Praze možnost snazšího výdělků a zvýšení existenční úrovně přilákalo do měst mnoho lidí. Avšak mnozí z nových obyvatel se nemohli vyhnout bídě, zvláště v době hospodářské krize. Na periferii se stěhovaly nejchudší rodiny, často početné, a tísnily se v malých, nehygienických místnostech, někdy i více rodin v jednom pokoji. S nedostatkem místa se pojil i nedostatek chleba a také prostředí nevhodné pro fyzický a mravní rozvoj mladých i dětí. Život mladé lidi často doma nebavil, nic radostného neviděli, proto utíkali ven na ulici, kde byli vystaveni mnoha nebezpečím. Salesiánům záleželo na tom, aby se mládež periferie dobře rozvíjela a proto nabízeli těmto mladým záchranný bod v podobě salesiánského internátu.

Dodejme na závěr této kapitoly, že přínos salesiánských internátů, stejně jako každé výchovné dílo, je možné hodnotit až s odstupem mnoha let. Základy výchovy, které salesiáni v těchto zařízeních položili, se osvědčily v období nacismu a později komunismu. To je ale již další epocha, kterou náš výzkum systematicky nezpracovává, a tudíž závěry nelze dokumentárně doložit a vyžadovalo by to další navazující bádání. Můžeme nicméně říci, že pokud se počet salesiánů i během 40 let období totality udržel na víceméně stejném počtu, tak to znamená, že zde byla přítomna vytrvalost v povolání, snaha rozšiřovat řady salesiánů i v obtížných podmínkách.⁵⁴⁰

5.2.2 Škola

Když Don Bosco v Turíně nabídl opuštěným hochům domov, chtěl jim také dát zároveň možnost vzdělání. Mohli tedy buď studovat, nebo se vyučit nějakému řemeslu. S rozvojem salesiánské kongregace a s jejím rozšířením do celého světa se šířilo také salesiánské školství.

---

⁵³⁹ Salesiánský věstník, duben 1938, s. 49.

⁵⁴⁰ V září roku 1939 měla česko-moravská salesiánská provincie celkem 102 salesiánů, z toho, 10 noviců, 26 studentů filosofie, 27 asistentů na pedagogické praxi, 6 studentů teologie a 33 s věčnými sliby. Srov. MED, Oldřich: *Kniha víry*, s. 94.

Specifikem školství salesiánské kongregace je zaměření na učňovskou mládež. Zároveň se kongregace salesiánů soustředila na podporu a formaci duchovních povolání, tedy možnost studovat na gymnáziích s perspektivou následného filosofického a teologického vzdělání na cestě ke kněžství.

V českém prostředí se setkáváme se dvěma vzdělávacími institucemi, které zřídili salesiáni. Je to soukromé gymnázium ve Fryštáku a filosofický studentát v Moravské Ostravě. Podpora nových duchovních povolání se stala v prvních letech prioritou českých salesiánů. První salesiánský dům ve Fryštáku byl koncipován jako internát pro chudé chlapce, kteří cítili povolání stát se salesiány. Jako vzdělávací instituce fungovalo soukromé nižší gymnázium nabízející humanitní vzdělání předcházející následnému vzdělání teologickému. Salesiánský dům v Moravské Ostravě byl po vzniku společné československé salesiánské provincie v roce 1935 určen jako formační dům pro studenty filosofie a teologie. Vzniklo zde nejprve filosofické a pak i teologické učiliště poskytující potřebné filosofické a teologické vzdělání. Salesiánský dům v Praze-Kobylisích žádnou školu provozovanou salesiány neměl, salesiáni zde pouze poskytovali ubytování chudým hochům studujícím na různých pražských školách.

Soukromé gymnázium ve Fryštáku

Salesiánský dům ve Fryštáku sloužil především jako formační dům zaměřený na přípravu budoucích salesiánů. Dochované záznamy z kroniky domu, *Salesiánského věstníku* i z *Knihy víry* se velmi často zmiňují o studiu. Hoši trávili studiem mnoho času, vedle času určeného pro modlitbu to byla jejich prvořadá povinnost. Jako frekventanti soukromého gymnázia museli salesiánští studenti skládat na konci každého roku postupové zkoušky na některém gymnáziu s právem veřejnosti, aby studium bylo uznáno před státem. Salesiánští studenti z Fryštáku jezdili na zkoušky na Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži. Protože se pilně učili, mívali výborné výsledky a mnozí prospěli s vyznamenáním.⁵⁴¹ Netolerovala se lenost, zanedbávání studijních povinností, zejména nekázeň a špatné chování. Kázeň a studijní píle se vyžadovala už proto, že mnozí chlapci zde studovali zdarma nebo platili jen menší část poplatku a neměli tak zneužívat podpory dobrodinců. Vzdělání bylo důležitým předpokladem pro pozdější studium teologie v případě budoucích salesiánů-kněží nebo pro další vzdělání v případě salesiánů-koadjutorů.

Studium ve Fryštáku bylo koncipováno jako pětileté, od primy do kvinty. Mělo obsahovou náplň jako jiné podobné školy, ale navíc ještě kladlo důraz na náboženskou a

---

⁵⁴¹ Srov. MED, Oldřich: *Knihy víry*, s. 51.

řeholní formaci Začít studovat zde mohli pouze hoši, kteří toužili stát se salesiány. Po pátém roce studia měli možnost pokračovat v řeholní formaci v dalším formačním domě nazývaném noviciát.⁵⁴² Kdo do noviciátu nešel, pokračoval ve studiu na jiné škole až k maturitě.

Je jasné, že život v salesiánském internátě se řídil rytmem školního roku. Z letních prázdnin se studenti vraceli už v polovině srpna, mladší až začátkem září. Hlavními vyučovacími předměty byla latina, němčina, matematika a řečtina.⁵⁴³ Pomůcky k vyučování, jako třeba školní knihy, nakupovali salesiáni v Brně v knihkupectví u Barviče.⁵⁴⁴ Počet studentů se průběžně měnil, ve školním roce 1938/39 jich ve Fryštáku studovalo 125.⁵⁴⁵

Školní rok v salesiánském domě ve Fryštáku začínal 1. září v místním kostele, většinou se zpíval hymnus k Duchu svatému a následovalo slavnostní požehnání s promluvou.⁵⁴⁶ Často býval první den zakončen oblíbeným kulturním programem s divadlem, na který navazovala třídní duchovní obnova.⁵⁴⁷

Vyučování ve školním roce 1936/37 probíhalo takto: 5.30 hod budíček, 6.00 hod mše svatá, 7.30 hod snídaně, 8.30 hod vyučování. Celkový čas výuky byl čtyři vyučovací hodiny po 45 minutách, po první hodině přestávka pět minut, po druhé a třetí hodině 10 minut. V pátek dopoledne byly tři hodiny vyučování, čtvrtá byla určena k samostudiu. Odpoledne v týdnu byla vyplněna takto: v pondělí dvě hodiny vyučování, v úterý jedna hodina, ve středu odpolední vycházka, ve čtvrtek a v pátek dvě hodiny vyučování, v sobotu odpoledne vycházka.⁵⁴⁸ Denní řád umožňoval dobré využití času a zároveň připravoval na řeholní život. Nechyběl ani čas určený k rekreaci nebo rozptýlení, stejně jako každodenní účast na bohoslužbě.

Během roku se dbalo na píli ve studiu a dobrou přípravu ke zkouškám. Dohled nad studiem salesiánských studentů měl salesián ve funkci školního rádce, který dbal na to, aby hoši skutečně využili čas ke studiu.⁵⁴⁹ Průběžně se také sledovaly studijní výsledky jednotlivých chovanců. Tak například začátkem roku 1937 se na pedagogické poradě představovaly studijní výsledky, kde v I. třídě studoval ze 17 žáků pět s vyznamenáním a sedm propadlo, ve II. třídě z 24 žáků prospělo osm s vyznamenáním a šest propadlo, ve III. třídě z 27 žáků prospěli čtyři s vyznamenáním a dva propadali, ve IV. třídě z 33 žáků čtyři

---

⁵⁴² ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938)*, s. 2.

⁵⁴³ Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 17. srpna 1938.

⁵⁴⁴ Tamtéž, zápis k datu 8. září 1937.

⁵⁴⁵ Tamtéž, zápis k datu 31. srpna 1938.

⁵⁴⁶ Tamtéž, zápis k datu 1. září 1936.

⁵⁴⁷ Tamtéž, zápis k datu 1. září 1938.

⁵⁴⁸ Tamtéž, zápis k datu 24. srpna 1936.

⁵⁴⁹ Tamtéž, zápis k datu 9. listopadu 1937.

prospěli s vyznamenáním a 12 propadlo a nakonec v V. třídě z 22 žáků prospělo šest s vyznamenáním a nepropadal nikdo.⁵⁵⁰ Z těchto údajů můžeme vidět různou úroveň studentů, jak nadaných a velmi úspěšných, tak také velmi slabých.

Důležitou partnerskou institucí soukromého salesiánského gymnázia ve Fryštáku bylo Arcibiskupské gymnázium Kroměříž.⁵⁵¹ Toto gymnázium totiž mělo ve sledovaném období právo veřejnosti. Salesiánští studenti jezdili z Fryštáku do Kroměříže na závěrečné zkoušky na konci školního roku, stejně tak i ke zkouškám maturitním. Zkoušky byly náročné a ověřovaly kvalitu studia ve Fryštáku. Studenti z Fryštáku se jich obávali, ale většina z nich prošla zkouškami dobře.⁵⁵² Úspěšnost u zkoušek se pohybovala od 90 do 97 %.⁵⁵³ V pozdějších letech pak sami profesori z Kroměříže přijížděli zkoušet přímo do Fryštáku.⁵⁵⁴ O přátelské atmosféře a dobrém přijetí svědčí i zápisy v kronice, když např. v květnu 1939 profesor Seidler zkoušel celé dopoledne a odpoledne a pak „kolem 15. hodiny si vzal hrníček černé kávy, vykouřil si jedno „břiteniko“, sebral rysy a v 17 hodin odjel zpět do Kroměříže.“⁵⁵⁵ Dobré vztahy udržovali salesiáni nejen s profesory arcibiskupského gymnázia v Kroměříži, ale i s ředitelem: „Dne 10. listopadu 1936 zemřel náš velký dobrodinec Msgr. Dr. Jan Blažek, ředitel arcibiskupského gymnázia v Kroměříži. Bůh mu odplat’ za vše, co pro náš ústav vykonal. 13. listopadu odjely z Fryštáku na pohřeb 3 autobusy i s hudbou.“⁵⁵⁶

Závěr školního roku býval spojen s tradičními akcemi, jako byla třeba pouť na Hostýn⁵⁵⁷ nebo výlet na Velehrad a na Buchlov.⁵⁵⁸ V roce 1936 se pro změnu jelo na výlet na

---

⁵⁵⁰ Tamtéž, zápis k datu 23. ledna 1937.

⁵⁵¹ Arcibiskupské gymnázium Kroměříž vzniklo v roce 1854 díky iniciativě arcibiskupa Bedřicha z Fürstenberka. Tridentický koncil stanovil povinnost biskupů zakládat chlapecké semináře. Účelem tzv. „malého semináře“ v Kroměříži bylo poskytnout vzdělání nadaným a talentovaným chlapcům z chudých rodin. Jejich výchova byla směřována k tomu, aby dále pokračovali v teologických studiích. V roce 1911 získala škola tzv. „právo veřejnosti“ a stala se plnoprávným veřejným gymnáziem. Od samého počátku se na gymnáziu vyučovalo německy a česky. Na sklonku éry Rakouska-Uherska měla škola vynikající pověst, její absolventi zaujímali důležitá místa ve společnosti a ve státní správě. Gymnázium patřilo mezi větší vzdělávací ústavy, počet studentů se pohyboval vždy kolem 300. Po vyhlášení samostatného Československa gymnázium zůstalo českým vzdělávacím ústavem. Škola používala moderní vzdělávací metody, disponovala velkými přírodovědnými sbírkami a měla jednu z největších numismatických sbírek na Moravě. Výchovně vzdělávací systém se opíral o kázeň, disciplínu, ale i svornost a vzájemnou úctu a respekt. Hudba a divadlo byly po dobu trvání školy významným pedagogickým a výchovným nástrojem. Gymnázium pevně zakotvilo nejen v soustavě vzdělávacích institucí města, ale plnilo i nadregionální funkci ústavu, který připravoval chlapce pro duchovní povolání. In: <http://www.agkm.cz/ag/historie.html> [cit. 14. 12. 2017].

⁵⁵² Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 20. června 1936.

⁵⁵³ ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938)*, s. 16.

⁵⁵⁴ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 24. května 1939.

⁵⁵⁵ Tamtéž, zápis k datu 26. května 1939.

⁵⁵⁶ Tamtéž, zápis k datu 10. listopadu 1936.

⁵⁵⁷ Tamtéž, zápis k datu 11. června 1939.

⁵⁵⁸ Tamtéž, zápis k datu 18. června 1938.

Slovensko, navštívit spřátelený salesiánský dům v Žilině, kde se konaly salesiánské slavnosti.⁵⁵⁹

Ze salesiánského domu ve Fryštáku směřovali zájemci o další pokračování v řeholním životě do noviciátu, společného pro Čechy a Slováky, a od roku 1929 umístěného ve Svätém Beňadiku. Po ročním noviciátu následovalo studium filosofie a teologie. Předtím, než se filosofický studentát přemístil do nového salesiánského domu v Ostravě, sídlil od roku 1932 ve Fryštáku: „Bylo rozhodnuto, že pro příští rok bude provizorně ve Fryštáku nejen aspirantát, ale i filosofický studentát.“⁵⁶⁰ Salesiáni i studenti prožili náročné dva roky, kdy v salesiánském domě ve Fryštáku, od roku 1931 rozšířeném, musely žít dvě rozdílné skupiny studentů. Proto se vytvořil dvojí rozvrh a dvě oddělené komunity a kvůli nedostatku místa se studenti střídali ve všech prostorách, ať už to byla kaple, jídelna nebo dvůr.⁵⁶¹ Na podzim roku 1934 se však klerici přestěhovali do nově otevřeného domu v Ostravě.⁵⁶²

Filosofický studentát v Moravské Ostravě

O životě ve filosofickém a teologickém studentátě v Ostravě máme poměrně málo informací, což je dáno tím, že v podstatě pravidelný a jednotvárný život studentů nebylo snadné lehce popsat, na rozdíl od pestrého života v oratoři, kde se stále dělo něco nového. Kronika salesiánského domu v Ostravě se často omezuje na stručné jedno- nebo dvouřádkové shrnutí toho, co se v domě dělo, stejně tak i články v Salesiánském věstníku.

Zmínky o plánu zřídit v novém salesiánském domě v Moravské Ostravě filosofický studentát se objevily v zápisech z jednání hlavní rady v Turíně v roce 1933.⁵⁶³ Oficiálně byl zřízen československý filosofický studentát v Moravské Ostravě v roce 1935.⁵⁶⁴ V salesiánském provinciálním archivu v Praze se dochovala úřední kniha nazvaná *Salesiánský studentát filosofický pro školní rok 1934/35*, která je doplněna údaji i o následujícím školním roce.⁵⁶⁵ Tato kniha nám umožňuje nahlédnout do studijního plánu tohoto studentátu. Jsou zde uvedeny tyto vyučované předměty: náboženství, filosofie, mateřština, němčina, latina, řečtina,

---

⁵⁵⁹ Tamtéž, zápis k datu 22. června 1936.

⁵⁶⁰ Srov. MED, Oldřich: *Životopisné paměti Ignáce Stuchlého*, 3. díl, s. 171.

⁵⁶¹ Srov. MED, Oldřich: *Knihy víry*, s. 62.

⁵⁶² Tamtéž, s. 72.

⁵⁶³ ASC, fond D 873 Verballi Capitolo Superiore, volume V. (1926–1935), sign. M. Ostrava 11132, zápis ze dne 7. 6. 1933.

⁵⁶⁴ Srov. ASC, fond D 873 Verballi Capitolo Superiore, volume V. (1926–1935), sign. M. Ostrava 12 094, zápis ze dne 28. 5. 1935.

⁵⁶⁵ ASPP, fond Moravská Ostrava, úřední kniha Salesiánský studentát filosofický pro školní rok 1934/35 a 1935/36.

francouzština, dějepis, zeměpis, matematika, přírodopis, chemie, fyzika, italština, hodnoceno bylo také chování a pilnost.

Z datování uvedeného v úřední knize je patrné, že studentát fungoval již rok před oficiálním schválením. V každém ročníku byly dva kurzy pro kleriky, kteří přišli z noviciátu ve slovenském Beňadiku. Ve školním roce 1934/35 studovalo v I. kurzu celkem 29 kleriků, ve II. kurzu celkem 18 kleriků, a to jak Čechů, tak Slováků. Podobně v dalším školním roce 1935/36 bylo v I. kurzu celkem 15 kleriků a v II. kurzu celkem 26 kleriků.⁵⁶⁶

Problémem bývalo sestavení rozvrhu hodin, protože klerici filosofického studentátu skládali zkoušky z jednotlivých předmětů na různých univerzitách s odlišnými učebními osnovami a učebními knihami. Kromě dvou kurzů tedy existovaly i v rámci jedné třídy dvě skupiny podle různého zaměření učebnic. Pedagogický sbor tvořili místní salesiáni, takže nemuseli povolávat k výuce žádné externisty.⁵⁶⁷

Postřehy k filosofickému studentátu se dozvídáme z inspektoriální vizitace tehdy ještě jugoslávského inspektora France Wallanda v únoru roku 1935. Zmiňuje, že našel filosofický studentát ve stavu, „kdy se mi zdá, že je příliš zatížen školou, málo samostudia, chybí zde klid a ticho, důležité pro prohloubení znalostí a pro utváření dobrého aktivního charakteru, klidného, důkladného a zbožného. Salesiánský studentát má být místem skutečné přípravy mladých salesiánů pro naše účely“.⁵⁶⁸ Připomenul, že je třeba dodržovat řeholní pravidla, týkající se každého salesiánského studentátu a povzbudil salesiánské kleriky, aby ve studiu vynikali a jako takoví byli známí i na veřejnosti.⁵⁶⁹ Pravděpodobně ostravští klerici trávili hodně času v místní salesiánské oratoři mezi mládeží a nezbyval jim čas na studium. Tento problém ostatně již svého času řešil Don Bosco v oratoři na Valdoku, kdy klerici kromě studia filosofie a teologie měli za úkol být výchovně přítomni mezi chlapci oratoře.

K filosofickému studentátu v Moravské Ostravě se o pár let později přidal i studentát teologický. V roce 1937 žádal inspektor československé salesiánské provincie Ignác Stuchlý hlavní radu kongregace salesiánů v Turíně, aby mohl přesunout české a slovenské studenty teologie ze společného teologického studentátu v Jugoslávii, v Lublani-Rakovníku, do Moravské Ostravy. Důvodem byly národnostní problémy v Jugoslávii mezi studenty teologie. Hlavní rada na svém zasedání vše projednala a vyžádala si seznam vyučujících jednotlivých předmětů, zejména teologických, s tím, že se vše dovoluje pouze *ad experimentum* pro

---

⁵⁶⁶ Tamtéž.

⁵⁶⁷ Srov. ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 2, sešit se „Zápisy ze schůzí kapituly domu salesiánského ústavu Don Bosco v Moravské Ostravě“, zápis ze dne 20. 8. 1936.

⁵⁶⁸ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 2, sešit č. 2, zápis „Visita ispettoriale“ ze dne 16. 2. 1935.

⁵⁶⁹ Tamtéž.

studenty prvního ročníku teologie.⁵⁷⁰ Od září 1937 tedy začal teologický studentát fungovat, studovalo zde osm studentů, pět Čechů a tři Slováci. Kromě toho ještě další dva klerici zamířili na studia do Itálie, jeden do Říma, druhý do Turína.⁵⁷¹

Toto salesiánské učiliště nemělo v Ostravě dlouhého trvání, protože v roce 1942 salesiánský dům zabrán pro vojenskou nemocnici a studenti filosofie a teologie museli přejít na jiné místo.⁵⁷²

Výsledky komparace mezi salesiánským nižším gymnáziem ve Fryštáku a filosofickým a teologickým studentátem v Ostravě ukazují řadu společných prvků. Jednak je to jasné formační zaměření obou škol s cílem rozvíjet řeholní povolání studentů, případně kleriků, totiž stát se salesiánem knězem nebo koadjutorem. Dále je to denní řád řeholní komunity, který byl v soukromém gymnáziu ve Fryštáku přece jen poněkud volnější, protože studenti gymnázia nebyli řeholníky, na rozdíl od ostravských kleriků. V obou institucích se setkáváme s vyučujícími z řad salesiánů. Školní rok probíhal v obou institucích dost podobně.

Mezi rozdíly můžeme zařadit také věk. Zatímco ve Fryštáku studovali chlapci od 11 do 15 let, v Moravské Ostravě byli mladíci, kteří absolvovali roční noviciát a ke studiu filosofie přicházeli ve věku 16 let. Charakter a náplň studia se také odlišovaly podle studovaných předmětů a náročnosti látky. Fryštáčtí studenti konali závěrečné zkoušky na arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži, studenti filosofie a teologie skládali zkoušky u externích profesorů na jiných školách. Studenti se kromě školního programu objevovali také v oratoři, kam chovanci z Fryštáku chodili v rámci rekreace, klerici v Ostravě jako vychovatelé.

5.2.3 Oratoř

V kapitole 4.2.1 naší dizertace jsme vysvětlili, co znamenala oratoř pro zakladatele salesiánů Jana Boska. Šlo vlastně o první aktivitu, kterou mládeži turínský vychovatel a světec nabízel. Říkalo se jí také sváteční oratoř, protože byla určena pro sváteční dny, kdy chlapci nepracovali nebo nechodili do školy. V prvních Pravidlech oratoře se jasně definoval cíl této instituce: „Nabízet mládeži během svátečních dnů zajímavou a počestnou rekreaci poté, co se zúčastnila bohoslužby v kostele.“⁵⁷³ Z výše uvedeného je zřejmý zájem Dona Boska na celkové výchově mladých a její kulturní i morální rozvoj. Zvláště se zdůrazňoval náboženský

---

⁵⁷⁰ Srov. ASC, fond D 874, Verballi Capitolo Superiore, volume VI. (1935–1942), sign. 150-3 Stuchly Ignazio. Zápis ze dne 7. 4. 1937.

⁵⁷¹ Srov. Salesiánský věstník, říjen 1937, s. 148.

⁵⁷² Srov. MED, Oldřich: *Životopisné paměti Ignáce Stuchlého*, 3. díl, s. 179.

⁵⁷³ BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 354.

prvek: „Když mladý člověk vstoupí do této oratoře, měl by si uvědomit, že je to místo náboženství, v kterém je snaha stát se dobrými křesťany a počestnými občany.“⁵⁷⁴

V českém prostředí se setkáváme s oratoří ve všech třech sledovaných lokalitách. Ve Fryštáku oratoř fungovala v menším rozsahu, jen jako doplněk hlavní činnosti, kterou byl internát a salesiánské gymnázium. Naopak v Ostravě se oratoř rozvinula díky novému areálu a přítomnosti salesiánských kleriků. V Praze jsme pak mohli sledovat jen skromné začátky oratoře těsně před začátkem 2. světové války.

Začátky

Protože oratoř tvořila základní výchovné prostředí v pedagogickém systému Jana Boska, snažili se čeští salesiáni přenést tuto výchovnou zkušenost i do českých zemí. Klíčovou postavou v tomto ohledu se stal Ignác Stuchlý, který prošel několika salesiánskými místy v Itálii, stejně jako i v Jugoslávii, kde se s činností oratoře setkal. Byl tedy schopen garantovat potřebnou kvalitu výchovného prostředí, stejně jako správné směřování podle představ samotného zakladatele.

Ve Fryštáku vznikla oratoř hned po příchodu salesiánů v září 1927. Nebyla však jejich nejdůležitějším výchovným působením na tomto místě. Hlavní pozornost se soustředila na salesiánský internát a soukromé gymnázium. Zdejší oratoř sloužila především pro místní hochy. V očích obyvatel městečka a zvláště mezi chlapeckou mládeží si oratoř brzy získala velmi dobrý zvuk. První okamžiky oratoře ve Fryštáku jsou zaznamenány v kronice nazvané *Paměti oratoře ve Fryštáku*, kde čteme vzpomínku koadjutora Františka Hlaváče: „Oratoř začala hned první den našeho příjezdu do Fryštáku, totiž 28. září 1927. Odpoledne přišli před dveře staré budovy čtyři hoši, mezi nimiž byl i Kučera Karel a zvědavě okukovali, co se děje uvnitř nového. Tak jsem je zastihl a dal se s nimi do hovoru a pozval je, aby přicházeli častěji. Přicházeli opravdu v množství stále větším.“⁵⁷⁵

Také v Ostravě začínala činnost oratoře poměrně skromně: „Zpočátku zaujímal jen velkou hernu směrem k Šalamouně. Uvnitř nebylo nic, kromě jednoho stolu. Co dělali kluci? Ložili po stromech na dvoře, v hernách se vozili po parketách.“⁵⁷⁶ Po oficiálním otevření v listopadu 1934 začalo návštěvníků přibývat a malí oratoriáni hned zaujali obecnostvo krátkým divadelním představením během akademie v Katolickém domě „Blaník“ v den

---

⁵⁷⁴ Tamtéž, s. 355.

⁵⁷⁵ *Paměti oratoře ve Fryštáku*, s. 1.

⁵⁷⁶ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 7, sešit „Kronika oratoře 1934–36“, s. 1.

slavnostního otevření.⁵⁷⁷ Salesiáni mohli v Ostravě rozvinout činnost salesiánské oratoře do šířky i hloubky, což ve Fryštáku nebylo možné. Pomohlo tomu zejména dobré zázemí na míru nově postaveného domu s potřebným vybavením, prostorné hřiště a hlavně přítomnost salesiánských studentů filosofie a teologie, kteří se do činnosti oratoře naplno zapojili jako vychovatelé a získávali zde své výchovné zkušenosti.

Ve srovnání s Fryštákem a Ostravou začala oratoř v salesiánském domě v Praze fungovat poměrně pozdě, až počátkem roku 1938. Byla umístěna v přízemí dvoupatrové budovy, která nabízela pro činnost oratoře moderní prostory; k dispozici byly prostorné herny a klubovny, stejně jako dost velké hřiště.⁵⁷⁸ Zdejší oratoř byla určena jak pro internisty, tedy studenty ubytované v internátě, tak pro externisty, chlapce přicházející zvenčí. Do začátku druhé světové války nebylo moc času rozvinout působení ve zdejší oratoři, avšak i zde se oratoř zakrátko stala velmi oblíbenou mezi pražskou mládeží.

Na každém ze sledovaných míst si můžeme všimnout skromných začátků působení oratoře, kdy přicházelo nejprve několik málo chlapců, aby se postupně činnost rozšířila. Ve Fryštáku působila v menším měřítku, zatímco v Ostravě se díky modernímu areálu a přítomnosti salesiánských kleriků mohla více rozvinout. V Praze se činnost oratoře také rozběhla, byla však utlumena vlivem válečných událostí.

Adresáti

Salesiánské oratoře v Itálii v čele s tou nejznámější v Turíně na Valdoku se otevíraly pro všechny mladé, s určitou preferencí pro ty, kdo se nacházeli v obtížných podmínkách materiálních nebo duchovních. Na rozdíl od koleje nebo školy nebylo možné v oratoři příliš uplatňovat systematickou výchovu, protože mladí lidé přicházeli a odcházeli dle vlastního uvážení a chuti. Oratoř můžeme charakterizovat jako činnost dynamickou, nepředvídatelnou, kde se skupinky mladých vytvářely podle zájmu nebo sympatií, vládla zde atmosféra svobody, lásky, radosti, přátelství a spoluzodpovědnosti, dobrovolné účasti, ale i vědomí morálních povinností a náboženského prostředí.

Podobně jako v Itálii nebo v dalších zemích se oratoř zaměřovala jak na internisty, tak na externisty. Ve Fryštáku to byli interní studenti salesiánského gymnázia, v Praze pak chudí studenti bydlící v internátu. V Ostravě bychom za internisty mohli považovat salesiánské kleriky, ti však vypomáhali v ostravské oratoři v roli vychovatelů. Externisté pak přicházeli zvenčí.

---

⁵⁷⁷ Tamtéž, s. 2.

⁵⁷⁸ Srov. Salesiánský věstník, duben 1938, s. 62.

Podle oficiální statistiky navštěvovalo oratoř ve Fryštáku ve školním roce 1929/30 celkem 93 oratoriánů ve věku 7–14 let, v dalších letech počet kolísal mezi 100–150, ve školním roce 1931/32 dosáhl počet oratoriánů 165. Oratoř navštěvovala i starší mládež od 15 let, většinou jich bylo kolem 30–50.⁵⁷⁹ Jelikož činnost fryštácké oratoře oproti internátu a škole nebyla systematická a chlapci přicházeli dle vlastního uvážení, měli salesiáni snahu tyto mladé nějakým způsobem podchytit. Pro větší přehled se zavedly oratoriánské knížky, dnes bychom řekli průkazky nebo legitimace.⁵⁸⁰

Oratoř v Ostravě disponovala mnohem větším prostorem než Fryšták, proto také počet návštěvníků dosahoval vyššího čísla – až 300 hochů denně, menších i větších. Chlapce přitahovala nově otevřená herna, nejrůznější hry, stejně jako škvárové hřiště, které v zimě sloužilo k bruslení. Kromě chlapců přicházeli i dospělí, zvláště v podvečer. Podobně jako ve Fryštáku se v oratoři postupně zavedly legitimace, zaznamenávala se docházka a větší hoši se mohli zapsat do kroužků.⁵⁸¹ Do ostravské oratoře chodily děti jak z nejbližších hornických kolonií Šalamouny a Hlubiny, tak také ze vzdálenějších míst, jako byly Mariánské Hory, Hulváky, Cihelna, Červená kolonie, Seňák, Třebovice, Hrušov a další.⁵⁸² Zdejší salesiánská oratoř měla v rámci ostravské aglomerace značný teritoriální dosah a chlapci nelitovali námahy, aby přišli i z velké dálky.

Také do pražské oratoře začala přicházet mládež z periferie hlavního města a začala využívat nejen moderní herny a klubovny, ale především nové hřiště. Kromě her se zdejší oratoriáni zapojili také do ministrování při bohoslužbách a jevíli rovněž zájem o hudbu a zpěv.⁵⁸³

Podle vzoru Dona Boska se salesiáni drželi stranou od politiky. Byli apolitičtí v tom smyslu, že chtěli otevřít areál salesiánského domu a oratoře všem, bez ohledu na politické názory. Proto i návštěvníci katolické církvi i víře v Boha vzdálenější postupně ztráceli ostych a oceňovali tuto otevřenost salesiánů vůči všem, zvláště v dělnickém prostředí Ostravy.⁵⁸⁴

Podle svých Stanov se salesiáni zaměřovali na „chudou a opuštěnou mládež“. Podle vzoru Dona Boska v Turíně se tedy primárně usazovali ve městech, zvláště na periferiích, kde bydlely v době průmyslové revoluce lidové a dělnické vrstvy spolu se svými dětmi. Proto také čeští salesiáni otevřeli své domy v Ostravě a Praze, aby byli blízko tomuto typu mládeže.

---

⁵⁷⁹ ASC, fond F 635, Casa salesiana Fryšták–documenti, fasc. IV. (statistiche e rendiconta)

⁵⁸⁰ Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 1. ledna 1937.

⁵⁸¹ Srov. MED, Oldřich: *Knihá víry*, s. 73–74.

⁵⁸² Srov. Věstník českého salesiánského díla, říjen 1936, s. 151.

⁵⁸³ Srov. Salesiánský věstník, duben 1938, s. 62.

⁵⁸⁴ Srov. MED, Oldřich: *Knihá víry*, s. 74.

V Ostravě navštěvovali oratoř chlapci z okolních dělnických i hornických kolonií a viděli jsme z výčtu ostravských čtvrtí, že oratoř přitahovala mládež z poměrně širokého okolí. Také pražská čtvrť Kobylisy byla tehdy periferií rozvíjejícího se hlavního města a místem, kde žily dělnické rodiny. Právě pro chlapce z těchto rodin byla salesiánská oratoř záchytným bodem. Moderní areál i přítomnost laskavých vychovatelů se tak pro ně staly příležitostí k osobnímu růstu. Oratoř ve Fryštáku trochu vybočovala z tohoto zaměření salesiánů na mládež větších měst. Ale i zde oratoř vedle formačního domu plnila dobře svou funkci jakožto místo setkávání pro fryštskou mládež.

Zaměření na mužskou mládež

Asi nepřekvapí, že v době první republiky, kdy vedle sebe existovaly chlapecké a dívčí školy, byly salesiánské oratoře určeny pouze hochům. Kronika oratoře ve Fryštáku zaznamenává, že spolu s prvními hochy v září 1927 přicházela do oratoře i mladší děvčata a chtěla se zapojit do her, salesiáni však trvali na tom, že oratoř pro děvčata není. Kronikář to barvitě popisuje: „Docházela tedy, jak vykládá pan Hlaváč, děvčata spolu s hochy. Pan Hlaváč hrál si a zaměstnával se pouze s hochy a děvčata viděla se opuštěna, což těžce nesla. Jednoho dne, kdy pan Hlaváč stál chvíli trochu osamocen, dodala si odvahy a všechna společně jej obklopila, žebronice, aby si s nimi také hrál a tolik se jich nebál. Marná byla slova, že pro ně oratoř není, že musí počkati, až dorostou české salesiánky, které by se pak s nimi bavily. Bylo třeba obezřetné diplomacie, aby ubohý pan Hlaváč byl vysvobozen z tohoto zajetí.“⁵⁸⁵

Stejně tak i ostravská a pražská oratoř se zaměřovaly pouze na hochy. Koedukace tehdy nebyla obvyklá a ani salesiáni si nedovedli představit, že by se věnovali děvčatům. Výjimku tvořily farní duchovní obnovy pro skupiny žen a dívek, jak o tom čteme v kronice salesiánského domu ve Fryštáku.

Čeští salesiáni v tomto sledovali linii Dona Boska, který sám prohlašoval, že jeho poslání je věnovat se mužské mládeži. I v jeho případě můžeme vidět výjimku, když po svém vysvěcení na kněze působil jako zpovědník v útulku pro děvčata, který provozovala bohatá dáma z Turína, markýza Barolová.

Náš výklad by mohl budít dojem, že pozornost salesiánů byla v oratořích určena jen chlapcům a jinochům. Jak ve Fryštáku, tak v Ostravě i Praze se však kolem salesiánského díla vytvořila skupina dobrodinců z řad dospělých. Zejména muži pak navštěvovali oratoř a účastnili se některých aktivit.

---

⁵⁸⁵ *Paměti oratoře ve Fryštáku*, s. 2.

Salesiánský věstník popisuje večerní setkávání dospělých mužů ve fryštácké oratoři. Během čtyř dnů v polovině dubna roku 1937 uspořádali salesiáni setkání s přednáškami, besedami a společnými hrami s hochy. Akce, zakončené závěrečnou mší svatou, se zúčastnilo kolem 150 otců rodin. Cílem tohoto setkání nebylo jen vzdělávání, ale jak píše redaktor Salesiánského věstníku, především mělo posloužit „jako povzbuzení k mužné vytrvalosti ve víře“.⁵⁸⁶

Podobně jako ve Fryštáku, najdeme aktivní dospělé i v ostravské oratoři. Muži zde vytvořili jakýsi štáb organizační služby a také maminky nabízely své služby oratoři.⁵⁸⁷ Rovněž do ostravské oratoře večer přicházeli starší hoši a muži a věnovali se šachům.⁵⁸⁸ Kromě tatínek se zapojovaly i celé rodiny. Z rozhovorů s pamětníkem ostravské oratoře vyplynulo, že po únorovém převratu v roce 1948 místní komunisté v Ostravě, kteří jako chlapci chodili do oratoře, bránili uzavření ostravské salesiánské oratoře a ukončení činnosti salesiánů. To se stalo až později, v roce 1973.⁵⁸⁹ Zdá se, že salesiáni v Ostravě dokázali v předválečném období oslovit mládež napříč názorovými proudy a tyto sympatie měly trvalejší ráz.

Jednou z charakteristik, které u Kongregace Salesiánů Dona Boska v meziválečném období pozorujeme, je zaměření výhradně na mužskou mládež. S tím souvisí i skutečnost, že prostor oratoře nevyužívali jen chlapci, ale také dospělí muži. Ti se zapojovali nejen do organizace oratoře jako pomocníci salesiánů, ale také oratoř navštěvovali zejména v podvečer po práci, aby si odpočinuli a zahráli třeba šachy. Salesiáni tak v každém ze tří sledovaných míst vytvářeli síť dospělých sympatizantů a dobrodinců, kteří podporovali oratoř nejen finančně, ale i konkrétní pomocí.

Výchovný personál a výchovné vztahy

Jeden ze tří pilířů pedagogického systému Dona Boska, kromě rozumu a náboženství, tvořila laskavost, která se projevovala srdečným zájmem o hochy ze strany salesiánů. Oratoř nebyla jen stavba nebo místnost, ale především pěstovala srdečné vztahy. V Salesiánském věstníku se dočteme o atmosféře salesiánského domu ve Fryštáku: „Co je fryštácká oratoř? 'Jdu do oratoře', říkají chlapci a myslí tím napřed ústav a v něm jednu světnici, jim tak milou, kdysi

---

⁵⁸⁶ Salesiánský věstník, červen 1937, s. 96.

⁵⁸⁷ Srov. MED, Oldřich: *Knihy víry*, s. 73–74.

⁵⁸⁸ Srov. Salesiánský věstník, leden 1937, s. 16.

⁵⁸⁹ Srov. rozhovor s pamětníkem Miroslavem Machálkem ze dne 27. dubna 2017. Text rozhovoru uložen v archivu autora.

třídu staré fryštácké školy. Dnes k ní patří ještě jedna světnička a maličký dvůr. Oratoř znamená společnost našich chlapců.“⁵⁹⁰

Vidíme, že důležitější roli než místo samotné hrály právě přátelské vztahy mezi chlapci a důvěra k vychovatelům: „Chlapci chodí do oratoře skoro všichni, tvoří živou oratoř, duši oratoře. K čemu by byly prázdné místnosti a prázdný dvůr? Naběhají se na něm někdy jen za jeden den tisíce cest a křižovatek. Hrají nejrůznější hry za dozoru kleriků.“⁵⁹¹

Preventivní systém Dona Boska kladl důraz na budování důvěry ve výchovném vztahu mezi vychovatelem a svěřencem. Ti, kdo v oratoři pracovali, se tedy snažili více hochy poznat a znát jejich povahu i zájmy, což salesiáni připomněli i na schůzce personálu fryštácké oratoře 22. února 1937: „Poukázáno na důležitost toho, abychom co nejdříve poznali jménem hochy. Podle kartotéky probráno několik hochů, poukázáno na jejich povahu.“⁵⁹²

Mezi archivními dokumenty ostravské oratoře se nachází cenný seznam zapsaných oratoriánů. V sešitě je zapsáno od 5. září 1936 do 29. srpna 1939 zhruba 1700 jmen hochů, z nichž nejmladšímu bylo sedm let. Kromě jména a příjmení se zapisovalo datum narození, datum registrace, bydliště, někdy jméno otce nebo matky, případně škola nebo řemeslo oratoriána. U někoho je poznámka i týkající se náboženského vyznání (církve československá, českobratrská, evangelická) nebo bez vyznání. U některých oratoriánů najdeme zmínku o jejich zájmech sportovních, hudebních nebo jazykových.⁵⁹³ Tento seznam ukazuje nejen na potřebu určitého přehledu, kdo do oratoře chodí, ale také v něm vidíme snahu salesiánů navázat s hochy osobní kontakt založený na důvěře a znalostech základních údajů jednotlivých hochů.

V pražském salesiánském domově se kladl důraz na vzájemnou spolupráci mezi hochy. Pro nejchudší mládež to byla příležitost k osobnostnímu rozvoji a prožití několika let v bezpečném prostředí, daleko od nebezpečí ulice, které v hlavním městě hrozilo. Nešlo jen o dobré vybavení pro sport, o herny nebo klubovny, velmi důležitý prvek tvořila výchovná přítomnost salesiánů, tedy pečlivé vedení a laskavý dohled.⁵⁹⁴ Ředitel pražského domu Štěpán Trochta zdůrazňoval touhu českých salesiánů „po vzoru velkého přítele mládeže, sv. Dona Boska, otvírati v průmyslových městech a hlavně na nejchudších periferiích salesiánské chlapecké domovy, aby v nich mladí hoši našli hřejivý domov, příjemné prostředí, které jim

---

⁵⁹⁰ Věstník českého salesiánského díla, srpen 1936, s. 118.

⁵⁹¹ Věstník českého salesiánského díla, srpen 1936, s. 119.

⁵⁹² Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 22. února 1937.

⁵⁹³ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 7, sešit „Seznam zapsaných oratoriánů“.

⁵⁹⁴ Srov. Salesiánský věstník, duben 1938, s. 53.

nahrazuje nedostatky vlastního domova, srdce vychovatele, které dovede milovat, přátelskou ruku, která dovede podepřít, laskavé slovo, jež dovede poučit a povzbudit.“⁵⁹⁵

Laskavost a důraz na srdečné vztahy mezi vychovatelem a chlapci tvořily jednu z charakteristik prostředí salesiánské oratoře. Proto stáli chlapci v centru vychovatelského zájmu salesiánů. Vidíme mezi salesiány snahu navázat srdečné vztahy, zapamatovat si jména nebo zájmy svěřených chlapců, stejně jako úsilí o vytváření dobré atmosféry v prostředí oratoře. I když do oratoře, zvláště v Ostravě, přicházelo mnoho chlapců, přesto se neztratil ze strany salesiánů zájem o každého z nich osobně. I toto je jeden z prvků, který chlapce do salesiánských oratoří přitahoval, a proto rádi přicházeli.

Výchovné zaměření

Preventivní systém Dona Boska byl založený na předcházení negativním jevům rozvojem pozitivních stránek mladého člověka. Čeští salesiáni se snažili tento výchovný systém používat při své činnosti v salesiánských oratořích. Aby mohl být někdo veden k dobrému, potřebuje k tomu dobré výchovné prostředí. V oratoři ve Fryštáku se snažili salesiáni o přítomnost většiny dobrých chlapců, kteří pak mohli být příkladem pro chlapce problematičtější: „Je třeba přijímati do oratoře zpočátku jen lepší hochy a s těmi začati pracovati v našem duchu. Časem přijímati i ty horší, u kterých není dosud ztracena naděje na polepšení a kteří jsou pod dozorem neškodní druhům.“⁵⁹⁶ Vidíme zde tedy jádro výchovného systému založené na vzájemné interakci ve výchovném kolektivu pod pedagogickým vedením vychovatele.

Také v ostravské oratoři sledovali salesiáni výchovný cíl, a sice „poskytnout chlapecké mládeži slušnou zábavu a zároveň růst v křesťanském životě. Oratoř tak, jak ji koncipoval Don Bosco, je důležitým prostředkem výchovného působení na mládež, vystavenou svodům a nebezpečí ulice.“⁵⁹⁷ Vedle zajímavé rekreace, která je blízká všem mladým, sledovali salesiáni rozvoj osobnosti každého návštěvníka. Když navštívil ostravskou oratoř salesián Antonio Candela, zástupce hlavního představeného salesiánů, zdůrazňoval, že je třeba oratoř již od počátku budovat podle osvědčené salesiánské tradice: „Sváteční oratoř ať má veškerou péči již od počátku a ať je organizována podle našich pravidel a dobrých tradic. Je třeba dát pozor, aby ani sváteční oratoř, ani veřejná kaple nebyly překážkou pro vlastní život

---

⁵⁹⁵ Tamtéž, s. 50.

⁵⁹⁶ *Paměti oratoře ve Fryštáku*, s. 9.

⁵⁹⁷ MED, Oldřich: *Knihy víry*, s. 73.

filosofického studentátu.“⁵⁹⁸ Tento salesián, který znal oratoře po celém světě, tedy upozorňoval, že by oratoř mohla být pro studenty filosofie určitou překážkou k naplnění času, který měli v Ostravě trávit především studiem a vlastní formací. Jistě si dovedeme představit, že pro každého studenta je snazší být s mladými při hrách než pilně studovat.

Salesiánská oratoř v hlavním městě Praze se stala místem setkávání pro mládež z periferie, kterou tehdy čtvrť Kobylisy byla. Také zde hoši za přítomnosti mladých salesiánů hráli s velkou oblibou stolní tenis nebo jiné hry. O nedělích a svátcích se řada z nich bavila loutkovým divadlem, při němž sami účinkovali. Kromě her se zdejší oratoriáni zapojili také do ministrování při bohoslužbách a věnovali se rovněž hudbě a zpěvu.⁵⁹⁹ Výchovné působení pražských salesiánů se neomezovalo jen na rekreaci nebo rozvoj dovedností, ale chtěli podle odkazu svého zakladatele rozvíjet i náboženský život svých svěřenců a „plnit krásné poslání sv. Dona Boska: zachraňovat duše“.⁶⁰⁰ Zakladatel salesiánů Don Bosco pracoval v Turíně mezi chlapci, z nichž mnozí se nacházeli v hmotné nouzi nebo osiřeli a nečekala je žádná radostná budoucnost. Právě i takovým mladým chlapcům chtěli čeští salesiáni poskytnout určité zázemí, aby se zde chlapci cítili skutečně jako doma.

Salesiánská oratoř nebyla jen místem zábavy a sportu, jak by se na první pohled mohlo zdát. Za tím vším vidíme výchovné zaměření, jehož prostřednictvím salesiáni sledovali růst každého mladého člověka ve všech jeho rovinách, ať už šlo o rozvoj osobnosti, náboženský růst, rozvíjení vztahů s vrstevníky, nebo také smysluplné trávení volného času a předcházení negativním jevům. V dalším výkladu uvidíme, že chlapci měli možnost se zapojit do nejrůznějších aktivit, ať už šlo o rozvoj hudebního nadání, divadla, sportu, nebo také účast na bohoslužbách a náboženském vzdělávání.

Denní provoz

Salesiánská oratoř za časů Dona Boska měla otevřeno o nedělích a svátečních dnech, později také i ve všední dny. Mohl přicházet kdokoli, i když určitou přednost měli ti hoši, kteří se nacházeli v obtížných materiálních nebo duchovních situacích. Na rozdíl od koleje nebo školy nebyly v oratoři příliš vhodné podmínky pro systematickou výchovu, protože mladí přicházeli a odcházeli dle vlastního uvážení a chuti. Atmosféra byla tedy dost dynamická a nepředvídatelná, skupinky mladých se vytvářely podle zájmu nebo sympatií, vládla zde

---

⁵⁹⁸ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 2, sešit č. 2, zápis „Visita straordinaria“ ze dne 29. 11. 1934.

⁵⁹⁹ Srov. Salesiánský věstník, duben 1938, s. 62.

⁶⁰⁰ Srov. Salesiánský věstník, únor 1938, s. 30.

atmosféra svobody, lásky, radosti, přátelství a spoluzodpovědnosti, dobrovolné účasti, ale i vědomí morálních povinností a náboženského prostředí.

V českém prostředí salesiáni také převzali tento model provozu oratoře. Ignác Stuchlý si přinášel zkušenost z provozu salesiánských oratoří v Itálii a v Jugoslávii, někteří hoši zažili italskou oratoř také v Perose Argentině. Ve Fryštáku se oratoři po stránce organizační věnoval salesián František Hlaváč, který měl na starost menší chlapce. Později po svém návratu z turínských studií se do oratoře zapojil i salesián Štěpán Trochta, který měl na starost chlapce větší. Také zde se oratoř otvírala nejprve ve sváteční dny a o svátcích, teprve v dalších letech pak i ve všední dny.⁶⁰¹

Salesiánskou oratoř v Ostravě navštěvovala většina chlapců každý den, jiní přicházeli aspoň v neděli.⁶⁰² Každodenní život byl víceméně pravidelný. Ráno chodili kluci ministrovat na bohoslužby, odpoledne sportovali v oratoři, večer pak přicházeli starší hoši a muži a hráli šachy. Každodenní návštěva oratoře pak končila požeňáním a tradičním „slůvkem na dobrou noc“. Chlapci školou povinní odcházeli dříve, dospělí zůstávali do půl desáté.⁶⁰³

V pražské oratoři zůstávali menší hoši do sedmi večer, kdy je vyzvedávaly maminky. Pro mnohé chlapce byla oratoř druhým domovem a příležitostí zbavit se negativních vlivů ulice. V šedi periferie se toto místo stalo centrem vzájemného setkávání chlapců mezi sebou navzájem i výchovného působení salesiánů.

Původní sváteční oratoř, kterou založil Don Bosco v Turíně, fungovala pouze o nedělích a svátcích. Spolu se založením internátů a škol vyvstala potřeba provozu v oratoři každý den. V českém prostředí můžeme sledovat podobný vývoj. Nejprve měly oratoře otevřeno jen ve sváteční dny, později každý den. Výchovné prostředí oratoří se odlišovalo od internátů a škol tím, že nebylo příliš prostoru na systematickou a pravidelnou výchovu v určeném čase. Chlapci přicházeli a odcházeli dle vlastního uvážení a chuti. Nicméně i zde salesiáni usilovali o větší výchovné působení, třeba prostřednictvím menších výchovných skupin.

Menší kroužky a družiny

Protože oratoře navštěvovalo velké množství chlapců, a to často nepravidelně a nesystematicky, bylo obtížné na ně výchovně působit. Jednu z možností systematictější výchovy poskytovaly menší skupiny, kroužky nebo tzv. družiny. Tento způsob se osvědčil již

---

⁶⁰¹ Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 4. října 1935.

⁶⁰² Srov. Salesiánský věstník, leden 1937, s. 15.

⁶⁰³ Tamtéž, s. 16.

v turínské oratoři Dona Boska. Kroužky se týkaly různých zájmových aktivit v rámci oratoře. Nabízely intenzivnější činnost a sdružování hochů s podobnými zájmy. Družiny sledovaly spíše náboženskou a mravní výchovu a měly hlubší cíle.

Don Bosco v Turíně sledoval skrze družiny individuální výchovu jedinců a jejich směřování k Bohu, stejně jako pozitivní ovlivňování hochů navzájem dobrým příkladem, k čemuž byl menší počet v družinách ideální. V každém salesiánském domě i oratoři fungovaly většinou čtyři typy družin: družina Nejsvětější svátosti oltářní, Neposkvrněného Početí Panny Marie, sv. Josefa a sv. Aloise.⁶⁰⁴ Připomíná to skautský družinový systém s cílem vytvořit ve velkém kolektivu menší výchovné skupinky a zároveň dát prostor mladým k převzetí odpovědnosti.

Ve Fryštáku se scházela družina nejsvětější Svátosti, kterou tvořili hoši z měšťanské školy a družina sv. Aloise, hoši od třetí obecné a výš. Kronika popisuje, že „při nich se vychovávají malí apoštolové ke Katolické akci mezi kamarády“.⁶⁰⁵

V ostravské oratoři se družiny každý rok obnovovaly a přijímaly nové členy. Členové družiny Neposkvrněného Početí Panny Marie pořádali každoročně slavnost přijímání nových členů. V roce 1938 zodpovědný salesián Hruška zdůraznil při této slavnosti důležitost „zachovati si pod ochranou P. Marie pevnou víru a čistotu srdce před zhoubnými vlivy dnešního hmotařského, požívačného a zpohanštělého světa.“⁶⁰⁶ Družina Nejsvětější svátosti zase mezi sebe přijímala ministranty. Také zde se zdůrazňovala důležitost a vznešenost služby ministrantů. Během slavnostní bohoslužby noví ministranti přijali ministrantské roucho a složili slib věrnosti.⁶⁰⁷

Ostravská salesiánská oratoř se organizovala po vzoru Katolické akce do nejrůznějších pracovních odborů a menších skupin. V rámci oratoře fungovalo několik kroužků, jako např. jinošský kroužek *Don Bosko*, o kterém se píše: „Ačkoliv do salesiánské oratoře mají přístup všichni jinoši, kteří nepohoršují svým chováním, přece ti vzornější, obětavější a vytrvalejší se stávají členy jinošského kroužku *Don Bosko*.“⁶⁰⁸ Kroužek měl 60 členů od 16 let a měl svá pravidla, legitimace, prapor, vedení a odbory. Tato skupina se zaměřovala na výchovu určité „elity“ dobrým příkladem vrstevníků. To také korespondovalo s cílem vytvářet mezi masou návštěvníků menší skupinky, které lze snáz usměrnit.

---

⁶⁰⁴ Srov. Salesiánský věstník, květen 1938, s. 77.

⁶⁰⁵ Salesiánský věstník, duben 1937, s. 62–63.

⁶⁰⁶ Srov. Salesiánský věstník, květen 1938, s. 77.

⁶⁰⁷ Tamtéž.

⁶⁰⁸ Srov. Věstník českého salesiánského díla, červen 1935, s. 95.

Menší skupiny a družiny umožňovaly v otevřeném prostředí salesiánské oratoře systematictější výchovnou práci salesiánů. Pro kluky znamenaly upevnění přátelských vztahů s některými vrstevníky i vzájemnou podporu na společné cestě k hlubšímu náboženskému a mravnímu růstu. Staly se pro chlapce také příležitostí vzít na sebe zodpovědnost při vedení těchto menších skupin a při organizování hudebního, divadelního nebo náboženského programu. Zaznamenali jsme aktivitu družin ve Fryštáku i v Ostravě, kde se ještě přidala velmi pestrá činnost zájmových kroužků. O družinách v Praze žádné zprávy nemáme, pravděpodobně se ještě během prvních dvou let od otevření nestačily zorganizovat.

Program oratoře

V našem výzkumu jsme se zabývali také programem salesiánských oratoří ve Fryštáku, Ostravě a Praze. Můžeme v něm vidět několik základních oblastí, jako jsou zejména náboženské prvky, sport a hry, divadlo a hudba. Na tomto místě jednotlivé oblasti pouze nastíníme, podrobnější pojednání se nachází v kapitole 5.3 věnované výchovným prostředkům.

Náboženské prvky

Mezi prvořadé výchovné cíle ve všech třech oratořích, ve Fryštáku, v Ostravě i v Praze, patřily náboženské prvky. Byla to zejména podporovaná účast na bohoslužbách a pobožnostech, nejrůznější duchovní obnovy nebo přípravy na velké svátky, stejně jako náboženské vzdělávání skrze výuku katechismu. Součástí oratoře byla výuka katechismu a také určitá náboženská praxe, tedy projevování víry v Boha skrze konkrétní modlitby a projevy zbožnosti. Don Bosco zvlášť zdůrazňoval svátost smíření a svaté přijímání jako prostředky k hlubšímu vztahu k Bohu a podobně se snažili postupovat i čeští salesiáni. O nedělích chlapci z oratoře navštěvovali tzv. oratoriánské mše, určené pouze pro ně, a zapojovali se zde do ministrantské služby. Ve Fryštáku⁶⁰⁹ i v Ostravě se setkáváme s tím, že pro vstup do oratoře se vyžadovala nejprve účast na bohoslužbách.⁶¹⁰ Poměrně časté byly oslavy liturgických svátků, spjaté s odpoledním sportováním a večerním kulturním programem, jako bylo divadlo nebo hudba.

Jak je patrné z celkového výkladu, kladli salesiáni velký důraz na náboženské prvky v celém svém výchovném působení, ať už šlo o internát, školu, nebo oratoř. Jelikož oratoř neposkytovala mnoho příležitostí k systematické výchovné činnosti, snažili se salesiáni

---

⁶⁰⁹ Srov. *Paměti oratoře ve Fryštáku*, s. 9.

⁶¹⁰ Srov. Salesiánský věstník, prosinec 1939, s. 183.

včlenit do programu náboženské prvky například při pravidelné výuce katechismu v rámci programu oratoře, organizováním specifických oratoriánských mší nebo podmiňovat vstup do oratoře účastí na nedělních bohoslužbách.

Sport a hry

Kromě důrazu na náboženské prvky se program salesiánských oratoří zaměřoval zejména na nejrůznější hry a sportovní aktivity. Tyto aktivity tvořily velkou část programu jako přirozená náplň využití volného času hochů školního věku. Můžeme se setkat s obyčejnými klukovskými hrami, ale i s oblíbenými sporty na hřišti, jako byl fotbal nebo v zimě bruslení či hokej. Starší hoši se v zimě věnovali nejraději kulečnicku, hráli stolní tenis a šachy.⁶¹¹ Jako sport vynikl stolní tenis nejvíce v ostravské oratoři, kde oratoriáni slavili řadu úspěchů na nejrůznějších turnajích. V Praze zase oratoriáni rádi využívali velké hřiště a s nadšením hráli fotbal. Zejména v neděli a ve svátky se konaly oblíbené turnaje malých i velkých oratoriánů.⁶¹² Mezi oblíbené aktivity patřily také vycházky a výlety po okolí.

Když hodnotíme sportovní aktivity v salesiánských oratořích, musíme si všimnout, že nabízely pestré sportovní vyžití v rámci volného času. Byla to příležitost nejen se odreagovat zábavnou formou, ale také navázat přátelství s vrstevníky, případně rozvíjet vlastní sportovní nadání a talent. Vycházky do přírody zase nabízely pobyt na čerstvém vzduchu s určitým duchovním zaměřením při návštěvě poutních míst nebo kostelů. Čeští salesiáni tak navazovali na tradici Dona Boska, kterému se osvědčilo spojení pobytu v přírodě s rekreací na čerstvém vzduchu a duchovním zaměřením.

Divadlo

Pro Dona Boska sloužilo divadlo jako prostředek k zapojení talentu a nadání chlapců. Chtěl využít jejich přirozeného sklonu k předvádění se a zároveň usměrnit jejich mravní výchovu výběrem vhodných témat divadelních představení. Díky divadlu se kluci učili i vzájemné spolupráci a komunikaci, což bylo důležité pro udržování radostné atmosféry v salesiánských domech a oratořích.

Tradice divadelních vystoupení se rozvinula zejména v salesiánském internátu ve Fryštáku, kde se konal každé sváteční odpoledne zábavní program v divadelním sále, na němž se podíleli jak studenti, tak také větší oratoriáni.⁶¹³ V ostravské oratoři se věnovali chlapcům

---

⁶¹¹ Srov. Věstník českého salesiánského díla, červen 1935, s. 95.

⁶¹² Srov. Salesiánský věstník, listopad 1939, s. 167.

⁶¹³ Srov. Salesiánský věstník, duben 1937, s. 63.

v oratoři salesiánští klerici, takže i zde dobře fungovala spolupráce mezi interními obyvateli salesiánského domu a oratoriány. Pražská oratoř se od svého otevření začátkem roku 1938 nestačila kvůli válečným událostem příliš rozvinout a větší rozkvět divadelního působení nastal až po dostavbě salesiánského divadla v poválečném období. Příležitost k divadelním vystoupením nabízelo slavení řady liturgických svátků, při nichž na dopolední bohoslužby navazovala odpolední akademie a divadelní představení určená pro sympatizující veřejnost. Těchto slavnostních vystoupení se, v míře menší než internisté, účastnili i oratoriáni. Oblíbenými divadelními kusy byly veselohry, představení s náboženskou tematikou nebo tehdy aktuální připomínka pronásledování křesťanů ve Španělsku či Mexiku. Kromě divadla se v oratoři tu a tam objevilo i filmové promítání, jako např. pout' nekonečným vesmírem s názvem *Tajemství Saturna* a pak také *Cesta po Středozezemním moři a severní Africe jako zajatci pirátů ze Syrty*.⁶¹⁴

Jak už jsme zmínili na začátku tohoto oddílu, divadelní vystoupení učila chlapce spolupracovat, byla příležitostí k odreagování, ale měla i výchovný cíl, totiž povznášet a zušlechťovat chlapce výběrem vhodných témat divadelních představení. Zároveň slavnostní akademie dodávaly atmosféře mezi chlapci radostný ráz a pomáhaly lépe snášet případné obtíže. Divadelní produkce se pěstovala na všech sledovaných místech, zejména ve Fryštáku a Ostravě díky přítomnosti salesiánských chovanců, respektive kleriků. V pražské oratoři se tato činnost před válkou moc nerozvinula.

Hudba

Spolu s divadlem jde ruku v ruce také hudba, která měla v oratoři Dona Boska důležité místo. Nejen modlitby a divadlo, ale i hudba povznáší ducha člověka a přispívá k vzájemné harmonii při společném setkání různých lidí. Můžeme rozlišit v zásadě dva okruhy uplatnění hudby v salesiánských oratořích. Jedním byl hudební doprovod při liturgii, druhým pak veselá hudba při rekreaci a zábavě. Chlapci z oratoří se mohli učit hrát na hudební nástroje a pak vystupovat při různých příležitostech, jako např. ve Fryštáku při oslavě svátku svatých Cyrila a Metoděje 5. července 1936, kde po dopoledních bohoslužbách při slavnostní odpolední akademii účinkoval orchestr oratoriánů pod vedením kapelníka Zámorského.⁶¹⁵ V ostravské oratoři se zase vytvořily dvě kapely: smyčcová a „plechová“. Ta první účinkovala převážně

---

⁶¹⁴ Srov. Salesiánský věstník, duben 1939, s. 64.

⁶¹⁵ Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 5. července 1936.

při divadelních představeních, ta druhá byla spíše rekreační a hrála tu a tam pro pobavení.⁶¹⁶ Také v pražské oratoři vystupovali chlapci při hudebním odpoledni nebo jako doprovod při výletě oratoriánů do Třeboradic.⁶¹⁷ Rovněž muzikantská kapela v pražské salesiánské oratoři zažívala období rozkvětu. Po prázdninách roku 1939 vzrostl počet muzikantů na 25 a byly obsazeny všechny nástroje. Jen bylo třeba pilněji zkoušet a hoši se museli učit hrát jemněji a s citem.⁶¹⁸

Hudba tvoří nezbytnou součást salesiánského preventivního systému. Nesměla proto chybět ani v oratořích ve Fryštáku, v Ostravě a v Praze. Většinu hudební produkce obstarávala na každém místě dechová kapela složená z různých nástrojů a vystupujících především pro rekreační účely a udržování radostné atmosféry. Jako doprovod při bohoslužbách posloužila kapela chlapců jen výjimečně.

Vzdělávací aktivity

Nejen sport, hudba a divadlo byly náplní programu oratoře. Salesiáni se snažili podpořit také vzdělávání hochů. Ve Fryštáku byla pro tento účel zřízena knihovna.⁶¹⁹ Vznikl zde také vzdělávací kroužek Dona Boska.⁶²⁰ V Ostravě se k prohloubení jazykových znalostí pořádaly večerní kurzy němčiny, francouzštiny, esperanta, latiny a řečtiny, hojně navštěvované hochy z měšťanských i středních škol. Kromě toho každý měsíc také přijížděl do Ostravy některý z dominikánů z Olomouce, aby zde konal přednášku pro čtenáře revue „Na hlubinu“.⁶²¹

Shrnutí

Když tedy na závěr shrneme činnost a náplň salesiánských oratoří na třech zmiňovaných místech, dojdeme k následujícím závěrům. Oratoř ve Fryštáku byla víceméně okrajovou záležitostí v rámci salesiánského domu, vedle hlavní pozornosti věnované internátu a gymnáziu. Můžeme říci, že zdejší oratoř byla jakousi laboratoří, kde se salesiáni učili s mládeží pracovat. Rozvinutí oratoře do šířky a do hloubky výchovného působení se podařilo v Ostravě, a to zejména díky přítomnosti salesiánských kleriků. Zaměření salesiánů na dělnickou mládež v průmyslovém velkoměstě se zde setkalo až na výjimky s velmi pozitivní odezvou a ostravská oratoř přitahovala mládež z širokého okolí. Pražská oratoř otevřela své

---

⁶¹⁶ Srov. Salesiánský věstník, duben 1939, s. 64.

⁶¹⁷ Srov. Salesiánský věstník, červenec-srpen 1939, s. 116–117.

⁶¹⁸ Srov. Salesiánský věstník, listopad 1939, s. 167.

⁶¹⁹ Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 15. února 1937.

⁶²⁰ Tamtéž, zápis k datu 4. března 1937.

⁶²¹ Srov. Salesiánský věstník, březen 1937, s. 47–49.

brány začátkem roku 1938, a to jak pro internisty, kteří bydleli v salesiánském chlapeckém domově, tak také pro externisty, přicházející z okolí městské periferie. Ve srovnání s ostravskou oratoří byla skromnější a nemohla se za krátkou dobu tolik rozvinout, to se podařilo až postupně.

Při komparaci salesiánských oratoří ve Fryštáku, Ostravě a Praze vidíme řadu společných prvků. Především vycházejí z tradice salesiánských oratoří v Itálii s jejich strukturou a výchovným systémem. Zkušenost s fungováním těchto zahraničních oratoří získal především Ignác Stuchlý, když pobýval v italském Turíně, Ivreji nebo Gorici či později ve slovinské Lublani.

Salesiáni při své výchovné práci sledovali náboženské vzdělávání a prohlubování víry v Boha skrze nabídku modliteb, bohoslužeb, pobožností nebo jiných duchovních podnětů. Nechyběla sportovní, hudební, divadelní a vzdělávací činnost, stejně jako zaměření na menší výchovné skupiny a kroužky. Oratoře na všech třech místech byly určeny výhradně pro chlapce. S tím souvisí významné zaměření na sportovní aktivity, tolik oblíbené mezi dospívajícími chlapci. Sportovní aktivity v salesiánských oratořích nabízely pestré sportovní využití v rámci volného času. Kromě funkce rekreační pomáhaly navázat přátelství s vrstevníky a rozvíjet vlastní sportovní nadání a talent. Vycházky do přírody zase nabízely pobyt na čerstvém vzduchu s určitým duchovním zaměřením při návštěvě poutních míst nebo kostelů. Divadelní vystoupení učila chlapce spolupracovat a měla také zušlechťovat chlapce výběrem vhodných témat divadelních představení. Slavnostní akademie zároveň dodávaly životu v oratoři veselý ráz, stejně jako hudba, která tvořila nezbytnou součást salesiánského preventivního systému a sloužila jak k rozvíjení individuálních hudebních dovedností, tak především k udržování radostné atmosféry.

Zpestřením programu se staly i vzdělávací aktivity, a to jak pro chlapce, tak pro dospělé. Do chodu oratoří se zapojili i místní muži po stránce organizační, stejně jako maminky, které podporovaly salesiánské dílo svou mateřskou přítomností. Dospělí muži také navštěvovali oratoř, zejména v podvečer po návratu ze zaměstnání. Typickým rysem byla otevřenost oratoře všem příchozím, bez ohledu na politické názory. Řada aktivit směřovala navenek pro veřejnost, zejména mezi příbuzné hochů nebo příznivce salesiánského díla. Salesiáni tak v každém ze tří sledovaných míst vytvářeli síť dospělých sympatizantů a dobrodinců, kteří podporovali oratoř nejen finančně, ale i konkrétní pomocí.

Salesiánská oratoř nebyla jen místem zábavy a sportu, ale sledovala výchovné zaměření, které umožňovalo rozvíjet mladého člověka ve všech rovinách, ať už šlo o rozvoj osobnosti, náboženský růst, rozvíjení vztahů s vrstevníky, nebo také smysluplné trávení

volného času a předcházení negativním jevům. Z celkového výkladu je patrné, že salesiáni kladli velký důraz na náboženské prvky v celém svém výchovném působení, a snažili se tedy včlenit do programu například pravidelnou půlhodinovou výuku katechismu, organizovat specifické mše pro chlapce z oratoře nebo podmiňovat vstup do oratoře účastí na nedělních bohoslužbách.

Laskavost a důraz na srdečné vztahy mezi vychovatelem a chlapci tvořily jednu z charakteristik prostředí salesiánské oratoře. Salesiáni se snažili v každém místě navázat srdečné vztahy, zapamatovat si jména nebo zájmy svěřených chlapců, stejně jako usilovali o vytváření dobré atmosféry v prostředí oratoře.

5.3 Výchovné prostředky

Ve čtvrté kapitole, věnované salesiánským výchovným institucím a preventivnímu systému Dona Boska, jsme nastínili pedagogické zásady používané v salesiánském díle v Itálii. V předchozím oddíle jsme se věnovali komparaci salesiánských institucí ve Fryštáku, v Ostravě a v Praze. Nyní budeme naši pozornost věnovat tématu výchovných prostředků, tedy výchovného působení salesiánů v prostředí internátu, školy a oratoře. Toto výchovné působení bylo daleko nejúčinnější v internátě a ve škole, protože zde chlapci trávili nejvíce času. Pedagogické snahy v oratoři byly méně účinné, protože šlo o výchovu nesystematickou a do značné míry nahodilou, nicméně i zde můžeme vidět snahy o určitou pravidelnost a nároky kladené na příchozí.

Podobně jako u kapitoly 5.2 zmíníme metodologické obtíže při zpracování tématu. První těžkostí je rozdílné množství pramenů, kterých je pro salesiánský dům ve Fryštáku velmi mnoho a pro salesiánský dům v Praze zase velmi málo. Jsme si vědomi toho, že vyvozovat obecné závěry z činnosti salesiánů, která v případě Prahy trvala ve sledovaném období pouze dva roky, přináší určité zjednodušení a je limitem této naší práce. Druhou obtíží, s kterou jsme se museli vyrovnat, bylo rozhodnutí jak mnoho podrobností a jednotlivostí z pramenů uvádět jako ukázky v popisovaných tématech. Také zde výklad může místy působit příliš popisně, nicméně bez konkrétních příkladů popisovaných jevů by byly závěry pro čtenáře obtížně srozumitelné. Rovněž i v tomto případě jsme se snažili omezit jednotlivosti na míru nezbytnou pro pochopení.

5.3.1 Náboženské vzdělávání a projevy zbožnosti

Náboženské vzdělávání a projevy zbožnosti tvoří základní linii salesiánské výchovy. Aby salesiáni mohli vychovávat ve víře a prohlubovat vztah k Bohu, potřebovali k tomu jak vhodný prostor, tak také specifické výchovné prostředky, kterými se tento cíl dal uskutečnit. Jsme si také vědomi skutečnosti, že vztah k Bohu je záležitostí hluboce niternou a nelze ji postihnout jen skrze vnější projevy.

V našem výkladu se zaměříme nejprve na náboženské stavby ve všech třech sledovaných místech a pozornost, kterou salesiáni věnovali ústavní kapli ve Fryštáku i nově budovaným kostelům v Ostravě a v Praze. Poté budeme sledovat nabídku náboženského vzdělávání v rámci salesiánských domů a různé projevy zbožnosti, s kterými jsme se na těchto místech mohli setkat.

Kostely a kaple

Nejprve zaměříme naši pozornost na místa určená k bohoslužbám a společným pobožnostem. Ve Fryštáku salesiáni koupili starší dům od řeholních sester a pro vlastní potřeby ho museli rozšířit, součástí adaptace byla i větší kaple. V Ostravě budovali salesiáni nový kostel sv. Josefa, v Praze-Kobylisích postavili prozatím ústavní kapli sv. Terezie z Lisieux, nicméně existoval také projekt na stavbu většího kostela.

Ve Fryštáku využívali zpočátku salesiáni pro společné bohoslužby a pobožnosti nejprve místní farní kostel sv. Mikuláše, vzdálený několik metrů od salesiánského domu, pak kapli přímo v salesiánském areálu. V roce 1931 se spolu s přístavbou zvětšila i ústavní kaple, určená pro chovance internátu a oratoriány.

V Ostravě byl příznivcem stavby nového kostela olomoucký arcibiskup, který 6. června 1936 posvětil základní kámen. Zmíněná slavnost se stala příležitostí k setkání mnoha příznivců salesiánského díla, jak z řad věřících, tak z řad zástupců úřadů, jako např. hejtman, vládní rada, policejní ředitel a zástupce starosty města. Svědčilo to o vzájemné spolupráci nebo alespoň dobré vůli mezi zástupci církve a veřejnosti. Po slavnostní mši svaté následoval program v salesiánském domě akademií, divadlem, hudbou i hrami.⁶²² Kostel sv. Josefa, dokončený v roce 1937, byl mimořádnou stavbou. Poddolované staveniště se nejprve zpevnilo na základech ocelovou kostrou, kterou dodaly Vítkovické železárny, a teprve pak se mohly stěny vyzdít cihlami.⁶²³ Spolu s propagací salesiánského díla probíhaly sbírky na

---

⁶²² Věstník českého salesiánského díla, červen 1936, s. 84–88.

⁶²³ Srov. MED, Oldřich: *Knihá víry*, s. 79.

stavbu kostela. Je možné říci, že především sami obyvatelé Ostravy svou pomocí i financemi podpořili vznik salesiánského domu i stavbu kostela.⁶²⁴

Podobně i v Praze probíhala stavba kaple sv. Terezie z Lisieux,⁶²⁵ s tím, že se vedle kaple později přistaví větší kostel. Kaple sv. Terezie byla posvěcena dne 24. října 1937 pražským arcibiskupem kardinálem Karlem Kašparem.⁶²⁶ Také tato slavnost se stala příležitostí k setkání mnoha věřících i dalších pozvaných hostů, jak z kruhů církevních, tak ze strany městské správy či státních úřadů. Zajímavostí je, že svěcení proběhlo na závěr celopražské akce Dnů náboženské obnovy ve Velké Praze, která se konala ve 33 pražských chrámech. Díky tomu se rozšířilo povědomí o salesiánech po celé Praze.⁶²⁷ V Archivu Salesiánské provincie Praha se nachází několik návrhů budoucího většího kostela. Jedním z nich je návrh architekta Jaroslava Čermáka ze 14. října 1945.⁶²⁸ Jednalo se o monumentální stavbu, připomínající svým tvarem vejce nebo kosmickou loď. Kostel svou výškou několikanásobně převyšoval budovu salesiánského domu. Další návrh stavby nového kostela přinesl Salesiánský věstník v září 1937.⁶²⁹ A nakonec ještě jiný návrh byl představen v kronice zaslané do ústředí kongregace salesiánů v italském Turíně jako prezentace salesiánského díla v Praze-Kobylisích.⁶³⁰

Výše uvedené informace nám ukázaly, že specifikem salesiánského domu ve Fryštáku byla ústavní kaple, rozšířená v roce 1931. Kaple sloužila pouze pro chovance ústavu a oratoriány. V Ostravě postavili salesiáni nový kostel sv. Josefa s originální železobetonovou konstrukcí podle moderního návrhu kvalitního architekta. Zdejší kostel sloužil veřejnosti. V Praze se uskutečnila pouze stavba kaple sv. Terezie z Lisieux, plánovaný větší kostel nebyl kvůli nepříznivým poměrům realizován. Na každém ze tří míst, kde salesiáni působili, chtěli mít prostor určený pro bohoslužby a společné pobožnosti. Zde se scházeli salesiáni s chlapci, ať už to byli chovanci ubytovaní v salesiánském domě, nebo návštěvníci oratoře. Ve Fryštáku tento prostor sloužil pouze chovancům nebo oratoriánům, v Ostravě a Praze sem měla přístup i veřejnost. Proto také v těchto městech vznikly postupně samostatné farnosti a staly se ohniskem obnovy náboženského života, což se projevilo až po několika letech. Můžeme obdivovat odvahu salesiánů, kteří se ve 30. letech zapojili i přes hospodářskou krizi do stavby náročných projektů a nebáli se realizovat velké plány.

---

⁶²⁴ Věstník českého salesiánského díla, listopad 1936, s. 157.

⁶²⁵ Terezie z Lisieux (1873-1897), francouzská karmelitka, svatořečená papežem Piem XII. v roce 1925.

⁶²⁶ Salesiánský věstník, listopad 1937, s. 155.

⁶²⁷ Srov. Salesiánský věstník, prosinec 1937, s. 172–176.

⁶²⁸ ASPP, fond Salesiáni Praha, karton č. 12, složka č. 2.

⁶²⁹ Salesiánský věstník, září 1937, s. 133.

⁶³⁰ Srov. ASPP, fond Salesiáni Praha-Kobylisy, *La cronaca della casa di Praga-Kobylisy*, s. 24.

Náboženské vzdělávání

Don Bosco začal své výchovné působení v Turíně 8. prosince 1841 setkáním s hochem Bartolomějem Garellim, kterého naučil dělat kříž a pomodlili se spolu modlitbu Zdravas Maria. Jak sám říkal, na začátku jeho působení byl jednoduchý katechismus. Dona Boska naučila vztahu k Bohu jeho matka Markéta, která neuměla ani číst, ani psát, ale katechismus znala z paměti. Náboženské vzdělávání v 19. století, ale i v meziválečném období kladlo důraz na memorování pravd víry formou otázek a odpovědí podle učebnic katechismu.

Podobný systém náboženského vzdělávání převzali i čeští salesiáni. Ve Fryštáku probíhala výuka katechismu u chovanců v rámci vyučování, u chlapců v oratoři pak o nedělích v menších skupinách podle věku.⁶³¹ Zpočátku naráželi salesiáni na obtíže, když během nedělních odpolední přednášel salesián Štěpán Trochta půl hodiny katechismus skupince pouze asi deseti hochů, zatímco pro ostatní hochy byla důležitější zábava.⁶³² V pozdějších letech již účast na výuce katechismu vzrostla, během nedělního odpoledne salesiáni rozdělili chlapce do dvou skupin – z obecné a měšťanské školy – a ti se připravovali na velké katechismové závody na konci školního roku.⁶³³ I fryštská kronika potvrzuje, že závody v katechismu se postupně staly oblíbenou soutěží.⁶³⁴

S výukou katechismu se setkáváme i v Ostravě a Praze. Na podzim roku 1939 se v ostravské oratoři věnovalo výuce katechismu půl hodiny v neděli odpoledne, kdy byli chlapci rozděleni do pěti velkých skupin. Následovalo odpolední požehnání, rekreace ve velkém sále oratoře zakončená večer společnou modlitbou celého shromáždění, kterého se účastnili jak chlapci, tak rodiče.⁶³⁵ V pražské oratoři se katechismus vyučoval ve středu odpoledne, kdy se chlapci věnovali tomuto tématu půl hodiny, rozdělení podle skupin a věku.⁶³⁶

V červnu 1939 se konaly v ostravské oratoři katechismové závody, na které se chlapci připravovali tak, že se v oratoři učili po celý rok každou neděli půl hodiny katechismu a na konci roku si vše důkladně zopakovali a naučili se nazpaměť. Závod probíhal tak, že před plným sálem lidí si chlapci sedli po skupinách a salesiáni vytahovali každému otázky.

---

⁶³¹ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis v prosinci 1938.

⁶³² Srov. *Paměti oratoře ve Fryštáku*, s. 3.

⁶³³ Salesiánský věstník, duben 1937, s. 63.

⁶³⁴ Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 1. ledna 1937.

⁶³⁵ Srov. Salesiánský věstník, prosinec 1939, s. 183.

⁶³⁶ Srov. Salesiánský věstník, listopad 1939, s. 168.

Účastníci postupně odcházeli z jeviště, až tam zůstal jeden vítěz.⁶³⁷ Také během války se v roce 1940 a 1941 konaly v Ostravě velké katechismové závody. Pro výuku i pro samostudium chlapců byla vydána v roce 1940 salesiány v Ostravě brožurka pro chlapce, kteří se účastnili katechismových závodů.⁶³⁸ Na 120 stranách kapesního formátu A6 se nacházel text rozčleněný do tří částí: 1) Věř pravdy Boží, 2) Hleď si milosti Boží – nauka o svátostech a modlitbě, 3) Plň zákon Boží – desatero Božích přikázání, patero církevních přikázání a nauka o křesťanské dokonalosti. Text obsahoval 453 otázek a u každé z nich dvou- až třířádkové odpovědi.

Viděli jsme, že náboženské vzdělávání v salesiánských domech se zaměřovalo na výuku katechismu, tak jak to bylo běžné v té době i při vyučování náboženství na školách. Katechismové závody měly zábavnou formou podnítit zájem hochů o náboženské vzdělávání a znalost pravd víry. Memorování a znalosti byly doplněny praxí víry z rodinného prostředí nebo návštěvou bohoslužeb a dalšími projevy zbožnosti, se kterými se setkáváme v salesiánských domech.

Projevy zbožnosti

Již jsme zmínili, že v rámci jednotlivých salesiánských domů ve Fryštáku, Ostravě a Praze můžeme rozlišit několik cílových skupin. Jádrem každého domu tvořila salesiánská komunita, která měla svá pravidla a harmonogram společných modliteb a pobožností. Důležité místo v salesiánském domě měli tzv. internisté, tedy ti, kdo bydleli uvnitř salesiánského domu jako chovanci. Ve Fryštáku to byli studenti soukromého salesiánského gymnázia, v Ostravě salesiánští studenti filosofie a teologie, v Praze pak chudí studenti v internátě. Ti všichni se více nebo méně podíleli také na určitém rytmu denního řádu, který obsahoval společné modlitby a pobožnosti, i když v menší míře než u salesiánské řeholní komunity. A nakonec se setkáváme se skupinou tzv. externistů, tedy návštěvníků oratoře nebo jiných programů určených pro veřejnost. Této skupině salesiáni nabízeli účast na společných modlitbách či pobožnostech, ať už jako dobrovolnou nabídku, nebo jako součást celkového programu.

Společné modlitby

---

⁶³⁷ Srov. Salesiánský věstník, červenec-srpen 1939, s. 120.

⁶³⁸ Příručka měla tento název: *Náš katechismus. Příručka pro katechetické závody v salesiánských oratořích*. Moravská Ostrava 1940. Uloženo v knihovně ASPP.

Salesiáni ve Fryštáku pod vedením Ignáce Stuchlého napodobovali styl zbožnosti, který se předával v salesiánské tradici od Dona Boska. Ignác Stuchlý zároveň tento salesiánský styl osobně zažil nejprve ve formačních domech v Itálii a pak jako kněz v Gorici a Lublani.

Základem dne byla společná ranní a večerní modlitba. Jelikož šlo o řeholní komunitu, která vychovávala budoucí řeholníky, měly i tyto modlitby specifický ráz, totiž že probíhaly pravidelně ráno i večer, byly společné pro všechny chovance a zároveň přizpůsobené jejich věku. Každý den se slavila mše svatá, v poledne se konala krátká pobožnost v kapli. Chovanci salesiánského domu ve Fryštáku se připravovali na své budoucí poslání salesiánů, proto nepřekvapí, že se kladl důraz na řeholní formaci. Salesián Pietro Tirone, hlavní duchovní rádce celé salesiánské kongregace, navštívil v roce 1938 salesiánský dům ve Fryštáku, prohlédl si celý areál a navštívil jednotlivé třídy. Na konferenci se salesiány ve sborově pak zdůraznil důležitost plnění náboženských i řeholních povinností a povzbudil salesiány i chovance, „aby všichni studovali a prohlubovali znalost života Dona Boska, aby o něm co nejvíce mluvili, šířili jeho známost a sami měli z této znalosti co největší prospěch.“⁶³⁹

Důležitost náboženské výchovy byla patrná i ve fryštácké oratoři a připomenul ji také autor kroniky, nejspíš jeden z místních salesiánů: „I letos jsme se mohli přesvědčit, že oratoř nejlépe prosperuje, je-li jejím cílem náboženská výchova mládeže. Hry a zábava jsou jen prostředkem k tomuto cíli.“⁶⁴⁰

S důrazem na náboženskou výchovu se setkáváme i v pražské oratoři. Redaktor Salesiánského věstníku, který dostával zprávy z jednotlivých oratoří, zaznamenal článek jednoho oratoriána z Prahy: „Není dobrým oratoriánem jen ten, kdo dovede pěkně kopat, závodit, ale především ten, kdo se nevyhýbá mnohem důležitějším povinnostem oratoře, které nám mají pomoci, abychom se dostali jednou k Donu Boskovi.“⁶⁴¹ Toto své tvrzení doprovázel shrnutím, že v pražské oratoři se chlapci rádi účastní náboženských prvků, jako byla ranní mše svatá o půl osmé, doprovázená zpěvem a ranními modlitbami. Stejně se oratoriáni účastnili i večerních modliteb o půl šesté večer.⁶⁴² Společné večerní modlitby se zde konaly v kapli sv. Terezie, kde počet chlapců na modlitbě nebyl vždy stejný, někdy zaplnili sotva polovinu lavic v kapli. Na závěr modliteb pak chlapci vyslechli slůvko na dobrou noc.⁶⁴³

---

⁶³⁹ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 20. ledna 1938.

⁶⁴⁰ *Paměti oratoře ve Fryštáku*, s. 53–54.

⁶⁴¹ Salesiánský věstník, listopad 1939, s. 168.

⁶⁴² Tamtéž.

⁶⁴³ Srov. Salesiánský věstník, březen 1939, s. 46.

Společné modlitby salesiánů s chlapci tvořily přirozený rámeček dne. V internátech se konaly ráno i večer, ve Fryštáku nechyběla ani polední pobožnost. Chlapci z oratoře se nejčastěji scházeli ke společným modlitbám večer, po skončení programu v oratoři.

Slůvko na dobrou noc

Jedním ze zvyků, které zavedl Don Bosco ve své oratoři, byla tzv. slůvko na dobrou noc. Spočívala v krátké, 2–3 minuty trvající myšlence na závěr dne, která shrnovala to nejdůležitější z daného dne, často byla morálně poučná nebo povzbuzující. Don Bosco byl toho názoru, že s jakou myšlenkou hoši usínají, s takovou se probouzí, a proto je třeba jim dát dobré myšlenky a povzbuzení.

Ve Fryštáku se hoši z oratoře scházeli na závěr dne, asi v počtu patnácti, obklopeni salesiánem Štěpánem Trochou. Ten je bavil zpěvem a vyprávěním a nakonec si rád poslechli slůvko na dobrou noc, při němž jim vypravoval příběhy ze života Dona Boska. Během vánoční novény pak navštěvovali kapli, kde měl promluvu a na závěr jim udělil požehnání.⁶⁴⁴

V ostravské oratoři končila odpolední rekreace znamením většího zvonku. To byl povel k ukončení her a k uložení vypůjčených věcí a na druhé znamení zvonku zmlknul i veškerý hluk a následovaly večerní modlitby. Modlitba začínala zpěvem jedné strofy některé mariánské písně, kterou kluci uměli, a končila slůvkem na dobrou noc. Tato myšlenka na závěr dne je provázela na cestu domů. Salesiánský věstník uvádí, jaké to bylo pro kluky, když mohli slyšet denně v oratoři „laskavá a přímá slova svého dobrotivého vedoucího, kněze, o lehounké cestičce, jak se mohou líbit Bohu a působit radost rodičům a lidem, přitom upřímným přikývnutím hlavy a srdečnými slovy osvědčují svou lásku k Panně Marii a slibují nikdy neopomenout večerní modlitbu“.⁶⁴⁵

Slůvko na dobrou noc mělo velký výchovný význam, protože nasměrovalo chlapce k dobrým myšlenkám, pomáhalo jim překonávat obavy, které na místě daleko od domova mohli mít, a zároveň tím vychovatel-salesián mohl přispět k dobré atmosféře ve svěřené skupině.

Oratoriánská mše

V jednotlivých místech, ať už to byl Fryšták, Ostrava nebo Praha se konaly speciální oratoriánské mše, určené pro návštěvníky oratoře. Na rozdíl od pravidelného a systematického výchovného působení na interní chovance salesiánského internátu, které bylo možné díky

---

⁶⁴⁴ Srov. *Paměti oratoře ve Fryštáku*, s. 4.

⁶⁴⁵ Salesiánský věstník, prosinec 1939, s. 183.

ubytování v domě a pravidelné školní výuce, byla náboženská výchova oratoriánů méně pravidelná, nicméně nepostrádala určité pevné body. V roce 1937 se salesiáni ve Fryštáku rozhodli mít pro oratoriány vlastní mši svatou, určenou pouze pro ně. Řešilo se také, zda má být tato mše svatá i pro dívčí mládež, což bylo zamítnuto, protože se to neslučovalo s tehdejším pojetím salesiánské práce. Výhodou této mše bylo, že v ústavní kapli bylo tepleji než v kostele a chlapci mohli využít příležitost ke zpovědi. Stejně tak se mohla mše svatá lépe připravit spolu s nácvikem zpěvu pro bohoslužbu.⁶⁴⁶

Běžnou službou, do které se chlapci z oratoří zapojovali, bylo ministrování při bohoslužbách. Nejen ve Fryštáku, ale i v Ostravě se řada hochů věnovala službě ministrantů a zároveň byli také členy družiny Nejsvětější Svátosti.⁶⁴⁷ Chlapci z pražské oratoře se zase rádi zapojovali do zpěvu písní při jejich vlastní oratoriánské mši svaté.⁶⁴⁸

V salesiánských oratořích se sledovaly náboženské cíle a zábava byla často podmíněna účastí na nedělních bohoslužbách a odpoledním požehnání. Tedy ten, kdo navštěvoval bohoslužby, si mohl chodit také do oratoře hrát. Ve Fryštáku měl každý oratorián svou oratoriánskou knížku, kam se zaznamenávala účast na bohoslužbách: „Žádný nedostane razítka, kdo nebyl v neděli nebo ve svátek ráno na mši svaté a odpoledne na sv. požehnání. Stanovený počet těchto razítek bude platiti jako vstupné do divadla, k loterii a jiným zábavám.“⁶⁴⁹ Podobně tomu bylo i v ostravské oratoři. Zde máme ovšem záznamy o tom, že oratoř navštěvovali i chlapci jiných vyznání (církve československá, českobratrská, evangelická) nebo bez vyznání.⁶⁵⁰ V pramenech není zmínka o tom, zda i od těchto hochů byla vyžadována účast na bohoslužbách nebo zda salesiáni v tomto respektovali i jiná náboženská vyznání.

Salesiáni kladli důraz na účast na nedělní bohoslužbě včetně svátosti smíření a svatého přijímání, sledovali tím růst ve víře v Boha. Když byla bohoslužba určena pouze pro skupinu oratoriánů, bylo možné lépe uzpůsobit zaměření bohoslužby na přítomné účastníky z řad chlapců. Příležitostí k aktivnímu zapojení do bohoslužby byla služba ministrantů, která podporovala zájem o hlubší náboženský život. Je také otázkou, zda výše zmíněný systém motivace účasti na zábavném programu oratoře „za odměnu“ po návštěvě nedělních bohoslužeb vedl k hlubšímu náboženskému prožívání, nebo naopak k pouhému formalismu.

---

⁶⁴⁶ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 14. ledna 1937.

⁶⁴⁷ Srov. Věstník českého salesiánského díla, červen 1935, s. 95–96.

⁶⁴⁸ Srov. Salesiánský věstník, březen 1939, s. 46.

⁶⁴⁹ *Paměti oratoře ve Fryštáku*, s. 9.

⁶⁵⁰ Srov. ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 7, sešit „Seznam zapsaných oratoriánů“.

Duchovní obnovy a cvičení šťastné smrti

Podle salesiánské tradice převzaté z Itálie se konala v salesiánských domech jednou za měsíc duchovní obnova nazývaná Donem Boskem také „cvičení šťastné smrti“. Tato pobožnost spočívala v tom, že se každý zúčastněný zamýšlel nad svým životem dle určitého tématu, vyzpovídal se, přijal svaté přijímání a byl připraven, kdyby náhodou v nejbližším měsíci zemřel. Souviselo to s přesvědčením, že je třeba stále žít v Boží milosti a být připraven na setkání s Bohem v jakémkoli okamžiku.

Také v českých salesiánských domech se setkáváme s těmito duchovními obnovami. Byly buď jednodenní, nebo i vícedenní. Konaly se třeba na začátku školního roku, kdy se studenti během tří dnů disponovali pro nadcházející období školního roku.⁶⁵¹ Ve Fryštáku se účastnili této obnovy nejen chovanci, ale i oratoriáni.⁶⁵² Často se při těchto obnovách zdůrazňoval význam dobré svátosti smíření, zvláště před Velikonocemi. Mluvil o tom i salesián Giuseppe Coggiola o Velikonocích roku 1938: „K hochům promluvil prostě o příčinách mnohých užitků ze sv. zpovědi. Tímto přivedl všechny k tomu, že vykonali dobře a užitečně velikonoční zpověď, nejlepší to přípravu na duchovní prožití velikonočních svátků.“⁶⁵³ Podobné pobožnosti se konaly i v pražské oratoři⁶⁵⁴ nebo v oratoři ostravské.⁶⁵⁵

Důraz na dobré prožití a slavení velikonočních svátků vedl k tomu, že se velká pozornost věnovala duchovním obnovám v době postní. To sloužilo k dobré přípravě na Velikonoce. Ve Fryštáku se zapojili salesiáni do pořádání duchovních obnov pro místní farníky. Tyto obnovy se pořádaly pro jednotlivé skupiny, jako byli jinoši, dívky, muži a ženy.⁶⁵⁶ Postní obnovy byly ve Fryštáku hojně navštěvované. V roce 1938 se postní obnovy zúčastnilo 230 fryštáckých mužů,⁶⁵⁷ o rok později téměř 300 žen,⁶⁵⁸ dospělých děvčat zase bylo kolem 150,⁶⁵⁹ mladíků asi 100.⁶⁶⁰

V Ostravě se také konaly postní obnovy určené pro chlapce z oratoře. Většinou obnova trvala tři dny a skončila na Zelený čtvrtek ráno, kdy chlapeci přistoupili k sv.

---

⁶⁵¹ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 20. září 1935.

⁶⁵² Tamtéž, zápis k datu 1. září 1938.

⁶⁵³ Tamtéž, zápis k datu 10. dubna 1938.

⁶⁵⁴ Srov. Salesiánský věstník, listopad 1939, s. 168.

⁶⁵⁵ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 7, sešit „Kronika oratoře 1936–37“, zápis ze dne 7. března 1937.

⁶⁵⁶ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 13. března 1937.

⁶⁵⁷ Tamtéž, zápis k datu 27. března 1938.

⁶⁵⁸ Tamtéž, zápis k datu 4. března 1939.

⁶⁵⁹ Tamtéž, zápis k datu 9. března 1939.

⁶⁶⁰ Tamtéž, zápis k datu 23. března 1939.

přijímání.⁶⁶¹ Když se konala podobná postní obnova pro chlapce z ostravské oratoře v roce 1937, měsíc předem probíhala propagace prostřednictvím asi 500 natisknutých pozvánek, které katecheté rozdávali školákům. Nakonec se toho roku zúčastnilo exercicií asi 50 chlapců, z toho 30 starších 14 let, třetí den dokonce asi 150 chlapců.⁶⁶² Program jiné postní obnovy od Květné neděle do Zeleného čtvrtka se skládal z kázání na nějaké téma, promítání „světelných obrazů“, chvíle ticha, modlitby a nechyběly ani hry v oratoři. Z původních 200 účastníků na začátku se počet snížil na 120 poslední den. Společně se pak tato skupina chlapců zúčastnila i velikonočních svátků.⁶⁶³

Smyslem těchto pravidelných měsíčních cvičení, která zavedl Don Bosko, bylo dobře se připravovat na vlastní smrt a díky tomu rozlišovat v životě věci důležité a podstatné od věcí méně důležitých a okrajových. Stejně tak postní obnovy před Velikonocemi měly za účel dobře se připravit na velikonoční svátky.

Duchovní cvičení

Kromě několikadenních duchovních obnov pořádali čeští salesiáni také duchovní cvičení pro nejrůznější skupiny. Cílovou skupinou byli především chovanci salesiánského internátu ve Fryštáku.⁶⁶⁴ Na prázdniny do Fryštáku však přijížděli také salesiánští klerici z Moravské Ostravy, aby tento dům využili pro týdenní exercicie. V červenci 1937 se zde konala duchovní cvičení pro 112 salesiánů. Kněží bylo celkem 22, kleriků 75 a koadjutorů 15.⁶⁶⁵ V srpnu 1939 přijelo na duchovní cvičení do Fryštáku 61 salesiánů, z toho 7 kněží, 15 asistentů, 5 koadjutorů, 24 kleriků, 10 noviců. Je zajímavé, že na přilepšenou „každý z exercitantů dostával půl litru černého ostrožského piva. Kazatelé a ředitel při večeři láhev mešního vína. Ostatní jen vodu“.⁶⁶⁶ Duchovní cvičení pořádali salesiáni také v Ostravě pro místní oratoriány, jako tomu bylo v srpnu roku 1937. Těchto pětidenních exercicií se zúčastnilo 36 chlapců.⁶⁶⁷

Týdenní duchovní cvičení již vyžadovala určitou pokročilost v náboženském životě, proto byla určena převážně samotným salesiánům, případně chovancům salesiánského internátu ve Fryštáku. Pro chlapce z oratoří to již představovalo náročnější nabídku, které se účastnilo méně chlapců, a to jen dobře motivovaných.

---

⁶⁶¹ Srov. Salesiánský věstník, červen 1938, s. 94.

⁶⁶² ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 7, sešit „Kronika oratoře 1936–37“, zápis ze dne 21. března 1937.

⁶⁶³ Srov. Salesiánský věstník, červen 1939, s. 95.

⁶⁶⁴ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 29. března 1936.

⁶⁶⁵ Tamtéž, zápis k datu 17. července 1937.

⁶⁶⁶ Tamtéž, zápis k datu 12. srpna 1939.

⁶⁶⁷ Tamtéž, zápis k datu 8. srpna 1937.

Průvody

Příležitost manifestovat své náboženské přesvědčení měli chovanci nebo oratoriáni spolu s věřícími během nejrůznějších průvodů na veřejném prostranství. Tato tradice byla velmi živá v Itálii, ale objevovala se i v českém prostředí ve sledovaném meziválečném období. I zde se průvody konaly často a těšily se zájmu veřejnosti. Například koncem května, na svátek Panny Marie Pomocnice, se konala v Ostravě veřejná oslava Panny Marie Pomocnice. Na nádvoří salesiánského domu byla sloužena polní mše svatá. Odpoledne v 18 hodin pak přišlo mnoho lidí, aby se zúčastnili průvodu se sochou Panny Marie po okolí. Slavnostní průvod byl zakončen večerní akademií.⁶⁶⁸

Náboženské průvody na veřejném prostranství jsou součástí lidové zbožnosti a představují vnější vyjádření určitého vnitřního přesvědčení. Spojuje se v něm individuální prožitek víry s vnějším vyjádřením zbožnosti v rámci konkrétního společenství. Čeští salesiáni tento druh projevu zbožnosti podporovali, protože měl v sobě nejen náboženský prvek, ale také prvek společenský a zároveň svým způsobem i propagační. Lidé, kteří se průvodu zúčastnili, se za svou víru nestyděli a zároveň se navzájem podporovali ve společném náboženském prožívání.

Poutě

Podobným typem projevu zbožnosti jako průvody byly i poutě k nejrůznějším významným místům náboženského kultu, které představovaly zejména poutní chrámy nebo i kapličky či Boží muka. Pro studenty z Fryštáku, kteří se věnovali převážně studiu, byly nejrůznější vycházky a poutě vítaným zpestřením studijního programu. Chodilo se pěšky a mezi oblíbená poutní místa patřila čtyři kilometry vzdálená Štípa s poutním kostelem Panny Marie nebo pak vzdálenější Hostýn. Do Štípy se chodilo zejména na začátku školního roku v září, kam šli studenti „poprositi Sedmibolestnou (Pannu Marii), aby nám požehnala na cestu do nového školního roku.“⁶⁶⁹ Na Hostýn se zase chodilo zejména na závěr školního roku a po této pouti už chovanci odjížděli na prázdniny domů.⁶⁷⁰ Podobné poutě na Hostýn pořádali i salesiánští bohoslovci z Ostravy, přes prázdniny během duchovních cvičení ubytovaní ve fryštickém salesiánském domě.⁶⁷¹

---

⁶⁶⁸ Kronika Ostrava, zápis k datu 30. května 1937.

⁶⁶⁹ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 15. září 1935.

⁶⁷⁰ Tamtéž, zápis k datu 22. června 1936.

⁶⁷¹ Tamtéž, zápis k datu 28. července 1935.

Poutě na vzdálenější místa v sobě spojovaly několik rozměrů. Byla to rovina rekreační, kdy skupina chlapců šla osvěžující přírodou, stejně jako rovina společenská, kdy si mohli popovídat, odreagovat se a utužit vzájemná přátelství. A v neposlední řadě vidíme i význam náboženský, protože na poutním místě byla příležitost ke společné modlitbě, bohoslužbě a poděkování Bohu, což zároveň zapadalo do mozaiky náboženské výchovy v rámci salesiánské kongregace.

Úcta k Panně Marii

Dalším typickým projevem zbožnosti, který salesiáni převzali od Dona Boska, a který se udržoval živý v salesiánské tradici i v salesiánských domech, bylo vyjádření úcty k Panně Marii, a to zvláště v květnu. Ve Fryštáku se tato úcta projevovala třeba setkáním chovanců a salesiánů před sochou Panny Marie v zahradce, kde se zazpívala píseň, poté se zpíval zpěv Magnificat a všichni se odebrali do kaple, kde následovalo čtení o Panně Marii, a na závěr jim bylo uděleno požehnání.⁶⁷² Tyto pobožnosti k Panně Marii bývají nazývány májové pobožnosti. S úctou k Panně Marii se setkáváme také u chlapců z pražské oratoře, kteří se účastnili májových pobožností ke cti Panny Marie.⁶⁷³ Koncem listopadu se konala také tradiční salesiánská novéna ke cti Panny Marie Neposkvrněné, jejíž svátek připadal na 8. prosinec. Samotný svátek tvořila kromě bohoslužby i večerní akademie v sále oratoře, kde se střídaly zpěvy a hudba malých oratoriánů spolu s básněmi a přednáškami.⁶⁷⁴ Tradičním salesiánským mariánským svátkem byla také slavnost Panny Marie Pomocnice, o které se podrobněji zmíníme v následujícím oddíle o slavení a svátcích.

Mariánská úcta typická v salesiánských domech se potkávala s tímto typem lidové zbožnosti, který byl oblíben mezi prostými lidmi. V době před II. vatikánským koncillem, kdy byly mše svaté slouženy v latině, se májové pobožnosti staly příležitostí k vyjádření lidové zbožnosti v mateřském jazyce. V salesiánském prostředí zase význam Panny Marie podtrhoval fakt, že hrála velmi významnou roli v životě Dona Boska a on sám nechal z vděčnosti Panně Marii postavit v Turíně velkou baziliku Panny Marie Pomocnice.

Zajímavosti

Předcházející výklad může působit dojmem, že se čeští salesiáni ve svém působení setkávali pouze s chlapci, kteří byli vychováni v náboženském prostředí nebo jim projevy zbožnosti

---

⁶⁷² Tamtéž, zápis k datu 24. dubna 1939.

⁶⁷³ Srov. Salesiánský věstník, červenec-srpen 1939, s. 118.

⁶⁷⁴ Srov. Salesiánský věstník, březen 1939, s. 47.

nebyly cizí. Zvláště oratoře však byly místem, které nabídkou sportovních aktivit, hudebního vyžití, divadla nebo jen laskavého přijetí přitahovalo i chlapce víře v Boha vzdálené. Prostředí salesiánských areálů se tak stávalo místy evangelizace, ve kterých se mohli mnozí setkat s živou vírou v Boha u konkrétních lidí, ať už to byli salesiáni jako vychovatelé, nebo chlapci, kteří salesiánské domy navštěvovali.

V pramenech se setkáváme s případem konverze v ostravské oratoři, jak nám ji zaznamenal Salesiánský věstník: „Naši hoši se dovedou pěkně modlit a modlí se také za vás. Velkou radost vám zajisté způsobí, když vám oznámíme, že již dva jinoši jinověrci vrátili se do katolické Církve a nyní opět připravujeme jednoho dospělého jinocha ke křtu svatému.“⁶⁷⁵ Vidíme, že zdejší salesiánské prostředí působilo na hochy mezi sebou navzájem, takže se mnozí k víře vraceli nebo svůj vztah k Bohu prohloubili. Prioritu náboženské formace se snažili salesiáni připomínat při řadě příležitostí. Tak třeba na schůzi výboru Celostatního podsvazu stolního tenisu, který soustřeďoval 25 klubů a měl 300 členů, dne 5. března 1937 vedoucí ostravské oratoře salesián Jan Vtípil poukázal na duchovní potřeby mládeže a zdůraznil, že „cílem salesiánského ústavu je vychovávat z mládeže dobré katolíky“.⁶⁷⁶

Salesiánský věstník přinášel články o životě v salesiánských oratořích. V roce 1937 referoval o oratoři v Ostravě, a zdůrazňoval, že program salesiánské oratoře může povzbuzovat i k hlubšímu náboženskému životu: „Proto chlapci velmi rádi do oratoře chodí. Rozličné zábavy, hry, sport, divadla, to vše je vábí a vede k plnění křesťanských povinností. Zúčastňují se pilně mše svaté s kratičkou promluvou. Správa oratoře přináší proto ráda i hmotné oběti, aby se mezi hochy udržel dobrý duch a láska k povinnosti.“⁶⁷⁷ Opět se zde zdůrazňuje, že zábava a hry jsou jen prostředkem k vyššímu cíli, totiž být dobrými křesťany.

Čeští salesiáni však ve svém úsilí o hlubší náboženský život chlapců naráželi i na nejrůznější obtíže, jak dokazují i zmínky v kronice ostravské oratoře. Její autor v roce 1937 konstatoval, že na Bílou sobotu a slavnost Vzkříšení se bohoslužeb v kostele nezúčastnil nikdo z členů sportovních kroužků: „Stydí se za to, že jsou katolíky. Jsou výborní ping-pongisté, šachisté, kulečníkáři, fotbalisté. Ve hře by leželi třeba celý den, avšak povinnosti dobrého katolíka jim smrdí.“⁶⁷⁸ Tehdy se také na Boží Hod velikonoční po ranní mši konal v Ostravě velký pingpongový turnaj za účasti 90 hráčů a tentýž pisatel kroniky si povzdechl: „Hra budiž prostředkem, ne cílem! Kolik katolíků nebylo kvůli turnaji na mši svaté. Proto: nikdy nepořádat žádných zápasů v neděli a ve svátky dopoledne. Animas querere, non vanam

---

⁶⁷⁵ Srov. Věstník českého salesiánského díla, červen 1935, s. 95.

⁶⁷⁶ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 7, sešit „Kronika oratoře 1934-36“

⁶⁷⁷ Srov. Salesiánský věstník, březen 1937, s. 47.

⁶⁷⁸ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 7, sešit „Kronika oratoře 1936-37“, zápis ze dne 27. března 1937.

gloriam.“⁶⁷⁹ Uvedené výroky z kronik ukazují určité napětí mezi snahou salesiánů vést svěřené hochy k Bohu a realitou náboženské praxe, která očekávání salesiánů nespĺňovala.

Náš výzkum ukázal, že náboženská výchova a projevy zbožnosti měly důležité místo ve výchovném systému Dona Boska, kterým se řídili i čeští salesiáni. Všude, kam salesiáni přišli, se snažili vybudovat místo k bohoslužbám a pobožnostem. Ve Fryštáku rozšířili kapli v salesiánském ústavu, v Ostravě vybudovali nový kostel sv. Josefa, v Praze-Kobylisích vybudovali kapli sv. Terezie a plánovali ještě vystavět vedle větší kostel, což se nakonec pro nepřízeň doby neuskutečnilo. Po vzoru Dona Boska se věnovali salesiáni náboženskému vzdělávání ať už chovanců, nebo oratoriánů při výuce katechismu, jejímž zpestřením byly katechismové závody. K prohloubení víry v Boha sloužily společné modlitby i nejrůznější projevy zbožnosti, jako byly duchovní obnovy, průvody, poutě nebo májové pobožnosti. Objevovaly se však také těžkosti, které salesiáni museli překonávat. Ať už se jednalo o nezáměr ze strany hochů, nebo pořádání sportovní turnajů během svátečních dnů, které se mnohým návštěvníkům jevily jako zajímavější než účast na bohoslužbách.

5.3.2. Slavení a svátky

Základní osu života v salesiánských domech ve Fryštáku, v Ostravě i v Praze tvořil liturgický rok se svými církevními svátky, doplněný připomínkou některých svátků světských nebo státních. Oslavy svátků se odehrávaly většinou ve třech rovinách. Tou první byla bohoslužba, tou druhou společné jídlo a tou třetí sportovní aktivity zakončené často kulturním programem, ať už to byla akademie, divadelní představení, nebo hudební vystoupení hochů.

V salesiánském internátu ve Fryštáku byl každodenní život navíc určován také rytmem školního roku, protože jeho součástí bylo soukromé gymnázium. Podobně ovlivňoval akademický rok i život salesiánských kleriků v Ostravě.

Nyní si představíme běžný rok v salesiánských domech, během kterého se setkáváme s důležitými liturgickými svátky. Začátkem školního roku, konkrétně 8. září, se slavil svátek Narození Panny Marie. Ve Fryštáku byl většinou spojen s pěší poutí do nedaleké Štípy, kde byl poutní kostel zasvěcený Panně Marii.⁶⁸⁰ Koncem září se oslavoval svátek sv. Václava mší svatou ve farním kostele a dalším programem, jen v pohnutém roce 1938 se svátek sv. Václava ve farním kostele slavil tichou mší.⁶⁸¹ V říjnu se připomínala Panna Maria modlitbou

---

⁶⁷⁹ Tamtéž, zápis ze dne 28. března 1937.

⁶⁸⁰ Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 8. září 1936 a k datu 12. září 1939.

⁶⁸¹ Tamtéž, zápis k datu 28. září 1938.

růžence, na slavnost Panny Marie Růžencové se salesiánští chovanci se salesiány podíleli na dopoledním průvodu městem.⁶⁸² V den vzniku Československé republiky, tedy 28. října, bylo zvykem připomínat si svobodu průvodem k pomníku padlých, kde si přítomní vyslechli promluvu, pomodlili se za padlé a celou akci hudebně doprovodili chlapci ze salesiánského ústavu. V roce 1936 také zpěváci zazpívali smuteční *Requiem*. Tradičně se večer konala v salesiánském domě slavnostní akademie.⁶⁸³ Na konec listopadu připadal svátek Krista Krále, slavený dopoledne slavnostní mší svatou a odpoledne akademií.⁶⁸⁴

Jelikož byl farní kostel ve Fryštáku zasvěcen sv. Mikuláši, slavil se 6. prosince svátek patrona kostela. Sloužila se slavná zpívaná latinská mše svatá, po ní byli na faru zváni jako hosté někteří salesiáni na oběd.⁶⁸⁵ Součástí oslavy bývala i mikulášská nadílka, které se v roce 1938 účastnilo 180 oratoriánů a jako v jiných letech ji připravily místní katolické ženy a dívky.⁶⁸⁶

Den 8. prosinec je pro salesiány významný, protože právě tento den, na svátek Neposkvrněného Početí Panny Marie, se roku 1841 v Turíně zrodila salesiánská oratoř. V roce 1937 se v Ostravě jako příprava na tento svátek konala nověna, při které se četlo o ctnostech Panny Marie. Odpoledne po slavných nešporách byla uspořádána akademie, již se činně zúčastnili hudebníci, a chlapci z ostravské oratoře předvedli dialog *Lokomotiva*. Na tento dialog pak navazovala operetka *Železný rytíř*, jejíž děj, plný víry a synovské oddanosti k Panně Marii, která „neopouští svých dítek, které ji vzývají a o pomoc se k ní utíkají“, byl situován do středověku.⁶⁸⁷ Také ve Fryštáku se slavila slavnost Neposkvrněného početí Panny Marie, připadající na 8. prosinec. Slavnost měla obvyklý průběh. Po bohoslužbách v kostele následoval slavnostní oběd a odpoledne a večer kulturní program. Mnozí chovanci byli při příležitosti tohoto mariánského svátku přijati do družin, obdrželi medailky a slíbili Panně Marii, že chtějí následovat její ctnosti.⁶⁸⁸

Na Vánoce většinou nejezdili chlapci ze salesiánských internátů domů, ale zůstávali v salesiánském domě. Byly to dny naplněné jak účastí na půlnoční bohoslužbě, na slavnostní mši na Boží Hod vánoční a na sv. Štěpána, tak také vyplněné různými zábavnými aktivitami a zvyky částečně převzatými z Itálie, jako byla například tombola.⁶⁸⁹ Ve Fryštáku se během

⁶⁸² Tamtéž, zápis k datu 4. října 1935.

⁶⁸³ Tamtéž, zápis k datu 28. října 1936.

⁶⁸⁴ Tamtéž, zápis k datu 30. října 1938 a 29. října 1939.

⁶⁸⁵ Tamtéž, zápis k datu 6. prosince 1939.

⁶⁸⁶ Tamtéž, zápis k datu 5. prosince 1938.

⁶⁸⁷ Srov. Salesiánský věstník, březen 1938, s. 44.

⁶⁸⁸ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 8. prosince 1937.

⁶⁸⁹ Tamtéž, zápis k datu 24. prosince 1935.

Štědrého dne uklízelo a připravovala se výzdoba salesiánského domu. V roce 1936 se konala nejprve nověna v 18.30, pak v 19 hod štědrovečerní večeře. Po večeři se zpívaly koledy, rozdávala se vánoční pošta. Následovalo veselé představení u vánočního stromku, tombola až do 23.30 hod, poté se šlo na půlnoční mši, doprovázenou orchestrální hudbou.⁶⁹⁰ Z roku 1938 se nám v kronice dochoval vánoční jídelní lístek. Ke snídani byla černá káva, k obědu bramborová polévka a bramborový guláš, společná večeře se podávala v divadelním sále. Vařila se rybí polévka (chovanci měli nudlovou), smažené ryby se zemákovým salátem (chovanci měli mít původně zavináče), krupičná kaše, koláčky s cukrovím a čaj. Po návratu z půlnoční mše bylo kakao pro všechny a k tomu půl vánočky. Na Boží Hod vánoční 25. prosince byl k snídani čaj s buchtami, k obědu salám s knedlíkem a zelím, koláče a čaj. Na večeři pak polévka a párky.⁶⁹¹

Také v pražském salesiánském internátě slavili vánoční svátky salesiáni společně s chlapci, kterých zůstalo v salesiánském domě jen asi dvacet. Na Štědrý den připravovali stromeček a ozdoby do jídelny, jiní pomáhali v kapli stavět jesličky a zdobit stromky. Po požehnání následovala štědrovečerní večeře a půlnoční mše. Na svátek sv. Štěpána se slavil svátek ředitele domu Štěpána Trochty. Odpoledne připravily příznavkyně salesiánského díla pro chlapce z oratoře nadílku, kterou tvořil celý stoh prádla, šatstva a obuvi.⁶⁹²

Leden je pro salesiány významný měsíc, protože si připomínají dva světce. Nejprve 24. ledna patrona řeholní kongregace sv. Františka Saleského a pak také Dona Boska, který zemřel 31. ledna 1888 a jeho svátek se začal slavnostněji připomínat po jeho blahorečení v roce 1929 a pak zvláště od roku 1934, kdy byl svatořečen. Slavení těchto svátků provázela devítidenní příprava, kterou například v roce 1937 ve fryštáckém domě doplňovala večerní četba životopisu Dona Boska od autora P. Albertiho.⁶⁹³ Významu světce odpovídaly také přípravy na důstojnou oslavu jak v kostele, tak kulturním programem. V roce 1937 zpívali chovanci při latinské mši svatě gregoriánský chorál, odpoledne se konala pro mládež v divadle akademie. Hrál se příběh ze života Dona Boska *Pasáček z Becchi* o dvou jednáních, k programu přispěla také oratoř třemi představeními: dialogem *Proč chodím do oratoře*, básní Josefa Flekáčka a přednesem úryvku evangelia.⁶⁹⁴ Významné oslavy se dočkal svátek Dona Boska také v Praze. Roku 1939 se ho zúčastnil i pražský arcibiskup kardinál Karel Kašpar za přítomnosti mnoha věřících. Po bohoslužbě chlapci z internátu poděkovali pražskému

---

⁶⁹⁰ Tamtéž, zápis k datu 24. prosince 1936.

⁶⁹¹ Tamtéž, zápis k datu 25. prosince 1938.

⁶⁹² Srov. Salesiánský věstník, březen 1939, s. 47.

⁶⁹³ Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 22. ledna 1937.

⁶⁹⁴ Tamtéž, zápis k datu 31. ledna 1937.

arcibiskupovi za přízeň a předvedli divadelní představení *Rytíři Don Boskovi*. Nechybělo ani první vystoupení dechové kapely chlapců, odpolední akademie za přítomnosti mnohých dobrodinců za účinkování druhého hudebního tělesa oratoře – orchestru, který vytvořili mužové, kteří také docházejí do oratoře.⁶⁹⁵

Začátek února přinášel masopustní oslavy před začátkem doby postní. Opět to byla příležitost prožít radostné chvíle. V roce 1937 masopustní veselí ve Fryštáku zpestřil ohromný slon, večer v divadle pro chovance opakována veselohra *Ó šedinami krytá skráň*. V oratoři pak bavil přítomné hrou na harmoniku pan Zajíc.⁶⁹⁶ Monotónní dobu postní naplněnou pilným studiem zpestřila jen slavnost sv. Josefa v půli března a pak už se pozornost soustředila na velikonoční svátky. Během velikonočních bohoslužeb hrávala kapela složená z chovanců salesiánského ústavu.

V měsíci květnu stála v centru pozornosti Panna Maria. Úcta k ní se projevovala nejrůznějšími modlitbami u sochy Panny Marie, průvody, písněmi a také májovými pobožnostmi. V salesiánském prostředí pak byl zvlášť připomínán titul Panny Marie Pomocnice křesťanů, velmi oblíbený u Dona Boska. Samotný svátek Panny Marie Pomocnice se ve Fryštáku slavil slavnostní dopolední bohoslužbou, odpoledne následovala promluva zakončená požehnáním a průvodem náměstím se sochou Panny Marie Pomocné na hřiště ústavu, kde se konala akademie. Byly sehrány dva dialogy, jeden pod názvem *Víc než matka* v podání salesiánských chovanců, druhý pod názvem *Ogaři z oratoře Panně Marii* předvedli oratoriáni.⁶⁹⁷ Součástí oslavy tohoto mariánského svátku bývala nověna. Večer na chodbě před obrazem Panny Marie se zpívala mariánská píseň, následovaly promluvy o Panně Marii zakončené večerními modlitbami a slůvkem na dobrou noc.⁶⁹⁸ Kolem 24. května se slavil svátek Panny Marie Pomocnice také v Ostravě. Po dopoledních slavnostních bohoslužbách vyvrcholila slavnost akademií v sále. Proběhly dva výstupy, jeden z misí a druhý ze života oratoře.⁶⁹⁹

V červnu se na závěr školního roku připomínal sv. Alois, patron studentů a mládeže a také jedné z družin, které ve fryštáckém salesiánském internátu fungovaly.⁷⁰⁰ Oblíbené byly poutě chovanců z Fryštáku na Hostýn, o kterých jsme psali v předchozím oddíle. Byla to příležitost, jak ke konci června zakončit školní rok a poděkovat Bohu za vše, co se podařilo.

⁶⁹⁵ Srov. Salesiánský věstník, březen 1939, s. 48.

⁶⁹⁶ Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 9. února 1937.

⁶⁹⁷ Tamtéž, zápis k datu 24. května 1936.

⁶⁹⁸ Tamtéž, zápis k datu 15. května 1939.

⁶⁹⁹ Srov. Salesiánský věstník, červenec-srpen 1939, s. 119.

⁷⁰⁰ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 21. června 1937.

Po této pouti pak chovanci odjížděli na prázdniny.⁷⁰¹ Putování, které začínalo brzy ráno kolem čtvrté hodiny, doprovázela chlapecká kapela a po bohoslužbě byla příležitost k prohlídce areálu a zpátky do Fryštáku se došlo opět navečer.⁷⁰²

Během celého roku se v salesiánském domě ve Fryštáku a rovněž i v Ostravě a Praze věnovalo hodně času přípravě liturgických svátků, náviku ministrantů i zpěvu liturgických písní. Každodenní život naplněný studiem a prací tak byl zpestřován a přispíval i k prohloubení náboženského života.

Národní svátky a výchova k vlastenectví

Vedle církevních svátků se připomínaly i svátky národní. Jedním z nich byl 28. říjen, den vzniku Československé republiky. Výše jsme zmínili, že se salesiánští chovanci shromáždili u pomníku padlých, následovala promluva, zpěv písní a modlitba za mrtvé. Velký ohlas měla zpráva o smrti prezidenta Masaryka: „14. září 1937 ohromujícím způsobem dolehla i na chovance našeho ústavu a na všechny představené tísnivá zvěst o úmrtí presidenta Osvoboditele T. G. Masaryka. Všichni na něho vzpomínali, o přestávkách se mluví jen o něm, každý má hlubokou úctu k jeho osvoboditelskému dílu a jeho osobě.“⁷⁰³ V době, kdy probíhal pohřeb prezidenta v Lánech, konala se pobožnost i ve Fryštáku.⁷⁰⁴

Svěcení základního kamene

Čeští salesiáni budovali ve 30. letech nové areály v Ostravě a v Praze. Svěcení základního kamene domu nebo kostela se tak stalo vítanou příležitostí, kdy se mohla shromáždit jak církevní, tak městská honorace, slavnost často doprovázel kulturní program. Bylo tomu tak i při svěcení základního kamene salesiánského domu v Ostravě, které se konalo 17. června 1934 a rezonovalo jako prodloužení radosti z oslav svatořečení Jana Boska v Římě. Ve skutečnosti již salesiánský dům v Ostravě stál, i když to zatím byly jen syrové, do výše vyhanané zdi. Tři dny před samotnou slavností kázal salesián Štěpán Trochta v nabitém farním chrámu Božského Spasitele⁷⁰⁵ a v předvečer slavnosti se kázalo o Donu Boskovi ve všech ostravských kostelích. V neděli ráno přišlo asi 20 000 lidí na staveniště, kde olomoucký arcibiskup Leopold Prečan posvětil základní kámen a byla sloužena mše svatá. Odpoledne následovalo slavnostní požehnání a navečer se konala salesiánská akademie v kině „Blaník“.

⁷⁰¹ Tamtéž, zápis k datu 24. června 1937.

⁷⁰² Tamtéž, zápis k datu 15. června 1938.

⁷⁰³ Tamtéž, zápis k datu 14. září 1937.

⁷⁰⁴ Tamtéž, zápis k datu 21. září 1937.

⁷⁰⁵ Katedrálou se stal tento kostel až v roce 1996 při vzniku ostravsko-opavské diecéze.

Střídaly se při ní kapela chlapců s kapelou hornickou, účinkoval pěvecký sbor salesiánských kleriků. Ostravský kaplan Alois Vašica zahrál k radosti všech basové sólo a přednesl Bezručovu Maryčku Magdonovu. Ze slavnosti byly odeslány telegramy Svatému otci a prezidentu Masarykovi. Oba telegramy podepsal arcibiskup a na oba přišla děkovná odpověď.⁷⁰⁶

Dne 8. prosince 1934 se v Praze-Kobyliších konalo svěcení základního kamene salesiánského domu, kterého se zúčastnil Štěpán Trochta. Základní kámen posvětil tehdejší pražský arcibiskup Karel Kašpar a Štěpán Trochta byl vybrán, aby zastupoval salesiány, kterým bylo svěřeno vybudování budoucího kostela a salesiánského ústavu.⁷⁰⁷ Slavnost posvěcení kaple sv. Terezie z Lisieux 24. října 1937 proběhla na závěr celopražské akce Dnů náboženské obnovy ve Velké Praze, která se konala ve 33 pražských chrámech. Salesiánský věstník se psal o průběhu svěcení kaple a o přítomných významných osobnostech. Konal se slavnostní průvod od nedaleké kaple sester těšitelek do nové salesiánské kaple. Hlavním světitelem byl pražský arcibiskup Karel Kašpar a kazatelem byl staroboleslavský kanovník Málek. Slavnosti se zúčastnilo mnoho věřících a příznivců salesiánského díla. Přítomen byl také libeňský farář, předseda Kostelního spolku, salesiáni, rektor arcibiskupského semináře Josef Beran i mnoho kněží. Své zástupce vyslalo Ministerstvo školství a národní osvěty, byli přítomni někteří členové městské i ústředního zastupitelstva hl. města Prahy. Zúčastnily se též početné delegace katolických spolků a tisku.⁷⁰⁸ Kardinál Kašpar vyjádřil své potěšení nad prací salesiánů: „Jsem šťasten, že se salesiáni ujali mých drahých Kobyliš. Sv. Terezička a sv. Jan Bosko, oba touží po záchraně duší. Cíl mají týž, jen prostředky jsou různé. Zatímco svatá Terezička neopustila zdi karmelského kláštera, v němž se cele obětovala, svatý Jan Bosko jde mezi lid, mezi mládež, zachraňuje duše a vede je k Bohu. Teď tedy víte, proč je tato kaple zasvěcena svaté Terezičce a svěřena salesiánům.“⁷⁰⁹

Oddíl o slavení a svátcích můžeme shrnout konstatováním, že radost a sváteční atmosféra byly typické pro salesiánské prostředí i v Čechách a na Moravě. Salesiáni nezapomínali na liturgické svátky, které kromě bohoslužeb často doprovázel sportovní nebo kulturní program, zejména odpolední akademie, na Vánoce pak nechyběla tombola s odměnami. Salesiáni pamatovali i na výchovu k vlastenectví a rovněž připomínali národní svátky. Atmosféru radosti během svátečních dnů doplňovala hudba a divadlo, o kterých pojednávají následující kapitoly.

---

⁷⁰⁶ Srov. MED, Oldřich: *Knihá víry*, s. 69–70.

⁷⁰⁷ Srov. MED, Oldřich: *Knihá víry*, s. 73.

⁷⁰⁸ Srov. Salesiánský věstník, prosinec 1937, s. 173.

⁷⁰⁹ Salesiánský věstník, prosinec 1937, s. 176.

5.3.3 Hudba

Dozvěděli jsme se ve 4. kapitole, že ve výchovném systému Dona Boska měla své místo hudba a zpěv. Tento druh umění pomáhal při výchově chlapců skrze radost, poklidnou atmosféru a přispíval ke zjemňování estetického vkusu a smyslů. Jedním z významů hudby bylo, že každé náboženské nebo světské slavnosti dával tón živé svátečnosti; ať už to byly bohoslužby, liturgická procesí, exkurze nebo výlety, přivítání nebo loučení, předávání cen, akademie nebo divadla. Ve všech salesiánských výchovných institucích, od svátečních oratoří přes studentské koleje až k učňovským a humanitním školám, byl kladen zvláštní zřetel na hudební kapelu, což tehdy znamenalo hlavně dechovou hudbu.⁷¹⁰

Hudba v salesiánských dílech navazovala na provozování hudby samotným Donem Boskem. Ve svých pamětech se zmiňuje, že místnosti na Valdoku sloužily jako třídy, kde se vyučovalo hudbě a zpěvu. Don Bosco otevřel v roce 1845 první veřejnou hudební školu. Zde se totiž poprvé hudba vyučovala ve třídách pro více žáků současně. Před tím si každý sám hledal mistra, který by ho vyučoval individuálně. Významní hudebníci tehdejší doby chodili do hudební školy Dona Boska, ne aby se učili hudbě, kterou znali mnohem lépe než on, ale aby poznali jeho vyučovací metodu, která se užívala později i v ostatních salesiánských domech.⁷¹¹

Čeští salesiáni se po svém příchodu do Fryštáku snažili pěstování hudby podporovat. Olomoucký arcibiskup Leopold Prečan zaplatil fryštáckým chovancům hudební nástroje v ceně 4000 Kč v listopadu roku 1929.⁷¹² Vytvořila se tak kapela, do které se zapojila řada hochů, a později vystupovala při různých příležitostech. Salesiáni zde dbali na to, aby hoši z oratoře měli příležitost naučit se hrát na nějaký nástroj. Řada svátků během roku pak poskytovala dost příležitostí k vystoupení před veřejností. Například při oslavě svátku svatých Cyrila a Metoděje, 5. července 1936, kdy se po dopoledních bohoslužbách konala tradiční akademie, při které kromě divadelních představení účinkoval orchestr oratoriánů pod vedením pana Zámorského.⁷¹³

Fryšták patřil k domům, kde se hudba nejen provozovala, ale kde se zároveň utvářely formy provozované hudby. Existovaly zpěvníky i skladbičky, které si salesiáni přivezli

⁷¹⁰ Srov. BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999, s. 334.

⁷¹¹ Srov. BOSCO, Giovanni: *Můj život pro mladé. Vzpomínky zakladatele salesiánů*. Praha 2007, s. 160.

⁷¹² Srov. Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 2646, *Zprávy o salesiánech*, f. 144. V tomto dopise arcibiskup Leopold Prečan nařizuje Ústřednímu ředitelství arcibiskupských statků úhradu částky 4000 Kč na hudební nástroje pro salesiánské chovance.

⁷¹³ Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 5. července 1936.

z Itálie. Z italských autorů lze jmenovat např. Giovanni Paggellu, salesiána a autora mnoha sborových skladeb, mešních ordinárií i proprií, oper. Písničky salesiáni opatřili českým překladem, který byl důležitý také z hlediska srozumitelnosti pro chlapce i okolí, řada skladbiček zůstala v italštině, liturgické texty samozřejmě v latině. Mezi asistenty se brzy našli i muzikanti, kteří dokázali vést sbor i dechovou kapelu. V roce 1934 krátce po svatořečení dona Boska účinkovala fryštácká kapela na akademii v Besedním domě v Brně, které se tehdy zúčastnilo asi 2000 lidí. Byla to také jedna z příležitostí, jak prezentovat salesiánské dílo. Kapela hrála cestou do Brna s úspěchem i v Holešově, v Kroměříži a ve Vyškově.⁷¹⁴

Oratoř a výuka hudby

V oratořích a internátech v českém prostředí probíhala výuka hudby hned v několika směrech. První z nich byla ryze individuální. V oratořích byly k dispozici ústavní nástroje i příslušné učebnice pro hru na jednotlivé nástroje. Tyto učebnice byly doplňovány autorskými skladbami složenými na míru podle konkrétního obsazení kapel v ústavu nebo orchestru při divadle. Při jednotlivých lekcích se chlapci učili pouze svůj part a např. některý z asistentů je doprovázel na klavír nebo je jiným způsobem vedl po částech k rytmu apod. Pro zdatnější hochy většinou bylo motivací dostat se do nějaké z kapel nebo ještě pokračovat ve vzdělávání např. v harmonii nebo další hudební nauce. Kromě mešních písní psali někteří asistenti písně přímo pro ústav, pro příležitosti oslav, divadelních představení i jiných neformálních akcí. Časté bylo i přepisování starších italských písní doplněných o český text. Další možností na většině míst bylo navštěvovat sbor. Zkoušky sboru probíhaly většinou 1–3x týdně. Nejvýraznějšími osobnostmi po stránce hudebně-vychovatelské se byli již zmínění salesiáni Josef Januš a František Vitásek.⁷¹⁵

Hudba při bohoslužbách a pobožnostech

Při pěstování hudby v salesiánských dílech můžeme rozlišit dva druhy uplatnění: hudba liturgická, užívaná při bohoslužbách, a pak hudba rekreační. V českých salesiánských domech se při mši svaté zapojoval sbor s doprovodem varhan nebo harmonia, vždy podle místních možností. Bohoslužba byla sloužena v latině, proložena drobnou skladbou českou. Běžnou praxí byla též znalost gregoriánského chorálu. Např. v roce 1939 byla ve Fryštáku vydána

---

⁷¹⁴ Srov. TICHÝ, Ondřej: *Salesiáni Dona Boska a jejich hudba v Čechách a na Moravě do roku 1950*. Praha 2009 (bakalářská práce), s. 16–17.

⁷¹⁵ Tamtéž, s. 26.

brožurka *Cantate Domino, canticum novum*, která byla prakticky využívána při bohoslužbě. Internisté i oratoriáni běžně znali nápěv latinské mše *Missa de Angelis*. Tato praxe byla ještě dříve běžná i v italských domech, jak dokazuje např. varhanní doprovod k této sbírce, který složil opět G. Paggela. Dalším potvrzením jsou i některé mešní zpěvníky, které si dovezli první čeští salesiáni, nebo učebnice gregoriánského chorálu. Tyto prameny a svědectví ukazují, že salesiánské domy byly vzorovými centry reformního hnutí iniciovaného Piem X. a prohlubované církevními dokumenty. Toto hnutí směřovalo jednak k oživení gregoriánského chorálu, jednak k aktivnímu zapojení věřících do bohoslužby.⁷¹⁶

Chovanci salesiánského internátu ve Fryštáku měli příležitost zapojit se také do hudebního doprovodu při slavnostních mších. O svátku Dona Boska v roce 1937 zpívali chovanci při latinské mši svaté gregoriánský chorál, konkrétně *Missu de angelis*.⁷¹⁷ O rok později se zapojili během svátku slovanských věrozvěstů do čtyřhlasého zpěvu od Vincence Gollera s vložkou *Veni Sancte Spiritus*.⁷¹⁸ A v roce 1939 opět na svátek Panny Marie Pomocnice zpívali gregoriánský zpěv. Odpoledne následovalo slavné požehnání a průvod se sochou Panny Marie Pomocnice kolem náměstí na dvůr, kde se pokračovalo akademií. Během průvodu hrála hudba doprovázená zpěvem.⁷¹⁹ Také ostravští klerici se zapojovali zpěvem gregoriánského chorálu do latinských bohoslužeb, jako např. o svátku Dona Boska.⁷²⁰ Kapela fryštáckých chovanců hrávala rovněž na pohřbech, jako např. v říjnu roku 1935,⁷²¹ v září roku 1936⁷²² nebo v březnu roku 1938.⁷²³ Příležitost ke hraní dostala kapela i při velikonočních bohoslužbách v roce 1936.⁷²⁴

Hudba rekreační

Kromě provozování hudby a zpěvu při bohoslužbách se v českých salesiánských domech pěstovala hudba pro účely rekreační. Chlapci nejen rozvíjeli svůj osobní hudební talent, ale také se mohli odreagovat a přispět k dobré a radostné atmosféře.

Kapely

---

⁷¹⁶ Tamtéž, s. 23.

⁷¹⁷ Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 31. ledna 1937.

⁷¹⁸ Tamtéž, zápis k datu 5. června 1938.

⁷¹⁹ Tamtéž, zápis k datu 21. května 1939.

⁷²⁰ Srov. Salesiánský věstník, březen 1937, s. 45–46.

⁷²¹ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 23. října 1935.

⁷²² Tamtéž, zápis k datu 25. září 1936.

⁷²³ Tamtéž, zápis k datu 2. března 1938.

⁷²⁴ Tamtéž, zápis k datu 5. dubna 1936.

Vedle sboru, který zpíval při bohoslužbě, byli chlapci vedeni ke hře na nástroje. Protože se často jednalo o větší počet chlapců z internátního ústavu nebo z oratoře, vznikaly početné kapely, které se skládaly z dechových nástrojů nebo i smyčcové orchestry. Někteří pamětníci mluví o „bandách“, což je dříve často užívaný výraz pro kapelu převzatý z italštiny. Dechové kapely hrály zejména při příležitostech procesí, oslav a svátků. Při operetách a divadelních představeních byly více využívány kapely smyčcové, složené ze zkušenějších hudebníků. Obsazení dechových kapel bylo obvykle žesťové, doplněné o klarinety, příčné flétny. Ve smyčcových orchestrech se objevily tradičně housle, viola, violoncello a kontrabas, na který hrál většinou někdo z dospělých. Orchestry se doplňovaly o další potřebné nástroje nebo o nástroje těch chlapců, které bylo třeba zapojit, a tím je i lépe motivovat. Cvičily se dobové úpravy lidových písní, např. od Františka Kmocha, i autorské skladby některých salesiánů.⁷²⁵

Fryštácká kapela, složená z hochů hrajících na různé nástroje, byla zvána na nejrůznější akce a hrála při různých příležitostech. Jednou z nich byl např. katolický sjezd v červnu 1935, kdy chlapci z Fryštáku zahráli na Hradčanském náměstí před arcibiskupským palácem na počest papežského legáta kardinála Jeana Verdina a pražského arcibiskupa Karla Kašpara, podobně jako při plenární schůzi na Letné.⁷²⁶ Kapela salesiánských chovanců zpestřovala svou hudbou také nejrůznější vycházky a poutě. Byla to třeba pouť na Hostýn na závěr školního roku 1936,⁷²⁷ zájezd na hody do Prusinovic,⁷²⁸ nebo vycházka na velikonoční pondělí roku 1937 směřující do blízkého Lukova, spojená s promluvou a požehnáním v kostele. Místní farníci si zde rádi vyslechli koncertování chlapecké hudby a všichni chovanci i oratoriáni byli obdařeni pomlázkou.⁷²⁹ Hudba posloužila často také k vítání nejrůznějších návštěv, jako např. když do Fryštáku přijel inspektor P. Ignác Stuchlý nebo v Kroměříži při 80. výročí trvání arcibiskupského gymnázia⁷³⁰ či také když vítali salesiáni a chovanci novokněže P. Rafaje, rodáka z Fryštáku.⁷³¹

V ostravské oratoři se vytvořily dvě kapely: smyčcová a „plechová“. Ta první účinkovala převážně při divadelních představeních, ta druhá byla spíše rekreační a hrála tu a tam pro pobavení.⁷³² Rovněž v pražské oratoři se pěstovala hudba. V červnu 1939 se konalo

---

⁷²⁵ Srov. TICHÝ, Ondřej: *Salesiáni Dona Boska a jejich hudba v Čechách a na Moravě do roku 1950*. Praha 2009 (bakalářská práce), s. 25.

⁷²⁶ Srov. Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 2. července 1935.

⁷²⁷ Tamtéž, zápis k datu 22. června 1936.

⁷²⁸ Tamtéž, zápis k datu 22. listopadu 1936.

⁷²⁹ Tamtéž, zápis k datu 29. března 1937.

⁷³⁰ Tamtéž, zápis k datu 28. září 1935.

⁷³¹ Tamtéž, zápis k datu 5. července 1938.

⁷³² Srov. Salesiánský věstník, duben 1939, s. 64.

v Kobylisích hudební odpoledne, na kterém účinkoval orchestr spolupracovníků salesiánského díla. Chlapecká kapela pak doprovázela svou hudbou např. výlet oratoriánů do Třeboradic na jaře roku 1939.⁷³³ Zdejší kapela zažívala rozkvět, když po prázdninách roku 1939 vzrostl počet muzikantů na 25 a byly obsazeny všechny nástroje. Jen bylo třeba pilněji zkoušet a kluci se museli učit hrát jemněji a s citem.⁷³⁴

Operety

Vychovatelé Dona Boska vždy vedli chlapce k aktivnímu provozování hudby; hudba se stala neodmyslitelnou součástí při oslavách liturgických svátků nebo při narozeninách jednotlivých chlapců. Hudba i divadlo se staly součástí výchovného vytváření radostné atmosféry. Spojení divadla a hudby se dobře dařilo naplnit i v českém prostředí prostřednictvím operet.⁷³⁵ Ty byly velmi oblíbeným žánrem. V prostředí salesiánských domů se pod tímto pojmem rozuměla zpěvohra na duchovní téma, provozovaná v divadlech či přímo v kapli. Divadla byla buď součástí domů, nebo se jednalo o větší společenskou místnost, ve které se kromě divadelních her prováděly i operety. Operety zároveň umožňovaly praktické spojení úsilí oratoře a divadla, možnost účasti veřejnosti, a to vše v „duchovním prostoru“ kostela nebo jeho blízkosti. Na jejich provedení se tak mohly podílet kapely, asistenti, oratoriáni, kteří cvičili divadlo, apod. Přírozeným způsobem se naplnilo spojení výchovy k hudbě i divadelního představení. Libreta byla z počátku překládána z italštiny, později byla psaná přímo na míru pro dané prostředí. Ze zkoumání českého prostředí vyplynulo, že nejzdatnějšími skladateli byli v českém prostředí salesiáni František Vitásek a Josef Januš.⁷³⁶

Oddíl věnovaný hudbě v českém salesiánském prostředí nám přinesl informace o tom, že hudební produkce se ubírala dvěma směry: sloužila jak k účelům bohoslužebným, tak k rekreačním. Při liturgii byli chlapci zapojeni ve sboru zpěvem gregoriánského chorálu, příležitostně hrála při liturgii také kapela. Salesiáni dbali o hudební rozvoj jak chovanců, tak oratoriánů. Chlapci se mohli zapojit hrou na nástroje do dechových kapel, ti zkušenější i do orchestru. Kapely pak zpestřovaly volné chvíle při rekreaci nebo hráli při nejrůznějších příležitostech. Každopádně zde vidíme, jak se v salesiánských domech prolínal důraz na studium a zbožnost s časem určeným k rozvoji hudebních dovedností. Hra na hudební nástroj rozvíjela individuální talent chovanců nebo oratoriánů, přispívala k dobrému využití volného

---

⁷³³ Srov. Salesiánský věstník, červenec-srpen 1939, s. 116–117.

⁷³⁴ Srov. Salesiánský věstník, listopad 1939, s. 167.

⁷³⁵ Srov. TICHÝ, Ondřej: *Salesiáni Dona Boska a jejich hudba v Čechách a na Moravě do roku 1950*. Praha 2009 (bakalářská práce), s. 7.

⁷³⁶ Tamtéž, s. 24–25.

času a k radostné atmosféře a zároveň byla příležitostí ke spolupráci v rámci kapely nebo orchestru. Kromě hudby se v salesiánských domech pěstovalo také divadlo, o kterém pojednáme v následující kapitole.

5.3.4 Divadlo

Jan Bosco docházel postupně ve svém životě k přesvědčení o důležitosti divadla. Věděl, že mládež je třeba vést nejen k Bohu, ale také podchytit její zájem a náklonnost ke sportu a divadlu. Proto již jako malý hoch za odměnu svým vrstevníkům, kteří se s ním pomodlili růžencem a vyslechli výklad evangelia, jak jej slyšel ráno v kostele, připravoval různá představení a kejklířské kousky. Později jako student nebo jako kněz v salesiánském domě v Turíně na Valdoku po vykonaných povinnostech vůči Bohu bavil mládež nejrůznějšími hrami a často také divadelními představeními výchovného rázu. Totéž se dělo i v salesiánských oratořích a domech, kde se ve sváteční dny po bohoslužbách pořádaly na prostorných dvorech nebo v divadelních sálech různá představení.⁷³⁷

Salesiánský dům ve Fryštáku se nacházel na moravském venkově, kde byl v první polovině 20. století rozvinutý spolkový život. Velký význam měly spolky sportovní, hasičské a ochotnické. Hasičské spolky existovaly téměř v každé vesnici a vedle svého významu boje s požáry měly i velký význam společenský, neboť se významným způsobem podílely na kulturním a společenském životě vesnice pořádáním početných zábav, hudebních i divadelních vystoupení apod. Zvláště ochotnické aktivity sdružovaly obyvatele a přispívaly ke kulturnímu oživení venkova: „Společný nácvik divadelních představení dával pravidelně po řadu týdnů dohromady lidi, kteří by se jinak nanejvýš potkali, a tak ochotnictví vytvářelo trvalejší a pevnější mezilidské vazby a přispívalo k povznesení kulturní úrovně venkova. Ochotnické divadlo bylo rovněž jednou z mála kulturních činností, kterými se mohl venkovský člověk ať již v aktivní nebo pasivní podobě věnovat.“⁷³⁸

Na tuto atmosféru navázali i čeští salesiáni, kteří přišli roku 1927 do Fryštáku u Zlína. Zde se tradice divadelních vystoupení dost rozvinula zejména díky přítomnosti salesiánských chovanců v internátě. Každé sváteční odpoledne býval zábavní program v divadelním sále, na němž se podíleli jak studenti, tak internisté, anebo větší oratoriáni.⁷³⁹ V Ostravě se věnovali chlapcům v oratoři salesiánští klerici, takže i zde byla dobrá spolupráce mezi interními

⁷³⁷ Srov. Salesiánský věstník, květen 1938, s. 78.

⁷³⁸ NOVÁK, Pavel: *Rolník z Českomoravské vysočiny. Příklad rodu Richlých a Steinbachů a rodin z Mirošova, Jedlova a Dušejova*, in: FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří – VYKOUPILO, Libor (eds.): *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*. Brno 2006, s. 91.

⁷³⁹ Srov. Salesiánský věstník, duben 1937, s. 63.

obyvateli salesiánského domu a oratoriány. V Praze začala fungovat oratoř až začátkem roku 1938 a kvůli válečným událostem se nemohla příliš rozvinout. Větší rozkvět divadelního působení nastal až po dostavbě salesiánského divadla a po skončení 2. světové války.

Jak jsme popsali výše, slavila se během roku v salesiánských domech řada liturgických svátků, při nichž na dopolední bohoslužby navazovala odpolední akademie a divadelní představení určená pro sympatizující veřejnost. Těchto slavnostních vystoupení se, v míře menší než internisté, účastnili i oratoriáni.

Ve Fryštáku se zapojovali do divadelních představení hlavně chovanci. Podařilo se jim vytvořit tradici nedělních představení pod vedením salesiána Ivo Špana, určených pro fryštátskou mládež. Kulisy si malovali chlapci sami, později byla zakoupena jevištní souprava. Z velké části bylo divadlo improvizací – několika chlapcům se vysvětlil děj a pak už se vesele improvizovalo.⁷⁴⁰

Divadelní činnost v ostravské oratoři koordinoval a podněcoval dramatický kroužek, který pořádal téměř každou neděli nějaké divadlo. Nacvičovali je střídavě salesiánští klerici ze studentátu a dramatický kroužek oratoře, který pak s řadou představení vystupoval i v okolních čtvrtích, ve Svinově a Vítkovicích.⁷⁴¹ Také menší oratoriáni rádi účinkovali při divadlech, ať už šlo o nějaký vtipný dialog, nebo žertovné vystoupení, stejně tak bavili místní mládež také všelijací kejklíři a kouzelníci.⁷⁴² V roce 1936 navštěvovalo ostravskou oratoř kolem 500 mladších i starších chlapců. Každou neděli po odpoledním požehnání končival školákům pobyt v oratoři buď divadlem, nebo akademií. Kolem Vánoc roku 1936 hoši z oratoře nacvičili veselohru *Tři hole* o honbě čtyř bratranců za dědictvím. Menší hoši předvedli operety *Mikuláš přichází* a *Vánoční hra*. Obě skupiny zahrály ještě řadu dalších představení a pak s nimi po určitou dobu konaly zájezdy do Místku a do částí velké Ostravy, Vítkovic, Svinova, nebo Michálkovic.⁷⁴³ V roce 1938 na svátek sv. Františka Saleského klerici zahráli představení *Pozdrav slunce* a na svátek sv. Dona Boska odpoledne byla uvedena divadelní hra o Donu Boskovi *Rytíř lásky* v podání dospělých oratoriánů.⁷⁴⁴ Spolu s kleriky zahráli ostravští oratoriáni na zakončení fotbalové sezóny divadelní kus *Goal*.⁷⁴⁵

Také v pražské oratoři se konaly divadelní představení při různých příležitostech, jako byl například svátek pražského arcibiskupa Karla kardinála Kašpara, kdy se konala akademie ke cti sv. Dona Boska. Nebo třeba o svátku Neposkvrněné Panny Marie, kdy slavnostní

⁷⁴⁰ Srov. MED, Oldřich: *Kníha víry*, s. 49–50.

⁷⁴¹ Srov. Salesiánský věstník, březen 1937, s. 49.

⁷⁴² Srov. Věstník českého salesiánského díla, červen 1935, s. 96.

⁷⁴³ Srov. Salesiánský věstník, leden 1937, s. 15.

⁷⁴⁴ Srov. Salesiánský věstník, duben 1939, s. 63.

⁷⁴⁵ Srov. Salesiánský věstník, březen 1938, s. 44.

dopolední bohoslužbu doplnila skromná akademie na prozatímním jevišti v sále oratoře. Zpěvy i hudba místních oratoriánů se střídaly s básněmi a přednáškami.⁷⁴⁶

Divadelní produkce v salesiánských domech byla poměrně bohatá. Díky delšímu trvání máme nejvíce informací ze salesiánského domu ve Fryštáku, mnoho zpráv je dochováno i z Ostravy, zatímco v pražském salesiánském domě se divadelní činnost během námi sledovaných dvou let (1938–1939) příliš nerozvinula. Pro lepší přehled rozčleníme nyní divadelní činnost do několika kategorií. Na přípravu nejnáročnější byly slavnostní akademie, na rozdíl od jednoduchých divadelních představení. Pestrá byla i skladba jednotlivých divadelních kusů, proto v následujícím výkladu představíme dramata, jednoaktovky, veselohry, operetky, zpěvohry a loutkové divadlo.

Akademie

Jak už jsme zmínili výše, tvořily akademie součást programu oslav nejrůznějších liturgických svátků nebo jiných příležitostí, jako byla třeba návštěva významné osobnosti nebo oslava narozenin. Tyto akademie byly dost náročné na přípravu a organizaci, proto se pořádaly jen při zvlášť slavnostních příležitostech.

Významným svátkem ve Fryštáku byla třeba slavnost Panny Marie Pomocnice v květnu, kdy se dopoledne konala slavnostní bohoslužba, odpoledne průvod po náměstí se sochou Panny Marie Pomocnice a odpoledne nakonec akademie. V roce 1936 při ní chovanci salesiánského internátu předvedli dialog *Víc než matka* a pak oratoriáni druhý dialog *Ogaři z oratoře Panně Marii*.⁷⁴⁷ Slavnostní den 28. září připomínal postavu svatého Václava. V roce 1936 se při této příležitosti konala rovněž odpolední akademie s tímto programem: 1. Úvodní pochod, 2. Svatováclavská hymna, 3. Báseň, 4. Svatováclavská myšlenka v našich dějinách, 5. Báseň, 6. Svatý Václav a naši věrozvěstové, 7. Polka, 8. Báseň – vzpomínka úmrtí arcibiskupa Cyrila Stojana, 9. Chorál Svatý Václave, 10. Jednoaktovka – *Satan* – drama, 11. Vivat Praga – pochod. Akademie trvala dvě hodiny a byla zakončena slavnostním požehnáním.⁷⁴⁸

Kronika salesiánského domu zaznamenává připomínku vzniku Československa 28. října 1936 s večerní akademií se zpěvem národní hymny, vystoupení sboru, básní za vlast a přednáškou o osvobození. Na závěr sehráli chovanci pantomimu a pohádku.⁷⁴⁹ Další

---

⁷⁴⁶ Srov. Salesiánský věstník, březen 1939, s. 46–47.

⁷⁴⁷ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 24. května 1936.

⁷⁴⁸ Tamtéž, zápis k datu 28. září 1936.

⁷⁴⁹ Tamtéž, zápis k datu 28. října 1936.

akademie se konala v předvečer svátku Neposkvrněného početí Panny Marie s přednáškou, básněmi, sólovými zpěvy s mariánskými tématy a hudbou.⁷⁵⁰ Také při oslavě svátku Dona Boska 31. ledna 1937 se odpoledne konala akademie pro mládež v divadle. Chovanci zahráli divadelní kus *Pasáček z Becchi* o dvou jednáních, oratoriáni pak předvedli dialog *Proč chodím do oratoře*, přednesli básně a úryvek z evangelia.⁷⁵¹

Jednou z příležitostí pro uspořádání akademie byla návštěva inspektora Ignáce Stuchlého ve Fryštáku dne 7. září 1939. Salesiánští chovanci mu při akademii předvedli tělocvičné výstupy s tímto programem: Pochod dechové hudby, orchestr, přivítání, tělocvičné vystoupení II. třídy, valčík dechové hudby, příležitostný proslov kvintána, tělocvičné vystoupení III. třídy, orchestr, tělocvičné vystoupení V. třídy, píseň *svatý Václave, Kde domov můj* a pochod dechové hudby.⁷⁵²

V Ostravě zase pořádala akademii 1. května 1937 družina sv. Aloise ke cti svého patrona. Program obsahoval kromě zahájení a proslovů také básně, zpěvy i hudební skladbu na klavír.⁷⁵³ O týden později se naskytla další příležitost k pořádání akademie na den matek,⁷⁵⁴ stejně jako na svátek patronky salesiánské kongregace, Panny Marie Pomocnice. Dopolední slavnostní bohoslužbu doplnila večerní akademie složená z básní chlapců z oratoře, hudby, zpěvu kleriků a slova ředitele a zakončená divadlem věnovaným Panně Marii s titulem *Více než maminka*.⁷⁵⁵

V Praze se 8. prosince 1938 slavil svátek Neposkvrněné Panny Marie. Po bohoslužbách se konala skromná akademie na prozatímním jevišti v sále oratoře. Zpěvy a hudba oratoriánů se střídaly s básněmi a přednáškami. Další akademie se uspořádala v lednu 1939 ke cti sv. Dona Boska. Byla zakončena rozdělením měsíčních odměn za dobré chování a vyznamenáním vítězů „Olympiády oratoře“.⁷⁵⁶

Dramata

Vedle náročných akademií se v salesiánském divadle ve Fryštáku prezentovaly i jednodušší divadelní kusy, mezi něž patří dramata. Pro vytvoření představy stačí jen přehled názvů těchto divadelních kusů: drama o třech jednáních *Ďáblový zápis*,⁷⁵⁷ římské drama *Flavianus*⁷⁵⁸

⁷⁵⁰ Tamtéž, zápis k datu 8. prosince 1936.

⁷⁵¹ Tamtéž, zápis k datu 31. ledna 1937.

⁷⁵² Tamtéž, zápis k datu 7. září 1939.

⁷⁵³ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 7, sešit „Kronika oratoře 1936-37“, zápis ze dne 1. května 1937.

⁷⁵⁴ Tamtéž, zápis ze dne 9. května 1937

⁷⁵⁵ Tamtéž, zápis ze dne 30. května 1937.

⁷⁵⁶ Srov. Salesiánský věstník, březen 1939, s. 46–47.

⁷⁵⁷ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 15. listopadu 1936.

nebo v podání oratoriánů drama z pronásledování křesťanů v Rusku *Vyznavač víry*.⁷⁵⁹ Další drama pod názvem *Hříchy mláde* sehráli chovanci v roce 1939.⁷⁶⁰

Jednoaktovky

Kromě dramát se uváděly také kratší jednoaktovky, jako např. během vánočních svátků v roce 1936, kdy se ve slavnostní den na Boží Hod vánoční konala besídka pro školní mládež s tombolou ve velké oratoři a větší oratoriáni sehráli jednoaktovku *Dva koktaví*.⁷⁶¹ Také během silvestrovského programu chovanci zahráli pět příležitostných jednoaktovek.⁷⁶²

Veselohry

Ještě jiným typem představení byly, opět ve Fryštáku, oblíbené veselohry. Na svátek sv. Štěpána roku 1936 sehráli fryštáčtí chovanci veselohru o třech jednáních *S Bohem, osobo podřízená*.⁷⁶³ Při jiné příležitosti zahráli veselohru *Tři hole*,⁷⁶⁴ nebo *Boj trpaslíků s obrem*.⁷⁶⁵ Nebo v únoru 1937 hráli chovanci veselohru se zpěvy *Ó šedinami krytá skráň*, kterou v divadle navštívilo asi 150 mladíků, takže bylo plné divadlo.⁷⁶⁶

V roce 1936 navštěvovalo ostravskou oratoř kolem 500 hochů a jinochů. Každou neděli po odpoledním požehnání končival školákům pobyt v oratoři buď divadlem, nebo akademií. Kolem Vánoc roku 1936 hoši z oratoře nacvičili veselohru *Tři hole*, o honbě čtyř bratranců za dědictvím. Menší hoši předvedli operety *Mikuláš přichází* a *Vánoční hru*. Obě skupiny předvedli ještě řadu dalších představení a pak s nimi po určité době konali zájezdy do Místku a do částí velké Ostravy, Vítkovic, Svinova, nebo Michálkovic.⁷⁶⁷

Operetky

V repertoáru salesiánských chovanců z Fryštáku byly i operetky, jako např. v červenci 1936, kdy u příležitosti primice novokněze Ferdinanda Macháně sehrál odpoledne studentát krásnou operetku *Zlatý květ boha Višnu*.⁷⁶⁸ Svátek Neuposkvrněného Početí Panny Marie si připomněla

---

⁷⁵⁸ Tamtéž, zápis k datu 11. dubna 1937.

⁷⁵⁹ Tamtéž, zápis k datu 20. listopadu 1938.

⁷⁶⁰ Tamtéž, zápis k datu 5. března 1939.

⁷⁶¹ Tamtéž, zápis k datu 24. prosince 1936.

⁷⁶² Tamtéž, zápis k datu 31. prosince 1936.

⁷⁶³ Tamtéž, zápis k datu 26. prosince 1936.

⁷⁶⁴ Tamtéž, zápis k datu 15. ledna 1939.

⁷⁶⁵ Tamtéž, zápis k datu 12. listopadu 1939.

⁷⁶⁶ Tamtéž, zápis k datu 6. února 1937.

⁷⁶⁷ Srov. Salesiánský věstník, leden 1937, s. 15.

⁷⁶⁸ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 19. července 1936.

ostravská salesiánská oratoř akademií, které se aktivně zúčastnili hudebníci a chlapci s dialogem *Lokomotiva* a s operetkou *Železný rytíř*, zasazenou do středověku, s dějem plného víry a synovské oddanosti k Panně Marii, která neopouští svých dětí, jež ji vzývají a o pomoc se k ní utíkají.⁷⁶⁹

Zpěvohry

Kromě operetek si salesiánští chovanci ve Fryštáku troufli i na zpěvohry, jako třeba v prosinci roku 1938, kdy sehráli na 3. neděli adventní zpěvohru *Mikuláš přichází*.⁷⁷⁰ Zmínku o jiné podobné akci máme k 1. lednu 1939, kdy se v oratoři hrála zpěvohra *Dlouhý, Široký a Bystrozraký*.⁷⁷¹ V roce 1935, na svátek Neposkvrněného početí Panny Marie 8. prosince se konala premiéra hry *Mariin Rybář*.⁷⁷²

Loutkové divadlo

Kromě hraného divadla provozovali chovanci ve Fryštáku také loutkové divadlo, jako třeba 24. listopadu 1935,⁷⁷³ nebo během misijní výstavy 10. ledna 1937 pod názvem *Přísaaha náčelníka Hurónů* za hojně účasti školní mládeže.⁷⁷⁴

Filmová produkce

Divadelní představení v salesiánském domě ve Fryštáku doplňovala i produkce filmová. Promítal se třeba film *Psohlavci*, který zprostředkovali v divadelním sále pojízdní agenti.⁷⁷⁵ Jindy se zas promítaly *Automobilové závody v Čechách*, *Baronova výprava na jižní točnu* a veselohra *Mickey*.⁷⁷⁶ Dobrou příležitostí k promítání filmů bylo volno během vánočních svátků, kdy byl představen film *Černý křížák* a veselohra *Žirafon*.⁷⁷⁷ Kromě kina byly provozovány i světelné obrazy, jako třeba 5. prosince 1939 pod názvem *Zoo na výzvědných cestách*⁷⁷⁸ nebo pouť nekonečným vesmírem s názvem *Tajemství Saturna* a pak také *Cesta po Středozezemním moři a severní Africe jako zajatci pirátů ze Syrty*.⁷⁷⁹

---

⁷⁶⁹ Srov. Salesiánský věstník, březen 1938, s. 44.

⁷⁷⁰ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis v prosinci 1938.

⁷⁷¹ Tamtéž, zápis k datu 1. ledna 1939.

⁷⁷² Tamtéž, zápis k datu 8. prosince 1935.

⁷⁷³ Tamtéž, zápis k datu 24. listopadu 1935.

⁷⁷⁴ Tamtéž, zápis k datu 10. ledna 1937.

⁷⁷⁵ Tamtéž, zápis k datu 19. března 1938.

⁷⁷⁶ Tamtéž, zápis k datu 23. listopadu 1939.

⁷⁷⁷ Tamtéž, zápis k datu 27. prosince 1939.

⁷⁷⁸ Tamtéž, zápis k datu 5. prosince 1939.

⁷⁷⁹ Srov. Salesiánský věstník, duben 1939, s. 64.

Z výše uvedeného textu vyplývá, že divadlo se pěstovalo především ve Fryštáku, ať už salesiánskými chovanci, nebo oratoriány. V jejich repertoáru se nacházela pestrá paleta představení. Malí herci byli schopni nacvičit jednoduché kusy jako dialogy, jednoaktovky nebo veselohry, nebáli se však ani nacvičit dramata, operety nebo zpěvohry či zapojit se do náročnějších akademií. Přínos těchto divadelních vystoupení spočíval v aktivním zapojení chlapců. Zároveň tím dobře využili volný čas a divadelní představení sloužila jak k pobavení, tak k poučení. Podrobnější rozbor témat a názvů jednotlivých divadelních představení přinášíme v následujícím oddíle.

Témata a názvy divadelních představení

Jednotlivá divadelní představení bychom podle témat a názvu mohli rozčlenit do tří skupin. Setkáváme se s tématy zábavnými, která zahrnují představení s cílem pobavit a rozesmát, což jsou celkem logicky veselohry, ale i některé dialogy nebo i další žánry. Pak je třeba rozlišit představení morálně-poučná, která sledovala určitý výchovný cíl a měla sloužit k napodobení hlavních hrdinů nebo jako povzbuzení k dobrému životu. Jako samostatnou kategorii jsme zařadili také témata divadelních představení, která měla upozornit na pronásledování křesťanů v různých zemích v tehdejší době.

Zábavná divadelní představení

Jako příklady můžeme uvést veselohry v podání fryštáckých chovanců, jako byla veselohra o třech jednáních s názvem *S Bohem, osobo podrízená*,⁷⁸⁰ *Tři hole*,⁷⁸¹ *Boj trpaslíků s obrem*⁷⁸² nebo *Ó šedinami krytá skrář*.⁷⁸³ Představení se zábavnými tématy se objevovala i v ostravské oratoři. Jako ukázkou uvádíme názvy těchto veseloher: *Toto dotěra*, o tom, jak je nutné být vytrvalým a podnikavým v hledání práce při tehdejší nezaměstnanosti, nebo *Poslanec Vyčinił*, děj plný momentů z předvolební horečky,⁷⁸⁴ nebo *To je moje věc*.⁷⁸⁵

Morálně-poučná

Mezi divadelní představení výchovného rázu můžeme zařadit divadelní představení v podání ostravských kleriků pod názvem *Nad propastí*, v němž bylo znázorněno, kolika nebezpečím je

---

⁷⁸⁰ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 26. prosince 1936.

⁷⁸¹ Tamtéž, zápis k datu 15. ledna 1939.

⁷⁸² Tamtéž, zápis k datu 12. listopadu 1939.

⁷⁸³ Tamtéž, zápis k datu 6. února 1937.

⁷⁸⁴ Srov. Salesiánský věstník, květen 1938, s. 78.

⁷⁸⁵ Srov. Salesiánský věstník, březen 1938, s. 44.

vystavena mládež velkoměsta a že jen „dobrý vůdce-kněz, zdravý pokrm-Eucharistie a ušlechtilá společnost Družiny, náboženské spolky, prostředky, jichž využíval ve výchově Don Bosko, mohou uchrániti mladíka před pádem do mravní propasti“.⁷⁸⁶ Ve Fryštáku zase při akademii v roce 1936 sehráli chovanci divadlo *Marnotratný syn*, podobenství z moderního života.⁷⁸⁷

Pronásledování křesťanů

Téma pronásledování křesťanů bylo poměrně častým námětem divadelních představení, která salesiánští chovanci hrávali. V Ostravě zahráli v březnu 1937 salesiánští klerici divadlo *Mučedníci z Mexika*.⁷⁸⁸ O týden později si připravili podobné představení, nazvané tentokrát *Královský purpur*, obraz z pronásledování mexických katolíků, hlavně statečného kněze, jezuity Pedra Pro.⁷⁸⁹ Stále stejné téma ztvárnili v březnu 1939 fryštáčtí chovanci divadelním představením *Kristus neumírá* z dob pronásledování v Mexiku za prezidenta Callese.⁷⁹⁰ V listopadu 1938 sehráli fryštáčtí oratoriáni z kroužku Dona Boska drama z pronásledování křesťanů v Rusku nazvané *Vyznavač víry*.⁷⁹¹ Podobné téma, tentokrát z doby pronásledování křesťanů za anglické královny Alžběty, neslo název *Zápasící mocnosti* a obsahovalo pět jednání.⁷⁹²

Nedostatky

Divadelní tvorbu a nácvi představení provázely nejrůznější těžkosti a nedostatky. Ne vždy se setkalo divadelní představení s úspěchem. V září 1936 se konala ve Fryštáku besídka oratoriánů, kde úplně propadlo loutkové divadlo *Kašpárek na měsíčku*, které se ukázalo jako nudné. Naopak se zdařil další dialog oratoriánů pod názvem *Vyhodíme školu do povětří?* Problémem divadelních představení v salesiánském domě bývala také programová nabídka kina v místní sokolovně, která rovněž lákala oratoriány k návštěvě.⁷⁹³ Ze zápisu v kronice je zřejmé, že si oratoř a sokolovna do jisté míry konkurovaly a snažily se přitáhnout co nejvíce mladých.

---

⁷⁸⁶ Tamtéž, s. 45–46.

⁷⁸⁷ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 19. března 1936.

⁷⁸⁸ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 7, sešit „Kronika oratoře 1936–37“, zápis ze dne 7. března 1937.

⁷⁸⁹ Srov. Salesiánský věstník, květen 1937, s. 78.

⁷⁹⁰ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 26. března 1939.

⁷⁹¹ Tamtéž, zápis k datu 20. listopadu 1938.

⁷⁹² Tamtéž, zápis k datu 14. prosince 1938.

⁷⁹³ Tamtéž, zápis k datu 6. září 1936.

Ne vždy také divadelní představení splňovala výchovná očekávání. Když v říjnu 1937 hráli oratoriáni veselohry, ukázalo se, že byly nevhodné, nevhodné, nesalesiánské a nelíbily se. Kronikář si zapsal: „Nebyly od představených nikým preventivně zkontrolovány a vedoucí asistent klerik neposoudil dostatečně jejich nevhodnost – poučení pro příště!!!“⁷⁹⁴ Jedním z negativních jevů, o kterém se salesiánské kroniky zmiňovaly, byl nácvik divadla na úkor studia. Když se v prosinci 1939 hrála opereta o svatém Mikuláši a velmi se vydařila, komentoval to kronikář takto: „Není se co divit, že dobře dopadla, vždyť se cvičila víc než měsíc - v přestávkách, po večerních modlitbách, ba dokonce i místo studia a školy!!!.“⁷⁹⁵

Také se objevil v divadle problém s penězi, když výnos z dobrovolného vstupného zaostal za očekáváním, jako třeba v prosinci roku 1938, kdy se vybralo celkem pouhých 260 Kč. Na divadelní představení se proto zavedlo vstupné, aby mohli tímto způsobem salesiánští chovanci získat prostředky na své studium a úhradu nákladů spojených s pobytem v salesiánském domě.⁷⁹⁶

Pro Dona Boska bylo divadlo prostředkem k zapojení talentu a nadání chlapců, chtěl využít jejich přirozeného sklonu k předvádění se a zároveň měl na mysli mravní výchovu skrze divadlo vybíráním vhodných témat divadelních představení. Jak už jsme zmínili na začátku tohoto oddílu, divadelní vystoupení učila chlapce spolupracovat, byla příležitostí k odreagování, ale měla i výchovný cíl. Zároveň se kluci učili během nácviku divadla i vzájemné spolupráci a komunikaci, což bylo důležité pro udržování radostné atmosféry v salesiánských domech a oratořích a pomáhaly chovancům lépe snášet případné obtíže společného života v salesiánském internátě.

5.3.5 Sportovní aktivity

Hřiště, nebo přesněji řečeno dvůr,⁷⁹⁷ je jedním z pilířů preventivního systému Dona Boska. V architektuře salesiánských domů měl dvůr zásadní roli centrálního prostoru, kde probíhal čilý ruch, kde se hoši setkávali mezi sebou navzájem i se svými vychovateli. Na jedné straně dvora se nacházel salesiánský dům s internátem, na druhé straně byl vchod do kostela a třetí stranu dvora tvořily budovy školy. Všechny čtyři prvky preventivního systému (domov-hřiště-škola-farnost) tak byly snadno dosažitelné. Dvůr-hřiště sloužil nejen ke sportovním aktivitám a rekreaci prostřednictvím různých her, ale byl místem setkávání vrstevníků, kde se

---

⁷⁹⁴ Tamtéž, zápis k datu 17. října 1937.

⁷⁹⁵ Tamtéž, zápis k datu 3. prosince 1939.

⁷⁹⁶ Tamtéž, zápis k datu 15. prosince 1938.

⁷⁹⁷ Z ital. slova *cortile*, které označuje dvůr, hřiště.

navazovaly vzájemné vztahy a pěstovalo se přátelství. Více než soutěživé hry měl Don Bosco rád hry rekreační nebo zaměřené na spolupráci.

V životopise Dona Boska čteme o důležitosti spontánní radosti a volného pohybu: „Don Boskova laskavost byla docela jiná. Byla živá a veselá. Již jako zakladatel Veselé společnosti objevil hodnotu hlučné radosti, potřebu veselosti a uvolněnosti.“⁷⁹⁸ Za ideální prostor považoval volný terén, hřiště, kde se dalo svobodně křičet a vesele běhat a hrát. Samozřejmě že nenechával hochy bez dohledu. Jeho neustálá přítomnost je však nepoutávala, nýbrž povzbuzovala. Přesvědčil se, že vychovatel nesmí být dozorcem, nýbrž účastníkem jejich zábavy. Musí být její duší a jejím udržovatelem, když vázne, a musí předejít všemu, co by ji mohlo poškodit.

V českém prostředí, podobně jako v celé Evropě, získával sport během 20. století stále více na oblibě. Nejstarší tradici mezi českými tělovýchovnými organizacemi měl nepochybně Sokol, založený na úsvitu české moderní občanské společnosti v únoru 1862. Do republikánských let vstupoval již jako mohutná organizace. Považoval za svoji odpovědnost pěstování tělesné zdatnosti a výkonnosti včetně jejich branné či přímo vojenské stránky jako základní kvality občana svobodného státu. Vedle Sokola působily v Československu i německé turnerské organizace spojené v Deutscher Turnverband (DTV), dále Dělnické tělovýchovné jednoty československé (DTJČ), jež vznikly odštěpením od sokolských organizací. Čtvrtou nejsilnější tělovýchovnou organizací byly jednoty orelské, zaměřené od svého založení v roce 1909 katolicky.⁷⁹⁹

Historická studie mapující život na Moravě v první polovině 20. století zdůrazňuje tento rozmach tělocvičné a sportovní činnosti v meziválečném období na venkově: „Tělocvičná činnost neměla na rozdíl od měst na venkově tradici. Činnost Sokola se sem přelila z měst až počátkem 20. století a plně se rozvinula až v meziválečném období. Obdobně v prvním desetiletí, kdy došlo ke sjednocení katolické tělovýchovy, se začaly šířit po moravském venkově organizace Orla.“⁸⁰⁰ Rozmach obou spolků charakterizovala výstavba mnoha sokoloven a orloven, protože pozemková reforma počítala i s pozemky pro výstavbu sportovišť. Zatímco Orel byl satelitní organizací lidové strany, Sokol byl formálně samostatný, ale obvykle v něm převažoval vliv agrární strany. Obzvláště ve vesnicích, z nichž část obyvatel dojížděla do nejbližších měst za prací, však existovaly i tělocvičné organizace

⁷⁹⁸ Srov. BOSCO, Teresio: *Don Bosco*. Řím 1990, s. 113.

⁷⁹⁹ Srov. KARNÍK, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918–1938), 1. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. Praha 2000, s. 533–537.

⁸⁰⁰ NOVÁK, Pavel: *Rolník z Českomoravské vysočiny. Příklad rodu Richlých a Steinbachů a rodin z Mirošova, Jedlova a Dušejova*, in: FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří – VYKOUPILOV, Libor (eds.): *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*. Brno 2006, s. 92.

dělnických stran, a to především sociálnědemokratických. Všechny tyto organizace se zaměřovaly především na prostná a pořadová cvičení a zpravidla od meziválečného období umožňovaly i cvičení žen.⁸⁰¹

Kromě důrazu na náboženské prvky nebo kulturní aktivity se program v salesiánských domech zaměřoval zejména na nejrůznější hry a sportovní aktivity. Tyto aktivity tvořily velkou část náplně dne, protože byly blízké přirozenosti hochů školního věku, kteří takto rádi trávili svůj volný čas.

Hřiště

Hřiště tvoří jeden ze základních výchovných prostorů v každém salesiánském areálu. V salesiánském areálu ve Fryštáku se kvůli stísněnosti prostoru setkáváme pouze s malým hřištěm, zatímco v Ostravě a Praze salesiáni vybudovali moderní a prostorná hřiště, která dobře posloužila jak k volné hře, tak k provozování řady sportů, jako byl zejména fotbal nebo v zimě bruslení a lední hokej. Ignác Stuchlý, zakladatel salesiánského domu ve Fryštáku, vzpomínal po letech na první dny pobytu v tomto salesiánském domě. Když zjistil, že hřiště u domu bylo příliš malé, pouze konstatoval: „Zahrada musela se kácet, aby bylo hřiště. Bez hřiště není myslitelný salesiánský ústav. Pro ně musí se obětovati i sebehezčí zahrada, vábivý stín i chutné ovoce.“⁸⁰² Z toho plyne velký důraz salesiánů na místo pro sport a pohyb chovanců.

Typy sportů

Sport a rekreace byly pevnou součástí denního programu jak v italských, tak také v českých salesiánských domech. Představme si nyní, jaké typy pohybových a sportovních aktivit salesiáni nabízeli. Mezi běžné sportovní aktivity v salesiánském areálu ve Fryštáku patřily nejrůznější typy her, které si chlapci přivezli z Itálie, z Perosy Argentiny. Byly to běžné klukovské hry na malém dvoře za domem, např. hra na četníky, na orla nebo prapor.⁸⁰³ Ve fryštácké oratoři byl oblíbený zejména stolní tenis, šachy, ovečky, mlýnek, dáma, člověče nezlob se, salto a jiné hry. Živo bývalo i na dvoře, kde hoši rádi běhali a hráli nejrůznější hry. Kromě toho se konaly také schůzky družin a fungoval i čtenářský koutek, kde byly na rámech zavěšeny dvě desítky dobrých časopisů.⁸⁰⁴ Hrávaly se i míčové hry, třeba vybíjená. Pořádaly

---

⁸⁰¹ Tamtéž.

⁸⁰² Salesiánský věstník, září 1937, s. 126–127.

⁸⁰³ Srov. *Paměti oratoře ve Fryštáku*, s. 3.

⁸⁰⁴ Věstník českého salesiánského díla, srpen 1936, s. 118–119.

se zde šachové turnaje nebo turnaje ve stolním tenisu.⁸⁰⁵ Nejlepší hráči stolního tenisu z fryštácké oratoře pak jezdili i na turnaje do Ostravy.⁸⁰⁶ Kromě toho se pěstovaly i jiné sporty jako házená⁸⁰⁷ nebo volejbal. V březnu 1938 dokonce přijelo do Fryštáku 85 bohoslovců z olomouckého semináře a s chovanci sehráli volejbalový zápas.⁸⁰⁸ Jednou z oblíbených aktivit uvnitř domu pak byl kulečnick.⁸⁰⁹ Pěstovaly se také zimní sporty, zejména bruslení a hokej na kluzišti vzniklém poléváním dvora vodou v mrazivých dnech.⁸¹⁰ Zima byla příležitostí k pohybu na čerstvém vzduchu a k zimním radovánkám.⁸¹¹

Salesiánský areál v Ostravě měl výhodu moderního a prostorného fotbalového hřiště. Vzniklo zde několik fotbalových týmů (např. Union, Virtus, Sparta, Velox a další), což přitáhlo chlapce z širokého okolí, jako byla Slezská Ostrava, Mariánské Hory, Přívoz a Vítkovice. Kromě fotbalu se pěstovaly i další sporty jako házená, volejbal, mezi mladšími zase byly populární ruské kuželky nebo houpačky.⁸¹² Jednou z aktivit v Ostravě v roce 1936 byla i „olympiáda v oratoři“, kdy se soutěžilo v běhu na 100 m i přes překážky a na 1 km, ve skoku do dálky i do výšky.⁸¹³ Dne 28. října 1936 se konal na dvoře salesiánského domu turnaj v házené o pohár města Ostravy pod patronátem městské rady. Zápasily mezi sebou župa orelská, Sokol, dělnické tělocvičné jednoty a mládež socialistická.⁸¹⁴ Starší hoši hrávali v zimě nejraději kulečnick, stolní tenis a šachy.⁸¹⁵ Hře v šach se věnovali starší hoši a muži, kteří přicházeli do oratoře až navečer, po zaměstnání. V roce 1936 zde vzbudil zájem šachový simultánní turnaj mezi desítkou šachistů z oratoře proti jednomu z nejlepších šachistů Ostravy.⁸¹⁶ Sportovní turnaje v rámci oratoře koordinoval šachový odbor.⁸¹⁷ Velmi oblíbené byly šachové turnaje, konané v slavnostním duchu několikrát v roce, s odměnami pro vítěze.⁸¹⁸

Daleko nejpopulárnějším sportem ostravské oratoře však byl stolní tenis, dobovým termínem nazývaný „table-tennis“. V Ostravě, v rámci salesiánské oratoře, dokonce vznikl *Celostátní podsvaz Don Bosco Čs.TTA* (Československé tabletennisové asociace), který

---

⁸⁰⁵ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 24. prosince 1936.

⁸⁰⁶ Tamtéž, zápis k datu 8. července 1936.

⁸⁰⁷ Tamtéž, zápis k datu 5. července 1939.

⁸⁰⁸ Tamtéž, zápis k datu 31. března 1938.

⁸⁰⁹ Tamtéž, zápis k datu 19. prosince 1938.

⁸¹⁰ Tamtéž, zápis k datu 4. ledna 1938.

⁸¹¹ Tamtéž, zápis k datu 9. ledna 1938.

⁸¹² Věstník českého salesiánského díla, červen 1936, s. 103.

⁸¹³ Věstník českého salesiánského díla, říjen 1936, s. 151–152.

⁸¹⁴ Srov. Salesiánský věstník, leden 1937, s. 16.

⁸¹⁵ Srov. Věstník českého salesiánského díla, červen 1935, s. 95.

⁸¹⁶ Srov. Salesiánský věstník, leden 1937, s. 16.

⁸¹⁷ Srov. Salesiánský věstník, březen 1937, s. 49.

⁸¹⁸ Srov. Věstník českého salesiánského díla, červen 1935, s. 95.

sdužoval téměř všechny kluby Ostravska a pobočky u všech salesiánských oratoří v republice s jejich okrsky. Bylo v něm zaregistrováno i pět klubů z místní salesiánské oratoře. První valná hromada podsvazu se konala se 9. ledna 1937 v klubovně salesiánské oratoře. Předsedou byl zvolen J. Krejčí z TTO „Smeč“ Don Bosco. Ostravští salesiáni měli ve struktuře podsvazu důležité místo, a mohli tedy ovlivňovat dění v této sportovní organizaci. Jednotlivé kluby podsvazu byly roztrženy do I., II. a III. třídy podle výsledků roztržovacího turnaje.⁸¹⁹ Mužstva ze salesiánské oratoře dosáhla velkých úspěchů, zejména hráči z družstva nazvaného *Smeč Don Bosko*, které vyhrálo podsvazovou ligu a postoupilo do ligy státní. Nejlepší dva hráči se v roce 1937 zúčastnili i mistrovství země Moravskoslezské ve Zlíně a obsadili druhé a třetí místo. Dorostenci a žactvo uspořádali turnaj o mistrovství Velké Ostravy a čtyři nejlepší hráči se připravovali na mistrovství republiky v Olomouci.⁸²⁰ Tento nenáročný sport šířil známost oratoře mezi ostravskou mládeží. Hráči se zúčastnili mnoha turnajů a často přivezli domů cenná vítězství, o čemž svědčila výstavní skříň Podsvazu v jedné klubovně oratoře, kde byly uloženy vydobyté trofeje: poháry, figury atletů, diplomy, vlajky a různé ceny.

Věhlas stolního tenisu se rozšířil tak, že ostravští salesiáni zvali na exhibiční turnaje známé sportovce, jako byli například nejlepší hráči ping-pongu v ČSR v roce 1936 Váňa a Pivec, přičemž první z nich byl mistrem ČSR a mistrem Německa. Oba uspořádali exhibici odpoledne pro chlapce, večer pak pro dospělé návštěvníky oratoře.⁸²¹ O rok později Váňa opět přijal pozvání do oratoře, tentokrát už jako mistr světa ve stolním tenise, do Ostravy přijel s týmem Rakouska v čele s bývalým mistrem Bergmannem.⁸²²

Podobně jako v Ostravě, tak i na velkém travnatém hřišti v Praze se konaly fotbalové zápasy velkých i malých oratoriánů, zejména v neděli a svátky, jako například turnaj 10. září 1939 o pohár ředitele salesiánského domu Štěpána Trochty.⁸²³ Chovanci pražské oratoře uspořádali také sportovní den, kdy soutěžili v různých disciplínách. Rozdělili se na domácí mužstva Sparta a Slavia, čímž utkání nabylo většího zájmu. Obecná škola závodila v běhu na 100 metrů, vítězem byl spartan. Štafetu vyhrála Sparta s náskokem 50 metrů, kopanou rovněž Sparta.⁸²⁴

---

⁸¹⁹ Srov. ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 7, sešit „Kronika oratoře 1936–37“, zápis ze dne 9. ledna 1937.

⁸²⁰ Srov. Salesiánský věstník, březen 1937, s. 47.

⁸²¹ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 7, sešit „Kronika oratoře 1936–37“, zápis ze dne 4. března 1937.

⁸²² Srov. Salesiánský věstník, březen 1938, s. 44.

⁸²³ Srov. Salesiánský věstník, listopad 1939, s. 167.

⁸²⁴ Srov. Salesiánský věstník, červenec-srpen 1939, s. 118.

Zatímco se od jara do podzimu v oratořích chlapci věnovali fotbalu a jiným míčovým hrám, v zimě přišlo na řadu bruslení a hokejové zápasy na kluzišti.⁸²⁵ To bylo společné pro všechna tři místa – Fryšták, Ostravu i Prahu. V ostravské oratoři se hrála hokejová utkání se žáky reálky, gymnázia nebo s chlapci z okolních kolonií.⁸²⁶ Kluziště bylo chlapci velmi oblíbené, po příchodu jara se pokračovalo v hokeji na dřevěném kluzišti v sále.⁸²⁷

Rovněž v Praze byl populární stolní tenis, k čemuž sloužilo sedm nových stolů, které byly ve stálém obležení, a ještě zůstávalo hodně těch, kteří se museli spokojit s jinou hrou.⁸²⁸ Také zde se konaly turnaje ve stolním tenise, jako třeba v neděli 27. března 1938. Pro pražské salesiány to byla příležitost uvést v širší známost kobylickou oratoř a zjistit, jaký je zájem mezi mládeží. Turnaj byl úspěšný a tři nejlepší sportovci z každé skupiny si odnesli zasloužené odměny. Hned po turnaji se hoši přicházeli ptát, kdy bude další turnaj.⁸²⁹ V září roku 1939 byly prázdniny prodlouženy, a tak probíhal běžný „prázdninový“ provoz oratoře. Bylo třeba trénovat kopanou na turnaj „O putovní pohár salesiánské oratoře“, připravovat se na lehkootletické závody pro druhou salesiánskou olympiádu.⁸³⁰

Viděli jsme, že sport byly mezi chlapci v salesiánských areálech ve Fryštáku, Ostravě a Praze velmi oblíbený. Ve Fryštáku se využíval malý dvůr ke klukovským hrám, v zimě pak k bruslení a hokeji. Ostravský areál nabízel velké fotbalové hřiště, nicméně nejpopulárnějším sportem zde byl stolní tenis. V Praze podobně jako v Ostravě zase bylo výhodou velké moderní hřiště k fotbalovým utkáním. I v českém prostředí se potvrdila zkušenost salesiánských děl v Itálii, že prostorné hřiště je nezbytné pro dobré využití volného času chlapců z oratoře i chovanců a přispívá k dobrým vztahům v kolektivu.

Vycházky a výlety

V úvodu kapitoly o oratoři jsme zmínili, že Don Bosco podnikal se svými chlapci často výlety po okolí. Za cíl si vždy zvolil nějaký chrám nebo poutní místo. Také ve Fryštáku, Ostravě i v Praze byly vycházky mezi hochy oblíbené. Některé z nich se konaly na Velikonoční pondělí a měli tak krycí název „výlet do Emauz“, podle úryvku evangelia o učednících putujících do Emauz, které se v tento den četlo při bohoslužbách. Jednalo se o společný výlet salesiánských chovanců nebo oratoriánů.

---

⁸²⁵ Srov. Věstník českého salesiánského díla, červen 1935, s. 96.

⁸²⁶ Srov. Salesiánský věstník, březen 1937, s. 47.

⁸²⁷ Srov. Salesiánský věstník, duben 1939, s. 64.

⁸²⁸ Srov. Salesiánský věstník, duben 1938, s. 62.

⁸²⁹ Srov. Salesiánský věstník, květen 1938, s. 80.

⁸³⁰ Srov. Salesiánský věstník, listopad 1939, s. 167.

Nejvíce zpráv máme o výpravách fryštáckých chovanců, kteří se vydali na zájezd do Ostravy,⁸³¹ na celodenní výlet do Olomouce a na Svatý Kopeček.⁸³² Výlety „do Emmauz“ směřovaly třeba k Lesnímu hřbitovu do Zlína,⁸³³ přes Vítovou do Lukova⁸³⁴ nebo do Žeranovic.⁸³⁵

Ostravská oratoř také pořádala výlety. Například do Michálkovic se 120 chlapci, kteří pak v místním kostele zazpívali náboženské písně, vyslechli zamyšlení na téma modlitby a pokračovali hrami na hřišti a také v přírodě.⁸³⁶ O dva roky později se konal výlet přes Vítkovice ke Staré Bělé, přičemž jedním z úkolů bylo nakreslit si mapku z vycházky. Ve Staré Bělé hochy provedl místní farář kostelem a udělil požehnání. Program pokračoval hrami v Bielském lese a zpěvem mariánských písní u lurdské jeskyňky Panny Marie.⁸³⁷

Také v pražské oratoři se konaly výlety do okrajových částí Prahy nebo za Prahu. V půli června 1938 proběhl výlet oratoře do Kunratic. Přes celou Prahu se přesouvali vozy elektrické dráhy chlapci z oratoře spolu se skauty a kapelou, dokonce začali ve voze hrát. Strážníci se usmívali a cestující se rozhlíželi, kdo to hraje. Z konečné tramvaje chlapci pokračovali pěšky až do Kunratic, kde skupinu přivítal místní farář, dobrodinec salesiánského díla a ctitel sv. Jana Boska. Farní dvůr zde sloužil jako hřiště pro farní mládež, stejně jako polovina fary byla přeměněna na klubovny, divadélko apod. Po požehnání a občerstvení následovala prohlídka blízké zříceniny a po ní volejbalový zápas. Určitou kuriozitou tohoto výletu bylo utkání kobylických oratoriánů s místními hochy ve zvláštní hře zvané „bandy-hockey“. Každý hráč měl v ruce starší hokejku a místo puku se používal plněný míč. O týden později na oplátku zavítal do Kobylis kunratický farář se svými hochy. V Kobylisích si zahráli si kopanou a „bandy-hockey“ a nadšení se vraceli domů. V květnu 1939 proběhl pro změnu výlet oratoře do Třeboradic. Po cestě opět hrála chlapecká kapela oratoře, i když znali chlapci jako začátečníci pouze pět pochodů. Také zde se projevila štědrost místního faráře, který zajistil občerstvení pro všechny. Na farním dvoře pak proběhl zápas v odbíjené, jiní „stříleli na branku“, za kterou jim posloužila vrata stodoly.⁸³⁸

Skauti

---

⁸³¹ Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták, *Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)*, zápis k datu 7. června 1936.

⁸³² Tamtéž, zápis k datu 12. května 1938.

⁸³³ Tamtéž, zápis k datu 5. dubna 1936.

⁸³⁴ Tamtéž, zápis k datu 29. března 1937.

⁸³⁵ Tamtéž, zápis k datu 18. dubna 1938.

⁸³⁶ ASPP, fond Moravská Ostrava, karton č. 7, sešit „Kronika oratoře 1936–37“, zápis ze dne 4. dubna 1937.

⁸³⁷ Srov. Salesiánský věstník, červen 1939, s. 96.

⁸³⁸ Srov. Salesiánský věstník, červenec-srpen 1939, s. 116–117.

Specifikem pražské oratoře byl skautský oddíl, který měl zázemí v salesiánském areálu. V květnu 1939 se na místním hřišti konaly závody vlčat několika pražských junáckých oddílů. I když tenkrát přšelo, závody se vydařily.⁸³⁹ Zdejší skautský oddíl se věnoval jak celoroční činnosti, tak i prázdninovým aktivitám.⁸⁴⁰ O duchovní potřeby junácké osady v Kondraci, kde byla čteně zastoupena oratoř, pečoval vedoucí oratoře salesián Josef Januš. Když odjel na prázdninová duchovní cvičení, vystřídali ho postupně salesián Stanislav Jurečka a Cyril Ondra.⁸⁴¹

Sportovní aktivity celkově

Když hodnotíme sportovní aktivity v salesiánských domech, musíme si všimnout, že nabízely pestré sportovní vyžití v rámci volného času. Byla to příležitost se nejen odreagovat zábavnou formou, ale také navázat přátelství s vrstevníky, případně rozvíjet vlastní sportovní nadání a talent. Vycházky do přírody zase nabízely pobyt na čerstvém vzduchu s určitým duchovním zaměřením při návštěvě poutních míst nebo kostelů. Čeští salesiáni tak navazovali na tradici Dona Boska, kterému se osvědčilo spojení pobytu v přírodě s rekreací na čerstvém vzduchu a duchovním zaměřením.

Shrnutí

Při zkoumání výchovných prostředků v salesiánských institucích jsme došli k následujícím závěrům. Výchovné působení českých salesiánů probíhalo daleko nejúčinnější v internátě a ve škole, protože zde chlapci trávili nejvíce času. Pedagogické snahy v oratoři byly méně účinné, protože šlo o výchovu nesystematickou a do značné míry nahodilou, nicméně i zde můžeme vidět snahy o určitou pravidelnost a nároky kladené na příchozí chlapce. Čeští salesiáni používali ve své pedagogické činnosti v prostředí internátu, školy a oratoře řadu výchovných prostředků.

V první řadě šlo o náboženské vzdělávání a rozvoj vztahu k Bohu skrze různé projevy zbožnosti. Na každém ze tří sledovaných míst využívali sakrální prostor kaple nebo kostela. Ve Fryštáku kapli rozšířili, v Ostravě a Praze postavili zcela nový kostel jako centrum náboženského života nejen pro svěřené chlapce, ale i pro veřejnost. Náboženské vzdělávání zajišťovala půlhodinová výuka katechismu týdně v oratoři, zato v internátech se výuce katechismu věnoval větší prostor. Zpestřením tohoto náboženského vzdělávání se staly

---

⁸³⁹ Tamtéž, s. 117.

⁸⁴⁰ Tamtéž, s. 118.

⁸⁴¹ Srov. Salesiánský věstník, září 1939, s. 134.

katechismové závody. Mezi projevy zbožnosti nacházíme společné modlitby, slůvko na dobrou noc, duchovní obnovy spojené se „cvičením šťastné smrti“, duchovní cvičení, stejně jako účast na nejrůznějších poutích, průvodech, často spojených s úctou k Panně Marii a určených i pro širší veřejnost. Objevovaly se také těžkosti, které salesiáni museli překonávat, jako nezájem ze strany hochů nebo sportovní turnaje během svátečních dnů, které se mnohým návštěvníkům jevily jako zajímavější než účast na bohoslužbách.

V českém salesiánském prostředí se podle italského vzoru kladl důraz na pedagogiku radosti a slavení. Základní osu tvořil liturgický rok se svými církevními svátky, doplněný připomínkou některých svátků světských nebo státních. Oslavy svátků se odehrávaly většinou ve třech rovinách. Tou první byla bohoslužba, tou druhou společné jídlo a tou třetí sportovní aktivity zakončené často kulturním programem, jako např. akademií, divadelním představením nebo hudebním vystoupením hochů.

Hudba a zpěv v salesiánských domech měly významné místo ve výchově chlapců. Napomáhaly udržovat radostnou atmosféru jak běžného života, tak také každé náboženské nebo světské slavnosti, ať už to byly bohoslužby, liturgická procesí, exkurze nebo výlety, přivítání nebo loučení, předávání cen, akademie nebo divadla. Hudební produkce se ubírala dvěma směry: sloužila jak k účelům bohoslužebným, tak rekreačním. Při liturgii se chlapci zapojovali do sboru zpěvem gregoriánského chorálu, příležitostně hrála při liturgii také kapela. Salesiáni dbali o hudební rozvoj chovanců i oratoriánů. Chlapci se mohli zapojit hrou na nástroje do dechových kapel, ti zkušenější i do orchestru. Hra na hudební nástroj rozvíjela individuální talent chovanců nebo oratoriánů, přispívala k dobrému využití volného času a k radostné atmosféře a zároveň poskytovala příležitost ke spolupráci v rámci kapely nebo orchestru.

Kromě hudby se v salesiánských domech pěstovalo také divadlo, které směřovalo nejen k hodnotnému využití volného času, ale stalo se prostředkem k zapojení talentu a nadání chlapců a hlavně sloužilo k mravní výchově vybíráním vhodných témat divadelních představení. Tato divadelní vystoupení učila chlapce spolupracovat a vzájemně komunikovat, což bylo důležité pro udržování radostné atmosféry v salesiánských domech a oratořích, a pomáhala chovancům lépe snášet případné obtíže společného života v salesiánském internátě.

Hodně času v českých salesiánských domech se také věnovalo sportu. Ve Fryštáku měli chlapci k dispozici jen menší hřiště a dvůr, zato Ostrava a Praha disponovaly prostorným sportovním areálem s fotbalovým hřištěm. Sportovní aktivity nabízely pestré sportovní vyžití v rámci volného času. Ve Fryštáku to byly zvláště hry na dvoře, v Ostravě a Praze se setkáváme s pěstováním fotbalu a zimního sportu jako bruslení a hokej. Ostravská oratoř pak

vynikla zejména ve stolním tenisu. Sport představoval pro chlapce příležitost se nejen odreagovat zábavnou formou, ale také navázat přátelství s vrstevníky, případně rozvíjet vlastní sportovní nadání a talent. Oblíbené vycházky do přírody zase nabízely pobyt na čerstvém vzduchu s určitým duchovním zaměřením při návštěvě poutních míst nebo kostelů.

Všechny zmíněné výchovné prostředky měly své místo v rámci preventivního systému Dona Boska a sloužily k celkovému rozvoji osobnosti každého mladého člověka, který do internátu, školy nebo oratoře přicházel.

6. Salesiánské dílo ve Slovinsku a na Slovensku

České salesiánské dílo mělo od počátku blízko ke dvěma zemím. Jako první zmíníme území dnešního Slovinska (v meziválečném období součást mnohonárodnostního Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, od roku 1929 nazývaného Jugoslávie), kde se nacházely formační domy i pro české a slovenské salesiány, kteří patřili v letech 1922–1935 pod jugoslávskou salesiánskou provincii. Slovenské prostředí zase bylo českým salesiánům blízké díky existenci společného státu a kulturní i jazykové spřízněnosti, i když se samozřejmě projevovaly i nejrůznější problémy a národnostní rozdíly.

Propojující osobou mezi regiony Slovinska, Slovenska a českými zeměmi se stal český salesián Ignác Stuchlý. On sám působil v oblasti dnešního Slovinska, nejprve v Gorici (v letech 1897 – 1910) a pak v Lublani (v letech 1910–1924). V letech 1935–1939 byl Ignác Stuchlý také inspektorem nově vzniklé československé salesiánské inspektorie. Kromě Ignáce Stuchlého se v tomto regionu setkáváme také s italským salesiánem Pietrem Tironem, který působil v letech 1907–1909 jako ředitel v noviciátě v Radně, v letech 1909–1911 jako ředitel v Lublani-Rakovniku a v letech 1919–1922 zastával funkci inspektora spojené polsko-jugoslávské salesiánské inspektorie.

6.1 Slovinsko

Slovinci žili rozptýleni v rámci habsburské monarchie, ale nevytvářeli zde jeden územní celek. V roce 1918 se větší část Slovinců stala součástí Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. V tomto centralizovaném státě obývali Slovinci dvě administrativní oblasti: lublaňskou a mariborskou.⁸⁴² Dekretem z 3. října 1929 byl název státu změněn na Království Jugoslávie a země byla nově rozdělena na devět bánovin pojmenovaných nikoliv podle obyvatelstva, ale podle zeměpisných názvů, především velkých řek. Na etnickém území Slovinců byla vytvořena Drávská bánovina, která zahrnovala území dosavadní mariborské a lublaňské oblasti. Nové dělení státu mělo pro Slovince určitou výhodu, neboť poprvé byli skutečně i administrativně sloučeni do jednoho celku.⁸⁴³ Přes různé problémy bylo toto období pro Slovince dobou velmi přínosnou, během níž si dotvořili vlastní národní identitu. V meziválečném období došlo k modernizaci slovinské společnosti a také k vzestupu měst. Lublaň, jejíž centrum přestavěl architekt Jože Plečnik, se stala nejmenším velkoměstem

---

⁸⁴² Srov. RYCHLÍK, Jan – TONKOVÁ, Mária – HLADKÝ, Ladislav – KOZÁR, Aleš: *Dějiny Slovinska*. Praha 2011, s. 5.

⁸⁴³ Tamtéž, s. 166–167.

Evropy. Vznikly zde ústřední slovinské kulturní instituce jako univerzita, Národní galerie, Národní divadlo, rozhlas nebo akademie věd a umění.⁸⁴⁴

6.1.1 Formační domy

Salesiánské dílo ve Slovinsku se zaměřovalo dvěma směry – šlo o díla formační a pastorační. Formační instituce sloužily k formaci budoucích členů řeholního společenství. Byl to především aspirantát, dále noviciát a filosofický a teologický studentát. Mezi pastorační instituce se po vzoru Dona Boska a další salesiánské praxe v Itálii také ve Slovinsku řadily oratoře a salesiánské internáty neboli studentské koleje. Uvažovalo se i o zřízení salesiánské školy, to se však nepodařilo realizovat.

Jak už jsme zmínili výše, slovinské formační domy složily také pro potřeby českých a slovenských salesiánů. Nejprve zmíníme noviciát v Radně,⁸⁴⁵ který zde fungoval od roku 1907. Noviciát sloužil pro salesiánské novice slovinského původu,⁸⁴⁶ zároveň se zde nacházel salesiánský studentát, kde mohli chlapani studovat nižší gymnázium. V tomto salesiánském noviciátě byli také Češi a Slováci v letech 1925–1930. Ve školním roce 1925/26 zde bylo deset Čechů a Slováků, o rok později již 14, pak šest, v dalším roce také šest a nakonec ve školním roce 1929/30 pouze dva novicové.⁸⁴⁷ Filozofický studentát pak v Radně fungoval od roku 1922 a byl totožný s vyšším gymnáziem a trval tři roky (od sexty po oktávu). Kromě slovinských kleriků zde studovali filozofii také klerici polští. Tato změna nastala se vznikem nové jugoslávské salesiánské inspektorie se sídlem v Lublani.⁸⁴⁸

Jiným formačním domem byl teologický studentát v Rakovniku,⁸⁴⁹ který začal fungovat v roce 1928. Také zde najdeme „českou stopu“, v letech 1928–1937 zde studovalo teologii i několik českých a slovenských salesiánů, kteří tehdy spadali pod jugoslávskou provincii.

6.1.2 Oratoř – mladinski dom

Kromě formačních domů se ve Slovinsku rozšířily dva základní typy pastoračních děl, jak je známe z Itálie, totiž oratoře a internáty.

---

⁸⁴⁴ Tamtéž, s. 174.

⁸⁴⁵ Radna se nachází na břehu řeky Sávy v jihovýchodní části Slovinska, na půli cesty mezi Lublaní a Záhřebem.

⁸⁴⁶ Srov. KOLAR, Bogdan: *Delo družbe sv. Frančiška Saleškega na Slovenskem do leta 1945 s posebnim poudarkom na vzgojno-izobraževalnih ustanovah*. Ljubljana 1995, s. 126.

⁸⁴⁷ Tamtéž, s. 133.

⁸⁴⁸ Tamtéž, s. 141.

⁸⁴⁹ Rakovnik byl dříve samostatný, dnes je to městská čtvrť hlavního města Lublaně.

Salesiánská oratoř, ve Slovinsku známá pod specifickým pojmem „mladinski dom“, se objevila na předměstích Lublaně v Rakovniku a Kodeljevu, v Radně, Veržeji a Murské Sobotě. Ve slovinské terminologii se užíval termín „oratoř“ (slovinsky „oratorij“) až do počátku první světové války. Byl převzat z italského prostředí a znamenal převážně sváteční oratoř, tedy fungující o nedělích a svátcích. V meziválečném období se ve slovinském salesiánském prostředí používal termín „mladinski dom“ (dům pro mládež), který však už měl širší význam, tedy místo, kde se nabízely nejrůznější nabídky pro mládež. Někdy se slovo „oratoř“ užívalo pro aktivity určené mladším dětem, zatímco „mladinski dom“ byl určen pro dospívající mládež.⁸⁵⁰ Oratoře fungovaly v meziválečném období ve Slovinsku při každém salesiánském díle. Salesiánská oratoř sloužila jako místo, kde mladí salesiáni vykonávali tříletou výchovnou praxi, tzv. asistenci. Byla to příležitost poznat vlastní vychovatelský talent přímo mezi mládeží, vyzkoušet si pedagogické znalosti v praxi. V oratořích se objevovali také mnozí čeští bohoslovci, kteří ve Slovinsku v meziválečném období studovali teologii. Nabyté zkušenosti pak uplatnili při budování salesiánského díla v českých zemích.⁸⁵¹

Oratoře ve Slovinsku („mladinske domy“) můžeme rozčlenit do třech kategorií. Nejprve se jednalo o oratoře s minimálním programem na venkově, kam mladí přicházeli pouze před nebo po bohoslužbě v kostele, byla zde menší knihovna, občas proběhla přednáška za použití diapozitivů. Pak fungovaly oratoře v místech s větším množstvím mládeže, kde oratoř fungovala během celé neděle nebo svátků, přes týden se pak scházeli pouze členové jednotlivých družin neboli zájmových skupin. A nakonec to byly oratoře ve větších sídlištích, dělnických čtvrtích, kde mladí neměli větší kontakt s farností. Tyto oratoře fungovaly každý den.⁸⁵²

Stručně představíme jednotlivá místa, kde oratoře ve Slovinsku fungovaly. Nejstarší fungující oratoř se nacházela na předměstí Lublaně, na Rakovniku. Slovinští salesiáni zde působili již od roku 1904 a představovali ji jako „místo, kde se mládež o nedělích a svátcích schází a pod dohledem salesiánů se dobře zabaví, posvěcuje Boží den a účastní se ráno a odpoledne bohoslužeb“.⁸⁵³ Oratoř navštěvovaly děti od devíti let. Nevýhodou se jevila vzdálenost městečka Rakovnik od Lublaně (dnes už je součástí slovinské metropole). Postupně se ale počet návštěvníků zvyšoval, takže na začátku roku 1910 bylo do oratoře zapsáno 220 dětí. Pro nás je zajímavé, že zde působil v letech 1910–1924 český salesián Ignác

---

⁸⁵⁰ Srov. KOLAR, Bogdan: *Delo družbe sv. Frančiška Saleškega na Slovenskem do leta 1945 s posebnim poudarkom na vzgojno-izobraževalnih ustanovah*. Ljubljana 1995, s. 227.

⁸⁵¹ Tamtéž, s. 228.

⁸⁵² Tamtéž, s. 229.

⁸⁵³ Tamtéž, s. 230.

Stuchlý, který se jistě tímto prostředím inspiroval a řadu salesiánských prvků přenesl i do českého prostředí. Fungovaly zde menší skupiny (tzv. družiny), ve středu odpoledne se oratoř ve dvě hodiny zavřela a následovala výuka katechismu, setkání družin a společná modlitba v kostele. Velkému zájmu se těšily nejrůznější sportovní aktivity, nejoblíbenější byl fotbal. Pěstovala se hudba, fungoval zde dechový orchestr, na akademie chystal divadelní představení divadelní kroužek. Zajímavostí je, že se mezi oratoriány pěstovala určitá finanční gramotnost, měli možnost se učit spořit. Jako nabídku pro okolní společnost nabízela oratoř večerní školu a kurzy psaní. Stejně tak se nabízela dětem pomoc doučování do školy. Ve 30. letech se rozšířilo zvláště sociální dílo díky konferenci sv. Vincence (něco na způsob činnosti České katolické Charity), která poskytovala dětem a mládeži nejnütnější hmotnou pomoc v období hospodářské krize a velké nezaměstnanosti. Konference pomáhala starší mládeži hledat práci.⁸⁵⁴

Oratoř fungovala i vedle noviciátu a filosofického studentátu v Radně, a sice od roku 1924, kdy se salesiánští studenti zapojili do činnosti oratoře. Počet zapsaných oratoriánů kolísal od 120 v roce 1924 až po 220 v roce 1935. Návštěvníci se dělili do tří skupin: děti, dospívající a chlapecká skupina. Také zde probíhala v rámci oratoře výuka katechismu. Zvláště aktivní byla skupina, která se věnovala nácviiku divadelních představení, s nimiž jezdila i po okolí. V oratoři se scházely hudební skupiny a fungovaly i družiny. V rámci sportovní činnosti se chlapci věnovali stolnímu tenisu, lyžování, hře v šachy, fotbalu a cvičení ve sportovním sdružení Sokol. Ačkoli oratoř v Radně působila ve venkovském prostředí a děti neměly tolik možností jako ve městě, přesto si našla své návštěvníky.⁸⁵⁵

Další venkovská oratoř ve Veržej⁸⁵⁶ fungovala jako sváteční, tedy otevřená o nedělích a svátcích, protože ve všedních dnech byly děti a mládež zaměstnány, zvláště v létě, v čase velkého množství zemědělských prací. V zimních měsících návštěvnost oratoře vzrůstala. Počátky oratoře sahají k roku 1913. Postupně začala fungovat *Družina sv. Aloise* a podobně jako v Rakovníku se zde děti a mladí učili finanční gramotnosti za pomoci spořitelního družstva „Včela“. V letech 1913–1941 navštěvovalo oratoř průměrně 50–100 návštěvníků každou neděli nebo svátek. Děti a mladí se sdružovali do menších zájmových skupinek – měli vlastní pěvecký sbor, věnovali se hudbě, připravovali divadelní představení nebo cvičili v tělocvičně. To vše zvláště v zimních měsících. Zdejší oratoř ve Veržejí byla provázána s farností sv. Michaela, která se stala první farností ve Slovinsku, kterou spravovali salesiáni.

---

⁸⁵⁴ Tamtéž, s. 230–240.

⁸⁵⁵ Tamtéž, s. 241–246.

⁸⁵⁶ Vesnice na východě Slovinska nedaleko Murské Soboty.

Řada aktivit se tak mohla dít ve farnosti, například aktivity pro dívky a pro ženy, které nebylo možné pořádat v oratoři. Farní hospodářství, které zahrnovalo i vinice, nabízelo příležitost k práci pro chovance salesiánského internátu.⁸⁵⁷

V roce 1930 byl založen v Murské Sobotě⁸⁵⁸ salesiánský dům s gymnáziem. Vystala tak potřeba zřízení oratoře, kterou by studenti gymnázia mohli navštěvovat. Oratoř navštěvovalo každoročně mezi 70–100 mladých, v roce 1938 až 150. Mládeži se zde věnoval jeden, později dva salesiáni. Provoz oratoře se odvíjel od života ve studentském internátě. Ačkoli do této oratoře přicházelo méně návštěvníků než do jiných salesiánských oratoří ve Slovinsku, měla určitá specifika. Velký důraz se kladl na slavení liturgických svátků, zvláště Vánoce, Velikonoce nebo letnice, stejně jako svátek sv. Jana Boska nebo Panny Marie Neposkvrněné. Májových pobožností se účastnilo kolem 100 oratoriánů, duchovních obnov v době postní se účastnilo 40–50 hochů. Fungoval zde i divadelní kroužek, stejně jako pěvecký sbor. Oratoriáni se zapojili do šíření kvalitního tisku, především knih z církevních nakladatelství. Také zde se hoši učili spořit vydělané peníze skrze službu spořitelny „Včela“.⁸⁵⁹

Po první světové válce se rozšířil ve Slovinsku zájem o charitativní díla. Mezi potřebnými byly zejména děti a mládež, zvláště početní váleční sirotci. Mnozí potřebovali střechu nad hlavou. Ke *Konferenci sv. Vincence*, která pomáhala mužům, se přidružila *Konference sv. Alžběty* na pomoc ženám a od roku 1919 také *Društvo za mladinske domove* (Sdružení domů pro mládež) pod vedením salesiánů. Prvním „mladinským domem“ se stal dům na Kodeljevu (dnes součást Lublaně). V těchto domovech pro mládež se „během nedělí a o svátcích, stejně jako v mimoškolním čase během týdne schází mládež stejného pohlaví, která nemá doma potřebný dozor nebo potřebnou výchovu a je vystavena nebezpečí ulice a potulování se. V těchto domech pak mládež najde přiměřenou náboženskou, mravní, tělesnou a vlasteneckou výchovu.“⁸⁶⁰ Tento dům pro mládež na Kodeljevu byl otevřen roku 1919 a v době největšího rozkvětu v letech 1930–1934 jej navštěvovalo 340–360 mladých. V činnosti domu fungovaly tři typy programů: aktivity k prohloubení náboženského života, vzdělávací aktivity a výchova. To vše se dělo ve věkových skupinách dětí od 6 do 14 let, od 14 do 16 let a pro starší 16 let. Specifikem tohoto domu byla nabídka vzdělávacích aktivit. Jednalo se jak o pomoc s doučováním do školy, rozvoj hudebního talentu hrou na hudební

---

⁸⁵⁷ Srov. KOLAR, Bogdan: *Delo družbe sv. Frančiška Saleškega na Slovenskem do leta 1945 s posebnim poudarkom na vzgojno-izobraževalnih ustanovah*. Ljubljana 1995, s. 246–250.

⁸⁵⁸ Město na východě Slovinska, nedaleko hranice s Maďarskem.

⁸⁵⁹ Srov. KOLAR, Bogdan: *Delo družbe sv. Frančiška Saleškega na Slovenskem do leta 1945 s posebnim poudarkom na vzgojno-izobraževalnih ustanovah*. Ljubljana 1995, s. 266–270.

⁸⁶⁰ Tamtéž, s. 251.

nástroje, tak o účast v dechovém orchestru. Divadelní kroužek nacvičil řadu divadelních představení, konaly se pohádkové večery nebo filmové promítání. Nechyběly ani jazykové kurzy chorvatštiny, němčiny či italštiny. Konaly se přednášky u příležitosti výročí významných událostí nebo na aktuální společenská nebo politická témata, což bylo delikátní zvláště koncem 30. let v období diktatury jugoslávského krále Alexandra. Také zde fungovala tradiční oratorní knihovna. V rámci domu fungovala od roku 1930 také skupina skautů pod názvem *Svetodivov steg* jako součást širšího skautského hnutí.⁸⁶¹

Také slovinští salesiáni po vzoru salesiánů italských používali ve své výchovné činnosti osvědčený salesiánský výchovný styl, který se vyznačoval několika typickými prvky. Jednalo se o důraz na náboženskou výchovu a prohlubování víry v Boha, práci v menších skupinách, sport, hudbu, zpěv a divadlo. Je tedy zřejmé, že se salesiánský výchovný styl šířil z Itálie i do dalších zemí, do nichž salesiáni přicházeli.

6.1.3 Internáty pro mládež

Konvikty neboli internáty pro mládež nebo jiným slovem studentské koleje se rozšiřovaly ve Slovinsku zvláště po první světové válce, kdy panovala nouze o vhodné ubytování. Byly určeny mládeži od 11 do 18 let a salesiáni v konviktech sledovali nejen využití volného času mládeže po skončení školního vyučování, ale především výchovné cíle jako povznesení kulturní, mravní a náboženské úrovně chovanců.⁸⁶² Salesiánské internáty fungovaly v Lublani-Rakovniku a Murské Sobotě.

Skupina salesiánů, kteří přišli do Rakovníku v roce 1901, chtěla jako první salesiánské dílo otevřít právě studentskou kolej pro chovance, kteří by navštěvovali veřejné školy. A to až do té doby, dokud by salesiáni neotevřeli vlastní školy. Chtěli zde pomáhat studentům se školou, nabízet zábavu a zejména usilovat o jejich křesťanský a mravní růst. Počítali také s tím, že by ze skupiny hochů mohla vzejít povolání k řeholnímu životu, což by přispělo k rozšíření salesiánského díla a otevření nových salesiánských domů. V té době v Lublani existovala pro studenty středních škol pouze jedna kolej. Většina studentů musela bydlet po rodinách v širokém okolí města. Na tuto naléhavou potřebu ubytování tedy salesiáni zareagovali a zřídili studentskou kolej. Ta pro studenty s přestávkami fungovala v letech 1901–1906, pak opět v letech 1910–1915, kdy hostila průměrně 30 studentů ročně. Po první světové válce se internát otevřel opět až v roce 1926. Počet studentů postupně rostl od 30 přes

---

⁸⁶¹ Tamtéž, s. 250–266.

⁸⁶² Tamtéž, s. 305.

60 až k největšímu rozkvětu v letech 1936–1938, kdy internát poskytoval ubytování téměř 200 hochů.

Internát využívali především studenti gymnázií, ale během 30. let se postupně přijímali i studenti jiných středních škol, jako byly měšťanské školy, technické školy nebo obchodní akademie, což přinášelo větší nároky pro výchovný personál internátu a do jisté míry se rozbilo předchozí jednotné zaměření internátu. Přednost měli chovanci z chudších poměrů, kteří by jinak neměli možnost se vzdělávat. Podpora chudých studentů představovala typický rys salesiánského díla po celém světě. Ve školním roce 1937/38, kdy bylo v salesiánském internátě ubytováno 192 studentů, salesiáni podpořili studenty takto: 11 jich bydlelo bezplatně, 8 jich platilo měsíčně 100 dinárů, 23 studentů platilo 150 dinárů, 46 jich platilo 200 dinárů, 63 jich platilo 250 dinárů, 22 jich platilo 300 dinárů, pět studentů 350 dinárů a pouze čtyři studenti platili plnou měsíční taxu 400 dinárů. Když bychom sečetli příspěvky studentů, zjistíme, že studentské poplatky pokryly asi 44 procent nákladů, zbylých 56 procent museli salesiáni získat od dobrodinců.⁸⁶³

Určitou nevýhodou salesiánského internátu byla vzdálenost několika kilometrů od centra Lublaně. Vychovatelé měli obavy, aby se studenti při návratu ze školy nevystavovali negativním vlivům na ulici. V salesiánské koleji nabízeli salesiáni bezplatné doučování, které zajišťovali mladí salesiáni na asistenci nebo starší studenti. Zpestření jednotvárného studentského života představovaly zábavné večery, divadelní představení nebo sportovní utkání. Na závěr školního roku se konal tradiční výlet, který byl určen pouze pro pilné studenty. Většinou se putovalo za nějakým kulturně zajímavým cílem. Během svátečních dnů se chodilo na výlety do okolí Lublaně. Jedenkrát měsíčně chodili studenti do několik kilometrů vzdálené oratoře na Kodeljevo na promítání nějakého filmu.

Druhý slovinský salesiánský internát fungoval v městečku Murska Sobota.⁸⁶⁴ V roce 1924 zde vzniklo gymnázium s cílem podporovat rozvoj slovinského jazyka a kultury. Skupina místních katolických kněží se zasadila o vybudování studentské koleje a místní katolická farnost pozvala salesiány, aby se ujali správy tohoto internátu. Počet chovanců se ustálil na čísle 40, od roku 1932 počet chovanců stoupal, až dosáhl počtu kolem 100. Nejvíce chovanců v počtu 132 bydlelo v internátě ve školním roce 1935/36.⁸⁶⁵ Ačkoli ve 30. letech byla těžká hospodářská situace, přesto se dařilo salesiánský internát hospodářsky podporovat,

---

⁸⁶³ Tamtéž, s. 309.

⁸⁶⁴ Murska Sobota, maďarsky Murszombat, se nachází na břehu řeky Mury na východě Slovinska, poblíž hranic s Maďarskem. Jde o správní centrum oblasti Prekmurje. Město má maďarské kořeny a ke Slovinsku (v rámci Království Srbů, Chorvatů a Slovinců) bylo přičleněno až v roce 1920 Trianonskou smlouvou.

⁸⁶⁵ Srov. KOLAR, Bogdan: *Delo družbe sv. Frančiška Saleškega na Slovenskem do leta 1945 s posebnim poudarkom na vzgojno-izobraževalnih ustanovah*. Ljubljana 1995, s. 318.

zejména díky početným dobrodincům ze širokého okolí a také díky řadě místních nadací na podporu chudých studentů.⁸⁶⁶

Veškerý čas, který chovanci trávili v salesiánských internátech jak v Rakovniku, tak v Murske Sobotě, sloužil k jejich osobnostnímu rozvoji, plnění studijních povinností a prohloubení víry v Boha. Salesiáni ve svém výchovném působení navazovali na rodinné prostředí, z kterého chovanci přicházeli. Vzhledem k nízkému věku chovanců, kteří přicházeli do internátů již v 11 letech, aby studovali nižší gymnázia, byla zodpovědnost salesiánů dost velká, aby studenty nasměrovali správným směrem. Podle jednoduchého rčení Dona Boska se salesiáni snažili z chlapců vychovat „pochtivé občany“ a „dobré křesťany“.⁸⁶⁷

Shrnutí

Na předchozích stranách jsme sledovali rozvoj salesiánského díla na slovinském území v 1. polovině 20. století. Vyznačoval se zaměřením na budování formačních domů s cílem podpořit vzdělání a výchovu budoucích salesiánů a na aktuální pastorační potřeby v jednotlivých místech otevřením oratoří nebo studentských kolejí. Ve srovnání s českými zeměmi se salesiánské dílo rozšířilo do Slovinska již počátkem 20. století, zejména díky blízkosti Itálie, kde salesiánská kongregace vznikla.

Mezi nejrozšířenější pastorační aktivity ve Slovinsku patřily oratoře, v meziválečném období známé pod názvem „mladinski dom“ (dům pro mládež). Rozšířily se jak na venkově (Radna, Veržej), tak ve větších městech (Lublaň-Rakovnik, Lublaň-Kodeljevo, Murska Sobota) a plnily úlohu místa, kde se mládež shromažďovala o nedělích a svátcích, později i ve všední dny, a kromě účasti na bohoslužbách a náboženské výchově mohla rozvinout své dovednosti na poli sportovním, hudebním nebo divadelním a smysluplně tak trávit volný čas. V tomto vidíme podobné zaměření jako u oratoří v českých zemích ve Fryštáku, Ostravě a Praze. Zajímavým specifikem slovinských oratoří byla výchova k finanční gramotnosti prostřednictvím kurzů a spořitelního družstva „Včela“, díky nimž se mladí návštěvníci oratoří učili hospodařit s penězi.

Salesiánské internáty, které jsme sledovali v Rakovniku a Murské Sobotě, měly jako hlavní úkol nabídnout ubytování chudým studentům a podpořit jejich vzdělávání na školách, které navštěvovali. V obou internátech se slovinští salesiáni snažili vytvořit rodinnou atmosféru a podle osvědčeného preventivního výchovného systému Dona Boska vést mladé chlapce k plnění studijních povinností, rozvoji náboženského života spolu s mravní výchovou.

---

⁸⁶⁶ Tamtéž, s. 322.

⁸⁶⁷ Tamtéž, s. 323–330.

Řada studentů se rozhodla stát salesiány a mohli se tak zapojit do výchovného díla, které prožili v období vlastního dospívání. Studentský konvikt v Lublani-Rakovniku a Murske Sobotě se v tomto podobá Salesiánskému chlapeckému domovu v Praze-Kobyliších, který také ubytoval hochy z veřejných škol a poskytoval jim výchovné prostředí v rodinném duchu, čas a prostor na plnění studijních povinností, využití volného času. Ale především jv českém i slovinském prostředí vidíme snahu salesiánů o náboženskou a mravní výchovu svěřených chlapců.

6.2 Slovensko

Naši pozornost nyní zaměříme na oblast Slovenska, které je kulturně i jazykově spřízněné s českými zeměmi a po určitý čas bylo české a slovenské salesiánské dílo úzce spojeno, nejen společným státem, ale i společnou česko-slovenskou salesiánskou inspektorií v osobě Ignáce Stuchlého.

Obyvatelé slovenské národnosti žili koncem 19. století a začátkem 20. století na území horních Uher a prožívali období zostřeného národnostního útlaku s tendencí k maďarizaci. Koncem 19. století se oživilo slovensko-české vztahy díky slovakofilskému hnutí v Čechách reagujícím na výše zmíněný národnostní útlak Slováků ze strany Maďarů. Postupně se prohlubovala kulturní spolupráce mezi Čechy a Slováky, zvláště po založení *Československé jednoty* v Praze roku 1896. Na kulturní spolupráci navázala i spolupráce politická a hospodářská.⁸⁶⁸ Vznik samostatného československého státu dne 28. října 1918 byl doprovázen očekáváním, že v nově vzniklé republice se postavení Slováků výrazně zlepší. Očekávání byla formulována v *Deklarácii slovenského národa v Turčianskom Svätom Martine* ze dne 30. října.⁸⁶⁹ Zmiňuje se zde kulturně-historická blízkost česko-slovenského národa, právo na sebeurčení a požadavek celosvětového míru. V dějinách první Československé republiky se postupně setkáváme se snahami o autonomii Slovenska spolu s návrhy na nové státoprávní uspořádání, které se změnilo až se vznikem samostatného Slovenského štátu. Vnější politické okolnosti ovlivňovaly i počátky a rozvoj salesiánského díla na slovenském území.

Počátky slovenského salesiánského díla sahají do konce 19. století a jsou spojeny s osobou salesiána Viliama Vagáče (1887–1970), který byl hlavním iniciátorem slovenského

---

⁸⁶⁸ Srov. PODOLAN, Peter – VIRŠINSKÁ, Miriam: *Slovenské dějiny*. III. díl (1780–1914). Bratislava 2014, s. 349–351.

⁸⁶⁹ Srov. LETZ, Róbert: *Slovenské dějiny*. IV. díl (1914–1938). Bratislava 2010, s. 89–90.

salesiánského díla.⁸⁷⁰ Slovenský kněz Pavol Jedlička, farář v Horných Orešanoch, napsal roku 1889 životopis sv. Jana Boska ve slovenštině, který se mezi lidmi se rozšířil. Stejně tak přispíval k informovanosti o salesiánském díle také maďarský salesiánský věstník *Szalézi Értésítő*, vycházející od roku 1900 v Budapešti.⁸⁷¹ Již počátkem 20. století se objevilo několik mladíků ze Slovenska, kteří se chtěli stát salesiány. Jako aspiranti začali studovat nedaleko Turína v městečku Cavaglia, kde od roku 1901 fungoval *Maďarský salesiánský ústav sv. Štěpána* (Szalézi Szent István Magyar intézet), určený pro chovance z uherské části habsburské monarchie, tedy pro Slováky, Chorvaty, Slovincce, Maďary nebo i Němce. Právě sem přišel v roce 1905 výše zmíněný Viliam Vagáč spolu s dalšími slovenskými chlapci, Františkem Sersenem, Josefem Bokorem, Alojzem Hudkem a Ladislavem Stanem.⁸⁷² Postupně přicházeli do Cavaglie ze Slovenska i další zájemci o vstup do salesiánské kongregace. V roce 1913 byl *Maďarský salesiánský ústav* přestěhován na území habsburské monarchie do Szentkereszt (Svatý Kříž) nedaleko Ostřihomi.⁸⁷³ Další formační etapy budoucí slovenští salesiáni absolvovali v italském Lombriascu, kde se nacházel noviciát, filosofii studovali v Ivreji. Hlavní představený kongregace salesiánů zastával myšlenku, že je nejprve třeba, aby se zájemci o vstup do řeholní kongregace z evropských nebo mimoevropských zemí seznámili se salesiánským duchem v italských salesiánských domech, které se nacházely převážně kolem Turína nebo přímo v Turíně, a pak teprve aby zakládali další salesiánské domy v zemích, odkud pocházejí.⁸⁷⁴

S tímto úmyslem vznikl roku 1913 již výše zmíněný salesiánský ústav na uherském území v městečku Szentkereszt (Svatý Kříž) nedaleko Ostřihomi. Ředitelem ústavu byl jmenován Slovinec Franc Walland, pozdější inspektor jugoslávské salesiánské inspektorie, jejíž součástí byli do roku 1935 také čeští a slovenští salesiáni. Viliam Vagáč nicméně dosvědčuje, že v salesiánském ústavu v Szentkereszt se setkal s nepochopením a zažíval zde maďarizační tlak ze strany školního rádce, maďarského salesiána Aladára Kisse, který zakazoval slovenským klerikům používání slovenštiny nejen při studiu, ale i při rekreaci ve volných chvílích.⁸⁷⁵ Po přesídlení *Maďarského salesiánského ústavu* do Szentkeresztu směřovali zdejší studenti do noviciátu ve Veržeji ve slovinské části monarchie a teologii

---

⁸⁷⁰ Srov. KOZA, Alojz: *K dejinám Slovenskej saleziánskej spoločnosti*, b. m., b. d. (strojopis), s. 4.

⁸⁷¹ Tamtéž, s. 13–14.

⁸⁷² Tamtéž, s. 22.

⁸⁷³ Tamtéž, s. 34.

⁸⁷⁴ Tamtéž, s. 51.

⁸⁷⁵ Tamtéž, s. 53.

studovali v polském městě Osvětim, kde byl salesiánský dům a pobočka teologické fakulty v Krakově.⁸⁷⁶

Velkou změnu přinesl slovenským salesiánům vznik Československa v roce 1918 a jejich odluka od salesiánů maďarských. V roce 1919 se od rakousko-uhersko-německé salesiánské inspektorie oddělila polsko-jugoslávská inspektorie v čele s novým představeným Pietrem Tironem. Do polsko-jugoslávské inspektorie spadalo i území Československa.⁸⁷⁷

Po vzniku Československa zaznamenáváme pokusy slovenských salesiánů, kteří byli zatím jednotlivě rozptýleni po celé Evropě, zřídit salesiánský ústav pro vzdělávání slovenských chlapců v některé zemi, kde už salesiáni působili. Jedním z nich měl být salesiánský ústav v Polsku, což se nezdařilo kvůli napjatým československo-polským vztahům kolem roku 1920.⁸⁷⁸ Úspěšnější byl slovenský salesiánský ústav v Římě, který vznikl v roce 1919 díky iniciativě slovenských salesiánů Františka Sersena a Jána Hlúbika.⁸⁷⁹ Nicméně i zde se nepodařilo vytvořit samostatnou skupinu slovenských hochů, byli přiděleni mezi jiné italské chovance. Vše se změnilo až v roce 1921, kdy mladý salesián František Sersen vyjednával přímo v Turíně se zástupcem tehdejšího hlavního představeného kongregace salesiánů a podařilo se dohodnout, že by se skupina slovenských studentů mohla vzdělávat v uprázdněném salesiánském ústavu ve vesničce Perosa Argentina severně od Turína.⁸⁸⁰

Perosa Argentina je nám již známá z pojednání o českém salesiánském díle. Slovenští studenti zde od září 1921 strávili tři roky, dokud je na podzim roku 1924 nevystřídali právě čeští studenti v čele s Ignácem Stuchlým. Mezi chovanci, kteří přišli do Perosy Argentiny, byl i jistý hoch Alojz Koza, autor dějin slovenského salesiánského díla, z jehož strojopisu čerpáme.⁸⁸¹ Jak vyplývá z předchozího výkladu, byl salesiánský dům v Perose Argentině aspirantátem, kde chlapci od 11 do 15 let studovali nižší gymnázium a připravovali se na povolání řeholníků v salesiánské kongregaci s možností pokračování řeholní formace v noviciátě nebo návratu domů a pokračování ve studiu na jiné škole. Program salesiánského ústavu v Perose Argentině měl podobné zaměření jako v jiných salesiánských domech s přísným denním řádem, intenzivním studiem, společnými modlitbami, rekreací a také dosti strohým životem v jednoduchosti a chudobě, protože peníze od dobrodinců se sháněly těžce,

---

⁸⁷⁶ Tamtéž, s. 56–59.

⁸⁷⁷ Tamtéž, s. 75.

⁸⁷⁸ Tamtéž, s. 122–128.

⁸⁷⁹ Tamtéž, s. 133.

⁸⁸⁰ Tamtéž, s. 161.

⁸⁸¹ Tamtéž, s. 172.

zvláště když salesiáni podporovali chudé studenty. V programu nechyběly ani vycházky do okolí, hry na hřišti, ani divadelní představení.⁸⁸²

Ekonomická stránka udržování chovanců v Perose Argentině nám nabízí zajímavé údaje. Počet chovanců ve školním roce 1921/1922 se ustálil na 24. Mnozí s sebou přinesli tisíc až dva tisíce korun, další prostředky pocházely ze sbírek po celém Slovensku. Chlapce podpořili finančně také američtí Slováci, slovenský kněz Ján Pöstényi zase poslal chlapcům studijní knihy.⁸⁸³

Ve školním roce 1922/1923 přibylo 29 nových chovanců, ve školním roce 1923/1924 dalších 35, mezi nimi i čeští hoši Václav Vrtaník a Josef Lepařík.⁸⁸⁴ Během těchto tří let strávených v Perose Argentině usilovali slovenští salesiáni o přenesení tohoto ústavu do vlasti a příchod na slovenské území. Hlavní představený v Turíně Filip Rinaldi je informoval, že je to možné jen na pozvání biskupa některé diecéze. Slovenští salesiáni se tedy obrátili na nitranského biskupa Karola Kmeťka, který se ze slovenských biskupů asi nejvíc zajímal o řeholní řády a kongregace a nedávno předtím podpořil salesiánský ústav v Perose Argentině větším příspěvkem.⁸⁸⁵ Nakonec o příchodu salesiánů na Slovensko jednala celá biskupská konference na mimořádném setkání 24. ledna 1924 v Žilině. Stala se v dějinách salesiánské kongregace ojedinělá věc, že totiž salesiány pozvala na své území celá biskupská konference Slovenska. Biskupové plánovali otevřít salesiánské ústavy v každé diecézi a vyhlásili na tento účel sbírku ve všech farnostech. Ve svém memorandu zmiňovali slovenští biskupové dílo Jana Boska v Turíně, tolik přínosné chudé a opuštěné mládeži, a připomínali, že sice existují slovenští salesiáni, ale nemají žádný dům na Slovensku. A informovali veřejnost, že chtějí nový salesiánský dům otevřít. V dopise se biskupové obraceli na slovenské věřící těmito slovy: „Preto biskupský zbor sa obracia na veriaci ľud Slovenska, aby svojou pomocou, svojimi príspevkami alebo aspoň svojimi modlitbami na tento úmysel umožnil uskutočniť túto túžbu slovenských saleziánov.“⁸⁸⁶ Tato snaha byla korunována úspěchem a již ve stejném roce 1924 se mohli slovenští salesiáni přestěhovat do Šaštína, kde otevřeli salesiánský internát s gymnáziem.

---

⁸⁸² Tamtéž, s. 190–239.

⁸⁸³ Tamtéž, s. 240–243.

⁸⁸⁴ Tamtéž, s. 324.

⁸⁸⁵ Tamtéž, s. 338.

⁸⁸⁶ Tamtéž, s. 343.

6.2.1 Formační domy

Již v předchozím výkladu k slovinskému salesiánskému dílu jsme viděli, že na určitém území nebo v rámci salesiánské provincie se objevují dva základní typy institucí – díla formační a pastorační. Také na Slovensku se postupně objevily tyto dva druhy salesiánských domů. Před příchodem prvních salesiánů na území Slovenska v roce 1924 se mladí slovenští chlapci formovali na různých místech, v italském Cavaglia, v uherském Szentkereszt, v Turíně, v Římě a nakonec také v Perose Argentíně. Aspirantát na Slovensku vznikl roku 1924 v Šaštíňě.⁸⁸⁷

Trnavský biskup Pavol Jantusch 6. září 1924 jmenoval Viliama Vagača šaštínským farářem a Jozefa Bokora, nedávno vysvěceného na kněze, za jeho kaplana. Oba dva salesiáni, Viliam Vagač a Jozef Bokor 8. září 1924, na svátek Narození Panny Marie, převzali v Šaštíňě místní faru i poutní chrám Panny Marie Sedmibolestné. Viliam Vagač ve svých pamětech vzpomíná: „Teda 8. septembra 1924 nám dala Panna Mária do opatery slávne pútnické miesto Šaštín. Ten deň sme už obaja - don Bokor i ja - spovedali, bolo veľa svätých prijímaní, kázali sme i slávili bohoslužby.“⁸⁸⁸ V části kláštera, která sloužila farním účelům, připravili tito dva salesiáni místo pro 50 slovenských chlapců aspirantů. Přijelo 27 hochů z Itálie, z Perosy Argentiny, a taktéž 27 chlapců se hlásilo ze Slovenska. Po dvou týdnech navštívili salesiány tři biskupové Dr. Karol Kmeťko, Dr. Pavol Jantusch a otec biskup Vojašák. Finančně přispěli na vybavení internátu nábytkem. Tato přízeň biskupů vůči salesiánům se objevovala už před příchodem salesiánů do Šaštína. Významným dokumentem se stal *Ohlas slovenských biskupov katolíkom celého Slovenska*. Spolu s jeho čtením se nařídilo organizování dobrovolných sbírek na založení prvního salesiánského díla na Slovensku. Překlad Ohlasu don Vagač poslal do Turína hlavnímu představenému Filipu Rinaldimu, který reagoval velmi potěšeně, že se ještě nikdy v dějinách salesiánské kongregace nestalo, aby salesiánské dílo podpořila jednotně celá biskupská konference. Po příjezdu chlapců 21. října 1924 do Šaštína museli mnozí zatím spát na slammících, než se pořídily postele.⁸⁸⁹

Po svém příchodu na Slovensko usilovali salesiáni o zřízení gymnázia, které by vychovávalo zbožné, přesvědčené a horlivé salesiány, kteří by se věnovali výchově chudé a opuštěné mládeže. Do ústavu přijímali chlapce a mladíky, kteří cítili řeholní a kněžské povolání. Každý, kdo se ucházel o studium na této škole, musel být tělesně i duševně zdravý,

---

⁸⁸⁷ Šaštín je poutní místo Panny Marie Sedmibolestné s bývalým klášterem. Nachází se na západním Slovensku poblíž hranice s Moravou a Rakouskem.

⁸⁸⁸ PAULÍNÝ, Andrej: *História Saleziánov dona Bosca na Slovensku*. In: <http://www.saleziani.sk/nasa-historia> [cit. 17. 12. 2018].

⁸⁸⁹ Tamtéž.

dobrých mravů, snášenlivé povahy a schopný studia. První gymnázium v Šaštíně vzniklo na přímělu poslanců Ferdise Jurigy a Andreje Hlinky jako soukromé gymnázium v roce 1928. To znamená, že studenti studovali soukromě a na konci školního roku konali závěrečné zkoušky na některém, státem uznaném gymnáziu. Gymnázium navštěvovali chlapci ubytovaní v klášteře. Výsledky žáků u zkoušek byly velmi dobré, uspělo jich vždy až 95 % a nezřídka zaznělo i uznání, že jsou lépe připraveni než studenti státních gymnázií. Gymnázium mělo pět tříd. Po páté třídě se studenti rozhodovali, zda půjdou do salesiánského noviciátu, nebo přestoupí na jiné gymnázium. Salesiánské soukromé gymnázium v Šaštíně muselo ukončit svou činnost při násilné likvidaci řeholí v roce 1950.⁸⁹⁰

Společný česko-slovenský noviciát byl umístěn do Hronského Svätého Beňadiku.⁸⁹¹ Zde se společně formovali jak slovenští, tak čeští salesiáni.⁸⁹² O životě v noviciátě se dozvídáme i z článků v Salesiánském věstníku. V 15 letech sem přicházeli hoši, kteří se rozhodli pro řeholní život. Koncem července začínal roční noviciát účastí na duchovních cvičeních. Nechyběla ani fyzická práce, oslavy liturgických svátků, studium, vycházky do okolí a také obláčka – oblečení kleriky z rukou inspektora Ignáce Stuchlého.⁸⁹³ V letech 1929–1939 prošlo tímto domem 300 noviců společné česko-slovenské salesiánské provincie, tedy skoro 30 noviců ročně.⁸⁹⁴ Pravidelný život podle denního řádu přerušily občas návštěvy nejrůznějších salesiánů, kteří vyprávěli o rozvíjejícím se salesiánském díle v Bratislavě, Žilině, Moravské Ostravě a Praze. Všechna tato nově postavená díla očekávala další nové salesiány. Noviciát také občas navštívil inspektor Ignác Stuchlý nebo hlavní duchovní rádce salesiánské kongregace Pietro Tirone z Turína.⁸⁹⁵

6.2.2 Internáty

Vedle formačních domů vznikly na Slovensku také salesiánské domy zaměřené především na pastorační práci. Byly to salesiánské internáty v Bratislavě, Trnavě a Žilině. Při každém internátě pak fungovaly také oratoře.

Salesiáni začali svoji činnost na Slovensku v roce 1924 v Šaštíně, další dům otevřeli v roce 1929 ve Svätém Beňadiku. Třetím místem působení se stal dům v Bratislavě na

⁸⁹⁰ In: <https://gymsastin.webnode.sk/historia-skoly> [cit. 17. 12. 2018].

⁸⁹¹ Svätý Beňadik (dnes Hronský Beňadik) se nachází v údolí řeky Hron ve středním Slovensku v Banskobystrickém kraji. Noviciát zde vznikl v roce 1929 pro české a slovenské zájemce o vstup k salesiánům. Noviciát byl umístěn v budově starobylého benediktinského kláštera z 11. století

⁸⁹² Srov. *Elenco generale della Società di S. Francesco di Sales*, rok 1930. Noviciát zde byl zřízen 4. listopadu 1929 a prvním magistrem noviců byl slovenský salesián Ivo Špan.

⁸⁹³ Srov. Salesiánský věstník, únor 1939, s. 31–32.

⁸⁹⁴ Srov. *Elenco generale della Società di S. Francesco di Sales*, údaje k rokům 1929–1939.

⁸⁹⁵ Srov. Salesiánský věstník, únor 1938, s. 32.

Miletičově ulici. Trnavský apoštolský administrátor biskup Pavol Jantusch roku 1930 zakoupil pozemek v Bratislavě na Tehelném poli, kde by salesiáni mohli postavit dům a kostel, což se podařilo již koncem roku 1933. Pro mládež byly k dispozici dvě místnosti, jedna sloužila jako herna, druhá pro přednášky a divadelní představení. Dále zde fungovalo několik kluboven, ale největší zájem měla mládež o prostorné hřiště. Dne 8. prosince 1933 se konala v Bratislavě velká katolická slavnost, při které byl posvěcen nový kostel na Miletičově ulici, což přitáhlo davy lidí ze širokého okolí. Ve skutečnosti šlo zatím pouze o kapli Panny Marie Pomocnice, která se měla stát boční kaplí velkého kostela. O nedělích se kaple využívala pro bohoslužby a tvořila propojení s divadelním sálem. Činnost domu sledovala čtyři hlavní oblasti: náboženskou výchovu, kulturní činnost, sociální činnost a sportovní činnost. Tímto salesiánským domem prošly tisíce chlapců.⁸⁹⁶

Další dům v Bratislavě otevřeli slovenští salesiáni na periferii hlavního města, ve čtvrti Dornkappeln⁸⁹⁷ (Trnávka), kde žili převážně chudí dělníci, nezaměstnaní a nemajetní. Prvními obyvateli kolonie byli většinou chudí obyvatelé „Prešpurku“, kteří si tu stavěli své nouzové příbytky, v podstatě boudy, z materiálu přiváženého z bouraček z města. Převážně se jednalo o baráčky dřevěné, ale stavěné z odpadu, z desek a kusů plechu. Postupně sem přicházeli i bezzemci ze Žitného ostrova, ale i ze vzdálenějších oblastí středního a severního Slovenska. Převážná část obyvatel Trnávky však byla velmi chudá, což mělo za následek, že lidé bez přístřeší a vyhladovělí se kvůli bídě stali tvrdými a nepřístupnými pro jakékoli duchovní i morální dobro. Ve skromných poměrech, v tělocvičně místní školy, se tu každou neděli konaly mše svaté. Městská čtvrť Trnávka spadala pod farnost Blumental, sídlící nedaleko. Salesián Jozef Šimončíč, který sem docházel sloužit nedělní mše a vyučovat náboženství, zaměřoval svou činnost na mládež a skrze existující charitativní organizace na pomoc sociálně slabším. Místní obyvatelé postupně získávali zájem o bohoslužby a objevila se myšlenka postavit nový chrám pro oblast s 8 000 obyvateli. V prosinci 1938 byl dokončen funkcionalistický kostel sv. Jana Boska a budova oratoře. Peníze na tuto stavbu se mimo jiné sbíraly při divadelních a filmových představeních, která se konala v oratoři každou neděli odpoledne. Postupně vznikl v areálu také sportovní stadion, šatny a klubovny.⁸⁹⁸

---

⁸⁹⁶ In: <http://mileticka.sk/farnost/historia> [cit. 18. 12. 2018].

⁸⁹⁷ Kdysi dávno, daleko za městem, stála zděná kaplička Panny Marie v porostu divokých šípkových růží. Všude okolo byly jen pole a louky, na kterých zámožná bratislavský měšťan Georg Häckler zřídil statek a rozsáhlé hospodářství. Jeho součástí byla i cihelna, která pro výbornou hlinu a stavební konjunkturu rozrůstajícího se města výrazně prosperovala. V její blízkosti začali chudí dělníci kolem roku 1900 budovat osadu, nazývanou „kolonie“. Zvonek kaple svolával dělníky do práce a oznamoval začátek a konec práce. Pro ulici, kde zvonice stála, se ujal název „Při zvonici“ a pro osadu název „Dornkappeln“ (neboli Trnová kaple).

⁸⁹⁸ In: <https://www.trnavka.sk/farnost/historia-farnosti> [cit. 18. 12. 2018].

Další internát salesiáni otevřeli v Trnavě. O příchod salesiánů do tohoto města zasloužil místní biskup Pavol Jantausch. Dal salesiánům k dispozici uprázdněný trnavský konvikt a malý seminář, kde salesiáni 15. listopadu 1936 uspořádali slavnostní akademii a představili se veřejnosti. Trnavský biskup zmínil v poděkování salesiánům za jejich příchod také náročnou situaci ve městě: „I v Trnave je mizéria! Najmä na periferiách, v predmestiach; na našom „Leningrade“, v Hliníku, na Tulipane a inde. I tu čakajú opustení robotníci a vymrzlé deti na vás; abyste jim vyžobrali skývu chleba a dali teplé prístrešie.“⁸⁹⁹ Očekával tedy od salesiánů zmírnění jak hmotné, tak duchovní bídy. Salesiáni převzali do své správy od biskupa „konvikt chudobných“, který vznikl po někdejším konviktu určeném pro šlechtice. Synky z bohatých rodin vystřídali chudí hoši. V malém semináři neboli salesiánském internátě se připravovali mladí studenti na svou dráhu budoucích salesiánů. Při tomto internátě v budově bývalého bohosloveckého semináře vznikla oratoř a také biskupské gymnázium.⁹⁰⁰

Příhodné místo pro salesiánskou oratoř a internát se objevilo i v průmyslovém městě Žilina v oblasti Pováží. V roce 1936 povolal prelát a žilinský farář Tomáš Růžička do Žiliny salesiány. Daroval jim pozemek v okrajové části Žiliny, kam přišli dva slovenští salesiáni Ľudovít Žilka a Anton Sersen, kteří měli rozběhnout stavbu a dohlížet na stavební práce. Po položení základního kamene dne 13. ledna 1937 stavba pokračovala za vydatné finanční pomoci jak faráře Tomáše Růžičky, tak nitranského biskupa Karola Kmeťka. Stavba vyžadovala 1 300 000 Kč. Podobně jako v Praze zkrachovala firma Nekvasil při stavbě salesiánského areálu, i zdejší stavební firma se dostala do finančních potíží. Stavba byla nicméně v roce 1938 dokončena. Vyrostla moderní dvoupatrová budova s kaplí a prostorným divadlem. Ve zdejší internátě bydlelo asi 50 chlapců z okolí Žiliny, kteří přicházeli do města, aby studovali na místních školách. Salesiáni jim poskytovali pestrou kulturní, náboženskou a sportovní činnost.⁹⁰¹

Salesiánské domy s internáty pro chlapce vznikaly na periferiích větších měst, jako byla Bratislava, Trnava a Žilina. Salesiáni často přicházeli díky aktivitě místního biskupa nebo kněze, který poskytl pozemek potřebný pro stavbu kostela a salesiáni vedle postavili internát a hřiště. Stavby vznikaly v tehdy moderním slohu funkcionalismu a kladl se při nich důraz na maximální účelnost a využití budovaných prostor.

---

⁸⁹⁹ Salesiánský věstník, leden 1937, s. 12.

⁹⁰⁰ Srov. Salesiánský věstník, červen 1937, s. 94.

⁹⁰¹ Saleziánske zvesti, informačník salesiánského ústavu v Žilině, č. 47, 5. november 2017, roč. 7, s. 2. In: http://www.zilina.sdb.sk/farnost/wp-content/uploads/2017/11/2017_11_dbz48.pdf [cit. 18. 12. 2018].

6.2.3 Oratoře

Salesiánské oratoře vznikaly spontánně jako součást budovaných salesiánských areálů, které tvořil kostel a salesiánský dům s hřištěm.

Oratoř pro místní mládež fungovala při noviciátě ve Svätém Beňadiku, zde se zapojovali do její činnosti kromě salesiánů z místní komunity také novicové. Pořádala se zde zábavná večerní divadelní vystoupení, oslavy svátků Dona Boska nebo Františka Saleského. Konaly se bohoslužby pro veřejnost, o pololetí a na konci roku žili novicové zkouškami z vyučovacích předmětů.⁹⁰² Také nejmenší oratoriáni rádi cvičili divadlo, např. při oslavě svátku sv. Josefa. Do noviciátu přijížděli různí čeští a slovenští salesiáni na přednášky a meditace. Konaly se akademie, chlapci se scházely v družinách. Rozvíjela se úcta k Panně Marii, zvláště v květnu, kdy mnozí poutníci přicházeli do místního kostela.⁹⁰³

V Bratislavě na Miletičově ulici se celý areál domu a hřiště postupně rozšiřoval, přibývalo mládeže, které se věnovali salesiáni a mladí asistenti. Po dokončení hřiště se rozšířila sportovní činnost. Vznikl zde velmi úspěšný fotbalový klub ŠK Konkordia-saleziáni. Nechyběly ani výlety, z nichž první větší byla pout' do Šaštína, do poutního kostela Panny Marie Sedmibolestné, za účasti asi 150 hochů. Chlapci organizovali menší výlety později docela často. Kromě sportovní činnosti se hoši uměli projevovat jako dobří katolíci a plnili své náboženské povinnosti, společně se modlili v kapli a zpívali zbožné písně. Dne 16. září 1934 posílil komunitu nový ředitel domu Josef Bokor s novými spolubratry salesiány. Jejich činnost byla pestrá: kněží a klerici učili dopoledne náboženství na školách, odpoledne se věnovali pastoraci a chlapcům, kterých přicházelo ve všední dny kolem 200, v neděli a svátek 500–700. Program se odehrával buď na hřišti, nebo ve společenských místnostech za dohledu asistentů. Chlapce lákaly zejména časté akademie, tomboly, promítání „světelných obrazů“, divadelní představení nebo večerní slůvka. Stejně jako v každé salesiánské oratoři po celém světě, tak i v Bratislavě se v neděli stávaly centrem pozornosti dvě místa: kostel a divadlo. Divadlo přitahovalo k bohoslužbám a mezi divadlem a salesiánským kostelem bylo úzké propojení. Přípravení dobrého nedělního programu bylo náročné, ale zároveň tvořilo záruku úspěchu. Jinými slovy – skrze radost se lépe výchovně působí, než když panuje přehnaná vážnost nebo smutek. Činnost domu sledovala čtyři hlavní oblasti: náboženskou výchovu, kulturní činnost, sociální činnost a sportovní činnost. Tímto salesiánským domem prošly tisíce chlapců. Každou neděli a svátek přicházely na bohoslužby stovky chlapců, kteří také přistupovali ke svátostem. V oratoři fungovaly menší náboženské skupiny s hlubším

⁹⁰² Srov. Salesiánský věstník, duben 1938, s. 64.

⁹⁰³ Srov. Salesiánský věstník, červen 1938, s. 96.

duchovním zaměřením. K dispozici byla velká čítárna s knihovnou. Divadlo zde mělo své významné místo. Mezi další kulturní aktivity patřil zpěv, hudba, výstavy tisku a zpráv z misí. Od svého vstupu na bratislavskou periferii odstraňovali salesiáni nejen bídu morální, ale i hmotnou. Při výchově využívali zábavu a sport, které ovšem nebyly cílem, ale hlavním prostředkem, jak získat mládež pro výchovu v křesťanském duchu.⁹⁰⁴

Od prosince roku 1938, po dokončení funkcionalistického kostela sv. Jana Boska a salesiánského domu začala fungovat oratoř i v Bratislavě-Trnávce. Peníze na tuto stavbu se mimo jiné sbíraly při divadelních a filmových představeních, která se konala v oratoři každou neděli odpoledne. Postupně vznikl v areálu také sportovní stadion, šatny a klubovny. Už od počátku salesiáni uplatňovali výchovné zásady Dona Boska. Mládež přicházela do oratoře odpoledne po vyučování a salesiáni byli přítomni hrám a vhodně povzbuzovali mladé ke správnému křesťanskému životu. Na závěr se všichni shromáždili v kostele na krátkou formační čtvrthodinku, večerní slůvko a modlitbu. Kromě toho se konaly v sále pod kostelem divadelní a filmová představení, stejně jako přednášky odborníků z různých oblastí. Oratoř tak kromě oživení náboženského života přispívala i k šíření vzdělání a kultury. Zajímavostí je, že se oratoř zaměřila i na muže a vedle fotbalových šaten byla postavena kuželna, která měla přilákat starší muže, aby nevysedávali večer po hospodách.⁹⁰⁵

Salesiánská oratoř v Trnavě vznikla v budově bývalého bohosloveckého semináře, kde fungovalo také biskupské gymnázium. Oratoriáni zde k dispozici šest velkých místností, deset hracích stolů na stolní tenis, dva kulečníky a šachové stolky. Týdně se v oratoři vystřídalo 600–800 hochů. Starší kluci byli rozděleni na sportovní mužstva podle zdatnosti a na družiny a kroužky podle věku a povolání. Fungovaly zde tři organizace: Katolický klub pro větší, Katolický kroužek pro prostřední a tři družiny pro nejmenší. V těchto sdruženích se jim dostávalo mravní, náboženské a kulturní výchovy týdenními přednáškami, divadly, akademiemi, výlety. Každé sdružení dávalo členům legitimace, na něž se doplňovala docházka na bohoslužby, do oratoře a na přednášky. O Velikonocích se konal turnaj ve stolním tenise, konaly se také exercicie a nábožensko-výchovné přednášky, které si připravovali vynikající katoličtí laikové.⁹⁰⁶

---

⁹⁰⁴ In: <http://mileticka.sk/farnost/historia> [cit. 18. 12. 2018].

⁹⁰⁵ In: <https://www.trnavka.sk/farnost/historia-farnosti> [cit. 18. 12. 2018].

⁹⁰⁶ Srov. Salesiánský věstník, červen 1937, s. 94.

Příhodné místo pro salesiánskou oratoř se objevilo i v areálu salesiánského domu v Žilině. Moderní dvoupatrová budova s kaplí a prostorným divadlem se stala místem, kde salesiáni chlapcům poskytovali pestrou kulturní, náboženskou a sportovní činnost.⁹⁰⁷

Salesiánské oratoře vznikaly v prostorech salesiánských domů a využívaly klubovny a hřiště. Sloužily jako místo setkávání pro katolickou mládež po nedělních bohoslužbách, časem se ale provoz rozšířil i na všední dny a oratoře využívala i mládež církvi vzdálená. Podobně jako v italských, slovinských i českých oratořích používali salesiáni osvědčené výchovné prostředky, jako byla náboženská výchova, sport, hudba a divadlo.

Československá salesiánská inspektorie

V období 1935–1939 existovala společná česko-slovenská salesiánská inspektorie v čele s českým salesiánem Ignácem Stuchlým, který jako inspektor konal vizitační cesty nejen po českých zemích, ale i na Slovensku. Od roku 1939 se společná inspektorie rozdělila na dvě samostatné: česko-moravskou a slovenskou v čele s Josefem Bokorem.

Shrnutí

Sledovali jsme v našem výkladu rozvoj slovenského salesiánského díla od jeho počátků začátkem 20. století v zahraničí až po rozvoj na území Československa. Slováci byli v přijetí myšlenky salesiánského díla ve srovnání s Čechy o několik let napřed. Překonávali řadu těžkostí, jako snahy o maďarizaci, nebo obtíže při získávání formačního domu v Itálii.

V roce 1924 se podařilo přenést salesiánské dílo na Slovensko a vznikaly první formační domy s cílem podpořit vzdělání a výchovu budoucích salesiánů. V Šaštíne se podařilo otevřít salesiánský internát s gymnáziem, ve Sv. Beňadiku pak společný česko-slovenský noviciát. Od roku 1934 studovali čeští i slovenští klerici filosofii v Moravské Ostravě, stejně jako teologii od roku 1937. Předtím jak čeští, tak slovenští klerici jezdili na studia do Slovinska, kde ve městě Radna studovali filosofii, v Rakovniku pak teologii.

Mezi pastorační díla na Slovensku, podobně jako v českých zemích a Slovinsku, patřily internáty a oratoře. Jednotlivá díla vznikala tak, že nejprve se objevila myšlenka stavby kostela, vedle kterého se postavil salesiánský dům s internátem a oratoří. Ve 30. letech vznikly postupně internáty v Bratislavě-Miletičově ulici (1933), v Trnavě (1936), v Žilině (1937) a nakonec v Bratislavě-Trnávce (1938), tedy ve velkých městech. Salesiánské internáty v Bratislavě, Trnavě a Žilině nabízely ubytování chudým studentům z okolí těchto

---

⁹⁰⁷ Saleziánske zvesti, informačník salesiánského ústavu v Žilině, č. 47, 5. november 2017, roč. 7, s. 2. In: http://www.zilina.sdb.sk/farnost/wp-content/uploads/2017/11/2017_11_dbz48.pdf [cit. 18. 12. 2018].

měst s cílem podpořit je v získání potřebného vzdělání na školách, které navštěvovali. Tyto stavby vznikaly na periferiích rozrůstajících se měst a plnily tak důležitou úlohu v řešení sociální otázky.

Při všech těchto internátech vznikly i oratoře, kde se mládež shromažďovala o nedělích a svátcích, později i ve všední dny a kromě účasti na bohoslužbách a náboženské výchově mohla rozvinout své dovednosti na poli sportovním, hudebním nebo divadelním a smysluplně tak trávit volný čas. Opět i zde vidíme podobné zaměření jako u oratoří v českých zemích ve Fryštáku, Ostravě a Praze. Také slovenští salesiáni postupovali podle preventivního výchovného systému Dona Boska a pestrou paletou sportovních, kulturních i zájmových aktivit rozvíjet pozitivní stránky jejich osobností se zdůrazněním náboženské výchovy a prohlubování víry v Boha.

TŘETÍ ČÁST: SYNTÉZA

V dizertační práci jsme se věnovali působení Kongregace Salesiánů Dona Boska v českých zemích v období první Československé republiky. V úvodních kapitolách jsme tuto řeholní kongregaci nejprve představili v krátkém historickém přehledu od jejího založení v polovině 19. století přes rozšíření do dalších zemí v zámoří i v Evropě s důrazem na oblast habsburské monarchie do roku 1918.

Položili jsme si otázku, proč vlastně salesiáni do českých zemí přišli. Z našeho výzkumu vyplývá, že nešlo o nějakou iniciativu „shora“, z jejich ústředí v Turíně, ale naopak o iniciativu „zdola“. Salesiáni přišli do českých zemí na pozvání biskupů nebo kněží, kteří se o jejich díle dozvěděli buď četbou životopisu Dona Boska, nebo z osobního setkání se salesiány v zahraničí. V rámci propagace salesiánského díla v českém prostředí se ukázaly jako důležité kromě biografie Jana Boska také články v časopisech a dobovém tisku, které umožnily získat dobrodince tohoto díla a chlapce, kteří se rozhodli pro řeholní povolání v této kongregaci.

Přímý korespondenční kontakt českého prostředí s ústředím kongregace salesiánů v Turíně dal do pohybu proces, který směřoval k jejich budoucímu příchodu i do českých zemí. Dobová korespondence, kterou jsme analyzovali, obsahovala hodnocení tehdejšího období a přinášela očekávání od salesiánů, jak by na popisovanou situaci měli reagovat. Mnoho katolíků vidělo meziválečnou dobu jako období duchovního úpadku ve srovnání s předchozí periodou. Pisatelé dopisů si do salesiánů projektovali své obavy, ale i naděje na lepší budoucnost a rozvoj národa i církve. Očekávání od salesiánů byla skutečně nejrůznější, a to jak od biskupů, kněží, laiků nebo různých institucí. Nejčastější zmínky se týkaly oblasti obnovy náboženského života v oblastech, kde lidé víru v Boha a katolickou církev opouštěli. Biskupové měli obavy ze sekularizace a přáli si, aby misijní činnost salesiánů odpad od víry zastavila nebo alespoň zmírnila. Objevovala se také očekávání, že by salesiáni mohli pečovat o výchovu problémové mládeže v ústavech, působit mezi tovaryši, řemeslníky a dělníky.

Kromě formulace těchto přání přicházely i konkrétní nabídky z různých míst, kde by se mohli salesiáni usadit. To vše svědčilo o tom, že se projevil mezi katolickou veřejností dost značný zájem o salesiánské dílo, který nezůstal jen u zbožných myšlenek, ale přešel ke konkrétním skutkům. Pozvání do různých míst obsahovaly nabídky na zřízení formačního domu, převzetí školy nebo tiskárny. Nabízela se možnost pracovat mezi sirotky a opuštěnou mládeží nebo se ujmout farnosti na předměstí. To vše byly pastorační nabídky, Ignác Stuchlý se však chtěl nejprve zaměřit na výchovu nového řeholního dorostu.

Když hodnotíme, jak salesiáni naplnili očekávání do nich vkládaná, zjistili jsme, že přispěli k náboženské obnově ve svých působících. Ať už to byl Fryšták, kde spolupracovali s místní farností, nebo pak Ostrava a Praha-Kobylisy, kde se kolem nově postavených kostelů vytvořila střediska náboženského života a později i samostatné farnosti. Pokud jde o výchovné působení mezi řemeslníky a dělnickou mládeží, očekávání se splnila pouze částečně. V Ostravě a Praze vidíme přítomnost salesiánů mezi dělnickou mládeží na periférii, ať už v oratoři, nebo v případě Prahy i v chlapeckém domově. Nicméně v českém prostředí nevznikla žádná salesiánská škola pro učně. V tomto pohledu je třeba zmínit odvážný plán Štěpána Trochty vystavět v Praze na Manínách velký internát pro chlapce spolu s uměleckou a řemeslnickou školou. Tento plán, který začal projednávat s městem kolem roku 1940, však během války nebylo možné realizovat. Nebyla mu nakloněna dobová situace, navíc byl Štěpán Trochta v roce 1942 zatčen gestapem. Rovněž Augustin Štancl očekával výraznější pedagogické působení českých salesiánů na školách. Ani toto očekávání nebylo naplněno, neboť salesiáni se v meziválečném období soustředili pouze na vzdělávání vlastního řeholního dorostu.

Ze strany salesiánů byla důležitým aspektem jejich příchodu a činnosti náboženská motivace. Jako řeholníci Bohu zasvěcení chtěli působit mezi mládeží a měli touhu šířit mezi ní víru v Boha, zvláště v těch místech, kde byl největší odpad od víry. Jak už jsme zmínili, větší pastorační působení bylo možné až poté, co byli k dispozici mladí salesiáni, kteří vzešli z formačních domů.

Uvedení salesiánského díla do českých zemí by nebylo možné bez několika důležitých osob, jako byl katolický kněz Augustin Štancl, olomoucký arcibiskup Leopold Prečan, čeští salesiáni Ignác Stuchlý, Štěpán Trochta, Oldřich Med a Ital Pietro Tirone. Každý z nich představoval kamínek v mozaice, která se postupně budovala a utvářela obraz výchovného působení českých salesiánů. Zjistili jsme, že jejich společnou charakteristikou byla činorodost a pracovitost. Každý z nich na svém místě a ve vhodnou dobu vykonal potřebné kroky nejen k uvedení salesiánů do českých zemí, ale i k rozvoji tohoto díla.

Tyto důležité osoby rozhodovaly o tom, jakým směrem se bude působení salesiánů v českém prostředí ubírat. V meziválečném období byly postupně otevřeny tři domy. Nejprve roku 1927 ve Fryštáku, pak roku 1934 v Ostravě a nakonec roku 1937 v Praze. Odpověď na otázku, proč si salesiáni vybrali právě tyto lokality, lze formulovat tak, že v tom hrála roli konkrétní nabídka z jednotlivých míst, přítomnost chudé mládeže a schválení záměru z ústředí kongregace. Do klidnějšího prostředí venkovského Fryštáku umístili salesiáni formační dům, proto tolik nevadilo, že místo bylo vzdálené od železnice a v areálu se nacházelo jen malé

hřiště. Salesiánské domy v Ostravě a Praze se nacházely na periferii města, v prostředí dělnické mládeže, které se salesiáni chtěli věnovat. Zároveň se zde naskytl vhodná příležitost k získání pozemků na stavbu domu a navázali také na iniciativu místních jednot pro stavbu kostela.

Z našeho výzkumu vyplývá, že v meziválečném období salesiáni výrazně preferovali formační domy, zaměřené na výchovu řeholního dorostu (internát a nižší gymnázium ve Fryštáku, filosofický a teologický studentát v Ostravě). Fryšták byl vlastně „malý seminář“, fungoval podobně jako i u ostatních řádů, např. petrinů, jezuitů, redemptoristů; stejně tak fungovaly malé semináře a biskupská gymnázia v rámci diecézí. Ignác Stuchlý kvůli důrazům na formaci odmítl zprvu řadu nabídek s tím, že možná salesiáni na žádaná místa přijdou později. Vychovával své následovníky pro činnost v dalších desetiletích, aby byli připraveni převzít odpovědnost na nových místech. Formací dorostu a kleriků se tak vytvářela síť spolupracovníků a určité společné smýšlení. Salesiáni se tedy ve své činnosti nejprve zaměřili na výchovu a formaci vlastního dorostu, a teprve postupně rozvíjeli projekty určené na pomoc potřebným. Přínos formačních domů, stejně jako každé výchovné dílo, je možné hodnotit až s odstupem mnoha let. Základy výchovy, které salesiáni v těchto zařízeních položili, se osvědčily v období nacismu a později komunismu. Tito salesiáni nesli tíži práce jak ve válečném období, tak také po několikaletém poválečném rozkvětu i v obtížných podmínkách utajení během čtyřiceti let komunistické totality. Znamená to, že mezi salesiány vychovávanými v meziválečném období byla zřejmá vytrvalost v řeholním povolání, snaha věnovat se mládeži za jakýchkoli okolností a rozšiřovat své řady i v obtížných podmínkách.

Působení českých salesiánů probíhalo ve třech rovinách: náboženské, pedagogické a sociální. Oblast výchovy ve víře v Boha, náboženského vzdělávání i projevů zbožnosti je základním rozměrem této řeholní kongregace. A právě po nich zaznívalo v českém prostředí nejčastější volání. Biskupové a diecézní kněží, kteří se zasazovali o příchod salesiánů do českých zemí a podporovali je, brali jako samozřejmost, že salesiáni budou konat náboženskou činnost a rozvíjet náboženský život věřících. Impulsem pro příchod salesiánů do Ostravy a do Prahy byla především stavba kostela. Na obou místech navázali na předchozí iniciativy spolků pro stavbu kostela a realizovali stavbu těchto nových sakrálních prostor. Ke kostelu pak přistavěli dům pro vlastní výchovné působení mezi ohroženou dělnickou mládeží na periferii. Je třeba říci, že výchova k víře v Boha pro ně nepředstavovala pro prostředek, ale cíl, a tím byl dobrý a přátelský vztah k Bohu. V rovině náboženské tak salesiáni přinášeli mládeži hodnoty, které jí pomáhaly najít smysl vlastního života a prožívat život naplněný láskou, přijetím a přátelskými vztahy. Mnoho různých podnětů z náboženské oblasti (oslava

různých svátků, procesí, duchovní obnovy, společné modlitby a pobožnosti) sloužilo jen jako prostředek vedoucí k tomuto cíli. Salesiánská zbožnost byla praktická, jednoduchá a blízká mládeži i lidovým vrstvám. Trochu problematicky však hodnotíme tehdejší praxi „povinné účasti“ na nedělních bohoslužbách pro ty, kdo chtěli navštívit oratoř. Jako vhodnější se nám jeví motivovat mládež pozitivně a spíše zvát než nutit. Také řada příznivců volnomyšlenkářů v Ostravě špatně chápala roli náboženství (viz leták z roku 1936 uvedený v příloze), když byla přesvědčena, že salesiáni děti kazí, když se s nimi modlí a vedou je k Bohu. Protože se salesiáni věnovali chudým chlapcům, vzešlo z tohoto prostředí také mnoho nových řeholních povolání. Tito mladí salesiáni se pak zase věnovali chudým chlapcům, z jejichž prostředí pocházeli a rozuměli mu.

Rovněž je třeba připomenout spolupráci salesiánů s místní církví, ať už s biskupy, nebo kněžími, a také se širokou veřejností. Ti všichni společně usilovali o společný cíl: totiž o dobro mládeže, prevenci kriminality a mravní rozvoj. Postupně si kongregace salesiánů získala své místo v rámci katolické církve i mezi ostatními řády, jednak narůstajícím počtem členů, jednak specifickým výchovným přístupem i mezi problémovější mládeží na periferiích měst. Svým způsobem byla tato práce misijním působením v době, kdy se 30. léta vyznačovala misijním nadšením v celé církvi a čeští salesiáni na ně navázali misiemi v domácím prostředí. Ve srovnání s ostatními řeholními řády a kongregacemi je patrný poměrně vysoký nárůst řeholních povolání, který připisujeme právě přítomnosti salesiánů mezi mladými chlapci ve všech třech sledovaných lokalitách.

V pedagogické oblasti je třeba zmínit metodu práce, kterou salesiáni ve své činnosti používali. Především navazovali na výchovnou zkušenost Dona Boska v Turíně. Jako pedagogické „know-how“ si přinášeli preventivní systém, který se stal ve své době novinkou. Byl založen na rozumu, náboženství a laskavosti. Don Bosco a spolu s ním jeho následovníci se snažili o porozumění mládeži a prostředí, ve kterém se mladí nacházeli. Výchovný proces založený na náboženství mohl fungovat jen v křesťanském prostředí, kde se vychovatel snaží vést svěřené chlapce k Bohu a jde s nimi společnou cestou. A nakonec laskavost tvořila prostředek, jak si získat srdce chlapců a vytvořit přátelský vztah založený na důvěře. Zároveň tento systém vychází se z přesvědčení, že pokud se dá mladým lidem dostatek pozitivních podnětů k rozvoji jejich osobnosti, předejde se negativním vlivům v jejich vývoji. První příznivci českého salesiánského díla (Barbora Pazderníková, Augustin Štancl) pocházeli z pedagogického prostředí a uvědomovali si důležitost vzdělávání mládeže a výchovy, zvláště mravní. Preventivní systém založený na předcházení negativním jevům smysluplným využitím volného času a nabídkou pestrého programu a podnětů byl zároveň úzce spjat

s rozvojem náboženské stránky každého mladého člověka s důrazem na svátost smíření a svaté přijímání.

Pokud jde o pedagogický přístup, vidíme rozdíly mezi jednotlivými domy. Ve Fryštáku studovali salesiánští chovanci, proto zde vládl přísnější režim zaměřený na řeholní formaci. V Ostravě se už setkáváme s dospělejšími kleriky, proto zde byla pravidla mírnější. V chlapeckém domově v Praze-Kobylisích se zase kladly větší nároky na studenty než na mládež v oratoři.

Salesiáni si uvědomovali, že je třeba začlenit mladé lidi do společnosti, odpovědět na jejich reálné potřeby a umožnit jim všestranný rozvoj. Těchto výchovných cílů dosahovali skrze sport, divadlo, hudbu, náboženské vzdělávání a konkrétní projevy zbožnosti. Preventivní systém byl bohatstvím salesiánů, ale jako u každé prevence se dá těžko změřit a zjistit, čemu všemu špatnému se tímto způsobem předešlo. Můžeme nicméně pozorovat rozvoj dovedností chlapců, kteří pak byli schopni převzít odpovědnost nejen v malé skupině, ale i později v dospělosti. Jako klíčový prvek v preventivním systému vidíme asistenci, tedy výchovnou přítomnost salesiánů. Také zapojení dospělých mužů mělo pozitivní vliv na chlapce navštěvující salesiánské domy. Tak jako Don Bosco reagoval na situaci sirotků a kluků, kteří v 19. století přicházeli do Turína za prací z venkova, tak také čeští salesiáni se snažili podpořit mladé lidi z rozpadajících se nebo problémových rodin.

Náš výzkum ukázal, že v meziválečném období se salesiáni neangažovali ve školství. Věnovali se pouze vzdělávání vlastního řeholního dorostu. V tom vidíme určitou slabinu českého salesiánského díla a nevyužitou příležitost. Pokus založit školu pro řemeslníky a učně tu sice byl (projekt učňovského střediska v Praze na Maninách), ale je třeba také říci, že kdyby nebyl vývoj přerušen nacismem a komunismem, jistě by se oblasti školství více věnovali.

Třetí oblastí působení je rovina sociální. Položili jsme si otázku, v čem vlastně byli salesiáni přínosem pro českou společnost. Jedním z jejich cílů byla podpora chudé a opuštěné mládeže, a to zejména nabídkou vzdělávání (soukromé gymnázium) a ubytování (internát ve Fryštáku a v Praze). Chovanci platili nízké poplatky, které se často promíjely nebo se hledali štedří podporovatelé a dobrodinci. Tímto se tedy přispívalo ke zmírnění nevýhodných podmínek života chudé mládeže, zvláště ve 30. letech, v období hospodářské a ekonomické krize, která dopadla nejvíce na nejchudší vrstvy.

Ekonomická stránka salesiánského díla se profilovala ve dvou rovinách. Finanční prostředky sháněli salesiáni jak na stavbu nových salesiánských domů nebo kostelů v Ostravě a Praze (v případě Fryštáku pak oprava a adaptace budovy), tak na podporu chudých hochů,

kteří platili za ubytování buď plnou, nebo sníženou taxu. Finance byly propojeny s propagací a významnou roli zde hrál *Salesiánský věstník* jako prostředek, který informoval o salesiánském díle a zároveň rozšiřoval počet dobrodinců. I když byla většina příspěvků od drobných dárců, žádali salesiáni také bohaté, aby přispěli na jejich projekty na podporu chudých. Přínosem pro stát bylo i zaměstnávání dělníků na stavbách během hospodářské krize.

Také činnost salesiánského gymnázia ve Fryštáku měla kromě formačního významu dopad i sociální, kdy byla podporována vzdělanost také v chudých vrstvách. Salesiáni se pohybovali v blízkosti chudých, ať už to byli návštěvníci oratoře, nebo chovanci v internátu. V kontextu urbanizace a industrializace přispěli salesiáni svým působením na městských periferiích k tomu, že se z nich nestala problematická ghetta, ale živá místa, kde se prolínaly různé společenské vrstvy. Salesiánské oratoře v Praze a Ostravě se staly významným bodem setkávání mladých lidí z těchto periferií a středisky prevence kriminality a dalších negativních jevů. Drobný střípek z výsledků výchovného působení salesiánů v Ostravě připomíná pamětník Leopold Hartmann. Ve svém dopise vzpomíná na ostravského policejního ředitele Baču, který „po několika letech musel konstatovat, že od příchodu salesiánů do Ostravy se podstatně snížila trestná činnost mládeže“.⁹⁰⁸

Salesiáni prokázali schopnost odpovědět na potřeby daného místa a zároveň propojit svět zdravých rodin s dobrým výchovným zázemím se světem mladých zatížených nejrůznějšími těžkostmi. Svou činností také přispívali k řešení sociální otázky, když vedli mladé lidi ke vzdělání, které jim mělo umožnit, aby byli schopni řešit své problémy a nést odpovědnost za svůj život. Skrze náboženství vedli salesiáni mládež k mravnosti a zkvalitnění života, zároveň se jim podařilo vytvořit v salesiánském areálu širší společenství, kam mohli být mladí začleněni. Salesiáni se tak stávali mostem mezi církví a lidmi na okraji, přispívali k propojení lidí uvnitř církve i vzdálených sympatizantů.

Určitou syntézou tří výše zmíněných rovin je konstatování, že salesiáni vytvářeli ve svých areálech dobré výchovné prostředí, které Don Bosco charakterizuje jako sousloví domov-hřiště-škola-farnost. Tvoří ho čtyři aspekty salesiánské výchovy, které jsou přítomny v každém díle. Místo, kde salesiáni pracují, má být pro mládež domovem, kde cítí laskavé přijetí a bezpečí. Nachází se zde hřiště, kde mohou mladí přirozeně vytvářet vztahy s vrstevníky. Součástí prostředí je i škola, tedy prostor k rozvíjení dovedností a talentů mládeže. A nakonec vše propojuje farnost, náboženský rozměr celého díla, který všechny

---

⁹⁰⁸ ASPP, fond Oldřich Med, karton K28 – různé. Dopis Leopolda Hartmanna Oldřichu Medovi z 30. června 1991, s. 3.

vede ke společnému cíli, ke společenství s Bohem. Život farnosti nabízel prostor pro kontakt s veřejností i příležitost k setkávání rovněž s představiteli veřejného života, ať už šlo o zástupce města, nebo státu.

Čeští salesiáni ve Fryštáku, Ostravě i Praze vytvořili v těchto místech právě ono výchovné prostředí, síť vztahů a místo setkávání. Zapojily se celé rodiny, nejen děti, ale i dospělí. Součástí celého díla byli dobrodinci i další spolupracovníci, kteří podporovali oratoř finančně i konkrétní pomocí. To, co mladé do salesiánských areálů přitahovalo, nebyl jen sport a zábava, ale i laskavé přijetí a radostná atmosféra. Bylo to prostředí otevřené všem. Řada aktivit směřovala navenek pro veřejnost, zejména mezi příbuzné hochů či příznivce salesiánského díla. Salesiáni tak v každém ze tří sledovaných míst vytvářeli síť dospělých sympatizantů a dobrodinců.

V názvu naší dizertace jsme se zmínili o Salesiánech Dona Boska jako moderní kongregaci. V čem spočívala její modernost? Salesiáni stavěli nové stavby v tehdy moderním, oblíbeném a praktickém architektonickém stylu funkcionalismu. A to nejen budovy k ubytování, herny a zázemí, ale i kostely. Barokní a romantická zbožnost pomalu ustupovala zbožnosti moderní, střízlivé, zaměřené ne na bohatou liturgii, ale na jednoduché pravdy víry, které jsou srozumitelné lidovým a dělnickým vrstvám, jimž se salesiáni věnovali. Již Don Bosco oproti dobovým zvyklostem propagoval pravidelnou svátost smíření a časté svaté přijímání jako prostředek růstu ke svatosti. V církvi zavedl papež Pius X. časté a časně svaté přijímání až začátkem 20. století, ale tato nová praxe vyžadovala k uskutečnění mnoho desetiletí. Francouzská světice Terezie z Lisieux se stala po svém svatořečení v roce 1925 oblíbenou světící pro svoji „malou duchovní cestu“. Také ona byla vhodným vzorem pro mládež a lidové vrstvy. Moderním prvkem už od časů Dona Boska bylo také to, že salesiánští kněží nevystupovali jako „důstojní pánové“ v kostele a na veřejnosti, ale pohybovali se mezi mládeží na hřišti, v učňovských dílnách nebo na stavbách kostelů. Odložili tak říkajíc svoji důstojnost, aby se mládeži přiblížili v jejím prostředí. A nebáli se také fyzicky pracovat, když se třeba stavěl kostel nebo nový salesiánský dům. Čeští salesiáni se také nebáli moderních komunikačních prostředků. Vydávali Salesiánský věstník, psali články do novin, používali telegram, občas vystoupili i v rozhlase.

Zakladatel salesiánů Don Bosco předběhl dobu o sto let, když svým následovníkům doporučoval politickou neangažovanost. Měl tím na mysli především nezávislost církve vůči politickým představitelům, ale také svou otevřenost vůči všem, kteří chtěli salesiánské dílo podporovat. Ve srovnání s působením diecézních kněží té doby se tedy ani čeští salesiáni neangažovali politicky. Snažili se, aby prostředí salesiánských domů a oratoří bylo otevřené

mládeži i dospělým nejrůznějších názorových proudů. Apolitičnost také umožňovala snažší spolupráci s místními úřady ve společné snaze podporovat chudou a potřebnou mládež a předcházet tak negativním jevům. Politická neangažovanost ovšem neznamenala lhostejnost k vlasti. Dobové prameny nám přinášejí zmínky o vlastenectví, které mělo své místo v salesiánských domech ve Fryštáku i v Ostravě, kde se slavil svátek prezidenta Osvoboditele, připomínal se vznik Československa, zpívala se při různých setkáních národní hymna, zvláště při vzpomínce na vojáky padlé v 1. světové válce. To vše ukazovalo na kladný vztah salesiánů a jejich svěřenců ke své vlasti.

Nastínili jsme v naší dizertaci kontext nábožensko-politické situace za první republiky s poukazem na tendenci k sekularismu, jež se objevovala v celoevropském měřítku už od konce 18. století. Snažili jsme se odpovědět na otázku, jak se kongregace Salesiánů Dona Boska prosadila v sekularizovaném prostředí české společnosti. Čeští salesiáni nabízeli v sekularizovaném prostředí přívětivou a přitažlivou tvář katolické církve. Jejich činnost se nesoústředila jen na náboženské aktivity a bohoslužby, ale nabízela pestrou paletu činností pro celkový rozvoj dětí a mládeže. Biskupové očekávali, že se salesiáni zasadí o náboženskou obnovu. Zmínili jsme výše, že se místa, kde salesiáni působili, proměnila v živá centra, protože dokázala nabídnout zázemí domova, přátelských vztahů, podněcovala rozvoj dovedností mládeže a směřovala všechny k Bohu. Salesiáni byli mostem mezi světem věřících a lidmi Bohu vzdálenými, byli mostem mezi rodinami s dobrým zázemím a chudými chlapci z rodin narušených. Nepohybovali se jen v čistě katolickém prostředí, ale zvali mezi sebe všechny mladé. I když panovala za první republiky určitá církvi nepřátelská atmosféra, získali si veřejnost zaměřením na podporu potřebných i otevřeností. Sekularizace byla příležitostí k nezávislosti na státu. Salesiáni nepobírali žádné dotace ani plat, finanční prostředky si museli sehnat od dobrodinců, na kterých byli závislí. Usilovali však o právní uznání ze strany státu, což se podařilo až v roce 1936.

Když hodnotíme, co se v období 1927–1939 českým salesiánům podařilo a jaké jsou limity, konstatujeme následující: Podařilo se vytvořit solidní formační domy ve Fryštáku a Ostravě, které zajistily poměrně velký počet řeholního dorostu. S novými silami bylo možné otevřít díla pro potřebnou mládež – oratoře a domov pro studující v Praze. Dařilo se získávat finanční prostředky jak na stavbu nových domů, tak na podporu potřebných studentů z chudých rodin. Limitem českého salesiánského díla však byla malá pestrost. Salesiánům se nepodařilo zapojit více do školství a chyběla spolupráce s řemeslníky a uční.

České salesiánské dílo se nevyvíjelo izolovaně, ale udržovalo kontakty s okolními zeměmi. Byla to především Itálie, kde sídlilo ústředí celé kongregace v Turíně. Mezi Turínem

a českými zeměmi probíhala čilá korespondence. Ignác Stuchlý, který si nesl zkušenost ze své formace v Itálii i z působení ve Slovinsku, se snažil do českého prostředí naroubovat salesiánské instituce i celkovou atmosféru, tak jak to salesiánům předal zakladatel Don Bosco. Dokázal rozlišit, co je ve své podstatě salesiánské, co je pouze italské, slovinské nebo české. Ve srovnání s Anglií, kde je vnímáno salesiánské dílo jako cizorodé a „italské“, česká veřejnost díky Ignáci Stuchlému přijala tuto řeholní kongregaci za svou.

České salesiánské prostředí mělo kromě Itálie od počátku blízko také ke dvěma dalším zemím, totiž ke Slovinsku a Slovensku. Na území dnešního Slovinska se v meziválečném období nacházely formační domy pro české a slovenské salesiány, patřící v letech 1922–1935 pod jugoslávskou provincii, konkrétně se jednalo o noviciát a filosofický studentát v Radně a teologický studentát v Lublani-Rakovniku. Se Slovenskem zase české salesiány spojovala kromě společného státu také kulturní i jazyková spřízněnost, i když samozřejmě nechyběly i nejrůznější problémy a národnostní rozdíly. Pozitivně lze hodnotit vzájemnou spolupráci při formaci řeholního dorostu (společný noviciát ve Svätém Beňadiku, studium filosofie a teologie v Ostravě). Vzájemné kontakty pak ještě prohloubila i krátká etapa období 1935–1939, kdy existovala společná česko-slovenská salesiánská inspektorie v čele s Ignácem Stuchlým, který zastával funkci inspektora a po českých zemích i Slovensku konal vizitační cesty.

Ve srovnání s jinými zeměmi mělo české salesiánské dílo poměrně specifické postavení, protože začínalo s důrazem na formační domy, teprve až později se otevřela díla pastorační. V řadě okolních zemí salesiáni začínali buď s internátem pro chlapce, se školou, nebo s oratoří.

Pokud jde o výzvy a další směr bádání v tématu působení salesiánů v českých zemích, vidíme jako příležitost prozkoumat činnost salesiánů za 2. světové války, kdy se od roku 1939 rozvíjelo salesiánské dílo v Pardubicích a Brně, probíhala jednání o příchodu do Plzně a promýšlel se již zmiňovaný projekt učňovské školy na Maninách. Stejně tak přínosné by bylo zkoumání poválečného rozvoje salesiánského díla až do roku 1950. Badatelsky zajímavým projektem je i zpracování dobových periodik spolu se sledováním ohlasů veřejnosti na salesiánskou činnost.

Prameny a literatura

Archivní prameny:

Archivio Salesiano centrale Roma

Fond A 517 Ignazio Stuchly

Fond B 655 Pietro Tirone

Fond B 741 Trochta Stefano

Fond D 872 Verbali Capitolo Superiore, volume IV. (1919–1926)

Fond D 873 Verbali Capitolo Superiore volume V. (1926–1935)

Fond D 874 Verbali Capitolo Superiore volume VI. (1935–1942)

Fond E 022 Oldřich Med

Fond E 967 Ispettorica Cecoslovacca-Praga, Documenti

Fond E 968 Ispettorica Cecoslovacca-Praga, Varie

Fond E 969 Ispettorica Cecoslovacca-Bratislava

Fond E 993 Ispettorica Jugoslava

Fond E 994 Ispettorica Jugoslava

Fond F 635 Casa salesiana Fryšták-documenti

Fond F 636 Moravská Ostrava

Fond F 709 Perosa Argentina

Fond F 875 Perosa Argentina, cronache 1898–1967

Archiv Salesiánské provincie Praha

Fond Ignác Stuchlý

Dopisy

Fond Oldřich Med

Karton K 28 – různé

Fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku

Inventář k fondu E 74 Salesiáni ve Fryštáku

Paměti oratoře ve Fryštáku (1927–1943)

Fond Salesiáni Praha-Kobylisy

Inventář k fondu Salesiáni Praha-Kobylisy

Kniha č. 15, Kniha protokolů schůzí představenstva – Spolek pracovníků Salesiánských v Č.S.R.

Fond Moravská Ostrava

Karton č. 2, sešit č. 2, zápis „Visita straordinaria“

Karton č. 2, sešit č. 2, zápis „Visita ispettoriale“

Karton č. 2, sešit se „Zápisy ze schůzí kapituly domu salesiánského ústavu Don Bosco v Moravské Ostravě“

Karton č. 7, sešit „Kronika oratoře 1934–36“

Karton č. 7, sešit „Kronika oratoře 1936–37“

Karton č. 7, sešit „Seznam zapsaných oratoriánů“

Úřední kniha „Salesiánský studentát filosofický pro školní rok 1934/35 a 1935/36“

Archiv Místní komunity salesiánů Fryšták

Kronika salesiánského ústavu Fryšták, II. díl (1935–1940)

Archiv Místní komunity salesiánů Ostrava

Kronika salesiánského ústavu D. Boska v Mor. Ostravě (1934–1949)

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc

Fond Arcibiskupství Olomouc

Karton 1043, inv. č. 2646, sign. G 15, Zprávy o salesiánech

Tištěné prameny:

20 let českého salesiánského díla. Fryšták 1947.

BOSCO, Giovanni: *Memorie dell'Oratorio di S. Francesco di Sales dal 1815 al 1855.* Roma 2011.

BOSCO, Giovanni: *Můj život pro mladé. Vzpomínky zakladatele salesiánů.* Praha 2007.

La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938). Uloženo v ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku.

La cronaca della casa di Fryšták (1927–1938). Uloženo v ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku.

La cronaca della casa di Praga-Kobylisy (1936–1938). Uloženo v ASPP, fond Salesiáni Praha-Kobylisy.

Don Bosco in the world. Turin 1968.

Elenco generale della Società di S. Francesco di Sales, antico continente (1924–1939).

- KOZA, Alojz: *K dejinám Slovenskej saleziánskej spoločnosti*, b. m., b. d. (strojopis).
- MED, Oldřich: *Dopisy monsignora Dra. Augustina Štancla, týkající se českého salesiánského díla sv. Jana Boska*. Fryšták 1943.
- MED, Oldřich – TOPINKA, Josef: *Kniha naděje*. Praha 1995.
- MED, Oldřich: *Kniha víry*, Vytiskeno jen pro vnitřní potřebu SDB. B. m., 1968.
- MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*. B. m., b. d. (strojopis).
- MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1927)*. B. m., b. d. (strojopis).
- MED, Oldřich: *Životopisné paměti Ignáce Stuchlého*. 1. – 3. díl. Pro vnitřní potřebu salesiánské rodiny. B. m., b. d.
- Memorie biografiche di don Bosco*, 20 vol., S. Benigno Canavese - Torino 1898–1948.
- Náš katechismus. Příručka pro katechetické závody v salesiánských oratořích*. Moravská Ostrava 1940.
- Salesiánský věstník, roč. 1937–41.
- TOPINKA, Josef: *Nekrolog spolubratří salesiánské provincie sv. Jana Boska Praha do roku 2000*, b. m., b. d.
- Věstník českého salesiánského díla Bl. Jan Bosko, roč. 1930–1934 (březen).
- Věstník českého salesiánského díla, roč. 1934 (duben)–1936.

Literatura:

- BALÍK, Stanislav – FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – VLHA, Marek: *Český antiklerikalismus. Zdroje, témata a podoba českého antiklerikalismu v letech 1848–1938*. Praha 2015.
- BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960, 7. svazek*. Ostrava 1980.
- BÖCKENFÖRDE, Ernest-Wolfgang: *Recht, Staat, Freiheit*. Frankfurt am Main 1991.
- BOSCO, Teresio: *Don Bosco*. Řím 1990.
- BRAIDO, Pietro (ed.): *Don Bosco educatore. Scritti e testimonianze*. Roma 2005.
- BRAIDO, Pietro: *Prevenire non reprimere*. Roma 1999.
- BURDOVÁ, Olga: *Pedagogické působení salesiánů na Moravě do roku 1950*. Praha 2003 (diplomová práce).
- ČERNUŠÁK, Tomáš: *Historie dominikánů v českých zemích*. Praha 2001.
- Dějiny Prahy, II. díl. Od sloučení pražských měst v roce 1784 do současnosti*. Praha 1998.

- DESRAMAUT, Francis: *Don Bosco en son temps (1815–1888)*. Torino 1996.
- DESRAMAUT, Francis: *Les Memorie I de Giovanni Battista Lemoyne. Etude d'un ouvrage fondamental sur la jeunesse de saint Jean Bosco*. Lyon 1962.
- DICKSON, William John: *The dynamics of growth. The foundation and development of the Salesians in England*. Roma 1991.
- DOKOUPIL, Antonín (P. ALBERTI): *Světce Don Bosko*. Přerov 1935.
- DVOULETÝ, Drahomír Vojtěch: *Život a dílo Judr. Hynka Dostála*. Olomouc 2010 (diplomová práce).
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří – VYKOUPIL, Libor (eds.): *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*. Brno 2006.
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914*. Brno 2007.
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*. Brno 2009.
- FIALA, Petr – FORAL, Jiří – KONEČNÝ, Karel – MAREK, Pavel – PEHR, Michal – TRAPL, Miloš (eds.): *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno 2005.
- GOLDSCHMID, Štěpán: *Dílo Boskovo*. Hradec Králové, 1923.
- HALAS, František X.: *Fenomén Vatikán*. Brno 2004.
- HANUŠ, Jiří (ed.): *Vznik státu jako proces sekularizace. Diskuse nad studií Ernesta-Wolfganga Böckenfördeho*. Brno 2006.
- HANUŠ, Jiří: *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. Brno 2005.
- IMPELIDO, Nestor: *Salesians in the Philippines. Establishment and Development from Delegation to Province (1951–1963)*. Roma 2007.
- JADRNÍČEK, Ludvík: *Městečko Fryšták, Horní Ves, Dolní Ves, Lukoveček a Vítová*. Fryšták 1947.
- JEMELKA, Martin: *Lidé z kolonií vyprávějí své dějiny*. Ostrava 2009.
- JEMELKA, Martin: *Na Šalomouně. Společnost a každodenní život v největší moravskoostravské hornické kolonii (1870–1950)*. Ostrava 2008.
- JIRÁSKO, Luděk: *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha 1991.
- KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin*. II. díl. Praha 1991.
- KALLSCHEUER, O. (Hg.): *Das Europa der Religionen. Ein Kontinent zwischen Säkularisierung und Fundamentalismus*. Frankfurt am Main 1996.
- KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918–1938)*. 1. *Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. Praha 2000.

- KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918–1938). 2. Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930–1935)*. Praha 2002.
- KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře první republiky (1918–1938). 3. O přežití a o život (1936–1938)*. Praha 2003.
- KERER, František: *Don Bosco*. Praha 1923.
- KOLAR, Bogdan: *Delo družbe sv. Frančiška Saleškega na Slovenskem do leta 1945s posebnim poudarkom na vzgojno-izobraževalnih ustanovah*. Ljubljana 1995.
- KOLAR, Bogdan: *Don Bosco e le opere salesiane tra gli Sloveni*. Ljubljana 2015.
- KONÍČEK, Jiří: *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa. Církevně-politický vývoj v letech 1918–1993*. Olomouc 2005.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Jana: *Stavební činnost salesiánů v Čechách a na Moravě do roku 1950*. Praha 2004 (diplomová práce).
- KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút: *Kniha víry, naděje a lásky*. Praha 1996.
- KUČERA, Jiří (ed.): *Vyznavač a mučedník Štěpán Trochta*. Praha 2006.
- LETZ, Róbert: *Slovenské dejiny, IV. díl (1914–1938)*. Bratislava 2010.
- LOPARCO, Grazia – ZIMNIAK, Stanislaw: *La storiografia salesiana tra studi e documentazione nella stagione postconciliare*. Roma 2014.
- MAREK, Pavel (ed.): *Apologetové nebo kacíři? Studie a materiály k dějinám české katolické moderny*. Rosice 1999.
- MAREK, Pavel (ed.): *Teorie a praxe politického katolicismu 1870–2011*. Brno 2008.
- MAREK, Pavel a kol.: *Jan Šrámek a jeho doba*. Brno 2011.
- MAREK, Pavel: *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918–1924)*. Brno 2005.
- MAREK, Pavel: *Česká katolická moderna*. Rosice 2000.
- MATĚJKA, Pacifik Miroslav: *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností. 400 let kapucínů v Čechách a na Moravě*. Praha 1999.
- MCLEOD, Hugh: *Sekularizace v západní Evropě (1848–1914)*. Brno 2008.
- MED, Oldřich: *Český Don Bosko. Životopis P. Ignáce Stuchlého*. Olomouc 1992.
- MOTTO, Francesco (ed.): *Salesiani di Don Bosco in Italia. 150 anni di educazione*. Roma 2011.
- MOTTO, Francesco: *Insedimenti e iniziative dopo Don Bosco. Saggi di storia*. Roma 1996.
- MOTTO, Francesco: *L'Opera Salesiana dal 1880 al 1922. Significatività e portata sociale*. Roma 2001.
- NĚMEC, Jaroslav: *Rozvoj duchovních řádů v českých zemích*. Řím 1988.

- NĚMEC, Vít: *Augustin Štancl. Kněz, katecheta, školský pracovník a průkopník salesiánského díla na Moravě*. Uherské Hradiště 2014.
- NĚMEC, Vít: *Školské sestry III. řádu sv. Františka ve Fryštáku (1898–1927)*. Uherské Hradiště 2011.
- PAVLÍK, Jan: *Budou vás vydávat soudům*. Praha 1995.
- PAZDERNÍKOVÁ, Barbora: *Apoštol opuštěné mládeže*. Praha 1885.
- PAZDERNÍKOVÁ, Barbora: *Dílo křesťanské lásky mezi mládeží opuštěnou*. Praha 1882.
- PEHR, Michal – ŠEBEK, Jaroslav: *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928). I. Úvodní studie*. Praha 2012.
- PELZBAUEROVÁ, Věra: *Dějiny částí Prahy jako dějiny farních obvodů*. Praha 2008.
- PETRÁČEK, Tomáš: *Sekularizace a katolicismus v českých zemích. Specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*. Ostrava 2013.
- PODOLAN, Peter – VIRŠINSKÁ, Miriam: *Slovenské dejiny, III. díl (1780–1914)*, Bratislava 2014.
- PRZYBYLOVÁ, Blažena (ed.): *Ostrava*. Praha 2013.
- RÉMOND, René: *Náboženství a společnost v Evropě*. Praha 2003.
- RYCHLÍK, Jan – TONKOVÁ, Mária – HLADKÝ, Ladislav – KOZÁR, Aleš: *Dějiny Slovinska*. Praha 2011.
- SLÁDEK, Karel: *Monoteistická náboženství a stát*. Červený Kostelec 2009.
- Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského*. Praha 2016.
- STELLA, Pietro: *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. I: *Vita e opere*. Roma 1979.
- STELLA, Pietro: *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. II: *Mentalità religiosa e spiritualità*. Roma 1981.
- STELLA, Pietro: *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. III: *La canonizzazione*. Roma 1988.
- STELLA, Pietro: *Don Bosco nella storia economica e sociale (1815–1870)*, Roma 1980.
- ŠEBEK, Jaroslav: *Za Boha, národ, pořádek*. Praha 2016.
- ŠKORPÍKOVÁ, Radka: *Působení salesiánů na Moravě a odraz jejich činnosti v moderní architektuře*. Olomouc 2010 (diplomová práce).
- ŠMÍD, Marek: *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920–1950*. Brno 2015.
- ŠTANCL, Augustin: *Dílo salesiánské*. Hranice na Moravě 1926.
- ŠTECHOVÁ, Marie: *Život světcův. Svatý Jan Bosco*. Praha 1937.

Štěpán kardinál Trochta. Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů. Řím 1984.

TICHÝ, Ondřej: *Salesiáni Dona Bosca a jejich hudba v Čechách a na Moravě do roku 1950*. Praha 2009 (bakalářská práce).

TRAPL, Miloš: *Politický katolicismus a Československá strana lidová v letech 1918–1938*. Praha 1990.

TÜRKS, Paul: *Filipi Neri. Nakažlivá radost*. Kostelní Vydří 2007.

WIRTH, Morand: *Da Don Bosco ai nostri giorni*. Roma 2000.

ZIMNIAK, Stanislaw: *Salesiani nella Mitteleuropa. Preistoria e storia della provincia Austro-Ungarica della Società di S. Francesco di Sales (1868 ca. – 1919)*. Roma 1997.

Internetové zdroje:

Arcibiskupské gymnázium Kroměříž. In: <http://www.agkm.cz/ag/historie.html> [cit. 14. 12. 2017].

Bolletino salesiano. In: <http://biesseonline.sdb.org> [cit. 17. 2. 2017].

Centrální salesiánský archiv v Římě, italsky: Archivio Salesiano Centrale Roma. In: <http://www.sangiovanibosco.net/index.php?id=archivio-salesiano-centrale> [cit. 25. 1. 2018].

Dějiny farnosti Bratislava-Miletičova. In: <http://mileticka.sk/farnost/historia> [cit. 18. 12. 2018].

Dějiny farnosti Bratislava-Trnávka. In: <https://www.trnavka.sk/farnost/historia-farnosti> [cit. 18. 12. 2018].

Gymnázium Šaštín. In: <https://gymsastin.webnode.sk/historia-skoly> [cit. 17. 12. 2018].

Modus vivendi. Úmluva mezi Republikou československou a Svatou stolicí sjednaná v lednu 1928. In: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/modus.htm> [cit. 15. 5. 2017].

PAULÍNÝ, Andrej: *História Saleziánov dona Bosca na Slovensku*. In: <http://www.saleziani.sk/nasa-historia> [cit. 17. 12. 2018].

Saleziánske zvesti, informačník salesiánského ústavu v Žilině, č. 47, 5. november 2017, roč. 7, s. 2. In: http://www.zilina.sdb.sk/farnost/wp-content/uploads/2017/11/2017_11_dbz48.pdf [cit. 18. 12. 2018].

Životopis olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana. In: <http://www.ado.cz/obsah/leopold-precan> [cit. 2. 1. 2019].

Seznam zkratk

ASC – Archivio Salesiano Centrale (Centrální salesiánský archiv)

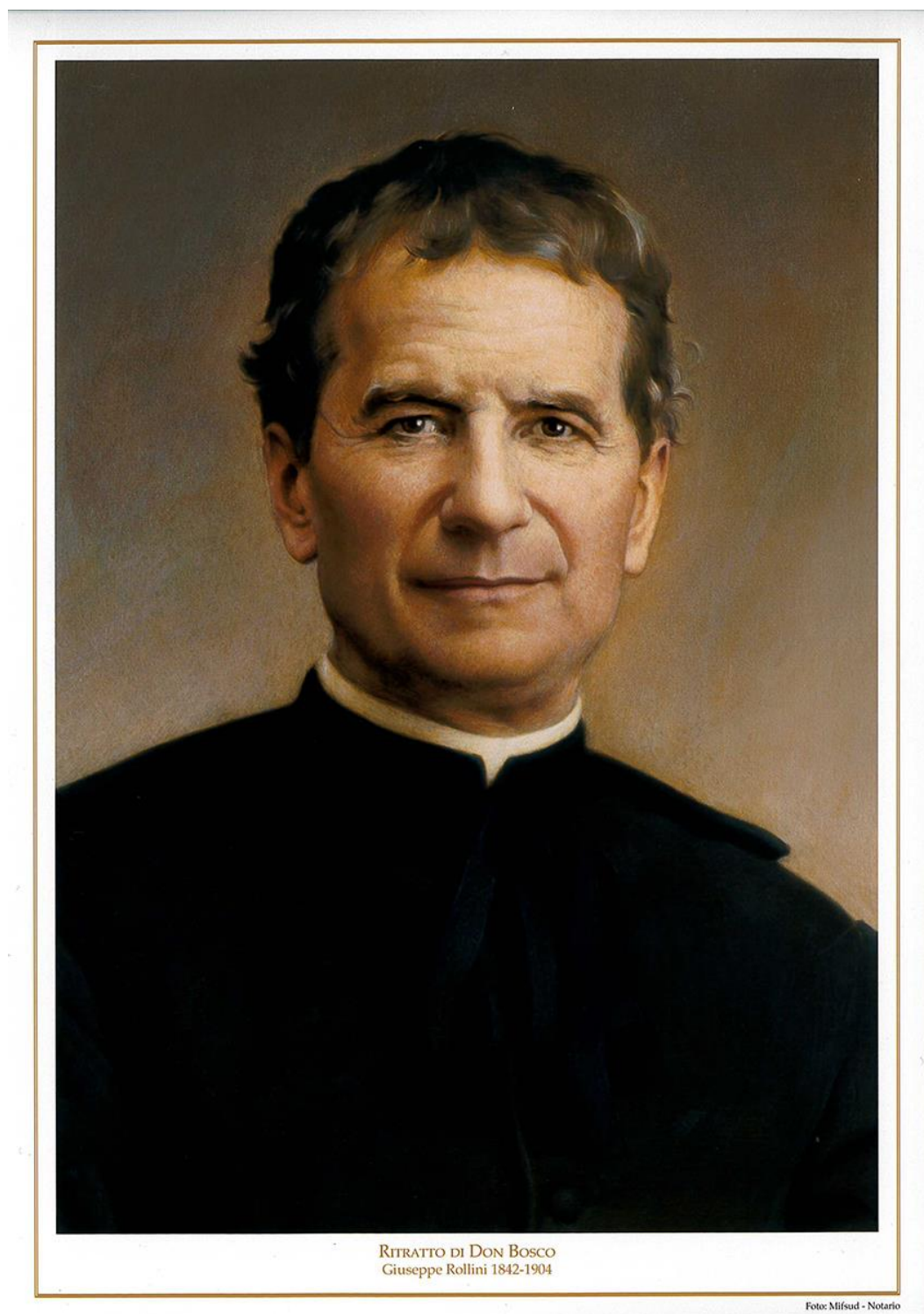
ASPP – Archiv Salesiánské provincie Praha

MB – Memorie biografiche di don Bosco

ZO-Ol, AO – Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupství Olomouc

Přílohy

Obrazová příloha

Jan Bosco (1815–1888), zakladatel Kongregace Salesiánů Dona Boska

Augustin Štancl (1871–1962), katolický kněz a katecheta z Hranic na Moravě

Ignác Stuchlý (1869–1953), zakladatel českého salesiánského díla

Štěpán Trochta (1905–1974), zde v roce 1932 jako doktor teologie v Turíně

Gorice, návštěva hlavního představeného salesiánů Michala Ruy v roce 1902
(ve čtvrté řadě vpravo je mladý klerik Ignác Stuchlý)

Čsl. studenti v Turíně 1925

Turín-Valdoko, bazilika Panny Marie Pomocnice

Turín-Valsalice, areál salesiánského gymnázia a bývalého noviciátu

Lublaň, kostel Panny Marie Pomocnice dostavěný v roce 1924

Perosa 1924

Perosa Argentina, areál salesiánského domu

Perosa Argentina, čeští salesiánští studenti ve školním roce 1926/1927

Fryšták

Fryšták, salesiánský dům po rozšíření v roce 1931

1927 - 28

Fryšták, salesiánští aspiranti

Oratoř

Fryšták, oratoř

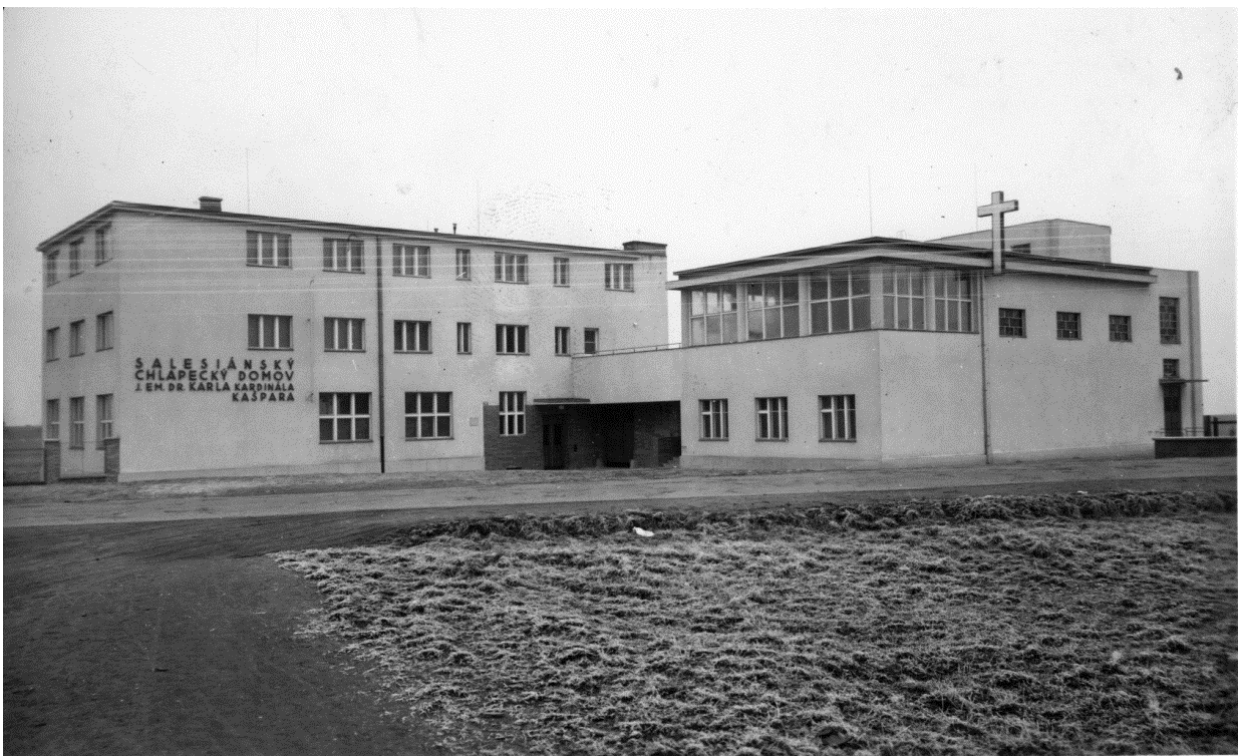
Moravská Ostrava, salesiánský dům s kostelem sv. Josefa

Moravská Ostrava, fotbalové hřiště

Moravská Ostrava, oratoř

Praha-Kobylisy, Salesiánský chlapecký domov Karla kardinála Kašpara s kaplí sv. Terezie z Lisieux

Praha-Kobylysy, studovna

Praha-Kobylysy, chlapecká kapela pod vedením salesiána Josefa Januše

Praha-Kobylisy, ledové kluziště

Praha-Kobylisy, kaple sv. Terezie z Lisieux

Praha-Kobylice, průvod se sochou Panny Marie Pomocnice

Svätý Beňadik, spoločný česko-slovenský noviciát

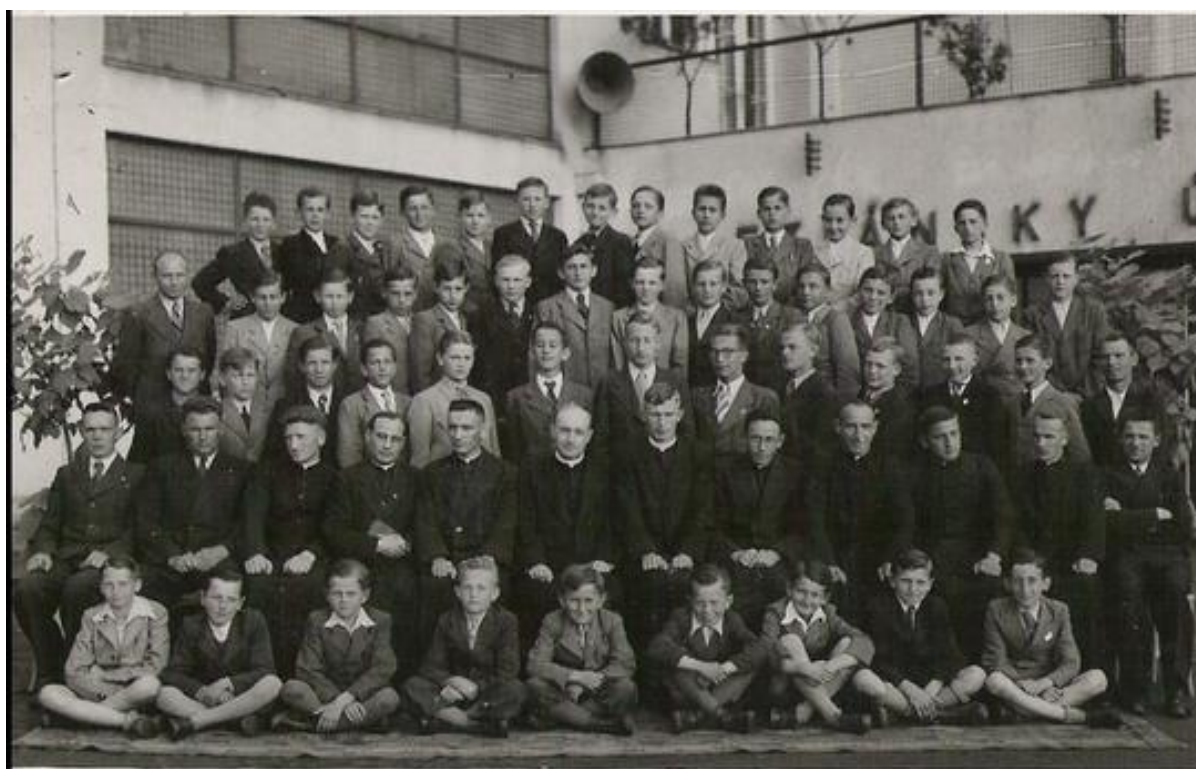
Šaštín, salesiánští aspiranti

Šaštín, studovna v salesiánském gymnáziu

Šaštín, dvúr v salesiánském areálu

Žilina, chovanci salesiánského internátu spolu se salesiány

Bratislava-Miletičova, salesiánský dům s kaplí

Bratislava-Miletičova, sportovní areál

Tabulky

Salesiánský internát ve Fryštáku⁹⁰⁹

Taxy za ubytování v salesiánském internátě ve Fryštáku a počty platících hochů

Rok/měsíční poplatek	250 Kč	200 Kč	150 Kč	120 Kč	100 Kč	50 Kč	zdarma	celkem
1927/28	--	11	15	--	14	--	10	50
1928/29	5	8	17	17	24	2	8	81
1929/30	5	17	20	36	14	5	10	107
1930/31	6	12	31	12	35	3	12	111
1931/32	3	15	44	18	28	7	8	123
1932/33	8	22	52	8	23	7	10	130
1933/34	8	26	49	3	14	4	6	110
1934/35	6	28	67	4	17	3	6	131
1935/36	90	--	--	--	--	--	45	135
1936/37	82	--	--	--	--	--	48	130
1937/38	14	28	46	3	30	3	6	130

Tabulka počtu studentů na nižším gymnáziu v salesiánském domě ve Fryštáku

Školní rok	1. třída (prima)	2. třída (sekunda)	3. třída (tercie)	4. třída (quarta)	5. třída (quinta)	Ostatní studenti	celkem
1927/28	24	24	--	--	--	5	53
1928/29	38	24	16	--	--	3	81
1929/30	26	33	20	17	--	8	104
1930/31	27	21	31	17	13	--	109
1931/32	26	31	18	31	15	3	124
1932/33	20	23	36	19	30	--	128
1933/34	27	20	20	31	10	--	108
1934/35	27	27	29	20	25	--	128
1935/36	24	31	32	26	17	--	130
1936/37	17	25	28	35	22	--	127
1937/38	29	20	37	21	17	--	124

⁹⁰⁹ Údaje v tabulkách jsou zpracovány podle kroniky salesiánského domu ve Fryštáku. Srov. ASPP, fond E 74 Salesiáni ve Fryštáku, *La cronaca della casa salesiana di Fryšták (1927–1938)*.

Tabulka výsledků zkoušek studentů z Fryštáku na Arcibiskupském gymnáziu Kroměříž

Školní rok	Počet studentů	úspěšní	neúspěšní	Úspěšnost v %
1928/29	65	63	2	97 %
1929/30	85	79	6	93 %
1930/31	108	102	6	94 %
1931/32	125	118	7	94 %
1932/33	132	121	11	92 %
1933/34	129	122	7	95 %
1934/35	127	122	5	96 %
1935/36	125	112	13	90 %
1936/37	126	113	13	90 %

Tabulka hochů z Fryštáku, kteří pokračovali v salesiánské formaci vstupem do noviciátu

Školní rok	5. třída (quinta)	Noviciát
1927/28	--	--
1928/29	--	--
1929/30	--	--
1930/31	13	17
1931/32	15	12
1932/33	30	22
1933/34	10	8
1934/35	25	19
1935/36	17	9
1936/37	22	14
1937/38	17	?

(číselný údaj u školního roku 1930/1931, kdy do noviciátu šlo 17 studentů, je buď omyl, nebo se ke studentům z Fryštáku přidali ještě další)

Tabulka s počtem návštěvníků salesiánské oratoře ve Fryštáku

Školní rok	zapsaní	navštěvující
1927/28	80	80
1928/29	120	80
1929/30	135	100
1930/31	175	150
1931/32	170	130
1932/33	175	160
1933/34	167	150
1934/35	130	100
1935/36	132	100
1936/37	180	150
1937/38	232	210

Ukázky z dobových dokumentů

Dokument č. 1:

Dopis Ignáce Stuchlého z 5. prosince 1926 na Ministerstvo sociální péče Republiky československé s prosbou o podporu českých studentů v Itálii

Níže uctivě podepsané ředitelství salesiánského ústavu pro Čechy v Perosa Argentina poblíž Turína v Itálii uctivě prosí o laskavé udělení subvence státní pro vydržování chudých českých chovanců studentů a řemeslníků a žádost svou odůvodňuje následovně:

1) Od 15. prosince 1924 vydrží postupně ústav chudé české hochy, a sice v roce 1924 15. prosince bylo přijato 29 kandidátů, v září roku 1925 přijato 50 kandidátů a v říjnu 1926 bylo přijato 48 chovanců. Z těch je 6 řemeslníků, ostatní studenti, z nichž 9 se zdržuje ve formačním domě společnosti, 2 navštěvují filosofický kurs. Všichni jsou přijati zdarma nebo za nepatrný neb podprůměrný příspěvek.

2) Poslání společnosti salesiánské (Dona Boska) je čistě sociální, humanitní a nekonkurenční. Usnadňuje totiž jednotlivým nadaným kandidátům studium aneb jim skýtá theoretickou a praktickou výuku v jednotlivých řemeslech ve zvláštních dílnách-školách jedině za tím účelem zřízených a milodary vydržovaných.

3) Je solidární a mnohočlenná: pro dělníky zřizuje zdravé pensionáty, noclehárny a feriální shromaždiště, kdež se stará o přiměřenou kulturu odbornou zřizováním a vedením vhodných knihoven, zábav a sportu. Zakládá hospodářské praktické školy a kolonie, stanice a zprostředkovatelny pro emigranty, vysílá zdatné misionáře do všech dílů světa, kteří zároveň s evangeliem roznášejí evropskou civilizaci a obohacují přírodní vědy svými výzkumy. Přijímá sirotčince a polepšovny.

4) Účel pak salesiánské výchovy je mravně-výchovný. Dějeť se tato průprava za aplikace preventivní výchovné metody ctih. Dona Boska spočívající v ustavičném trpělivém a laskavém dozoru představeného, který se snaží státi se odborníkem v materii.

5) Veškeré pak snahy této moderní společnosti nesou se k tomu, by vychovala řadu platných členů společnosti lidské a vlasti svědomitých a poctivých příslušníků. Nevšímá si ona místních politických poměrů, avšak řídí se božským příslovím: Co je císařovo dejte císaři, co je Božího Bohu.

6) České salesiánské dílo nemá pak jiné intence než pokračovati věrně dle skvělých příkladů svých spolubratrů v jiných státech a tak přispěti k duševní, hospodářské, sociální obnově mladého státu českého, jehož poddanými se prohlašujeme.

Na základě těchto 6 bodů podáváme tuto pokornou žádost doporučující se vřele zralé úvaze a laskavému rozhodnutí, v jehož příznivý výsledek důvěřujeme a předem oddaně děkujeme.⁹¹⁰

Dokument č. 2:

Neděle v salesiánské oratoři ve Fryštáku v roce 1937

„Naše oratoriánská neděle vypadá takto. Ráno o půl osmé plní se místnosti oratoře hochy a jinochy. Čas do tři čtvrtě na osm je vyplněn hrami, vzájemným vítáním a prohlížením nových plakátů a jiných novinek v oratoři. O tři čtvrtě na osm n znamená zvonce odcházejí do kapličky na mši sv., která je jen pro ně. Při ní sami ministrují. Mši sv. mívá kněz, jemuž je svěřena péče o oratoř. Při ní bývá po evangeliu kratičká příležitostná promluva. Zatímco se zpívají mešní písně, někteří hoši opouštějí lavice a přiklekají samovolně ke zpovědnici, aby očistili svá srdce od svých chybiček a strávili tak při eucharistické hostině nejkrásněji svou neděli. Po mši sv. v místnostech oratoře vypadá to jako v úle. Jedni hrají ping-pong, druzí jiné stolní hry, jiní zase vracejí a vypůjčují si krásné knihy z naší oratoriánské knihovny. Hrají se i různé hry na dvoře, prapor, na četníky a zloděje nebo vybíjená. Schází se také družiny nejsv.

---

⁹¹⁰ MED, Oldřich (ed.): *Listinný materiál pro dějiny českého salesiánského díla (1884–1926)*, dopis Ignáce Stuchlého z Perosy Argentiny adresovaný Ministerstvu sociální péče Republiky československé ze dne 5. 12. 1926.

Svátosti (hoši z měšťanské školy) a družina sv. Aloise (hoši od třetí obecné výše) a při nich se vychovávají malí apoštolové ke Katolické akci mezi kamarády. O tři čtvrtě na dvanáct opouštějí poslední návštěvníci oratoř, aby strávili dvě hodiny mezi svými rodiči. Odpoledne je opět živo v oratoři. O půl třetí na znamení zvonce opět naplní se kaplička hochy. Nejprve je kratičká promluva, po ní svátostné požehnání. Po něm hoši rozdělení ve dvou skupinách – z obecné a měšťanské školy – mají přípravu na velké katechismové závody, jež budou na konci školního roku. Každé sváteční odpoledne bývá zábavní program v divadelním sále, jež nám ochotně připraví buď studenti, internisté, anebo větší oratoriáni. Hlas zvonu Anděl Páně mile nás zastihne ještě v divadle. Umlkne zábava a již hoši vroucně se modlí andělské pozdravení a kratičké večerní modlitby, které zakončí zpytováním svědomí a vzbuzením lítosti. Nato jim dává kněz několika slovy tradiční „Dobrou noc“. Po ukončení zábavného programu malí hoši po krásně strávené neděli vracejí se do svých domovů a velcí pokračují ve společenských hrách. Neděle jest zakončena o 7. hodině schůzkou vzdělávacího kroužku Dona Boska.⁹¹¹

Dokument č. 3:

Leták z Ostravy z roku 1936

„Pokrokoví rodiče na Šalomouně!⁹¹² Znáte své nepřátele? Jsou jimi klerikálové, kteří se snaží rozbořiti baštu socialismu, pokroku a kultury, jakou vždy Šalomouna byla. Postupují ve své práci záměrně a úlisně. S jedné strany naší kolonie zakoupili dům „Blaník“ a se strany druhé postavili skutečnou tvrz klerikalismu „Bosco“ a chystají ještě stavbu kostela a také kina. Tam lákají dělnické děti obrázky a polévkou, snaží se upoutati jejich zájmu různými hrami, divadly a podobně, načez je odvádějí do kaple na modlitby. Takto ovlivňují Vaše děti, působí na ně ve smyslu svých bezduchých hesel: ‘Modli se a pracuj!’ – ‘Poslouchej a pokorně snášej kříž na tvá vedra vložený’ – ‘Trp a dosáhneš blaženosti věčné po smrti’. Tam jsou vychovávány Vaše děti proti Vám – odcizují se socialistickému přesvědčení, jsou vychovávány protisocialisticky. A Vy, socialističtí a pokrokoví rodiče k tomu mlčíte a bez protestu to trpíte? Což nepozorujete, jak Vaše domácnosti jsou přímo zaplavovány klerikálními časopisy a letáky – což nevidíte, jak tyto ruce se roztahují nad zdejším pokrokovým dělnictvem? Vzpamatujte se všichni, jimž leží na srdci blaho dělnické třídy! Probudte se ze své lhostejnosti! Odvedte své děti od svých nepřátel! Posílejte je do našich besídek a přihlaste je ve školách do laické morálky! Přesvědčený socialista nemůže býti církevníkem! Vystupte z církve! Odebírejte a

⁹¹¹ Salesiánský věstník, duben 1937, s. 62–63.

⁹¹² Jedná se o ostravskou čtvrť nedaleko Vítkovic, kde byl salesiánský ústav a nově vznikající kostel.

čtete náš kulturní časopis *Volné slovo*, vstupujte do naší „Unie socialistických svobodných myslitelů“ a podporujte ty, kteří pracují ve prospěch dělnické třídy. Vzhůru do práce! Dělnická pěst rozdrťí tyto nástrahy!“⁹¹³

Dokument č. 4:

Výlet chlapců z pražské salesiánské oratoře v červnu 1938

„Výlet oratoře do Kunratic proběhl v půli června 1938. Vozy elektrické dráhy jsme se dostali přes město. Oratoř, skauti a hudba zaujali místo ve voze a začali hrát. Strážníci se usmívali a cestující se rozhlíželi, kdo to hraje. Z konečné jsme šlapali pěšky až do Kunratic, kde nás přivítal pan farář, neúnavný dobrodinec a ctitel sv. Jana Boska. Farní dvůr zde sloužil jako hřiště pro farní mládež, stejně jako polovina fary byla přeměněna na klubovny, divadélko apod. Po sv. požehnání a občerstvení následovala prohlídka blízké zříceniny. Po návratu z prohlídky se konal volejbalový zápas. Poté se oratoriáni utkali s místními hochy ve zvláštní hře zvané „bandy-hockey“. Každý hráč má v ruce starší hokejku a místo puku se hodí plněný míč a už se hraje. Na zpáteční cestě z výletu opět hrála kapela. O týden později na oplátku zavítal do Kobylis kunratický pan farář se svými hochy. Zahráli si kopanou a „bandy-hockey“ a nadšení se vraceli domů.“⁹¹⁴

---

⁹¹³ *Kronika Ostrava*, zápis k datu 13. 4. 1936.

⁹¹⁴ Srov. Salesiánský věstník, červenec-srpen 1939, s. 117.

Résumé

This dissertation describes the work of Don Bosco's Salesian Congregation in the territory of Czech lands during the period of the First Czechoslovak Republic. The dissertation follows the activities of the Salesians since their arrival in the Czech lands in 1927, until the beginning of the Second World War in 1939.

In the interwar period, the Czech Salesians gradually opened three houses. In 1927, they opened a house in Fryšták. Seven years later, 1934, they added a house in Ostrava. Finally, in 1937, they opened a house in Prague. Each of these places differed from the others. In Fryšták, near the city Zlín, the house played a harmonious part with the surrounding countryside. Conversely, the house in Ostrava was developing in keeping with the mining and industrial growth of the city. Lastly, Prague's house was thriving in the expanding city and its connected peripherals. In the quieter environment of rural Fryšták, the Salesians placed a formation house. In Ostrava, they were developing activities for poor and vulnerable working-class youth. In the Czech capital, Prague, they supported students who were attending various schools.

The Salesians performed their pedagogical activities in educational institutions such as boardinghouses, schools and oratories. The boardinghouses in Fryšták and Ostrava worked as a part of the formation houses for aspirants and clergy. The house in Prague was simply an accommodation for poor students studying in the city. The Salesians additionally set up two other schools, a private grammar school in Fryšták and a philosophical study house in Moravská Ostrava. All three localities also worked as oratories for local youth.

The Czech Salesians used a variety of educational means in their boardinghouses, schools and oratories. The main focus was placed on religious education and the development of a relationship with God, through various manifestations of piety. An emphasis was also placed on providing a joyful environment and the celebration of religious festivities through worship participation and an involvement in sports and cultural programs. Music and singing, also, had a significant position in the boys' education. Furthermore, a theater was established. In Ostrava and Prague, a modern playground was built in order to provide the boys with an appropriate space for their sports activities. These educational means generated the framework of Don Bosco's preventive system which served to the overall development of the young boys' and girls' personalities.

The activity of the Czech Salesians can be examined on three levels: religious, pedagogical and social. The basic religious characteristics of Salesian congregations are faith

in God, religious education and manifestations of piety. In the pedagogical area, the Czech Salesians continued the educational experiences of Don Bosco of Turin. They used a preventive system based on reason, religion and kindness. By establishing schools, Salesians supported the pedagogy in general and created a suitable educational environment in the boardinghouses and oratories. In this way, they supported the youth's positive development. The social dimension of Salesians' work consisted of supporting poor and abandoned youth, mainly by offering education and accommodation. The fees, paid by the youth, were extremely low and often remitted. On top of that, many generous benefactors supported the school. The Salesians thus contributed to the improvement of the disadvantageous living conditions during the economic crisis of the 1930s.

The Czech Salesian work did not develop in isolation, it maintained close contacts with surrounding countries. Italy played a key role - their boardinghouses, schools and oratories became a model for the Czech Salesians. Moreover, the headquarters of Don Bosco's Salesian Congregation was stationed in Turin. The Czech Salesians also kept close relations with two other countries, Slovenia and Slovakia. In the territory of today's Slovenia, there were formation houses for the Czech and Slovak Salesians during the interwar period. Namely, it was a novitiate and a philosophical study house in Radna and a theological study house in Ljubljana-Rakovnik. The close contacts with Slovaks were maintained thanks to a state, cultural and linguistic affinity. In 1929, a common Czech-Slovak novitiate was opened in Svätý Beňadik. On top of that, since 1934, Czech and Slovak clerics have been studying philosophy in Moravská Ostrava, as well as theology since 1937. Moreover, in the time period of 1935-1939, a common Czech-Slovak Salesian province was established. The Czech Salesian Provincial, Ignác Stuchlý, became the interconnecting person between the two countries - he undertook many visits around Czech and Slovak lands. In 1939, as a result of the break-up of Czechoslovakia, the joint Salesian province was divided into two separate units: Slovak and Bohemia-Moravian.